UTKU TUNA

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE RESMİ TARİH ÇALIŞMALARI VE SPOR YAKLAŞIMI ARASINDAKİ İLİŞKİ (1923-1938)

İSTANBUL, 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE RESMİ TARİH ÇALIŞMALARI VE SPOR YAKLAŞIMI ARASINDAKİ İLİŞKİ (1923-1938)

UTKU TUNA

DANIŞMAN
PROF. DR. BİLGE DONUK

SPOR YÖNETİM BİLİMLERİ
SPOR YÖNETİCİLİĞİ

İSTANBUL-2019

TEZ ONAYI

Bu çalışma 13.06.2019 Tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Spor Yönetim Bilimleri Anabilim Dalı, Spor Yönetim Bilimleri Tezli Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ

Prof. Dr. Bilge DNUK
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Spor Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Selçuk Bora ÇAVUŞOĞLU
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Spor Bilimleri Fakültesi

Dr.Öğr.Üyesi İlker AKTÜTÜN
İstanbul Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi

Metin girmek için burayı tıklatın.
Üniversite
Fakülte

Metin girmek için burayı tıklatın.
Üniversite
Fakülte

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığı beyan ederim.

Utku Tuna

İTHAF

Futbolculuk kariyeri ile hayatımın her anında beni gururlandıran ve spora yönlenmemi sağlayan babam Enver Tuna'ya, hakkını asla ödeyemeyeceğim annem Hacer Tuna'ya, ilk günden bu yana hayatıma yön veren abim Umut Tuna'ya ve çocukluğumdan itibaren hayatıma eşlik ettiği için minnet duyduğum, bugünleri görmemi sağlayan ve desteğini üzerimden esirgemeyen sevgili eşim Dilara Şen Tuna'ya ithaf ediyorum

TEŞEKKÜR

Öncelikle akademik bir kariyeri hayal etmemi sağlayan, lisans eğitimimden itibaren öğreten, yönlendiren, düşünmeye yönelten, tüm sorularımı usanmadan cevaplayan, hayatımın her alanında yol gösterici bir kaynak olan Sayın Dr. Öğr. Üyesi İlknur Hacısoftaoğlu'ya şükranlarımı sunuyorum. Bu çalışmanın ve hayatımın tüm aşamalarında sabırla bana destek veren ve katkılarını esirgemeyen, yazdığı tez ile çalışmam için bana yol gösteren Ali Emrah Tokatlıoğlu'ya, Yüksek Lisans eğitimim boyunca desteklerini esirgemeyen hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Veli Ozan Çakır ve danışmanım Prof. Dr. Bilge Donuk'a, tezimin yazım süreci boyunca eleştiri ve görüşlerini sunan Dr. Öğr. Üyesi İlker Aktükün'e ve bu zor süreçte yardımlarını ve desteklerini esirgemeyen sevgili aileme teşekkür ederim.

Ayrıca tezime ilk başladığım günden itibaren desteğini esirgemeyen, çocukluğumdan itibaren yanımda olan ve varlığıyla beni güçlendiren sevgili eşim Dilara Şen Tuna'ya sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI ..... İ
BEYAN ..... İİ
İTHAF ..... İİİ
TEŞEKKÜR ..... İV
İÇİNDEKİLER V
KISALTMALAR LİSTESİ ..... Vİİ
ÖZET ..... İX
ABSTRACT X
1. GİRİŞ VE AMAÇ 1
2. GENEL BİLGİLER 4
2.1. Bir Kimlik Meselesi: Türkiye'de Resmi Tarihin Ortaya Çıkışı 4
2.1.1. Türk Tarihi Yazımında Batının Etkisi 5
2.1.2. Geç Osmanlı Döneminde Türklük ve Özerk Tarih Çalışmaları 11
2.1.3. Erken Cumhuriyet Döneminde Resmi Tarih Çalışmalarının Ortaya Çıkış Nedenleri 18
2.1.4. Devletin Tarihi: Türk Tarih Tezi 25
2.1.4.1. Resmi Tarih ile Alakalı Çalışmaların Başlatılması ve Kurumlaşma Hareketleri 27
2.1.4.2. Türk Tarih Tezi'nin Yazılı Çıktıları ve Ders Kitapları 32
2.1.4.3. Birinci ve İkinci Tarih Kongreleri 40
2.1.4.4. Türk Dilinde Yeni Bir Araştırma Dönemi: Güneş Dil Teorisi 45
2.1.4.5. Türk Tarih Tezi'nin Önermeleri 51
2.2. Erken Cumhuriyet Döneminde Bedenin Terbiyesi 62
2.2.1. İktidarlar Açısından Sporun Önemi 64
2.2.2. Erken Cumhuriyet Döneminde Spora Yeni Bir Bakış 68
2.2.2.1. Erken Cumhuriyet'te Yeni Bakışın Spor Kurumları ve Sporu Yönetme Biçimi 73
2.2.2.2. Devletin Sporunun Erken İmtihanı: 1936 Berlin Olimpiyatları 94
2.2.3. Erken Cumhuriyet Döneminde Devletin Beden Terbiyesi Spor Yaklaşımı 100
2.2.3.1. Bir Sağlık Projesi Olarak Beden Terbiyesi ve Spor 102
2.2.3.2. Beden Eğitimi ve Sporda Sporun Yeni Tasnif Öznesi: Fayda 106

3. GEREÇ VE YÖNTEM.....110
4. BULGULAR.....111
4.1. Resmi Tarih Çalışmaları İçerisinde Beden Terbiyesi ve Spor.....113
4.2. Türklüğe Övgü: Geleneksel Sporlar ve Türk Tarih Tezi.....117
4.3. Dönemin Spor Basınında ve Spor Haberlerinde Resmi Tarih Etkisi.....120
4.4. Spor Tarihçiliğinde Türk Tarih Tezi Etkisi.....122
5. TARTIŞMA.....127
KAYNAKLAR.....131
İNTİHAL RAPORU İLK SAYFASI.....142
ÖZGEÇMİŞ.....143

KISALTMALAR LİSTESİ

a.e.	Aynı Eser
a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.m.	Adı Geçen Makale
Akt.	Aktaran
BDA	Başbakanlık Devlet Arşivleri
CHF	Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
CMHC	Milli Olimpiyat Cemiyeti Yerine Kain Cihan Müsabakalarına Hazırlama Cemiyeti
çev.	Çeviren
der.	Derleyen
IOC	Uluslararası Olimpiyat Komitesi (International Olympic Committee)
OMOC	Osmanlı Milli Olimpiyad Cemiyeti
O T	Orta Mektep İçin Tarih
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDTC	Türk Dili Tetkik Cemiyeti
TİCİ	Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı
TMOC	Türkiye Milli Olimpiyat Cemiyeti
TMOK	Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi
TSK	Türk Spor Kurumu
TTAH	Türk Tarihinin Ana Hatları
TTH	Türk Tarih Heyeti
TTK	Türk Tarih Kurumu

vb.	Ve Benzeri
YMCA	Young Men’s Christian Association (Genç Erkeklerin Hıristiyan Birliği)
y.y.	Yayıncı Yok
yay. haz.	Yayına Hazırlayan

ÖZET

Tuna, U. (2019). Erken Cumhuriyet Döneminde Resmi Tarih Çalışmaları ve Spor Yaklaşımı Arasındaki İlişki (1923-1938). İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Spor Yönetim Bilimleri ABD. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

Spor ve tarih yazıcılığı, on dokuzuncu yüzyılda ulus devletlerin inşası sürecinde devletlerin idare etmek istedikleri ve bizzat ilgilendikleri alanlardır. Türkiye'de de dünyadaki gelişmelere benzer şekilde imparatorluktan Cumhuriyet'e geçiş ile birlikte hem tarih yazıcılığı hem de sporun, yeni devletin politikaları içerisinde yer aldığı görülmektedir.

Çalışmanın amacı, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türkiye'deki resmi tarih anlayışı ve yeni devletin spora yaklaşımı arasındaki ilişkiyi incelemek; özellikle spor kavramı içerisinde resmi tarih söylevinin kendisine nasıl bir yer edindiğini analiz etmektir. Çalışmada yararlanılan kaynaklar resmi belgeler ve yazışmalar başta olmak üzere, dönemin dergileri ve gazeteleri ile döneme dair yazılan kitaplardır. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi ve tarama modeli ile yapılan bu çalışmada araştırma konusuna dahil olan kaynak ve belgeler incelenmiştir. Erken Cumhuriyet döneminde yayınlanan gazete haberlerinde, makalelerde ve yazılan spor kitaplarında; geleneksel sporların yüceltilmesi, tarih yazıcılığı ile edinilen sonuçların spor içerisinde yeniden üretilmesi noktalarında, Türk Tarih Tezi'nin etkisini görmek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Spor, Tarih Yazımı, Erken Cumhuriyet Dönemi, Spor Tarih İlişkisi, Türk Tarih Tezi.

ABSTRACT

Tuna, U. (2019). The Relation of Official History Studies and Sports Approach in Early Republican Period (1923-1938). İstanbul University-Cerrahpasa, Institute of Graduate Studies, Department of Sports Management Sciences. Master's Thesis. İstanbul.

In the process of building nation-states in the nineteenth century, sport and historiography are the areas in which states want to rule and take care of. With the change from the imperial to the republican regime in Turkey, both historiography and sports has been included in the policies of the new state.

This study to analyze how the relation of official history studies and sports approach in Turkey has happened in the first republican years; especially aims to research how the official history discourse happened itself in the concept of sport. The sources used in the study are firstly documents, magazines and newspapers of that era and the books which were written about that era. Within the qualitative research methods; this study conducted by using document review and screening model, the sources and documents included about the research topic are examined. In the newspaper news, articles and written sports books published in the early Republican period; it is possible to see the effect of Turkish History Thesis in the points of glorification of traditional sports and the reproduction of the results obtained with historiography in sports.

Key Words: Sports, Historiography, Early Republican Period, Relation of Sports and History, Turkish History Thesis.

1. GİRİŞ VE AMAÇ

On dokuzuncu yüzyılda milliyetçi eğilimlerin en yoğun biçimde yaşandığı ve otoriter yönetimlerin idaresi altında olan yeni ulus-devletlerin yapısal ve ideolojik olarak öncelikleri bulunmaktaydı. Bu önceliklerden birisi resmi tarih çalışmaları iken bir diğeri de beden terbiyesi ve spor olarak görülmektedir.

İlk çağlardan itibaren belirli anlayışlar ve yöntemler içerisinde değerlendirilen tarihin, bir disiplin olarak kabul edilmesi, ulus-devletlerin öncesinde mümkün değildir. Tarih, historiografi alanı ile bir disiplin olarak var oluşuna kadar; antik Yunan, Roma, Hıristiyanlık, Rönesans, Aydınlanma gibi evrelerden geçmiştir. Tarihin yüzyılı olarak adlandırılan on dokuzuncu yüzyılda ise hayali ögelere yer vermeden içerisinde gerçekleri barındıran ve bilimsel temellere dayanan bir hal almıştır. Erken Cumhuriyet dönemi tarihçiliği de, on dokuzuncu yüzyılda ortaya çıkan Romantizm, Pozitivizm ve Alman historizminden etkilendiği kadar, geç Osmanlı döneminde belirli dernekler ve kişiler tarafından çalışmalar yapılan özerk tarihçilikten etkilenmiştir. Geç Osmanlı dönemi özerk tarihçiliği yapı itibari ile Cumhuriyet dönemi tarihçiliğinden farklı olsa da genel kabul, resmi tarihçiliğin ideolojik anlamda temelini meydana getirdiğidir. Nitekim Osmanlı Devleti'nin son yıllarında tarih ve Türklük araştırmalarında bulunan birçok tarihçi, Erken Cumhuriyet dönemi tarihçiliğinde de aktif rol oynamışlardır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında yapısal, idari, ekonomik anlamda birçok yeni yapılanma yapılması gerektiğinden ötürü, kültür çalışmalarına gereken önemin verilemediği görülmüştür. Ancak özellikle 1928 yılından itibaren kontrollü ve planlı bir şekilde çalışılmaya başlanan tarih çalışmalarının ortaya çıkışında birçok sebep mevcuttur. Bununla birlikte çalışmanın ana konularından birisi olan resmi tarih çalışmalarında; bilimsel açıdan doğru veya yanlış olduğuna ilişkin hiçbir tartışmaya girilmeyecek, yalnızca resmi tarih çalışmalarının nasıl bir dönemde ortaya çıktığına ve bahsedilen dönem içerisinde hangi şartlar altında çalışıldığının üzerinde durulacaktır. Resmi tarih çalışmalarının nedenlerinin ve nasıl bir dönemde çalışıldığının algılanması, resmi tarih çalışmaları ile beden terbiyesi ve spor arasında bir bağlantı kurmak açısından oldukça mühimdir.

İnsanlığın var oluşundan beri hayatının bir parçası olan spor, tarih ile hemen aynı süreçlerde, benzer dönüşümlerden geçmiştir. Dolayısıyla iki alan arasındaki bu

bağlantıyı kurmanın, Türkiye'de modern spor pratiklerinin ortaya çıkışını anlamak açısından oldukça önemli olacağı düşünülmektedir. İlk insanların avcılık, toplama, uzanma, koşma gibi eylemler esnasında yaptıkları hareketler, sporun temellerini oluşturmaktadır. İş bölümünün ortaya çıkması sonucunda ortaya çıkan *boş zaman* ile birlikte günümüz pratiklerine oldukça yaklaşan spor olgusu, kitlesel ilgiyi de üzerine çekmesi ile birlikte *katılımcı veya izleyici* olarak durdurulamayan bir ilginin oluşmasına vesile olmuş, ortaya çıkan uzmanlaşma ile birlikte spor, bir iş olarak var olmaya başlamıştır. Ulus-devletlerin kurulması ile iktidarların sporunun önemini anlaması ve kitlelerin üzerindeki etkisini fark etmesi, sporun hiçbir zaman yalnızca spor olarak kalamayacağı sonucu ile sonu görünmeyen bir spor-siyaset ilişkisi doğurmuştur.

Çalışmanın amacı, 1923-1938 yılları arası kabul edilen Erken Cumhuriyet döneminde ulusun yeni insanını ideolojik anlamda şekillendirmeye ve köklerinin Osmanlı'dan öncesine ait olduğunu ispatlayarak vatandaşların devlete bağlılığını arttırmayı amaçlayan resmi tarih çalışmaları ile siyasi iktidar açısından sağlık düzeyini geliştirme ve yeni kurulan ulus-devletler sonucunda ortaya çıkan *vatandaş ordularına* güçlü, gürbüz evlatlar yetiştirmek üzere kurgulanan beden terbiyesi ve spora yaklaşımı arasındaki ilişkiyi incelemek; özellikle ekonomide liberal politikaları terk edip devletçi politikalar uygulanmasına vesile olan 1929 ekonomik buhranından itibaren siyasi iktidarın oldukça yakından ilgilendiği ve devlet idaresi altına aldığı bu iki alan arasındaki ilişkiyi analiz etmektir. Nitekim sporda devletleşme hamlesinde ekonomideki devletleşmenin etkisi olduğu kadar, siyasi iktidarın beden terbiyesi ve spordan beklentilerini tam anlamıyla belirlemiş olması ve milli bir spor görüşünün ortaya çıkmasının da etkisi bulunmaktadır. Bu kapsamda milliyetçilik söyleminin en güçlü olduğu ve sporda devletleşme hamlesinin Türk Spor Kurumu'nun kurulması ile kurumlaştığı, devletin spor işlerini idaresi aldığı dönemde, iktidar açısından en önemli spor organizasyonu haline gelen 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları ayrı bir başlık altında incelenmiştir.

Çalışma kapsamında öncelikle Erken Cumhuriyet döneminde resmi tarih çalışmalarının ortaya çıkışındaki etkenlerden batı tarihçiliği ve geç Osmanlı döneminden miras kalan özerk tarihçilik çalışmaları incelenmiş, tarih anlayışının ortaya çıkarılabilmesi amacı ile devletin tarihini araştıran resmi tarih araştırmaları; 1929 yılında tarihçilerin görüşüne sunulması için hazırlanan Türk Tarihinin Ana Hatları,

liseler ve ortaokullarda okutulması amacı ile yazılan tarih kitapları tezin yazılı çıktıları başlığı altında incelenmiş, tezin akademik bir ortamda değerlendirilmesini sağlayan tarih kongreleri ayrı bir başlıkta ele alınmış ve resmi tarih çalışmalarının bir uzantısı olarak görülen dil çalışmaları başlığı altında, Güneş-Dil Teorisi incelenmiştir.

Bir sonraki kısımda ise beden terbiyesi ve sporun nasıl ortaya çıktığı, iktidarlar açısından nasıl bir öneme sahip olduğu ve Erken Cumhuriyet döneminde spor işlerinin, kurumlar üzerinden nasıl şekillendirildiği anlatılmış, bahsedildiği üzere iktidar açısından oldukça büyük bir öneme sahip olan 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları farklı bir başlık altında değerlendirilmiş ve Erken Cumhuriyet döneminde devletin spora bakışı, her biri ayrı makale konusu olabilecek şekilde mühim olan sporun sağlık politikalarına eklemlenmesi ve faydalı-faydasız sporlar perspektifinden spora yaklaşımdaki militarist hedefler analiz edilmiştir.

Çalışmanın son kısmında ise resmi tarih çalışmaları ile spora yaklaşım arasındaki ilişki; Türklük ve geleneksel sporlar, tarih çalışmalarının içerisindeki beden terbiyesi ve spor çalışmaları, dönemin spor haberleri içerisinde Türk Tarih Tezi etkisi ve spor tarihçiliğindeki geleneksel yaklaşım sonucunda ortaya çıkan ve yeniden üretilmeye devam eden resmi tarih çalışmalarının etkisi üzerinden incelenmiştir.

Çalışmanın ortaya çıkmasında, arşiv belgelerinin ve siyasi iktidarın ideolojilerini yansıtma amaçlı yayınlanan Halkevlerinin yayın organı *Ülkü, Türk Spor Kurumu Dergisi*, Türk Tarih Kurumu tarafından hazırlanan *Belleten* gibi dergilerin, dönem içerisinde yaşayan süreçlerin birinci ağızdan anlaşılmasına vesile olan Cumhuriyet Gazetesi, Spor Postası, Türk Spor, Top gibi dergilerin önemi oldukça fazladır. Bununla birlikte çalışma açısından özel bir yere sahip olan resmi yazışmalar, kanunlar ve meclis tutanakları da detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Bütün bu tartışmaların sonucunda, Erken Cumhuriyet dönemi beden terbiyesi ve spor araştırmaları açısından oldukça mühim ve dönemin spor haberlerinde göz önünde olmasına rağmen göz ardı edilerek daha önce çalışılmamış olan resmi tarih etkisini tüm boyutları ile ele almanın, dönemin resmi tarih, beden terbiyesi ve spor politikaları arasındaki ilişkiyi anlamak açısından literatüre katkıda bulunmasını aynı zamanda ileride yapılacak çalışmalara fayda sağlamasını temenni ediyorum.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Bir Kimlik Meselesi: Türkiye'de Resmi Tarihin Ortaya Çıkışı

Türk tarihi hakkında yapılan kuşkusuz en önemli çalışmalardan birisi, hem Türk milliyetçiliğinin halkın düşüncesine yerleşmesini sağlamak, hem de uluslararası alanda var olabilmek ve diğer milletlerin Türkler hakkındaki olumsuz düşüncelerini bertaraf etmek amacı ile yazılan *"Türk Tarih Tezi"*dir. Bu çalışmada da Türk Tarih Tezi, hem konunun çalışılacağı erken Cumhuriyet dönemini anlamak hem de ulusal tarih çalışmalarının Türk sporuyla nasıl ve ne şekilde bir ilişki kurduğunu ortaya koymak açısından birincil öneme sahip olacaktır. Erken Cumhuriyet döneminde resmi tarih çalışmalarının ortaya çıkış nedenleri, batıdan etkilenen tarihçilik ve Osmanlı'dan kalan tarih mirası, tezin ortaya atılmasındaki ana nedenler, kurumların ve kuruluşların etkileri, tezin yazılı çıktıları ile tezin ortaya attığı önermeler incelenerek, Türk Tarih Tezi'nin her açıdan incelenmesi bu bölüm içerisinde yapılmaya çalışılacaktır.

Resmi tarih çalışmaları, bir ulusal bilinç oluşturması ve müfredatlara dahil olup öğretilmesi özelliği ile ulusal; bilimsel temellere dayandırılarak yapılan çalışmalar ile devletlerin dünya tarihinde nasıl bir yeri olduğunu anlatmak ve ispatlamak açısından ise uluslararası anlamda önem arz etmektedir. Ulus devletlerin kurulması ile güçlenen, hemen her devletin üzerinde etkisi olan ve aynı zamanda resmi tarihin temeli olarak gösterilen ulusal tarih anlayışı, Türkiye'de de dünyadakine benzer bir şekilde ilerleme göstermiştir. *Türk Tarih Tezi'nin* ve *resmi tarih* çalışmalarının düşünsel kökleri, batıda yapılan tarih çalışmalarına, 19. Yüzyıl Türkçülük araştırmaları ve özerk tarih çalışmalarına dayanmaktadır. Resmi tarih çalışmalarının ortaya çıkmasında Osmanlı Devleti'nden miras kalan tarihçiliğin etkisi olduğu kadar, batıda tarih anlayışında meydana gelen yapısal değişimlerin de etkisi büyük olmuştur. Dolayısıyla konunun algılanabilmesi için önce batıda tarih çalışmalarının nasıl ortaya çıktığını incelemek, sonra ise geç Osmanlı döneminde yapılan ve resmi tarih çalışmalarının düşünsel köklerini oluşturan özerk tarihçilikten bahsetmek gerekmektedir.

2.1.1. Türk Tarihi Yazımında Batının Etkisi

Erken Cumhuriyet döneminde tarih yazımı fikri, bir anda ortaya çıkan bir çalışma alanı değildir. Ancak tarih yazımının tarihini, yani tarihin bir disiplin olarak yeniden ele alınması sürecinin anlaşılabilmesi için batıda yapılan tarih yazımı çalışmalarından ve düşünce akımlarından bahsetmek gerekmektedir. 19.yüzyılda ulus-devletlerin kurulması ile birlikte tarihin bir disiplin olarak ele alınması fikri ortaya çıkmış, modern tarihçiler Avrupa ülkelerini ve devletlerini bir çözümleme birimi olarak ele almaya başlamış ve yaşanan bu kırılma ile birlikte tarihin *historiografi* olarak adlandırılan bir disiplin niteliğini kazanmasını sağlamıştır[1]. 19.yüzyılın sonlarında da Osmanlı İmparatorluğu'nda çağdaş tarih yazımı, batıda ortaya çıkan düşünce akımlarından ve tarih yazımının etkileri ile ortaya çıkmıştır. Nitekim 1930'lardan itibaren siyasi iktidarın oldukça yoğun bir şekilde çalışacakları tarihin yeniden yazımı projesinin düşünsel kökeni de Osmanlıda yapılan özerk tarih çalışmalarıdır. Dolayısıyla erken Cumhuriyet dönemi resmi tarih yazımında Osmanlının bıraktığı tarih mirası kadar, batıda yapılan tarih çalışmalarının da etkisi görülmektedir.

Tarih yazımının tarihi noktasında hakim fikir, ulus-devletlerin kurulmasından önce tarihin bir disiplin olarak kabul edilmesinin mümkün olmadığı yönündedir. Fakat tarihin tarihi, 19.yüzyıldaki historiografi alanının ortaya çıkışına kadar, antik Yunandan başlayan, Roma, Hristiyanlık, Rönesans ve Aydınlanma gibi duraklardan geçen Avrupa merkezci bir kurguya sahiptir ve bu kurgunun içerisinde Batı medeniyetleri haricindeki zaman, coğrafya, kültür ve simalara yer verilmez[2]. Avrupa merkezli bu kurgunun başlangıcı ise Heredotos ve Thukydides ile antik Yunan'a ve Livius, Tacitus ve Plutarkhos ile de Roma İmparatorluğu'na dayanmaktadır. Collingwood'a göre tarihin Yunan icadı olduğu adından bellidir ki Heredot'un tarih için belirlemiş olduğu dört esastan üçünü karşıladığını söyler. Heredot'un *tarihin babası* olarak anılmasını sağlayacak olan şey ise tarihi, mitos ve teokratik bir anlayıştan farklı olarak insancıl yönü ile ele almasıdır. Ortaylı'ya göre Heredot'u mitolojiden ayıran şey efsaneden tam anlamıyla kurtulamamış olsa da gerçekçi bir muhakemeye sahip olması ve Dünya'da başkalarının olduğunu, onların da bir hayat tarzı, dini, tanrıları, geçmişleri olduğunu

---

[1] Ersanlı, B. (2003). İktidar ve Tarih, Türkiye'de "Resmi Tarih" Tezinin Oluşumu (1929-1937). İstanbul. İletişim Yayınları.

[2] Çalen, M.K. (2013). *II. Meşrutiyet Döneminde Türk Tarih Düşüncesi.* Ankara. Ötüken Neşriyat.

görmesi ve saygı duymasıdır[3]. Nitekim Heredot, kitabını kaleme alma amacını şu şekilde açıklamaktadır:

> *"Bu, Halikarnassos'lu Herodotos'un kamuya sunduğu araştırmadır. İnsanoğlunun yaptıkları zamanla unutulmasın ve gerek Yunanlıların, gerekse Barbar'ların meydana getirdikleri harikalar bir gün adsız kalmasın, tek amacı budur; bir de bunlar birbirleriyle neden dövüşürlerdi diye merakta kalınmasın.[4]"*

Thukydides ise Peleponnesos Savaşları'nı anlatırken tarihi masal ve efsanelerden ayırarak soğukkanlı bir tarihçilik örneği gösterir, gerçekler ve özellikle *kanıtlar* ile anlatarak kurduğu sağlam mantık ile Homeros ve Heredot'tan ayrılmaktadır. Nitekim Thukydides'in, kanıtları ve gerçekleri aktarma noktasında modern dönem tarihçileri gibi titiz davranması ile tarihçiliğin ilk ciddi örneklerinden birisini verdiği düşünülmektedir[5]. Collingwood'a göre ise "kanıtın ışığında baktığım zaman" diyerek açıkça söyleyen Thukydides, hiç kanıtlardan söz etmeyen, aslında kanıttan ne anlaşıldığını yapıtın bütününden okuyucuya bırakan Heredotos'u geliştirir[6].

Roma tarihi, bu noktada Antik Yunan tarihi ile farklılık göstermektedir. Nitekim Roma, tarihi edebi bir tür olarak telakki etmiş ve içerisinde belli bir ölçüde mitos bulundurmuştur. Roma tarihçiliğinin bir tür pragmatik yaklaşım ile etrafı inceleme, mukayese etme amacı taşıdığı ve tarihin, Antik Yunan'dan farklı bir şekilde, *Romalı bilinci* ile yazıldığı görülmektedir[7]. Roma için tarih, süreklilik demektir, kurumlar özenle kendilerinden önce bırakılan mirası korumaktaydılar. Polybius, tarihsel düşünce geleneğinin Roma'nın eline geçmesini sağlamış, Livius, Roma tarihinin rivayet kalıntılarını bir araya getirerek Roma'nın en başından itibaren tam tarihini yazma konusundaki düşünceyi tasarlamış, dünyaya hakim olan bir topluluğun başarılarını ve zaferlerini anlatmayı amaçlamış, Tacitus'un ise yeni bir psikolojik-didaktik yaklaşım denemesi, tarihi, erdemli işleri ve işleri unutulmaktan kurtarmaktan yapılandırması *tarihsel düşünceden sapması* şeklinde yorumlanmıştır[8].

---

[3] Ortaylı, İ. (2011). *Tarih Yazıcılık Üzerine*. Ankara. Cedit Neşriyat.

[4] Heredot. (1973). *Heredot Tarihi.* İstanbul. Remzi Kitabevi.

[5] Çalen, M.K. (2013), a.g.e.

[6] Collingwood, R.G. (1996). Tarih Tasarımı. Ankara, Gündoğan Yayınları.

[7] Ortaylı, İ. (2011) a.g.e.

[8] Özbaran, S. (2005). *Tarih, Tarihçi ve Toplum.* İstanbul. Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Collingwood, a.g.e.

Orta Çağ ve Yeni Çağ'da tarih anlayışı üzerinde döngüsel zamandan çizgisel zamana geçiş ve tarihe bu bağlamda bir anlam yüklenmesi görülmektedir. Bir bakıma Helen ve Roma tarih yazımının bir devamı olarak görülmektedir çünkü tarihsel açıklamalardaki rivayetlere bağlı olan yöntem Orta Çağ'da da mevcuttur[9]. Orta Çağ'da tarih yazımı, Hristiyanlık etkisindeydi dolayısıyla tarihçiler, din adamları idi. Orta Çağ tarihçiliği, Tanrı'nın ilk günahla insanın dünyaya sürgünüyle bir başlangıcı ve kurtuluş ile sonu bulunan zamanda, Tanrı'nın her şeyi belirlediği bir dünya vazifesi içerisinde, ilahi bir planı keşfetmek ve son tahlilde Tanrı'nın isteklerini yerine getirmek üzerine kurgulanmıştı[10].

On altıncı ve on yedinci Yüzyıllarda doğa bilimlerinde yaşanan gelişmeler, tarihteki ilerleme fikrinin de gelişmesine neden olmuştur. *"Tarihte ilerleme var mıdır?"* sorusu, Orta Çağ'dan sonra tarihçileri oldukça meşgul eden bir soru olmuş, tarihsel olayların bir kere yaşanması ve bu olayların birbiri ardına yaşanacağı savı, çalışmacıları tarihin yasalarını bulmak ve gelecekte olacak olayları önceden haber vermek üzerine tarihin bir hedefi ve bir sonu olduğu üzerine düşünülmesini sağlamıştır[11]. Evren, yasalar ve kurallar ile açıklanabiliyorsa tarih de açıklanabilirdi ve buna göre tarih düz bir çizgide ilerleyen ve önceden kestirilebilen bir süreç olarak kurgulanmıştı[12].

On sekizinci yüzyıla gelindiğinde ise artık tarih üzerindeki kuşkuculuğun belli bir oranda azalmaya başladığı, tarihe özel bir önem ve ilgi gösterilmeye başlandığı görülmektedir. On sekizinci yüzyıl, insan hayatı ve düşüncesinin laikleşmesi ve yalnızca dindeki kurumlaşmanın gücüne karşı değil aynı zamanda dinin kendisine karşı bir başkaldırı yaşanmasından ötürü aydınlanma dönemi olarak bilinir[13]. Dönem içerisinde kendini gösteren teolojiden uzaklaşma eğilimi, tarih araştırmalarının dinden uzaklaşmasına, Tanrı'nın isteklerini yerine getirme amacı ile yapılandırılan düşüncenin cazibesini kaybetmesine neden olmuştu. Yahudi-Hristiyan amaçsal görüşlerini laikleştiren Aydınlanma Çağı akılcıları, tarihi sürecin akli niteliğini geri

---

[9] Collingwood, R.G. (1996), a.g.e.

[10] Çalen, M.K. (2013), a.g.e.

[11] Aysevener, K. (2009). Antikçağ'dan Günümüze Tarih Tasarımları. Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi VIII. 18-19,3-19.

[12] Gürkan, H. (2017). *Türkiye'de Tarih Öğretimi.* Adana. Karahan Kitabevi.

[13] Collingwood, R.G. (1996), a.g.e.

getirebilmişlerdir[14]. Hume ve Voltaire'in başında bulundukları tarihsel düşünce okulu, halkın yaratıcı güçlerine değer vermese de, yönetim açısından değil, uyruk açısından yazıyor olmaları nedeniyle sanatların, bilimlerin, sanayinin, ticaretin ve genel olarak kültürün tarihine yeni bir anlam kazandırıyorlardı[15].

Tarihin yüzyılı olarak adlandırılan on dokuzuncu yüzyıl tarihçiliğinde genel anlayış tarih yazımının doğruluğu üzerine temellenmiş, hayali öğelere en ufak bir ilgi göstermeden geçmişte olup bitenleri, nesnellik çerçevesinde değerlendirilmesi savunulmuştur. On dokuzuncu yüzyıl, tarih araştırmalarının profesyonelleşmesi ile bu araştırmaların üniversiteler ve araştırma merkezlerinde çalışılması ile yeni olan bir şey ortaya çıkarmıştır[16]. Çalen'in 19.yüzyıl tarihçiliği hakkındaki şu paragrafı, dönemin önemli tarihçileri hakkında bir bilgi vermesi açısından oldukça değerlidir:

> *"19.yüzyıl Avrupası'nda tarih düşüncesi ve tarihçilik söz konusu olduğunda, tarihi bir sınıf savaşları şeklinde yorumlayarak tarihi maddeciliği kuran Marx ve Engels, evrim teorisini toplum bilimlerine sokan Herbert Spencer, milliyetçi Alman tarihçi Heinrich vok Treitschke, İskoçyalı tarihçi Thomas Carlyle, Fransız tarihçi Augustin Thierry, II. Meşrutiyet dönemi tarihçiliğimizin refeans çevresi içinde de bulunan Fustel de Coulanges, Theodor Mommsen, Charles Seignobos, Charles- Victor Langlois gibi metin içerisinde geçmeyen birçok ismi zikretmek gerekir.[17]"*

Geçmişi, yaşanmış olaylar dizini olarak değil, geleceğe övünç ve gurur getirecek bir kaynak olarak ele alan ulusal tarihçilerin yaptıkları ilk iş buna bağlı olarak tarihi yeniden ele almak olmuştur. On dokuzuncu yüzyılda ulus-devletlerin ortaya çıkışı, tarihçilikte yeni yöntem ve disiplinlerin gelişmesine neden olmuş; Fransa ve Almanya'da ortaya çıkan tarihselci, romantik ve pozitif akımlar, resmi tarih yazımının esin kaynağını teşkil etmiştir[18].

Alman idealizminden etkilenmiş ve onunla birlikte gelişim göstermiş bir akım olan romantizm akımının tarih anlayışı, sistematik bir yapıda olmaktan ziyade, tarihe

---

[14] Carr, E.H. (1996). Tarih Nedir? İstanbul, İletişim Yayınları.

[15] Collingwood, R.G. (1996), a.g.e.

[16] Iggers, G.G. (2000). Bilimsel Nesnellikten Postmodernizme Yirminci Yüzyılda Tarih Yazımı. İstanbul. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

[17] Çalen, M.K. (2013), a.g.e.

[18] Ersanlı, B. (2003), a.g.e.

yönlendirilmiş estetik bir coşkunun ifadesi olarak görülmektedir[19]. Romantizm akımında ortaya çıkan Alman ve Fransız modellerinin, kendi uluslarının üstünlüklerini ispatlama noktasındaki yöntemleri birbirlerinden farklıydı. Romantik akımın Alman temsilcileri Herder, Ranke ve Fichte gibi tarihçiler için ulusal kimliğin ruhu ve özü siyasetten ve siyasi geçmişten çok daha önemli iken, Fransız romantik tarihçiliğinin öncülerinden Michelet ise tarihi bir bütün olarak ele almaktaydı, Guizot ve Thiers ile birlikte hem tarihçi hem de siyasi rollere bürünerek devletlerinin uluslararası rolünü arttırmaya çalışmışlardı[20]. *Ulusal kimlik* kavramı, romantik tarihçilikle birlikte ortaya çıkıyor, tarih yazımına katılıyor ve bu ulusal kimliğin geçmişe dayandırılması için nostaljik bir biçimde geçmişi anma eğilimi ortaya çıkıyordu. Ulusal tarih içerisindeki romantizm akımının etkisi on dokuzuncu yüzyılda en üst noktasına ulaştı ve hemen her devlet, kendi şanlı tarihini araştırmak ve ispatlamak üzerine tarihsel araştırmalar yaptı.

Romantizm akımının karşısında bir engel olarak yorumlanan pozitivizmin temel ilkeleri, yasaları biçimleme ve olguları doğrulamaktı ve yasalar olgulardan tümevarım yoluyla genelleme yaparak biçimlendiriliyordu[21]. Bilimin rastlantılara ve tarihsel olayların düzensizliğine dayanarak yapılamayacağını savunan pozitivist davranışa göre tüm geçmiş, bireysel ve kolektif doğanın bağlı olduğu sabit yasalar çerçevesinde eksiksiz açıklanabilir[22]. Dolayısıyla pozitivizme göre; deneyler ve gözlemlerden elde edilen veriler akli çıkarımların önündedir ve nesnel bir bilgi ancak sonuçlar tekrarlandığında ve kontrol edilebildiğinde ortaya çıkmaktadır. Nesnel bilginin, elde edilebilecek olan en kusursuz bilgi olarak kabul edilmesi sonucunda pozitivizm, matematik ve fizik dışındaki diğer bilgi alanlarınca da taklit edilmeye çalışılmıştır[23].

Dünyayı açıklamak noktasında Ranke, Newton, Comte ve Darwin'den çıkardıkları *bilimsel* modeli kullanan pozitivist tarihçilerin tüm uğraşları, araştırmaları bilimsel yöntemlere dayandırmak olmuştur[24]. August Comte'a göre, *"tüm geçmişi, bireysel ve kolektif doğamızın bağlı olduğu sabit yasalara göre sağın (eksakt) olarak*

---

[19] Özlem, D. (1984). Tarih Felsefesi. İstanbul. Anahtar Yayınları.
[20] Ersanlı, B. (2003), a.g.e.
[21] Collingwood, R.G. (1996), a.g.e.
[22] Özbaran, S. (2005), a.g.e.
[23] Şimşek, A. Satan,A. (2011). *Milli Tarihin İnşası.* İstanbul. Tarihçi Kitabevi.
[24] Breisach, E. (2009). Tarihyazımı. İstanbul. Yapı Kredi Yayınları

açıklama" amacındaki bir bilim, tüm tarihsel olayları oluşan sabit yasalara göre ele alacaktır[25]. Ancak bu *yasa,* klasik anlamı ile historiografiden ziyade, tarihin dışında bir gelişim alanına sahip olan sosyolojinin uğraşı alanıdır. Comte'un ortaya çıkardığı *Üç Aşamalı Tarih;* teolojik, metafizik ve pozitivist dönemlerden oluşmaktadır ve pozitif evre tarihi evrimin bir sonucu olarak ele alınmıştır[26]. Comte'a göre insanlığın şimdiye kadar böyle bir bilim kuramamış olmasının sebebi, insanlığın teolojik ve metafizik evrelerinden pozitif evreye yeni geçmiş olmasıdır[27]. Ancak pozitivizm, tarihsel olayları ve tarihi bulguları kanunlaştırma amacından ötürü metafizik etkenlerin olaylar üzerindeki etkisini reddetmiş, maddi içeriğe sahip olmayan herhangi kültürel ve sosyal gelişimleri göz ardı etmesi dolayısıyla, ancak tarihi olayların çıkış sebeplerini ve etkenleri araştırmak amacıyla yapılan bilimsel bir faaliyet olarak değerlendirilmiştir[28]

Cumhuriyet dönemi Türk tarihçiliğini etkileyen bir diğer akım da Alman tarihselciliği (historisizm) olmuştur. Alman tarihselcilik akımı, devlete büyük bir anlam yüklemesi ve ulusu da bir o kadar yüceltmesi ile ulusların oluşumu döneminde romantizm ve pozitivizm kadar etkili olmuştur. Alman idealizmiyle bütünleşen tarihselciler, pozitivizmin somut olgulara tapınmalarını eleştirmişler ve ulusun ideal devletinin tek ve en büyük gerçeklik olduğunu savunmuşlardır[29]. Iggers'a göre historisizm, bir tarih kuramı olmaktan öte, bütüncül bir yaşam felsefesiydi; bilim, özellikle de beşeri ya da kültürel bilimler kavramı ile siyasal ve toplumsal düzen kavramının benzersiz bir bileşimiydi[30].

Cumhuriyet tarih yazımı üzerinde etkisi olan tarihçilik akımları; romantizm, pozitivizm ve Alman historisizmidir. Romantizm akımı, doğa yasalarına ve geçmişe karşı duyduğu hayranlık ile birlikte, ulusçuluğu eğitici ve ilerleyici bir güç olarak değerlendiriyor, pozitivist tarihçilikte tarihsel gerçeklikler yoruma gerek duymadan maddi birer bulgu olarak ele alınıyordu ve özellikle romantik ulusçuluk akımını pozitivist bir bakış açısı ile yorumlamak, batı ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de oldukça işlevsel bir nitelik kazanıyor; Alman idealistlerine göre ise tarih disiplini, tek

[25] Özlem, D. (1984), a.g.e.

[26] Breisach, E. (2009), a.g.e.

[27] Gürkan, H. (2017), a.g.e.

[28] Ateş, A. (2017). Türkiye Cumhuriyetinde Erken Dönem Tarih Yazımı. BEU Akademik İzdüşüm Dergisi. 2, 3.

[29] Ersanlı, B. (2003), a.g.e.

[30] Iggers, G.G. (2000), a.g.e.

başına tüm gerçekleri açıklama açısından yeterliydi, devleti yüceltme yoluyla insanların iradesi dışında var olan ulusal özgünlüklerin varlığını güçlendirildiğine inanıyorlardı ve bütün bu özellikleriyle historisizm de, "ideal-devlet-iktidar" özdeşliğini kafalarda yaratmak için Cumhuriyet tarihçiliği açısından oldukça uygundu[31].

2.1.2. Geç Osmanlı Döneminde Türklük ve Özerk Tarih Çalışmaları

Tarih çalışmalarının ulusal temellere ve etnik kökenlere dayandırılması, bir anda ortaya çıkan düşüncenin ürünü değildir. Batıda ulus-devletlerin ortaya çıkması ve Fransız İhtilali ile kendisine uygulama alanı bulmaya başlaması ile Osmanlı Devleti de ulusçuluk akımının etkilerini hissetmiştir. Ancak Osmanlı İmparatorluğu, çok çeşitli toplulukları kapsayacak şekilde büyük topraklara yayılmış ve Müslüman ülkelerin koruyuculuğunu üstlenmiş olması nedeniyle batıda ortaya çıkan ulus devlet anlayışı, çok uluslu devletlerde görüldüğü üzere, Osmanlı Devleti'ni de ağır bir şekilde etkilemiştir.

Önce imparatorlukta bulunan gayrimüslim topluluklar, sonra ise kendi dilleri ve kökleri ile ilgili olan ve bu konuları araştırmaya başlayan bir grup Müslüman aydın bu fikirle ilgilenmeye başladılar[32]. Fakat on dokuzuncu yüzyılın ortalarına kadar, Türk milliyetçiliği ile alakalı ve bu milliyetçiliği çağrıştıran bir politika izlenemediği gibi Osmanlı yazılarında *"Türkiye"* sözcüğü kullanılmamıştı. Lewis, bu kelimenin, *Memalik-i şahane, Memalik-i İslam* veya bir yer olarak bahsedilmek istendiğinde *Diyar-i Rum* olarak bahsedilen ülkeyi belirtmek için batılılar tarafından kullanılan bir sözcük olduğunu söylemektedir, nitekim on dokuzuncu yüzyılın ortalarına gelindiğinde Genç Osmanlılar, yaşadıkları topraklardan *Türkiye* olarak bahsetmek istediklerinde de, bu isme bir karşılık bulmakta güçlük çekmişlerdir[33].

Esasında *Türk* sözcüğü, günlük konuşma dilinin içerisinde yer almaktaydı. Bununla birlikte Türkler, Anadolu ve özellikle Balkanlardaki kavimlerle karıştıktan sonra, şehirli halk *Türk* kelimesini; köylü, medeniyetsiz, kaba manasında aşağılayıcı bir anlamda kullanmaya başlamıştır[34]. Koçi Bey'in, 1631 yılında IV. Murad'a teslim ettiği

---

[31] Ersanlı, B. (2003), a.g.e.

[32] Ahmad, F. (2006). Bir Kimlik Peşinde Türkiye. İstanbul. Bilgi Üniversitesi Yayınları.

[33] Lewis, B. (1993). Modern Türkiye'nin Doğuşu, Ankara, TTK Yayınları. Kara, S. (2004). Milli Tarih Anlayışının Romantik Devri: Cumhuriyetin İlk Yılları. A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi. 23,319-334.

[34] Köprülü, O.F. (1972). Köprülü'nün Makalelerinden Seçmeler. İstanbul. MEB Kültür Yayınları.

risalesinde dahi, yeniçerilerin bozulmasının nedenleri anlatılırken Türkleri; Yörük, çingene, Yahudi, dinsiz, mezhepsiz, kalleş ve ayyaşlarla birlikte söylediği görülmektedir[35]. Dönemin önemli kişilerinden Fuat Köprülü, kendileri Türk olduğu halde Türk ismini küçümseyici bir manada kullanan şair ve yazarların dahi yaptıkları bu hatayı bir gaflet olarak tanımlamış, *milli şuurdan* yoksun oluşlarını yalnız İslamiyet'in etkisi olarak izah edilemeyeceğini ifade etmiştir[36].

Nitekim 20.yüzyılın başlangıcında ulusçuluk fikri filizlenmeye başladığında dahi, imparatorluğun var olan yapısını koruma ve idare etme fikri ön plandaydı. Bu fikirden dolayı Genç Osmanlıların girişimleri Osmanlı idaresi tarafından engellenmeye çalışılmıştı. Bahsedildiği üzere Osmanlı Devleti'nde milliyetçilik akımları, Osmanlı Devleti'nin çok uluslu yapısının dağılması olarak görülmekte idi. Devletin iç politikasında her şeyden önce Müslüman unsurları arasında sıkıntı çıkmamasına gayret ediliyor, gayrimüslim topluluklardan imparatorluk için hayır kalmadığına kanaat getiren Sultan II. Abdülhamit, Müslüman toplulukların da milliyetçilik davası dolayısıyla birbirinden ayrılmasına elinden geldiğince engel olmaya çalışıyordu. Bu siyaset güdülerek Arapların, Arnavutların milliyetçi faaliyetlerinin önüne geçmeye çalışıldığı gibi, Türklerin de *Türk milliyeti* esasına değer vermelerinin önüne geçilmek isteniyordu[37].

Enver Behnan Şapolyo, Türkiye'nin terakki yolunda rotasının Asya ile Avrupa'nın ortasında ayrı bir yere sahip olması dolayısıyla kendine has bir gelişim göstermiş olduğundan bahsederek, tarihi determinizme de uygun olduğunu belirtmekte, Türk cemiyetinin 19. Yüzyıldan itibaren karşılaştığı üç meselenin ise; Osmanlıcılık, İslamcılık, Milliyetçilik şeklinde ilerlediğini söylemektedir[38]. Şapolyo'nun da bahsettiği üzere, Osmanlıcılık ve İslamcılıktan Milliyetçiliğe geçiş döneminde, Osmanlı Devleti içerisindeki çeşitli ulusların bağımsızlık talepleri ortaya çıkmış ve bu konuda örgütlü çalışmalar başlamış, Balkan Slavlarının bu ideoloji ile birlikte örgütlenmeleri de ülke

---

[35] Danışman, Z. (1972). Koçi Bey Risalesi. İstanbul. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
[36] Köprülü, O.F. (1972), a.g.e.
[37] Akçura, Y. (1978). *Türkçülük. Türklüğün Tarihi Gelişimi*. İstanbul. TTK Yayınları.
[38] Şapolyo, E.B. (1967). Atatürk ve Milliyetçilik, *Türk Kültürü Dergisi,* 61,17-19.

içerisinde yayılmaya başlamıştır. Kırım savaşı (1854-1855), Ayastefanos Antlaşması[39] ve Balkan savaşları (1912) gibi etkenler, büyük bir hareket haline gelemese de ulusal anlamda bir bilinçlenmeye sebep olmuştur. Slav halklarının ulusçuluğu ve tüm bu bozgun dizisi Osmanlı Devleti'ni meşgul etmeye başlamış ve Slav ulusalcılığının bu özgün gelişimi, ilk örnek olan Sırp topluluklarının isyanına sebep olmuş, son örnek olarak Bulgar bağımsızlığı ile sona ermiştir[40]. Devletin içerisinde meydana gelen bu ayaklanmaların önüne geçebilmek için Osmanlıcılık ve İslamcılık gibi akımlardan faydalanılmaya devam edilmiş, fakat bu akımların imparatorluğu bir arada tutmak için yeterli olmadığı kısa zaman içerisinde belirli bir kesim tarafından anlaşılmaya başlanmıştır. Osmanlı Devleti'nin, bütün azınlıkların ayrılması ile birlikte, Şapolyo'nun deyimi ile sarılacağı tek bir cereyan kalmıştır, o da milliyetçilik yani Türkçülüktür. İşte bütün bu olaylar sonucunda oluşmaya başlayan düşünce yapısı nedeni ile ancak 1914 yılına gelindiğinde özerk bir tarih yazımı hazır hale gelecekti[41]. Osmanlı Devleti'nin içerisinde başlayan uluslaşma hareketi *"Türklük"* akımının ve özerk tarih yazımının ortaya çıkışını tetikleyen sebeplerden birisi haline gelmişti. Fakat bahsedildiği üzere Türklük meselesi ve yeni özerk tarih yazımı imparatorluk tarafından kendisine destek bulamadığı için ancak ulaşabildiği yerlere kadar kendini ifade edebilme fırsatı bulacaktı.

Bununla birlikte, Türkçülüğü besleyen başka bir kaynak da Avrupa'ya eğitim amacı ile gönderilen öğrencilerdi. Bu öğrenciler, Avrupa'da çeşitli Türkologlarla karşılaşmış, orada gerekli eğitimleri aldıktan sonra yurda döndüklerinde milliyetçi fikirler işlenerek bu fikirlere öncülük etme imkanı bulmuşlardı. Cumhuriyeti kuran aydınlarda ve Avrupa'da gelişen Türkoloji çalışmalarının ve yurtdışından bu eğitimi alarak Türkiye'ye dönen öğrencilerin de etkisiyle; *Türk Derneği*, *Türk Yurdu*, *Türk Ocakları* gibi cemiyetlerin Türkçü fikrin yayılmasını sağlayan etkileri de büyük olmuştur. Dönem içerisinde ortaya çıkan özerk tarihçiliğin amacı, tarih çalışmalarını Osmanlı tarihi ve İslam tarihi araştırmalarının ötesine taşıyarak, Türklüğün kökenine ait çalışmalara yönlendirmektir. Bu sayede, hem Türklüğün kökeni araştırılarak ulusun

[39] 1877-1878 yıllarında Osmanlı İmparatorluğu mağlubiyetiyle sonuçlanan Rus savaşı sonucunda imzalanan Ayastefanos antlaşması ile Sırbistan, Karadağ ve Romanya bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir.

[40] Ortaylı,İ. (2001). Gelenekten Geleceğe. İstanbul. Ufuk Kitapları. Kara, S. (2004), a.g.e.

[41] Copeaux, E. (1998). *Türk Tarih Tezinden Türk-İslam Sentezine.* İstanbul. Tarih Vakfı Yurt Yayınları

kökeni daha eski tarihlere dayandırılabilecek, hem de modern araştırmalara paralel bir modern tarih anlayışı oluşturulacaktır.

Yusuf Akçura, henüz 1904 yılında yayınladığı ve Türkçülük akımının manifestosu olarak kabul edilen, 32 sayfadan oluşan ve tez özelliği gösteren "Üç Tarz-ı Siyaset"[42] isimli makalesinde tek çıkar yolun "ulusçuluk" olduğundan bahsetmektedir. Akçura'nın üzerinde durduğu ana konular; Osmanlı ulusu meydana getirmek (Osmanlıcılık), İslamcılığa dayanan bir devlet yapısı kurmak (İslamcılık) ve ırka dayalı bir Türk siyasal ulusçuluğu (Türkçülük) meydana getirmektir. Bu çalışmayla birlikte Türkçülük, ilk defa bir siyaset şekli olarak ele alınmış, Osmanlıcılık ve İslamcılıkla karşılaştırılmış ve bu nitelikte bir çalışma ilk defa Yusuf Akçura tarafından yapılmıştır. Makalesini "Müslümanlık, Türklük siyasetlerinden hangisi Osmanlı Devleti için daha yararlı ve kabil-i tatbiktir?" şeklinde bir soruyla bitiren Yusuf Akçura, cevabı okuyucularına bırakmıştır.

Ulusçuluk fikrinin ortaya çıkmasında önemli bir role sahip olan Ziya Gökalp'e göre ise Türk ulusu, kendine has bir kültüre sahipti. Fakat bu kültür kısmen İslam'a ve Araplara, kısmen de Bizans'a ait olan uygarlığının etkisi altında kalmıştı. Osmanlı Devleti'nin kurtuluşunun yolu ise Türk kültürüne sahip çıkarak ulusçuluğa tutunmaktı[43]. Aynı şekilde dönemin önde gelen, Fuat Köprülü, Hamdullah Suphi (Tanrıöver), Ahmet Ağaoğlu gibi Türkçü aydınlarına göre, millet olmanın yolu, milli şuura sahip olmaktan geçiyordu. Bahsedilen bu aydınlar, Osmanlı Devleti'nin Türkleşmesi gerektiğine ve Türklük çalışmalarının yapılması gerektiğine inanıyorlardı. Osmanlı Devleti, ancak Türkleşerek kalkınabilirdi[44].

Tarih çalışmaları özelinde fiili bir çalışma ortamı henüz sağlanamamıştı hatta 1908 yılında *Türk Derneği* kurulana kadar Türk adı altında kurulan hiçbir kuruma rastlanmamıştı. Akçura, Türk Derneği'nin Osmanlı Devleti'nde kültürel Türkçülüğün ilk teşkilatı, *Türkçülükte teşkilatlanma devresinin* ilk girişimi olduğundan ve Türk Dergisi mecmuasının ise bu konuyla ilgili ilk mecmua olduğundan bahsetmiştir[45]. Türk

---

[42] Akçura, Y. (1976). Üç Tarz-ı Siyaset. Ankara. TTK Yayınları.

[43] Zurcher, E.J. (1995). Modernleşen Türkiye'nin Tarihi. İstanbul. İletişim Yayınları.

[44]Tunaya, T.Z. (1981). Devrim Hareketleri İçinde Atatürk ve Atatürkçülük. İstanbul. Turhan Yayınları.

[45] Akçura, Y. (1978). *Türkçülük. Türklüğün Tarihi Gelişimi*. İstanbul. TTK Yayınları

Derneği'nin amacı, Türk olarak bilinen tüm kavimleri öğrenmeye ve öğretmeye çalışmaktı. Çalışmalarını 1911'e kadar devam ettiren Türk Derneği, ancak yedi sayı çıkan aynı isimli bir dergi çıkarmaya başladı. İlan edilen amacı, "Türk diye anılan bütün Türk kavimlerinin mazi ve haldeki asar, ef'al, ahval ve muhitini öğrenmeğe ve öğretmeğe çalışmak" olan derneğin esas gayesi dil sorununu ele almak ve Osmanlı dilinin sadeleştirilmesine katkıda bulunmaktı[46]. Türk Derneği, hem Türklük çalışmalarını gazeteler, risaleler, kitaplar yayınlayarak genişletmiş hem de genel derslerle birlikte müzakereler düzenleyerek kendisinden sonra kurulacak cemiyetler için bir fikir ve çalışma alanı oluşturmuştu. Ancak Yusuf Akçura'nın esas amacı Türklüğün ve Türk ulusunun geçmişini ispat edecek, bilimsel niteliklere uygun çalışmalar yapmaktı, meseleyi yalnızca dil probleminden ibaret görmemekteydi. Ancak her ne kadar yeterli seviyede çalışmalar yapılamamış olsa da Türk Derneği'nin, Akçura'nın deyimi ile hayatı uzun zaman devam edemediyse de attığı tohum çorak bir araziye rasgelmemişti[47].

Türk Derneği kapandıktan sonra, 31 Ağustos 1911 tarihinde ulusçuluğu daha sistematik ve düzenli bir şekilde işleyen Türk Yurdu Cemiyeti[48] kurulmuş ve aynı isimle bir dergi çıkarılmıştır. Yusuf Akçura, derginin başyazarı olarak görev yapmıştır. Türk Yurdu, yazarların niteliği ve bütünlüğü itibariyle Türk milliyetçiliği tarihinde önemli bir yere sahiptir[49]. Derginin kurucularından Ahmet Hikmet, 1912 yılında Viyana'ya konsolosluğa göreve atanınca yerini Türkçülük akımının önde gelen isimlerinden Ziya Gökalp'e bırakmıştır[50]. Bu yazı kurulu ile birlikte, Türk Yurdu, kültürel ve siyasal olarak Türkçülüğün işlendiği önemli bir cemiyet haline gelmiştir. Ancak Türk Yurdu, kuruluşundan kısa bir süre sonra, kendisiyle benzer fakat daha organize bir yapı halinde Türk Ocakları'nın kurulmasıyla çalışmalarına son vermiş, üyeleri Türk Ocakları'na geçiş yapmış ve 1912 yılında Türk Yurdu Dergisi de Türk Ocakları'nın dergisi haline getirilmiştir.

---

[46] Detaylı bilgi için bkz. Lewis, B. (1993). Modern Türkiye'nin Doğuşu, Ankara, TTK Yayınları. Ersanlı,B. (2003), a.g.e.

[47] Akçura, Y. (1978), a.g.e.

[48] Türk Yurdu derneğinde yapılan çalışmalar için bkz. Özkan, A. (2008). Millet-Milliyetçilik-Millî Tarih Bağlamında Türk Yurdu Dergisi'nde Millî Tarih Oluşturma Çabaları (1911- 1918), A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 37, 289-309.

[49] Dervişoğlu, F.M. (2015). Türk Tarih Düşüncesinin Modernleşmesi. İstanbul. Ötüken Yayınevi.

[50] Lewis,B. (1993), a.g.e.

Çalışmanın bu kısmında kurulan bu yapılar, mecmualar, dernekler ele alınırken, tarihsel süreç içerisinde hem diğerlerinden farklı bir yerde ortaya çıktığı için hem de Ziya Gökalp'in Türklük tarihindeki rolünün anlaşılabilmesi için Selanik'te ortaya çıkan bir Türkçülük akımından bahsetmenin gerekli olduğu düşünülmektedir. Nitekim "Hüsn ve Şiir" dergisinin devamı olarak yayın hayatına başlayan "Genç Kalemler" mecmuası, yaptığı çalışmalar ve dilde bir "Türkçülük" hareketini desteklemesi ile Türklük çalışmaları içerisinde oldukça önemli bir yere sahipti. Genç Kalemler dergisinin kuruluş tarihi ise ilk altı sayısının tarihsiz olması nedeni ile kesin olarak bilinmemektedir. Yusuf Akçura, derginin yayın hayatına başladığı zaman, merkezde Gökalp'in etkisi ile çoktan bir Türkçülük cereyanının başlamış olduğundan bahsetmektedir[51]. Genç Kalemler, İstanbul konuşmasını esas alan bir yazı dili oluşturmak için konuşma dili ile yazı dilini yaklaştırmaya ve Türkçeyi, yabancı dillerin etkisinden kurtarmaya çalışmıştır. Ziya Gökalp ile birlikte, Ömer Seyfettin ve Ali Canip Genç Kalemler hareketinin çekirdeği olarak görülmektedir. Genç Kalemler mecmuasında, edindiği bu misyona paralel olarak yazım kuralları ve alfabe ile ilgili görüşler de yayınlanmıştır. Bununla birlikte Balkan Savaşları'ndan sonra, Selanik'in elden çıkması ile birlikte Genç Kalemler kadrosu da Türk Ocakları'na geçiş yapmışlardır. Özellikle Ziya Gökalp, bu geçişten sonra Türk milliyetçiliğinin yapılanması üzerine çalışmalar yapılmasında önemli bir rol üstlenmiştir[52].

Türk Ocağı, 1912'de kurulan ve Türk Yurdu ile işbirliği halinde olan bir cemiyetti. Cemiyetin amacı, nizamnamesinde; *"İslam kavimlerinin başlıca mühimi olan Türklerin milli terbiye ve ilmi, içtimai, iktisadi seviyelerinin terfi ve ilasıyla Türk ırk ve dilinin kemaline çalışmak"* olarak belirtilmiştir[53]. Türk halkı içerisindeki ulusal benliği geliştirme ve ilerletme fikri üzerine bir grup aydın ve bir grup üniversite öğrencisi tarafından kurulan Türk Ocakları; halka yönelik konuşmalar, gece dersleri, sanat sohbetleri düzenlemiş, kendi ismiyle birçok kulüp kurmuş ve yönetmiş, sanat sohbetleri düzenlemiş, aynı zamanda gazete ve dergi gibi yayınlar çıkarmıştır[54]. Aktif hayatına uzun süre devam eden bu merkezlerde, kadın ve erkek izleyiciler ilk kez bir araya

---

[51] Akçura, Y. (1978), a.g.e.

[52] Sarınay, Y. (1994). Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları. İstanbul. Ötüken Yayınevi.

[53] Akçura, Y. (1978), a.g.e.

[54] Lewis, B. (1993), a.g.e. Ersanlı,B. (2003), a.g.e.

geldiler ve kadınlar kamusal alanda hem amatör tiyatrolarda oyuncu olarak hem de konuşmacı olarak kendilerini gösterme imkanına sahip oldular[55]. Kuruluş nizamnamesinin dördüncü maddesinde belirtildiği üzere, Türk Ocakları, bu çalışmaları yaparken, milli ve sosyal bir vaziyette kalacak, *asla* siyasetin içerisine dahil olmayacak ve siyasi partilere hizmet etmeyecekti[56].

Türk Ocakları'nın sayısı, sadece İstanbul'da değil, birçok il merkezlerinde büyük bir artış gösterdi. Ocakların, İstanbul'da 1600'ü üniversite öğrencisi ve mezunu olmak üzere toplamda 1800 kadar üyesi bulunmaktaydı[57]. Bununla birlikte, Hamdullah Suphi, Ziya Gökalp, Yusuf Akçura, Ahmed Ağaoğlu gibi dönemin tanınmış edebiyatçıları ve milliyetçilerinin Türk Ocakları'nda toplanmaları oldukça mühimdi. Türk Ocakları, Cumhuriyet'in kurulması ile beraber dernek faaliyetlerini daha da hızlandırmış ve Türkiye çapında en fazla 266 şubeye, üye sayısı ise 32.000 civarına yükselmişti[58].

Kuruluş nizamnamesinde açık bir şekilde belirtildiği üzere *"hiçbir şekilde siyaset ile ilgilenmeyecek"* olan Türk Ocakları, Cumhuriyet ilan edildikten sonra ortaya çıkan süreç içerisinde siyasetle iç içe olmak durumunda kalmış, bu durum 1931 yılına kadar devam etmiş ve Türk Ocakları, belirli politikalar çerçevesinde partiye bağlanana kadar varlığını sürdürebilmeyi başarmıştır.

Özetle İkinci Meşrutiyet döneminde ortaya çıkan bu dernek ve kurumların, özerk tarih çalışmaları yaparak ve bu çalışmaların yayılmasını sağlayarak, Türklük hakkında erken Cumhuriyet döneminde yapılacak çalışmalara fikri anlamda zemin oluşturduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bütün bu hareketlerin ortak paydası; halka, değişime ve ilerlemeye olan inanç olarak görülmelidir. Aynı zamanda özerk tarih çalışmalarının ve Türklük meselesinin bir çalışma alanı olarak ortaya çıkması ve bir harekete dönüşmesi meselesi de, çıkmaz bir yol olduğuna inanılan, ülkenin gelişmesi ve ileri gidebilmesi için elzem görülen bu meselenin yayılması için halkın eğitilmesi noktasında eğitime ve gelişime olan inanç şeklinde değerlendirilmelidir. Türkçülük düşüncesinin

---

[55] Lewis, B. (1993), a.g.e

[56] Akçura, Y. (1978), a.g.e

[57] Alp, T. (1917). The Turkish and Pan-Turkish Ideal. Londra. Admiralty War Staff Intelligence Division.

[58] Sarınay, Y. (1994), a.g.e.

benimsenmesinde Yusuf Akçura, Ziya Gökalp, Fuat Köprülü, Ahmet Mithat Efendi, Ahmet Ağaoğlu gibi aydınlar, tarih disiplinin nasıl ve ne şekilde işleneceğini ve yol haritasını belirlemiş ve bu çalışmalarda öncül rol oynamışlardır. Ülkenin geleceğini belirleme misyonu, bu aydınların fikirlerinde, yayınlarında, kurdukları ve görev aldıkları derneklerde şekillenmiştir.

Bu çerçevede bahsi geçen kurumlar ve yayınlarının, özellikle İkinci Meşrutiyet döneminde Türk ulusunun gelişmesinde önemli bir rol sağlayacağına inandıkları bilimsel ve aynı zamanda Osmanlı içerisinde ortaya çıkan ulusçu hareketle birlikte özerk tarih yazımı çabalarının sonucunda Türklük üzerine yapılan çalışmalar da artmıştır. Bahsedilen nedenlerden ötürü, o güne kadar tartışılmamış olan *Türklük* ve *Türk dili* meseleleri, çağdaş ulusçu akımın da etkisiyle çalışılmaya başlanmış ve bu çalışmaların sonucunda bir Türk kimliği oluşmaya başlamıştı.

Cumhuriyet'in ilanından önce yapılan tüm tarih araştırmaları, bu amaç için kurulan kurumlar ve bu kurumların yayınları, çalışmanın esas konusu olan Türk Tarih Tezi'nin ortaya çıkışında birincil önceliğe sahip olması açısından büyük önem arz etmektedir. Dolayısıyla erken Cumhuriyet döneminde ortaya atılan Türk Tarih Tezi'nin, bütün bu tarihsel gelişimlerin, özerk tarih çalışmalarının sonucunda ortaya çıkan, fikri anlamda kendisinden önce yapılan çalışmaların üzerine inşa edilmiş ve kendisinden sonraki tarih araştırmalarını kökünden değiştiren önemli bir *resmi tarih* çalışması olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

2.1.3. Erken Cumhuriyet Döneminde Resmi Tarih Çalışmalarının Ortaya Çıkış Nedenleri

Resmi tarih çalışmalarının ortaya çıkış sebeplerini tek bir açıdan incelemeye çalışmanın, konunun yanlış anlaşılmasına sebebiyet verebileceği düşünülmektedir. Dolayısıyla tarih çalışmalarında dikkatle yapılması gerektiği üzere, dönemin şartları değerlendirilip, buna göre bir tablo ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır. Tarihi, şimdinin gözünden değerlendirmek, hataya sebebiyet verebilir. Dolayısıyla çalışmanın bu bölümünde, yeni bir ülke kurulduktan sonra ortaya çıkan durum incelenecek ve resmi tarihin, ortaya çıkan bu durumun sonucunda nasıl ve neden ortaya çıktığı araştırılacaktır. Erken Cumhuriyet içerisinde özel ve belirli bir konuya odaklanmayı amaç edinen bu çalışmada, dönemi her açıdan tüm detaylarıyla incelemek de aynı şekilde mümkün olmayacaktır. Dolayısıyla dönemin resmi tarihin ortaya çıkmasına

neden olan etkenler üzerinden incelenmesi, çalışmanın konusunun amacından sapmaması açısından daha uygun görülmüştür.

Çalışmanın bu bölümünde, erken Cumhuriyet döneminde resmi tarih çalışmalarının ortaya çıkış nedenleri ortaya konmaya çalışılacaktır. Osmanlı İmparatorluğu içerisindeki ulusalcı akımın etkisi ile ortaya çıkan özerk tarih çalışmalarının devamı olarak nitelendirilen resmi tarih çalışmalarının ortaya çıktığı ve devlet eliyle yapıldığı, teşvik edildiği ve kurumsallaştırıldığı bu dönemin araştırması, 1923'de Cumhuriyet'in ilan edilmesi ile Türk Tarih Tezi'nin şekillenmeye ve çalışılmaya başlanacağı 1928 yılı arasını kapsayacaktır.

1923 yılında Cumhuriyet'in ilan edilmesinin, hemen herkes tarafından yeni bir başlangıç, yeni bir yapı ve ortaya çıkan bu yapının sonucunda Osmanlı İmparatorluğu ile bağların tamamen koparılması olarak görülmektedir. Fakat konuyla alakalı çalışan birçok tarihçi tarafından; idari, sosyal, iktisadi ve kültürel anlamda Türkiye Cumhuriyeti ile Osmanlı İmparatorluğu arasında bir süreklilik görmenin mümkün olduğu söylenmiştir[59]. Çalışmada daha önce belirtildiği üzere, geç Osmanlı döneminde Türk tarihi üzerine yapılan özerk çalışmalar, erken Cumhuriyet döneminde yapılacak çalışmalar üzerinde fikri anlamda bir zemin oluşturmuştur. Dolayısıyla bu iki dönem arasında, *Türklerin tarihi* üzerine yapılan çalışmalarda da aynı şekilde yapısal bir süreklilik görmek mümkündür.

Konuyla alakalı çeşitli tartışmalar ve görüşler bulunsa da, büyük savaşlardan çıkan ve yeniden toparlanma döneminde olan veya yeni kurulan tüm devletlerde, ortaya *yeni* bir şey çıkarmış olmak gerekmektedir. Bu yenilik, ülkenin eskisinden farklı ve daha güçlü olduğunu anlatabilmesi için kusursuz bir yoldur ve özellikle büyük savaşlar sonrasında kurulan ulus-devletlerin *yenilik* politikalarına ağırlık verdiği görülmektedir. Siyasi elitlerin ifadelerinde şekillenen bu farklılıklar, yeni bir şey olsun veya olmasın, ortaya "yeni" bir şey çıkardıklarının ispatının çabası olarak görülmelidir. Nitekim aynı durum, erken Cumhuriyet dönemindeki politikalarda da görülmektedir. Yeni insan modelinde benimsenen ve ispatlanmaya çalışılan en önemli mesele, yeni sistemde, yeni

[59] Osmanlı İmparatorluğu ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki süreklilik hakkında detaylı bilgi için bkz. Dervişoğlu, F.M. (2015),a.g.e. Akın, Y.(2004). Gürbüz ve Yavuz Evlatlar: Erken Cumhuriyet'te Beden Terbiyesi ve Spor. İstanbul, İletişim Yayınları

devlette ve yeni yönetim şeklinde, "eski"den eser kalmadığını göstermektir ve bahsedilecek olan bu süreçte ortaya çıkan *"yeni"* meselesi, ülkenin kuruluş sürecinde, değişiminde ve yeniden yapılanmasında önemli kavramlardan birisi haline gelmiştir.

Özellikle spor tarihi üzerine yapılan çalışmalarda, "yeni insan/yeni adam" kavramlarının bahsedilen sebepler ile devletin spor politikalarında yer aldığı, sağlıklı, genç ve gürbüz bir nesil yetiştirmek maksadıyla devletin, sporu tekeline aldığı görüşünden bahsedilmektedir. Akın'a göre, "yeni" kavramı ile yurttaşlara dayatılmak istenen, kendisini ve toplumla ilişkilerini yeni bir düzlemle algılama bilgisi, devlete ve millete sadakat duygusunu kazandırmaktı[60]. Tokatlıoğlu'ya göre, Cumhuriyet Türkiye'sinin, *yeni insanı* oluşturma projesinde spor, birincil enstrüman olarak kullanılmış ve zamanı geldiğinde vatanını müdafaa edecek gürbüz ve yavuz evlatları, aynı yeni üstün Alman insanı gibi, çağdaş Cumhuriyet gencini yaratmak planlanmıştı[61].

Sporun, insanlar üzerindeki etkisinin fark edilmesi ve sağlıklı bir neslin yetiştirilmesi amacı ile kullanılması, Cumhuriyet Türkiye'sinin ilk yıllarına denk gelmektedir. Kuşkusuz ki yetişen bu sağlıklı neslin birincil görevi savaştan yeni çıkmış olan vatanını müdafaa etmek olacaktır. Yeni nesillerin yetiştirilmesi sürecinde belirleyici nokta olan vatanı müdafaa görevi ise ancak sağlıklı, kuvvetli, gürbüz evlatların, vatanlarına olan bağlarını güçlendirmek ile mümkün olabilirdi. Mustafa Kemal Atatürk, asıl olanın Türk çocuklarının sporu sevmeleri ve fiziki kuvvetlerini yerinde kullanabilmeleri olduğunu söylüyordu ve *"Bu çocuklar asker oldukları zaman onların muharebe meydanlarında muvaffak olmaları için lazım gelen talim ve terbiyeye bilhassa ehemmiyet vermeliyiz."* diyerek beden terbiyesi ve vatanı müdafaa arasındaki ilişki meselesindeki görüşünü de açıkça belirtiyordu[62]. Atatürk'ün de söylediği gibi yeni insanın oluşumu sürecinde fiziki anlamda beden eğitiminin nasıl bir yeri varsa, fikri anlamda da milliyetçiliğin, ulus sevgisini aşılaması noktasında bir o kadar yeri bulunduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Zira erken Cumhuriyet döneminde milliyetçilik ve vatan sevgisi aşılamanın yolunun, resmi tarih çalışmaları olarak görüldüğünü söylemek mümkündür. İşte bu vatan sevgisi, vatanı koruyacak bilince

---

[60] Akın, Y.(2004), a.g.e.

[61] Tokatlıoğlu, A.E. (2012). İki Dünya Savaşı Arası Dönemde Türkiye'de Spor Ve Siyaset İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi.

[62] İnan, A. (1958). Atatürk'ten Dinlediklerim. T.T.K. Belleten,12, 1-6.

sahip olma durumu ile bedensel olarak buna yeterli olabilme kapasitesi arasındaki ilişki, çalışmanın esas konusu olması itibari ile ileriki kısımlarında derinlemesine araştırılacak olan "spor" ve "resmi tarih" arasındaki bağlantı hakkında bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Resmi tarih çalışmalarının ortaya çıkış sürecindeki bir diğer önemli konu ise tarih çalışmaları üzerinden ulus bilinci oluşturmak olarak görülmektedir. Atatürk, tarih araştırmalarının öneminden bahsettiği konuşmasında *araştırılan tarih* hakkında "Bu tarihten Türk çocukları bağımsızlık kazanacaklar, o büyük başarıları düşünecekler, harikalar yaratan adamları öğrenecekler, kendilerinin de aynı kandan olduklarını düşünerek kimseye boyun eğmeyeceklerdir" diyerek ulus bilinci oluşmasının önemini belirtmektedir[63].

Anderson, ulusu hayal edilen bir siyasal topluluk olarak tanımlamaktadır[64]. Ona göre ulus hem egemenlik hem de sınırlılık içkin olacak şekilde hayal edilmektedir. Ulusu, hayal edilmiş olarak anlatmasının nedeni en küçük ulusun bile üyelerinin diğer üyelerle tanışmayacak, onları tanımayacak hatta çoğu hakkında hiçbir şey duymayacak olması halinde bile her birinin zihninde toplamlarının hayali ile yaşamaya devam edeceğidir. İnsanların hayal ettikleri en büyük ulusun bile, ötesinde başka bir ulusun, kendisinden olmayanın yaşadığını kabul ettiği sınırları bulunmaktadır. Dolayısıyla hiçbir ulus kendisini insanlığın tamamıyla bağlantılı olarak görmemektedir. Hobsbawm'a göre ise, aradaki ortak noktaların inşa edilmesi için "tarih" gerekmektedir. Gelenekler icat etmek, tekrara dayanarak olsa da geçmişe referans göstererek belirginlik kazanan, bir rutinleşme ve formelleşme sürecidir. Ona göre icat edilen gelenek "alenen ya da zımnen kurallarca yönlendirilen ve bir ritüel yada sembolik bir özellik sergileyen, geçmişle doğal bir süreklilik anıştırır şekilde tekrarlara dayanarak belli değerler ve davranış normlarını aşılamaya çalışan bir pratikler kümesi" şeklinde düşünülmelidir[65]. Dervişoğlu, kişiliğimizin dışında bir varlık olarak varlığını sürdüren, değerlerine uymamızı icbar eden bir "topluluk" un mensubu olmamızın biyolojik kabiliyetlerimizin bir ürünü olmadığından bahseder. Ona göre, kanunlar, sosyal değerler, gelenekler

---

[63] Günaltay, Ş. (1954), Olağanüstü Türk Dil Kurultayı. Ankara. Türk Dil Kurumu Yayınları.

[64] Anderson, B. (2009). Hayali Cemaatler Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması. İstanbul, Metis Yayınları.

[65] Hobsbawm, E. (2006). Geleneğin İcadı. İstanbul. Agora Kitaplığı.

toplumun kendi hakkında düşünceleri yani tarih, topluluğun ne gibi niteliklere değer verdiğini hatırlatır, hatıralarını canlı tutar[66]. Fransız tarihçi Fernand Braudel, tarihi yalnızca insanların yaptığının tek yönlü ve gururlu bir söz olduğunu, aynı zamanda tarihin de insanları yaptığını ve onların kaderini şekillendirdiğini söylemiştir[67]. Dolayısıyla tarihin, ulusal bir bilinç yaratmanın temeli ve aynı zamanda da ulusal eğitimin ve ulusa güven duygusu aşılamanın en önemli araçlarından biri olarak görüldüğünü söylemek mümkündür.

Milliyetçilik ve ulus kavramları ile ortaya çıkan, gelenek ve tarihi yeniden icat ederek ortaya çıkarılan milli kimlik yani "biz" duygusunun yerleşmesi meselesi, Cumhuriyet'in yeni insanının oluşumunda, vatanını sahiplenmesinde ve savunmasında fikri anlamda önemli noktalardan birisi haline gelmektedir. Modern dönemin başlangıcından beri insanların ait olma ihtiyacı ulus tarafından karşılanmış ve milli kimlik de bu süreç sonucunda ortaya çıkan bir sonuç olarak görülmüştür[68]. İşte, "biz" duygusu olarak da bahsedilen milli kimlik meselesi, yeni ulus-devletlerin bütünüyle yeni bir yapı kurabilmeleri için bireyleri eski ve geleneksel grup aidiyetlerinden yavaş yavaş kurtarmaya çalışması ve bu amaca yönelik olarak yeni bir üst kimliğe ihtiyaç duyması sonucu ortaya çıkmıştır[69]. Zira "biz" duygusu oluşan ve "onlar" dan farklı olduğunu düşünecek olan Cumhuriyet'in yeni insanları, bir ulus-devlet kurulmadan önce oluşması beklenemeyecek olan milli kimlik ile vatanını sahiplenecek ve koruyabilecektir.

Erken Cumhuriyet döneminde yapılacak resmi tarih çalışmalarının, yeni bir kimlik inşa edilmesi ve yeni insanın ideolojik anlamda şekillendirilmesi resmi tarih çalışmalarının ulusal hedefleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Konuya uluslararası boyuttan bakıldığı zaman ise topluma yeni bir tarih perspektifi kazandırmak amacı ile ortaya çıkan resmi tarih çalışmalarının, batılı devletlerin söylemleri ve eylemlerine karşı bir savunma niteliği de taşıdığı görülmektedir. Türklerin geçmişinin araştırılması, kanıtlara dayandırılarak, tüm dünyaya bunun gösterilme çabası da Türk Tarih Tezi'ni

---

[66] Dervişoğlu, F.M. (2015). Türk Tarih Düşüncesinin Modernleşmesi. İstanbul. Ötüken Yayınevi.

[67] Braudel, F. (1992). Tarih Üzerine Yazılar. Ankara. İmge Kitabevi.

[68] Guibernau 1997, Kaynak: Yıldırım, T. ve Şimşek, A. (2017). Erken Cumhuriyet Dönemi'nde "Biz" in İnşası: Tarih Ders Kitapları Üzerine Bir Değerlendirme. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 37, 367-389.

[69] Şahin, K. (2007). Küreselleşme Tartışmaları Işığında Ulus-Devlet. İstanbul. İlgi Kültür Sanat.

ulusal amaçlarla birlikte uluslararası amaçlar konusunda da farklı bir noktaya getirmiştir. Birinci Türk Tarih Kongresi'nde *İslam Medeniyetinde Türklerin Mevkii* isimli konferansı verirken Şemsettin Günaltay'ın da söylediği gibi; "Bu yüksek medeniyetin hakiki amil ve müessirlerini tayin etmek ilmi bir vazife olduğu gibi bu amiller arasında Türklerin bulunup bulunmadığını araştırmak milli bir borçtur."[70]

Batılı düşünür ve tarihçiler tarafından ortaya atılan bazı iddialar Türkleri ve geçmişlerini karalamaya yönelikti. Batıda yapılan tarih çalışmalarında da Türklerden bir "öteki" olarak ve Avrupa uygarlıklarını tehdit eden bir işgalci güç olarak bahsedilmekteydi[71]. Avrupa tarihçiliğinin Türkler hakkında ortaya attığı bu görüşler Fuad Köprülü'ye göre hiçbir esasa dayanmamaktaydı[72]. İnsanları zeka düzeylerine göre sınıflandırmaya yönelik yapılan bazı çalışmalar sonucunda, batılıların beyaz ırka mensup ve ileri zekalı olduğu sonucuna varılmıştı. Bununla birlikte doğuluların ise sarı ırktan olduğu ve zeka düzeylerinin geri olduğundan ve hatta barbar olduklarından bahsediliyordu. Türkler de sarı ırka dahil olarak kabul edilmekte ve bu durum bir aşağılama vasıtası olarak kullanılmakta idi.

Bu açıdan değerlendirildiğinde, tezin ortaya çıkmasının sebeplerinden birisi, batıda yapılan çalışmalarda ortaya çıkan suçlamalara karşı cevap niteliği taşıması boyutunda artık Türk tarihini batılı düşünürlerin görüşleri ile yapılandırılmaktan kurtarmaktı. Türk tarihi Türkler tarafından araştırılmalıydı ve bilimsel temellere dayanan devlet destekli resmi tarih çalışmaları, bu konuya bir çözüm olabilirdi. *"Tarih yazmak, tarih yapmak kadar önemlidir. Yazan yapana sadık kalmazsa değişmeyen gerçek insanı şaşırtacak bir nitelik alır"* [73]diyerek hem tarihin, hem de tarih yazımının öneminden bahseden Mustafa Kemal Atatürk, Köprülü'ye göre milli tarihi yabancıların gözünden görmenin ve tarihi onların yazdığı şekilde kabullenmenin de ne büyük bir gaflet olduğunu iyi biliyordu[74]. Yusuf Akçura da Birinci Tarih Kongresi'nde yaptığı konuşmada, *"Cihana nazarımız, bundan böyle, Avrupa gözlüğü ile olacak değildir.*

---

[70] Birinci Türk Tarih Kongresi, Kongrenin Zabıtları, Konferanslar, Münakaşalar. (1932). İstanbul. Maarif Vekaleti. 289.

[71] Ateş, A. (2017), a.g.e.

[72] Köprülü, M.F. Barthold,W. (1984). İslam Medeniyetleri Tarihi. Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

[73] Çambel, H.C. (1939). Atatürk ve Tarih. T.T.K. Belleten, 10, 272.

[74] Köprülü, F. (1939). Bir Hatıra. T.T.K. Belleten, 10, 277-279

Gözlükleri kırarak çıplak gözümüzle hakikati ve menfaatimizi görmeye çalışıyoruz.[75]*"* diyerek, resmi tarih çalışmalarına, Atatürk ve siyasi elitler tarafından defalarca zikredildiği gibi, Türk'ün ve Türkiye Cumhuriyeti'nin gözünden bakmanın öneminden bahsediyordu. Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti Umumi Katibi Dr. Reşit Galip Bey de aynı kongrede milli tarihin ihmal edildiğinden ve ne kadar ağır iftiralara uğratılmış bulunduğunu anlatıyor ve *"İşimiz onu bu ihmalden kurtarmak, asırlarca sürmüş batıl telkinlerin ördüğü koyu karanlıktan çıkarmaktır"* diyerek tarihin batılıların etkisi altından çıkarılması gerektiğini söylüyordu[76]. Aynı zamanda bu bakış açısı ile yapılan resmi tarih çalışmaları, hem tarihsel hem de kültürel çerçevede yapılacak bazı hamleleri bünyesinde barındırıyordu.

Bununla birlikte, I. Dünya Savaşı'ndan sonra Osmanlı İmparatorluğu toprakları paylaşılırken, bu paylaşımın, tarihsel temellere dayandırılarak yapılmaktaydı. Yunanlar, batıda yalnızca coğrafi delilleri değil aynı zamanda uygarlık tarihindeki delilleri kullanarak, İtalyanlar eski Roma İmparatorluğu'nun, Fransızlar ise Haçlı Seferleri'nde Frank Devleti'nin kurulmasını bahane ederek kendilerine ait bölgeleri belirlemiş, bu bölgelere sahip çıkmak istemişlerdi[77]. Osmanlı İmparatorluğu toprakları üzerinde, tarihsel kimlik ile bağdaştırılan hak etme talepleri, Türkiye Cumhuriyeti adına da problem yaratabilirdi. Dolayısıyla tezin bu bağlamdaki amacı, Türklerin, topraklar üzerinde hak talep eden Batılılardan önce Anadolu'da yaşadığını ispatlamak ve bu toprak tartışmaları üzerindeki tarihi iddialara son vermekti. Fakat her ne kadar bu iddialara son verilmeye çabalansa da, Türk insanına Batıdan gelecek olan birikimle iyimserliğe doğru yol alan bir gelecekle birlikte, aynı zamanda bastırılmış olan geçmişin geri döneceği tehdidine karşı da her zaman hazır ve uyanık olmanın gerektiği gibi yepyeni bir misyon yükleniyordu[78].

Bahsedilen koşullar sonucunda ortaya çıkan durum sonucunda Türkiye Cumhuriyeti kurulmadan evvel kurumlar ve dernekler üzerinden şekillenen özerk tarih çalışmalarında görev alan tarihçiler, Cumhuriyet'in ilanından sonra kendilerine fikri

---

[75] Birinci Türk Tarih Kongresi Zabıtları (1932), a.g.e.

[76] *A.e.*

[77] Kabapınar, Y. (1992). Başlangıcından Günümüze Türk Tarih Tezi ve Lise Tarih Kitaplarına Etkisi. Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi.1.143-178.

[78] Bayrakdar, B. (2016). Dünyada ve Türkiye'de Ulus-Devlet Modelinin İnşa Sürecini Dayatan Tarih Algısı Üzerine Bazı Düşünceler. 4. Uluslararası Tarih Sempozyumu 2016 Tam Metin Kitabı, 13-17.

temeller açısından benzer ancak çalışma sistemi açısından tamamen farklı bir şekilde çalışma fırsatı bulmuşlardır. Tarihçiler, çalışmalarını farklı şekillerde yönlendirme imkanı bulurken, resmi tarih çalışmaları da devletin idaresi altında bir çok tarihçinin ve sosyal bilimcinin istihdam edilmesi ve yaptıkları çalışmalar ile birlikte farklı bir misyon edinmiştir. Atatürk'ün liderliğini üstlendiği yeni bir tarih yazımı projesi, yeni kurulacak kurumlar üzerinden tamamen devlet idaresi altında şekillenecektir.

Atatürk'ün, dil ve tarih araştırmalarına ayrı bir ilgi ve hassasiyetle yaklaştığı bilinmektedir. Çünkü ona göre tarih*; "bir milletin kanını, hakkını, varlığını hiç bir zaman inkar edemez"*[79]ve *"Tarih yazmak, tarih yapmak kadar mühimdir, yazan yapana sadık kalmazsa, değişmeyen hakikat insanı şaşırtacak bir mahiyet alır."*[80]Atatürk'ün tarihsel ve kültürel çalışmalara böylesine önem vermesinin sebebi Yakup Kadri Karaosmanoğlu'na göre, bütün bir davanın geleceğinin anca *milletçe uyanıştan* geçtiği, geçmişine ve kendisine güvenen bir milletten doğacak bir hamle ile her şeyin başarılabileceği kanaatinden ileri gelmektedir[81].İşte resmi tarih çalışmaları ile hedeflenen bu uyanış, Türk insanının geçmişine, kendisine ve geleceğine güven duymasını sağlayarak *yeni* insanın görünmesini ve gelişmesini sağlayacak, hem de Türklüğün geçmişi ve Türklüğün tarihin neresinde olduğu ispatlanarak batıya cevap verilecektir. Yapılan çalışmaların, devlet idaresi altında olması nedeni ile tüm vatandaşlara ulaşması amaçlanmış, yeni tarih düşüncesi, yazılan ders kitapları ile tarih derslerinin müfredatlarına da dahil edilmiştir. Bütün yapılan çalışmalar sonucunda, ortaya bilimsel temellere ve özellikle batıda yapılan çalışmalara dayandırılan *"Türklük tarihi"* ile alakalı büyük bir *milli tez* yazımı için uygun ortam sağlanmıştır.

2.1.4. Devletin Tarihi: Türk Tarih Tezi

Türk Tarih Tezi, ortaya çıktığı dönem üzerinden incelendiğinde, üzerine yüklenen misyon ve işlevi dolayısıyla, diğer tüm yapılan çalışmalardan farklı olarak değerlendirmek mümkündür. Türk Tarih Tezi, çalışmanın resmi tarih kısmında birincil öneme sahip olacaktır. Aynı zamanda çalışmanın içerisinde bahsedilen milliyetçilik, Türkçülük, ulus devleti gibi kavramlar da, en azından bu çalışma özelinde, Türk Tarih

---

[79] Atatürk, M. K. (1960). Nutuk. Ankara. Türk Devrim Tarihi Enstitüsü Yayınları.

[80] İnan, A. (1959). Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler. Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

[81] Karaosmanoğlu, Y.K. (1984). Politikada 45 Yıl. İstanbul. İletişim Yayınları.

Tezi ile ilişkilendirilerek, onun oluşturduğu çatı altında birleştirilecektir. İleriki bölümlerde de bu çatının altında Türk sporu, spor, beden terbiyesi gibi kavramların, kendisine nasıl yer bulduğu incelenecek, konunun ana hatlarından uzaklaşmadan, devlet eliyle desteklenen ve hatta bizzat şekillendirilen *Büyük Türk tarihi yazımı* projesinin, Türk tarihi ve Türk sporu kesişiminde, nasıl bir yerde konumlandığı derinlemesine araştırılmaya çalışılacaktır.

Türk Tarih Tezi, basit bir tarih çalışmasından çok, halka bilinç kazandırma ve milliyetçilik duygusu aşılama amacı, batıda yapılan çalışmalara cevap niteliği taşıması ile bir süreç ve yeni devletin yapılanma araçlarından birisi haline gelmiştir. Aynı zamanda Cumhuriyet'in yeni insanının Türk ulusçuluğunu resmi bir ideoloji olarak kabul edebilmesi amacı ile Türk Tarih Tezi, Türk ulusçuluğu ile yeni insanın arasında bir köprü görevi görecektir.

Fakat yıllar boyu sürecek yeni bir yapılanmanın temelinde bulunan Türk tarihi yazımı sürecinin başlangıcı, çalışmalarda aktif bir rol alan Afet İnan'a göre kısa bir diyalog sonucunda ortaya çıkmıştır. İnan, 1928 yılında okulda okuduğu coğrafya kitaplarının birinde, Türk ırkının sarı ırka mensup olduğu ve ikinci sınıf insan tipi olduğu ile alakalı bir makale okumuş ve bunu Atatürk ile paylaşmıştı. Atatürk ise bu durum karşısında, "Hayır olamaz, bunun üzerinde meşgul olalım, sen çalış." şeklinde cevap vermiş ve Afet İnan'ın bahsettiği bu diyalog Türk Tarihinde tarih araştırmalarını ilgilendiren ve merkeze alan yeni bir dönemin başlangıcı olmuştu[82]. Atatürk aynı zamanda "Türkler bir aşiret olarak Anadolu'da imparatorluk kuramaz. Bunun başka bir izahı olmak lazımdır. Tarih ilmi bunu meydana çıkarmalıdır."[83] diyerek tarih çalışmalarının edinmesi gereken misyondan bahsetmişti.

Böylece Atatürk'ün önderliğini üstlendiği yeni bir tarih araştırmaları dönemi de başlamış oluyordu. Cumhuriyet tarihçiliğinin araştırma konusu haline gelen resmi tarih çalışmaları ile ortaya çıkan görüşlerin şekillenmesi ve tamamlanması 1927-1939 yılları arasında gerçekleşmiş, Tezin *"kesin zaferi"* 1937 tarihli İkinci Türk Tarihi Kongresi'nde kutlanmıştır[84].

---

[82] İnan, A. (1959), a.g.e.

[83] İnan, A. (1939). Atatürk ve Tarih Tezi. T.T.K. Belleten, 10, 243

[84] Ersanlı, B. (2003), a.g.e.

Bahsedilen bu yıllar arasında, resmi tarih çalışmalarının başlangıcı olarak Afet İnan'ın anlattığı diyalog ve basılan ilk resmi tarih kitabı olarak kabul görülse de, atılan ilk somut adım olarak daha sonradan "Türk Tarih Kurumu" adıyla çalışmalarına devam edecek olan *Türk Tarih Heyeti*'nin kuruluşu olarak görülmektedir. Bununla birlikte tarih çalışmalarındaki bütün yoğunluk, otuzlu yıllarda yaşanmıştır. Türk Tarih Tezi'nin oluşturulması ve yaygınlaştırılması, Tarih dersi kitaplarının yazılmasıyla, Birinci Türk Tarih Kongresi çalışmalarıyla, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nin kurulmasıyla, dil ile alakalı yapılan çalışmalar ilk iki kurultayda devam ettikten sonra Üçüncü Türk Dili Kurultayı'nda ortaya çıkan Güneş-Dil Teorisi'yle, İkinci Türk Tarih Kongresi'ne uluslararası katılımın artmasıyla ve Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti'nin Türk Tarih Kurumu'na dönüştürülmesi ile olmuş, bahsedilen bütün çalışmalar ve araştırmalar yaklaşık 10 yılı kapsayan bir dönemde gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın *"Devletin Tarihi"* kısmında, resmi tarih çalışmalarının kurumsallaşması dönemi ve bir çalışmadan ziyade, bir ideoloji olarak kabul edilen Türk Tarih Tezi'nin oluşması ve yaygınlaştırılması için yapılan tüm çalışmalar incelenecektir. Bu çalışmalar ile birlikte ortaya çıkan tarih dersi kitapları, tarih kongreleri ve tarih tezi ile müttefik bir çalışma alanı haline gelen dil çalışmaları incelenecek, resmi tarih çalışmaları sonucunda ortaya atılan tüm *tezler* açıklanmaya çalışılacaktır.

2.1.4.1. Resmi Tarih ile Alakalı Çalışmaların Başlatılması ve Kurumlaşma Hareketleri

Türk Tarih Tezi'nin ortaya çıkabilmesi ve ulus tarihinin yeni kurumlar bünyesinde araştırılabilmesi için yeni Cumhuriyet içerisinde Osmanlıcılık, İslamcılık ve Turancılık akımlarının karşısında Türkçülük akımının benimsenmesi gerekiyordu. Resmi tarih araştırmaları ile ortaya konması beklenen ulus tarihi yazımı projesi ile de tam da bu hedefleniyor, Türk ulusu içerisinde Türkiye Cumhuriyeti'ne bir bağlılık yaratmanın yolu da yeni bir Türk-kimliği inşa etmekten geçiyordu. Bu hedefler göz önüne alındığı zaman yeni bir Türk tarihi yazımı projesi ancak güçlerin bir araya toplanarak kurumlaşması ile gerçekleşebilirdi. Bu kurumlaşmanın başlangıcından itibaren ise yeni bir tarih-siyaset bağlantısı oluştu ve bu bağlantı ile devlet idaresi altında tarih yazıcılığı yapacak olan tarihçiler, ortaya çıkan yeni düzen ile birlikte siyasi-tarihçiler olarak yeni bir kimlik kazandılar. Yusuf Akçura, Fuat Köprülü, Ziya Gökalp,

Ahmet Ağaoğlu, Hamdullah Suphi gibi; II. Meşrutiyetten itibaren Türk Derneği, Osmanlı Tarih Cemiyeti, Türk Ocakları gibi derneklerin kurucuları ve önde gelen isimleri, yani ulusçu hareketi başlatan *aydınlar* aktif olarak yeni tarih çalışmaları içerisinde yer aldılar. Böylelikle bu kişiler öncü ulusçular, önder parti üyeleri ve yeniden tarih yazımının önde gelen kadrosu olarak üçlü bir sorumluluk altına girdiler[85].

Siyasal tarihçiler tek bir düşünce çatısı altında toplanmaya devam ederken, devlet de tarih çalışmalarını tamamen kendi kontrolünde tek bir yapı içerisinde toplamayı hedefliyordu. Devletin yeni insanın oluşumunda yol gösterici olarak belirlediği şekilde, siyasal, sosyal ve kültürel yapılar birçok inkılap sonucunda modern bir yapıya bürünmüştü. Ancak yeni insanı modernliğe ve yüzünü batıya dönmeye itecek ideolojik bir güç aranmaktaydı. Çok geçmeden bu güç, tarih çalışmaları içerisinde bulunmuştu ancak bütün tarih çalışmalarını idare edebilecek durumda olan tek kurum, kültür işleri ile bilinen Türk Ocakları'ydı.

Bu esnada Türk Ocakları, Cumhuriyet kurulduktan sonra da yapılanmaya devam etmiş ve bu dönemde en yüksek üye sayısına ulaşmıştı. 2 Aralık 1924 tarihli Bakanlar Kurulu toplantısında ise Türk Ocakları'nın "on iki senedir halkçılık ve milliyetçilik düsturlarını memleketin en uzak köşelerinde neşir ve tamime çalıştığı" söylenmiş ve Türk Ocakları, kamu yararına çalışan bir örgüt olarak kabul edilmiştir[86]. 23 Nisan 1927'de Türk Ocakları Dördüncü Kurultayı'nda da, Ocakların faaliyet alanı Türkiye ile sınırlandırılmış, "*Cumhuriyet Halk Fırkası ile devlet siyasetinde beraber"* olduğu resmileştirmiş, aynı yıl içerisinde CHF Büyük Kongresi'nde Fırka Nizamnamesi'nde yapılan bir değişiklikle de Türk Ocakları *"CHF'nin murakabesi altında bir kuruluş"* sayılmış ve üye olacak kişilerin parti tarafından denetlendikten sonra üyeliğinin tamamlaması yönünde bir karar alınmıştır[87]. Bu karar sonucunda, *"devlet siyasetinde beraber"* olarak başlanan devletin kültür hareketleri üzerindeki idari hakimiyeti, Ocakların partinin altında bir kuruluş sayılması ile partinin içerisinde eritilmesi sürecinin başlangıcı olarak görülmektedir.

---

[85] Ersanlı, B. (2003), a.g.e.

[86] Arıkan, M. ve Deniz, A. (2004). Türk Ocakları'nın Kapatılışı, Borçları ve Emlakinin Tasfiyesi, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi. 15, 401-432.

[87] Üstel, F. (1997). İmparatorluktan Ulus Devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları (1912-1931). İstanbul. İletişim Yayınları.

Türk Ocakları'nın üzerinde ortaya çıkan parti hakimiyeti ve Ocakların kapatılması sürecinde farklı sebepler bulunmaktadır. Partinin ileri gelen isimlerinden bazılarına göre, Türk Ocakları, her ne kadar halkçılık ve laiklik noktasında ileri bir seviyede olarak gözükse de Kemalizm kadar bunu ortaya koyamayacak bir noktadaydı. Bu düşünce yapısının bir ayağı ise Türk Ocakları'nın ilk günden itibaren içerisinde barındırdığı "Turancılık" düşüncesi olarak görülmekteydi. Turancılık (Pantürkizm), dünya üzerinde bulunan tüm Türk olarak sayılan toplulukları bir araya tek bir çatı altında toplamak üzerine kurulmuş bir ideolojidir. Ancak devletin benimsediği statükocu dış politika ile Ocakların Pantürkist idealleri birbirini tutmamakta idi. Nitekim Atatürk, 1927 yılında yazdığı *Nutuk* kitabında, çeşitli milletleri ortak ve genel bir isim altında toplamanın ve bu kitleleri eşit haklar altında bulundurarak güçlü bir devlet kurmanın çekici ancak aldatıcı bir siyasi görüş olduğundan bahsetmiş, *"...dünyadaki bütün Türkleri bile bir devlet halinde birleştirmek, varılması imkansız bir hedeftir"* diyerek *istilacı olma hevesleri* bulunmadığını söylemiştir[88]. Bununla birlikte 1927'den itibaren iyiden iyiye otoritesini ortaya koymaya başlayan tek parti iktidarı ile sınırlarını genişletmeye devam eden Türk Ocakları arasında bir muhalefet söz konusudur. Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın[89] Türk Ocaklarından aldığı destek ile ortaya çıkan bu muhalif tavırlar sonucunda da kültür işlerini tek bir elden yönetmek isteyen iktidarın Türk Ocakları ile arası açılmıştır. Dolayısıyla 1927'den itibaren Türk Ocakları'nın yoğun bir denetim altına girmesi tesadüf değildir. Georgeon'un verdiği bilgiye göre, 250'yi aşkın şubesi ve 30000'in üzerindeki üye sayısına karşın Cumhuriyet Halk Fırkası'nın 4000 üyesi bulunduğu[90] düşünüldüğünde bu muhalif tavırların da bir tehlike yaratabileceği düşünülmüş olması muhtemeldir.

Ancak bütün bunlara rağmen 28 Nisan 1930 tarihinde, Türk Ocakları'nın son Kurultayı'nda şube sayısını artırma ve aynı zamanda etkinliklerini de çeşitlendirme kararı alınmıştır[91]. Bu kararın üzerinden bir yıl geçmeden, 10 Nisan 1931'de ise Türk Ocakları'nın faaliyetlerine son verilmesine, kendini feshetmesine ve tüm mal varlığının

---

[88] Atatürk, M. K. (1960), a.g.e.

[89] CHF- Türk Ocakları'nın arasının açılmasının bir sebebi de çok partili sisteme geçiş denemesi olarak nitelendirilen *Serbest Cumhuriyet Fırkası* hareketidir. 12 Ağustos 1930'da resmen faaliyete geçen SCF'nin yönetim kurullarında Ahmet Ağaoğlu, Mehmet Emin Yurdakul, Reşit Galip gibi Türk Ocakları'nın ileri gelenleri ve milletvekilleri de bulunmaktadır. Detaylı bilgi için bkz. Üstel,F. (1997), a.g.e. 338.

[90] Georgeon, F. (2006). Osmanlı-Türk Modernleşmesi (1900-1930). İstanbul. Yapı Kredi Yayınları.

[91] Georgeon, F. (2006), a.g.e.

partiye devredilmesine oy birliği ile kabul edilmiştir[92]. Türk Ocakları kapanmadan evvel düzenlenen son kurultayında gerçekleşmeye başlanan projelerden en önemlisi *Türk Tarih Heyeti* olarak dikkat çekmektedir. Türk tarih ve medeniyetini, bilimsel temellere dayandırılarak araştırması için Türk Ocakları'nın bir alt kolu olarak kurulan Türk Tarih Heyeti, 4 Haziran 1930 tarihinde ilk toplantısını gerçekleştirmiştir. Düzenlenen toplantıya katılım gösteren heyetin bileşimi, Copeaux'ya göre Atatürk'e bağımlılığı noktasında şüpheye yer bırakmamaktadır[93].

Türk Tarihi Heyeti'nin var olduğu kısa bir süre içerisinde yaptığı en önemli iş, Atatürk'ün isteği üzerine kısa zaman içerisinde bir Türk tarihi kitabı hazırlanmasıdır[94]. 1930 yılı içerisinde, TTH'nin kuruluşunun üzerinden bir yıl geçmeden tamamlanan *Türk Tarihinin Ana Hatları* (TTAH), Türk Tarih Tezi'nin ilk yazılı çıktısı olmuştur. Kurum bu ismiyle, çalışmalarını Türk Ocakları kapanana kadar sürdürmüş, 15 Nisan 1931'de *Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti,* Türk Tarih Heyeti'nin kurucuları tarafından kurulmuş, yeni bir isim altında çalışmalarına başlamıştır.[95]. Türk Ocakları kapatıldıktan sonra devredilen Ocak binalarından 77'si yerel Fırka şubelerine, 44'ü ise Halkevlerine dönüştürülmüştür[96].

Tarih çalışmalarında yeni bir rejimi tek başına ele alarak yapılan dönemlendirmeler, her şeyin tekrar baştan kurulduğu gibi bir yanılgıyı ortaya çıkarabilmektedir. Belirli politikalar ve yapılar üzerinden incelendiği zaman da bazı örneklerle kısmen de olsa bu sonuca ulaşılabilmektedir. Ancak Cumhuriyet'ten önce kurulan sosyal, kültürel veya sportif bazı yapılar incelendiği zaman, bu yapıların Cumhuriyet ilan edildikten sonra kapatılmadığı, aksine parti tarafından çalışmaya teşvik edildiği görülmektedir. Siyasi, idari, ekonomik ve politik anlamda birçok yeniliğin uygulanmaya çalışıldığı bu dönemde, çalışmaya devam eden ve belli bir etkiye sahip olan, sosyal ve kültürel hayata etki eden bu tür kurumlar çok büyük bir önem taşımaktadır. Şüphesiz ki bu kurumların ortak noktaları, işlerini iyi yapmaları, hali hazırda işleyen bir çalışma mekanizmalarına ve doğru yapılanmaya sahip olmalarıdır.

---

[92] Sarınay, Y. (1994), a.g.e.

[93] Copeaux, E. (1998). a.g.e.

[94] Ersanlı, B. (2003), a.g.e.

[95] Sakaoğlu, S. (1990). Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin Kuruluşu ve Atatürk, Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, 468, 336-346

[96] Georgeon, F. (2006), a.g.e.

Devlet tarafından desteklenen ve çoğu zaman *kamu yararına fayda sağlayan dernek* statüsüne alınarak ve bütçeler ayrılarak çalışmaya teşvik edilen bu kurumlar üzerinde özellikle 1927 yılından itibaren kontrollü bir dönüşüm ortaya çıktığı görülmektedir. Devletin sosyal ve kültürel örgütleri kontrolü altına alması sürecine maruz kalan tek kurum da Türk Ocakları değildir. Tunçay, 1930-1931 yıllarında Türk Matbuat Birliği, İhtiyat Zabitleri Birliği, Türk Kadınlar Birliği gibi sosyal derneklerin de kendilerini lağvettiklerine dikkat çekmektedir[97]. Bununla birlikte çalışmanın Türk sporu kısmında önemli bir kurum olarak nitelendirilen Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı da birkaç yıl sonra aynı uygulamadan geçmiştir. Bu kurumların kendilerini lağvetmesinin nedeni Ersanlı'ya göre tüm yaptıkları işlerin, devlet gözetimi altında devam edeceğine inandırılmış olmalarıdır[98]. Nitekim Atatürk, 25 Mart 1931 tarihinde Hakimiyet-i Milliye muharririne verdiği demeçte söylediği *"Aynı cinsten olan kuvvetler müşterek gaye yolunda birleşmelidir."*[99] sözü ile yeni kurulan ve çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşmak isteyen yeni sistemde, milliyetçi-cumhuriyetçi güçlerin birlikte hareket etmesi gerektiğini belirtmiştir. Yani parti, sosyal ve kültürel faaliyetleri yöneten kurumları eriterek ve bünyesine alarak hem maddi hem de manevi açıdan güçlenmek istemektedir. Türk Ocakları'nın kapanması sürecinde ortaya çıkan mesele de çift yönlü olarak değerlendirilmektedir. Ocakların kapatılması ile kültür işlerinin *Halkevleri* tarafından, resmi tarih araştırmaları ise önce kendi bünyesinde kurulan ve sonrasında *Türk Tarih Tetkik Cemiyeti* ismi ile yoluna devam edecek olan *Türk Tarih Heyeti* tarafından devlet denetiminde devam edecektir.

15 Nisan 1931 tarihinde Dahiliye Vekaletine (İçişleri Bakanlığı) başvurarak *cemiyetler kanununa göre* bir kurum olarak örgütlenen Türk Tarihi Tetkik Heyeti, "Türk tarihini tetkik ve elde edilen neticeleri neşir (yaymak) ve tamim etmek (duyurmak)" amacı ile kurulmuştur. Bu amaca ulaşmak için izlenecek yol şu şekilde belirtilmişti: "Toplanıp ilmi müzakerelerde bulunmak, Türk tarihinin kaynaklarını araştırıp bastırmak ve aydınlatmaya yarayacak verileri elde etmek için belirlenen yerlere

---

[97] Tunçay, M. (1981). Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931). Ankara. Yurt Yayınları.

[98] Ersanlı, B. (2003), a.g.e.

[99] Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. (1930), Cilt III, 130.

kazı ve keşif heyetleri göndermek ve Türk Tarihi Tetkik Heyeti'nin çalışmalarını her türlü yolla yaymaya çalışmak"[100].

Türk Tarihi Tetkik Heyeti'nin ismi 1935 yılında "Türk Tarih Kurumu" olarak değiştirilmiş, 1948 yılına kadar 4 adet kongre düzenlemiştir. Bu kongrelere yerli ve yabancı bilim adamlarının katılımı sağlanmış, özellikle Türk Tarih Tezi ile alakalı çalışmaların sunulması sağlanmış ve tartışmaya açılmıştı. Ancak ilk düzenlenen 2 tarih kongresi, çalışmanın incelediği dönem içerisinde olması ve tezin tüm heyecanı ile yapılan çalışmaları içerisinde barındırması dolayısıyla diğer iki kongreden farklı bir öneme sahiptir. Kurumun diğer çalışmaları da, hafriyatlar ve arkeolojik geziler, tercüme, törenler, milletlerarası çalışmalara katılım, tarihi eserlerin korunması ve kurum kütüphanesinin kurulması ve zenginleştirilmesi olarak belirtilmişti[101].

Türk Tarih Kurumu'nun yaptığı çalışmalar sonucunda ortaya çıkan yazılı çıktılar, kitaplar ve makaleler şeklinde oluşmasına rağmen, bunların başlangıcı ve temel çıktısı "Türk Tarihinin Ana Hatları" olarak kabul edilmektedir. TTAH'nın, kendisinden sonra ortaya çıkan yazılı kaynaklara nasıl bir temel oluşturduğu ve onların üzerinde nasıl bir etki bıraktığı yine yazılı çıktılar bölümünde incelenecektir. Bununla birlikte tezin ana fikrini benimseyen ve anlatan, okullarda okutulan tarih kitapları da incelemeye dahil edilecek ve Türk Tarih Tezi'nin yazılı çıktıları olarak değerlendirilecektir. TTH'nin kuruluşuyla başlayan resmi tarih çalışmalarındaki kurumsallaşma süreci sonucunda ortaya çıkan kimlik meselesi ve sosyalizasyonu; büyük Türk tarihi projesinin en önemli işlerinden birisi haline gelen, yeni çalışmaların sunulduğu, değerlendirildiği ve tartışmaya açıldığı akademik seviyede yapılan kongreler ile desteklenmiştir.

2.1.4.2. Türk Tarih Tezi'nin Yazılı Çıktıları ve Ders Kitapları

Türk Tarih Tezi, iktidar partinin ve dönemin siyasi elitlerinin, Türklük ve milliyetçilik akımlarını yaymak, halka yaymak ve halkı bu konuda bilinçlendirmek üzerine kurdukları bir resmi tarih yazımı politikası olarak değerlendirilmelidir. Milliyetçilik ruhunu aşılamak ve halkın kendini ait hissedebileceği, övüneceği bir Türklük ve aidiyet duygusu yaratmak amacıyla uygulanan bu politika sonucunda, yazılı

[100] İkinci Türk Tarih Kongresi, İstanbul, 20-25 Eylül, 1937, Kongrenin Çalışmaları ve Kongreye Sunulan Tebliğler. (1932). İstanbul. Kenan Matbaası.
[101] *A.e.*

çıktılar ortaya çıkmaya başlamıştır. Çalışmanın bu bölümü içerisinde yalnızca resmi tarih çalışmaları sonucunda ortaya çıkan yazılı çıktılar değerlendirilecek, konu hakkında yayınlanan diğer yazılar ve düzenlenen kongreler ise çalışmanın sonraki bölümleri içerisinde değerlendirmeye alınacaktır.

Çalışmanın bu bölümü içerisinde incelenecek yazılı çıktıların ilki, hem ders kitaplarına zemin oluşturmak üzere bir ön çalışma olması maksadıyla hem de dönemin konuyla ilgili insanları tarafından değerlendirilmesi amacıyla yazılan Türk Tarihinin Ana Hatları (TTAH) ve onun "*Medhal*" ismi ile yayınlanan özet bildirisidir. Ders kitapları olarak ise, Liselerde okutulmak üzere 4 cilt halinde basılan Tarih (T) kitabı ile onun basitleştirilmiş şekli olan ve ortaokullarda okutulması için yazılan, 3 ciltten meydana gelen Orta-mektep İçin Tarih (O T) kitapları incelemeye alınacaktır.

a) Türk Tarihinin Ana Hatları[102] *(TTAH)-1930*

"Türk Tarihinin Ana Hatları" 1930 yılında Türk Ocağı Türk Tarih Heyeti azaları tarafından Devlet Matbaası'nda bastırılmıştır. Toplamda 605 sayfadan oluşan kitaptan yalnızca 100 adet basılmış ve ilgili kişilere gönderilerek fikir alınması amaçlanmıştır. TTAH, tezin ilk yazılı çıktısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kitabın ilk sayfasında belirtildiği üzere, dönemin önde gelen şahsiyetleri; "…Afet Hanım, Mehmet Tevfik, Semih Rıfat, Yusuf Akçura, Dr. Reşat Galip, Hasan Cemil, Sadri Maksudi, Şemsettin, Vasıf ve Yusuf Ziya beyler tarafından iktitaf (toplama), tercüme ve telif yollarıyla yapılmış bir teşebbüstür". TTAH, şu bölümlerden oluşmaktadır:

1. Beşer Tarihine Methal
2. Türk Tarihine Methal
3. Çin
4. Hint
5. Kalde, Elam ve Akad
6. Mısır
7. Anadolu
8. Ege Havzası
9. Eski İtalya ve Etrüskler

[102] *Türk Tarihinin Ana Hatları* (1930). İstanbul. Devlet Matbaası. İlgili kısım içerisinde Türk Tarihinin Ana Hatları isimli kitaptan yapılan alıntılar yalnızca sayfa numarası verilerek gösterilecektir.

10. İran

11. Orta Asya

Giriş kısmında "…Son büyük hadiselerle ruhunda benlik ve birlik duygusu uyanan Türk milleti için milli bir tarih yazmak ihtiyacı önünde atılmış ilk adımdır" (s.1) şeklinde bahsedilen eserde aynı zamanda "…Bu tecrübe ile muhtaç olduğumuz o büyük milli tarihi yazdığımızı iddia etmiyoruz, yalnız bu hususta çalışacaklara umumi bir istikamet ve hedef gösteriyoruz."(s.2) denilerek Türk Tarih Tezi ve Türklük düşüncesi çatısı altında edinilen, bundan sonra yapılacak tarih araştırmalarına yön verme hususu işaret edilmektedir. Türklerin, doğru görmesini, iyi düşünmeye alışmasını amacı ile kaleme alınan bu çalışmada ayrıca Türklerin yanlış görüşlerden bir an evvel kurtulması, kitabın başlıca emeli olarak belirtilmiştir (s.3).

TTAH incelendiği zaman 605 sayfalık bir *"Dünya Tarihi"* kitabı olduğu görülmektedir. Kitabın esas anlatmak istediği mesele ise Türklerin, bu büyük Dünya tarihinin neresinde bulunduğu olarak görülmektedir. Nitekim tezin ortaya çıkışını anlatırken Afet İnan'da esas konunun, "Türklerin cihan tarihinde hakiki yeri ve medeniyet alemindeki rolleri ne olmuştur?" meselesi olduğunu belirtmiştir[103]. Bahsedilen bu mesele, TTAH içerisinde; Türklerin Anadolu'da nasıl bir yer tuttuğu, Türk ırkının nasıl yayıldığı ve Türklerin üstün medeniyet kurma kabiliyeti konuları etrafında şekillenmiştir.

Türk Tarihinin Ana Hatları, resmi tarih çalışmalarının yazılı çıktıları incelendiğinde ilk olması dolayısıyla en önemli çalışma olarak değerlendirilmektedir. Ancak bu eser, içerisinde bulunan eksik ve yanlış bilgilerden dolayı bazı eleştirilere maruz kalmıştı. Hatta Atatürk dahi çalışmayı eksik ve yetersiz bulmuş ve TTAH üzerinde el yazısı ile değişiklikler yapmıştı.[104] Eser, Türk Ocakları Türk Tarih Heyeti'nin çalışmalarının başlangıcından itibaren bir sene içinde yazılmıştı, dolayısıyla eksik ve hatalı kısımlara sahip olması pek tabi ki mümkündü. Aynı zamanda kitabın tercüme, telif ve toplama yoluyla yazıldığının belirtilmiş olması da, Tarih Heyeti tarafından yapılan çalışmaları henüz kapsamadığı, tarih tezinin tamamı düşünüldüğünde henüz emekleme aşamasında olan tüm fikirlerin toplandığı ve kitabın bu fikirleri bir an

[103] İnan, A. (1959), a.g.e.

[104] Atatürk'ün el yazısı ile yaptığı düzenlemelerin kopyaları, Belleten Dergisi III. Cilt 10.sayısında ek halinde sunulmuştur.

önce anlatmak üzere oluşturulduğunu göstermektedir. Aynı zamanda TTAH'nın yazımında görev alan yazarlardan bazıları birkaç bölümü birden yazmışlardı ve bu bölümlerin bazıları da hakim olmadıkları konular üzerineydi[105].

Dolayısıyla TTAH'nın, hemen yeni bir şeyler söylemek üzere yazıldığı, yapılacak araştırmaların sonucunu beklemek ve çalışmaları bilimsel temellere dayandırmaktan ziyade, acele bir şekilde hazırlanan ve Türk Tarih Heyeti azaları ve mevzu ile alakalı kişilerin görüşlerini almak ve ileride yapılacak olan çalışmalara zemin oluşturmak, aynı zamanda da batıda yapılan çalışmalara verilecek cevabın temelini oluşturmak üzere *deneme amaçlı* basılan bir çalışma olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim kitabın basım tarihine bakıldığı zaman, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun üzerinden 7 yıl geçtiği, birçok inkılabın hali hazırda yapılmış olduğu ve o yılda da hükümetin kültür işlerini eline aldığı görülmektedir. Ancak Türkiye Cumhuriyeti'nden kitabın içerisinde yalnızca bir sayfada bahsedilmektedir. Yeni kurulan Cumhuriyete, kitabın yalnızca son sayfasında yer verilmesi, acele bir şekilde hazırlanmış olduğu fikrini de destekler niteliktedir.

Kitabın çok az sayıda basılmış olması ve yalnızca ilgili kişilere birer nüsha olarak dağıtılması ve bu şekliyle daha baskısının olmaması, eserin henüz yeterli olmadığının düşünüldüğünü ve geniş ölçüde yayılmasının istenmediğini göstermektedir. Fakat yine de küçük düzenlemelerle kitabın içerisindeki hakim düşüncenin ve yeni tarih anlayışının bir an önce yayılması ve tanınması gerekli görülmüştür. Kitabın giriş bölümünde bu hakim düşüncenin yayılması için fikirlerin bir an evvel yayılması istendiği belirtilmiş ve başka türlü araştırmaların yapılmasının da ilerideki mesailere bırakıldığı belirtilmiştir (s.3). Bu düşünce ise en açık biçimde şu satırlarda belirtilmişti (s.69):

> *"Ey Türk Milleti! Sen yalnız kahramanlık ve cengâverlikte değil, fikirde ve medeniyette de insanlığın şerefisin. Tarih, kurduğun medeniyetlerin sena ve sitayişlerile doludur… Hafızasında binlerce ve binlerce yılın hatırasını taşıyan tarih, medeniyet safında lâyık olduğun mevkii sana parmağı ile gösteriyor. Oraya yürü ve yüksel! Bu, senin için hem bir hak, hem de bir vazifedir!"*

---

[105] Uzunçarşılı, İ. H. (1939). Türk Tarihi Yazılırken. T.T.K. Belleten, 10, 349-353.

Hakim düşüncenin bir an evvel yayılması fikri ile TTAH'nın *Medhal*[106] ismi ile yazılan özet şeklindeki hali, 1931 yılında 87 sayfalık bir kitap halinde 30 bin nüsha basılarak 15 kuruş fiyatla satışa çıkarılmıştır[107]. Ancak kitap, çoğunlukla karıştırıldığı gibi TTAH'nın Methal kısmının birebir aynısı değildir ve aralarında farklılıklar bulunmaktadır. *Türk Tarihinin Ana Hatları-Methal Kısmı* ismi ile yayınlanan kitap, genel dünya tarihi bölümünü içerisinde bulundurmamasıyla Ersanlı'ya göre diğer uygarlıkların Türklük üzerindeki etkilerini göz ardı etmişti[108].

Her ne kadar, belirtilen büyük amaçlar karşılanmamış olsa da ve TTAH, tarih çalışmaları içerisinde başarısız bir girişim olarak değerlendirilse de bahsedildiği gibi kendisinden sonra yapılacak birçok çalışmanın önünü açmıştır. Büyük bir Türk tarihi yazma projesi, TTAH'dan sonra son bulmamış, aksine çalışmalarda yer alan ve diğer tarihçiler kendi uzmanlık alanlarında yazmaya başlamışlardır. TTAH'nı tekrar çalışmak, bilimsel temellere dayanan ve Atatürk'ün istediği bir şekilde eksiksiz ve yeni bir *Anahatlar* hazırlayabilmek için 168 adet ön makale yazılmıştır[109].

Bu yazılan ön makalelerin amacı esasında yeni, üzerinde çalışılmış ve bilimsel bir çalışmaya uygun bir halde *Umumi Türk Tarihinin Ana Hatları* ismi ile yazılacak olan yeni bir Türk tarihi kitabını çıkarmaktı. TTAH'da ortaya çıkan hayal kırıklığının, herkesin kendi alanında makaleler yazacağı ve bu makalelerin toplanacağı, Atatürk'ün istediği şekilde hazırlanacak olan büyük bir *Türk tarihi* kitabı yazılarak telafi edilmesi bekleniyordu. 1931 yılında, Devlet basımevinde 4 cilt halinde basılan Tarih (T) kitaplarının giriş bölümünde de bu konuyla alakalı şu cümleye yer verilmiştir: "Kitabın ihtiva ettiği mevzular etrafında daha fazla malumat edinmek isteyenler aynı heyetin pek yakında bastırılmak üzere hazırladığı *Umumi Türk Tarihinin Ana Hatları* hakkındaki esere müracaat edebilirler."[110]

Fakat *Umumi Türk Tarihinin Ana Hatları* isimli bu eser hiç basılmamış, yalnızca 3 seriden oluşan *Müsveddeler* halinde yayınlanan makaleler şeklinde kalmıştır.

---

[106] *Türk Tarihinin Ana Hatlarına Medhal* (1931). İstanbul. Devlet Matbaası.

[107] Eyice,S. (1948) Atatürk'ün Büyük Bir Türk Tarihi Yazdırma Teşebbüsü: Türk Tarihinin Ana Hatları. T.T.K. Belleten,128,509-526.

[108] Ersanlı, B. (2003), a.g.e

[109] TTAH'nı yeniden yazmak üzere kaleme alınan tüm makalelerin listesi, Prof. Dr. Semavi Eyice'nin Belleten Dergisinde yayınlanan makalesinde verilmiştir.

[110] Tarih I. *Tarihten Evvelki Zamanlar ve Eski Zamanlar*. (1931). İstanbul. Devlet Matbaası.

Dolayısıyla TTAH, okullarda okutulmak üzere tarih dersi kitabı olarak 4 cilt halinde şekillendirilmiş ve tarih tezi projesinin devamında ise yeni bir *Anahatlar* eseri meydana gelememiş, ancak konu üzerine yapılan çalışmalar ile esas fikir, uzun bir süre hayatta tutulmaya çalışılmıştır.

b) Tarih (T)-1931(Dört Cilt[111]) ve Orta-mektep İçin Tarih (O T)-1933 (Üç Cilt)

TTAH'da ortaya çıkan anlayış ve ana fikre uygun olarak hazırlanan ve 4 ciltten oluşan Tarih (T) kitapları da 1931 yılında müfredata dahil edilerek ders kitapları içerisinde yerini almıştır. Dört cilt, Temmuz sonunda hazırlanmıştır ve 1931 yılı müfredatı içerisinde kullanıma hazır hale getirilmiştir. Fakat 1924-1928 yılları arasında okullarda "Türkiye Tarihi" isimli tarih ders kitabının okutulması[112] dolayısıyla Tarih (T), Cumhuriyet'in ilan edilmesinden sonra basılan ve okutulan ilk tarih kitabı değildir. Tarih (T), Türk Tarih Tezi çalışmalarının sonucunda ortaya çıkan ve bu düşünceyi yansıtan, eğitim müfredatında resmi tarihin izlerini taşıyan ilk tarih dersi kitabıdır.

Toplam dört ciltten oluşan ve liselerde okutulmak üzere hazırlanan Tarih (T) kitabının ilk cildi, tarih öncesi ile ilk çağları ele almıştır ve içerik olarak da TTAH'na çok benzemektedir. İkinci cilt, eski çağlardan orta çağlara geçiş, özellikle doğu ve batıda orta çağ üzerine kurulmuş olup, Avrupa'da Türk-Hun İmparatorluğu, Doğu Roma İmparatorluğu, Asya'da Türk İmparatorluğu, Türkeş, Karluk, Uygur Devletleri, İslam tarihi, İlk Müslüman Türk Devletleri gibi bölümlerden oluşmaktadır. Üçüncü cilt Osmanlı tarihini, Dördüncü cilt ise Türkiye Cumhuriyeti'ni anlatmaktadır. Tarih'in I, II ve IV. Ciltleri ortalama 400 sayfadan oluşurken, Osmanlı Devleti ile alakalı olan III. Cildin resimler hariç 153 sayfadan oluşması da dikkat çekmektedir. Bununla birlikte TTAH'da yalnızca bir sayfa olarak bulunan Türkiye Cumhuriyeti ile alakalı kısım, Tarih (T) kitaplarında, *Türk Milletinin Yeni Bir Devlet Daha Kurması* kısmı ile

---

[111] Tarih I, *Tarihten Evvelki Zamanlar ve Eski Zamanlar* (7 renkli tablo, 22 harita, 136 resim, 384 sayfa). Tarih II, *Ortazamanlar* (8 renkli tablo, 46 harita, 113 resim, 450 sayfa). Tarih III, *Yeni ve Yakın Zamanlarda Osmanlı-Türk Tarihi* (6 renkli tablo, 10 harita, 136 resim, 275 sayfa). Tarih IV, *Türkiye Cumhuriyeti* (5 renkli resim, 8 harita, 162 resim, 500 sayfa).

[112] Cumhuriyet Türkiye'sinde okutulan ilk tarih kitabı olması nedeni ile "Türkiye Tarihi" isimli tarih kitabından bahsedilmesi gerekli görülmüş, fakat Türk Tarih Tezi ile alakalı görüşler kitabın içerisinde bulunmadığı ve hatta benimsenen tarih ideolojisi ile ciddi fikir ayrılıklarına sahip olması sebebi ile detaylandırılmasının çalışma açısından konunun dışına çıkılmasına sebebiyet vereceği düşünülmüştür. Nitekim kitabın ders kitabı olarak okutulduğu dönemde geniz siyasi elitlerin ne tarih eğitimi gibi bir projeyi ortaya atacak zamanı, ne de kültür işleri ile ilgilenecek bir çalışma ortamı bulunmaktaydı.

başlayan, *İndeks* kısmı dahil edildiğinde 374 sayfadan oluşan dördüncü ciltte anlatılmaktadır.

Tarih (T) kitapları yazılırken ve müfredata dahil edilirken yine dikkat çeken bir konu, bu eserlerin de ulusal kökleri arama arzusu ve dürtüsünün ağır basması ile acele çıkarılmış bir eser olarak kaleme alınmış olmasıdır. Nitekim giriş kısmında yer alan *Mukaddime (önsöz)* isimli bölümünde yapılan şu açıklamanın, tarih öğretimi için, bu kitabın temel bir ihtiyaç olduğu ve acele edilmesi gerektiği, ancak kitabın eksikliklerinin bulunabileceği fikri üzerine kurulduğu görülmektedir. "…mevzuun genişliği, zamanın darlığı yanında, önümüzdeki ders yılına yetiştirilmesi zaruretinin de hakim bulunması ilcasile (zorlaması ile), bu küçük eserin ihtiyaca tam ve mükemmel şekilde tekabül edeceği iddia olunamaz."[113] Görülüyor ki Tarih (T), ulusal kökleri arama arzusu, dürtüsü ve bunu bir an önce anlatma hevesi üzerine kurulu ve halen daha ihtiyaçların karşılanmasına yönelik tamamlanmış bir araştırma olmadığı baştan kabul edilen bir çalışmadır. Üzerinde durulması gereken bir başka nokta ise Tarih (T) kitabı özelinde yapılan bu açıklama, tarih çalışmalarının, bilimsel temellere dayanan ve araştırmaların sonucunda ortaya çıkan verilerden ziyade, *ihtiyaca* yönelik yapılan bir çalışma olduğunun belirtilmiş olmasıdır. Bu ihtiyaç meselesi, tarih çalışmalarının amaçları ve neden ortaya çıktığı gibi sorulara da bir cevap olması noktasında oldukça aydınlatıcıdır.

Esasında Tarih (T), ilk hazırlanış biçiminde ortaokullarda okutulmak üzere hazırlanmış, fakat bu fikir Birinci Tarih Kongresi'nde Konya Kız Orta Okulu Tarih Öğretmeni Ferit Bey tarafından, kitabın ortaokul öğrencileri için fazla olduğu yönünde eleştirilmiştir. Ferit Bey, bu düşüncesinden ötürü uzun eleştirilere maruz kalmış, Atatürk, "…O ana hatları talebelere öğretmek mecburiyetindeyiz. Bazı fikirler Orta mektep talebesi için fazla görülebilir. Fakat şunu bilmeliyiz ki bugün Türk harfleri ile yazılmış başka tarih kitapları yoktur…" şeklinde eleştirerek Ferit Bey'in tarih kitaplarının talebenin seviyesinden yüksek olduğu hakkındaki düşüncelerine iştirak etmediğini belirtmiştir[114]. Fakat bu konuşmadan biraz sonra Tarih'in (T), lise

[113] Tarih I. (1931).
[114] Birinci Türk Tarih Kongresi Zabıtları (1932), a.g.e.

öğrencileri için daha uygun olduğu ve ortaokullarda okutulmak üzere basitleştirilmiş halinin yazılmasına ve okutulmasına karar verildiği görülmektedir.

Ortamektep İçin Tarih, Tarih (T) ciltlerinin kısaltılmış halinden meydana getirilmiş ve daha basitleştirilmiş halidir. İçerik olarak küçük farklar bulunmasına rağmen, konular ve işleniş bakımından Tarih (T)'e oldukça benzemektedir. *Ortamektep İçin Tarih'in* üç cildinden ortaya çıkan ana düşünce ise Türklerin devlet kurma bakımından oldukça yetenekli ve tecrübeli oldukları ve Osmanlı ile Cumhuriyet devletlerini de içeren bu devlet kurma yeteneğinin devletçilik geleneğinin, kuvvetli bir ırkın, tüm dillerin atası olarak gösterilen bir dilin ortaya çıkardığı bir sonuç olduğudur. Bununla birlikte Türkler, kurdukları devletler ile medeniyet anlamında Çin, Yunanistan, Mısır, Hindistan gibi devletleri geride bırakmışlardır. Türk ırkının başarıları, birçok devlet kurmuş olmasında ve gelişmesinde saklıdır.

Bununla birlikte tezin diğer çıktılardaki bazı eleştirilen konular, O T'de görülmeye devam etmiştir. Bunlardan bir tanesi, olayların tarihsel açıdan bir süreklilik ve zamansal bir bütünlük içerisinde anlatılamamış olması ve konuların birbirine zamansal bir bütünlükte bağlanamamış olmasıdır. Bir diğeri ise anlatılan bu tarihsel gelişmelerin çok geniş bir coğrafyayı, neredeyse tüm dünyayı birebir etkilemiş olarak anlatılmış olmasıdır. Ersanlı'ya göre Ortamektep İçin Tarih'te; *"tüm medeniyetlerde-Türklerinki de dahil- zamanlar üstü "fıtri" bir özellik bulunmaktadır*"[115]. İşte bu zamanlar üzeri özellik, öğrencilerin konuya tam hakim olamaması sorununu ortaya çıkarmış ve bu kitaplar, bu gibi sebeplerden ötürü uzun yıllar boyunca okutulabilme imkanına sahip olamamışlardır. Kırklı yıllardan itibaren, kitaplar yeterince anlaşılmamaya başlanmış ve bu kitapların da, önce üzerlerinde bazı değişiklikler yapılmış, sonra da müfredat içerisinden tamamen kaldırılmıştır. Ancak tezin ortaya attığı esas fikir ve *Tarih (T)* kitabının giriş kısmında bahsedilen *ihtiyaç* meselesi, iktidarlar değiştikçe tarih kitaplarının içerisinde kendisine farklı şekillerde de olsa yer bulmaya devam etmiştir.

Çalışmanın ileriki bölümlerde incelenecek olan Türk sporunun gelişimi ve Türk tarih anlayışı kesişimi noktasında ders kitaplarının ve tezin diğer yazılı çıktılarının direk

---

[115] Ersanlı, B. (2003), a.g.e.

olarak etkisi bulunmamaktadır. Fakat hem tezin ana fikrinin anlaşılabilmesi için, hem de bahsedildiği üzere "*Türk Tarih Tezi, Türk sporunun gelişiminde bir mihenk taşı olabilir mi*?" sorusunun cevabını yanıtlayabilmek için tezin tam anlamıyla anlaşılması gerektiği görülmüştür. Bu kaynakların da tezin yazılı çıktıları konusunda oldukça önemli oldukları ve büyük Türk tarihi yazımı projesinin tüm fikirlerinin bu yazılı çıktılar içerisinde yer aldığı bilinmektedir. Her ne kadar Atatürk'ün istediği şekilde tam anlamıyla bilimsel temellere dayanan ve tüm gerçekleri şüpheye yer vermeden anlatan bir tarih çalışması yapılamamış olsa da, tezin, dönemin *ihtiyaçlarının* bir kısmına cevap verebildiğini ve yeni bir tarih görüşünü ortaya çıkardığını söylemek yanlış olmayacaktır.

2.1.4.3. Birinci ve İkinci Tarih Kongreleri

a)Birinci Türk Tarih Kongresi [116]

Birinci Türk Tarih Kongresi, Atatürk'ün isteği üzerine 1932'nin Temmuz ayında Ankara Halkevi'nde düzenlenmiştir. İkinci Türk Tarih Kongresi Zabıtlarında anlatıldığı üzere, içerisinde Türk ve dünya tarihinin genel görüşlerine yeni bir anlam kazandırmak, sahada çalışmaya devam eden ve bu işi üstlenen Türk muallimlerine, cemiyetin Türk tarihi sahasında yaptığı bilimsel araştırmaların sonuçlarını göstermek ve tarihçiler arasında bir fikir birliği ortaya çıkarmak üzere toplanmıştır.

Kongre incelendiği zaman, tarihçiler arasında çalışmaların sonuçlarının anlatılması ve bir tartışma ortamı oluşturması ile birlikte eğitsel kaygılar taşıdığı görülmektedir. Katılanların büyük bir çoğunluğunu lise ve ortaokul öğretmenleri oluşturmuştur. Tezin, bir yere kadar olgunlaşmış olması ve eğitim öğretim yılı içerisinde müfredata dahil edilecek olan Tarih (T) kitabının tamamlanmış olması dolayısıyla da öğretmenlerle yapılacak bir müzakereden bahsetmek pek mümkün değildir. Kongrede, ders dönemi boyunca yeni tarih kitaplarını okutacak olan eğiticileri eğitmek ve aydınlatmak üzere hazırlanmış olan bir basite indirgeme girişiminin de söz konusu olduğu görülmektedir[117].

---

[116] Bölüm içerisinde Birinci Türk Tarih Kongresi'nden yapılan alıntılar, yalnızca sayfa numarası ile belirtilmiştir. Birinci Türk Tarih Kongresi Zabıtları (1932), a.g.e.

[117] Copeaux, E. (1998). a.g.e.

Birinci Türk Tarih Kongresi'nde tartışmalar dört ana başlık içerisinde toplanmıştır. Bu ana konular; tarih öncesi ve tarih dönemlerine ait kaynakların kullanımı, Türk dili üzerine tartışmalar, Orta Asya'dan göç edilmesine neden olan coğrafi değişikliklerin tartışılması ile basılan ders kitapları üzerine tartışmalardır[118].

Kongrenin açılışı, Maarif Vekili (Milli Eğitim Bakanı) Esat Beyefendi'nin nutku ve Muallim İhsan Şerif Bey'in giriş konuşması ile kapanışı ise T.T.T. Cemiyeti Reisi Akçuraoğlu Yusuf Beyefendi, Edebiyat Fakültesi Reisi Müderris Muzaffer Bey, Muallim Mediha Muzaffer Hanım, Muallim Midhat Bey ve Maarif Vekili Esat Beyefendi'nin nutukları ile yapılmıştır. Esat Beyefendi, açılış konuşmasında kongrenin amacını, okullarda okutulmaya başlanmış olan yeni Tarih kitaplarının bir senelik tecrübesi sonucunda ortaya çıkan problemlerin, aydınlatma ve bilgi verme amacı ile düzenlenen konferanslar şeklinde, tartışma ortamı oluşturmak ve gelecek seneler için fikir alışverişinde bulunmak şeklinde belirtmiştir. Aynı zamanda tarih kitaplarının bahsettiği konuların üzerinden geçmiş ve *"bütün hars ilimlerinin başında gelen tarihin"* ehemmiyetinden bahsetmiştir (s.12). İlk konferans, Afet Hanımefendi (İnan) tarafından gerçekleştirmiştir. İnan, konferansının içerisindeki alt başlıkları; *dünyanın yaşları*, *Orta Asya'nın topografyası*, *dünya üzerinde insanların yayılması ve yerleşmesine dair kısa mütalaalar*, *ırk meselesi hakkındaki noktai nazar* ve *Orta Asya'nın otokton halkı kimdir?* şeklinde belirtmiştir (s.18). İnan, konuşması boyunca tezin esas çıktılarından sayılan konulardan birisi, Türklerin Orta Asya'nın otokton halkı olduğu ve Türklerin esas yurdunun, medeniyetin yayılmasına vesile olan Orta Asya olduğunu söylemiştir. Fuat Köprülü, "milli tarihimizi yeniden yazmak" konusunun öneminden bahsederken, tezin amaçları konusunda milliyetçi bir duygu yaratmaya eş olduğunu söylemiştir (s.47). Bu durum noktasında yaşanacak olan, yaşayan toplumların alışkanlıklarının, anlayışlarının bir anda değiştirilmesi üzerine kurulu bu düşünce tarzının uygulamada karşılaşabileceği zorluklar uzun bir süre boyunca göz ardı edilmiştir. Bu anlayışın, milli bir uyanışın ve milli bir sahiplenme duygusunun, *yeni insan* üzerindeki uygulama aracının resmi tarih çalışmalarında bulunmuş olması nedeni ile siyasi-tarihçiler, emeklerinin büyük bir kısmını milli tarih yazımına yönlendirmişlerdir.

---

[118] Ersanlı, B. (2002). Bir Aidiyet Fermanı: Türk Tarih Tezi, *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce -C. 4- Milliyetçilik*, İletişim Yayınları, İstanbul, 800-810.

Her ne kadar kongrede, birçok konferans hiçbir itiraza uğramadan tamamlanmış olsa da beklenen tartışma ortamının belirli bir seviyeye kadar oluştuğu görülmektedir. Tarihin başlangıcından itibaren ortaya çıkan göçler sonucunda Anadolu ve Ege-Akdeniz bölgesinde medeniyetlerin kurulduğuna ve kurulan medeniyetlerin *Türklüğüne* dair tarihi araştırma sonuçları ile anlatılan Dr. Reşit Galip'in konferansına, Zeki Velidi tarafından ağır bir şekilde itiraz edilmiştir. Zeki Velidi, Reşit Galip ve Şemsettin Bey'in arasındaki tartışmalara kongre içerisinde yer yer rastlanmaktadır. Hasan Cemil ile Fuat Köprülü arasındaki tartışmalar da Afet Hanım'ın konferansında sunduğu konular üzerinden devam etmiştir.

Kongrenin bütününe bakıldığı zaman, büyük bir heyecan havası hissedilmektedir. Aynı zamanda Atatürk'e borçlu olunan yeni tarih anlayışı ve uzun uzadıya yapılan Atatürk hakkındaki güzellemeleri tüm kongre boyunca konuşmaların, konferansların içerisinde görmek mümkündür. Şüphesiz bu heyecanın ve milli tarihi yayma hevesinin, sadece arkeolojik, antropolojik çalışmalar sonucunda halka yayılacağını ve milli bir kimlik oluşmasına vesile olacağını düşünmek oldukça hayalci bir düşünce olarak görülmektedir. İşte bu yüzden çalışmalar içerisinde yer alan tarihçiler hem büyük bir Türk tarih yazımı projesinin yazımında görev alıyor, bir yandan da bu tarih projesine paralel bir şekilde ilerleyecek olan ders kitaplarının detaylandırılması ve her öğrenciye okutulabilecek bir biçimde düzenlenmesi üzerine çalışıyorlardı. Kongre içerisinde bir tartışma ortamı oluşmuştu fakat hem konferansları koşulsuz şartsız dinleyerek kabul edenlerin, hem de bir yere kadar itiraz edenlerin hepsi aynı düşünce yapısını savunmaktaydı. Dolayısıyla farklı görüşlerden insanların itiraz edebilecekleri donanımlı bir muhalefet sağlanamamıştı. Tartışmaların temel noktası ise tarih çalışmalarının ve yardımcı olarak görülen diğer pozitif bilimlerin değerlendirmeleri üzerineydi.

Bütün bu sebeplerden ötürü, Türk Tarih Tezi'nin, yeni fikirlerle yapılan çalışmaların tartışmaya açıldığı bu kongre, tezin ve okutulan ders kitaplarının geliştirilmesi ve yeni Türkiye'nin resmi tarih tezi temeline oturtulması bakımından büyük bir öneme sahiptir. Çalışmanın sonraki konuları içerisinde bahsedilecek olan

Türk Tarih Tezi'nin savunduğu konuların tümü, kongrenin içerisinde sunulan konferanslarda bulunabilmektedir.

b)İkinci Türk Tarih Kongresi [119]

İkinci Türk Tarih Kongresi 20 Eylül 1936 tarihinde düzenlenmiş ve kongre toplam altı gün sürmüştür. Kongre, Birinci Türk Tarihi Kongresi'nden itibaren Türk tarihi hakkında yapılan çalışmalar sonucunda alınan neticelerin Türk ve yabancı tarihçilere bildirmek ve bu neticeleri tartışmak üzere uluslararası düzeyde katılımın sağlanması ile gerçekleştirilmiştir. Kongrede daha fazla kişinin aynı anda sunum yapabilmesi ve katılımın fazla olmasını sağlamak adına A ve B seksiyonları oluşturulmuş ve iki farklı oturumda çalışmaların sunumu yapılmıştır. Kongrenin A seksiyonuna *"Prehistuvardan Orta Çağa Kadar"* olan (s. XII), B seksiyonuna ise *"Orta Çağdan Zamanımıza Kadar"* dönemlere ait yapılan çalışmalar dahil edildi (s.XIV). Birinci Türk Tarih Kongresi'nden farklı olarak katılımcıların büyük çoğunluğu akademik nitelikli kişilerden, yarısından fazlası ise yabancı uzmanlardan oluşmuştu. Amaç kongreye uluslararası bir nitelik kazandırmaktı. Konular önceki kongrede olduğu gibi fazla çeşitli değildi ve sunulan bildiriler konuları üzerinde uzmanlaşmaya başlamış olan bilim adamlarının çalışmalarını kapsamaktaydı. Kongre içerisinde sunulan konular, arkeoloji, antropoloji, filoloji ve fiziki coğrafya ile alakalıydı.

Kongrenin açış nutku, Türk Tarih Kurumu Başkanı Hasan Çambel tarafından, kongrenin amaçlarını anlatan kısa bir konuşma ile yapılmıştır. Başkanlık divanı seçimi yapıldıktan sonra kongre başkanlığına seçilen Maarif Vekili (Milli Eğitim Bakanı) Saffet Arıkan, Türk tarihi ile ilgili görüşleri ile Tarih Kurumu'nun çalışmalarından ve amaçlarından bahsettiği bir giriş konuşması yapmıştır. Konuşmasında, kurumun yaptığı araştırmaların, arkeoloji, filoloji ve eski dillerin incelenmesi gibi pozitif bilimlerin yöntemleri ile yapılmış olduğunu söyleyen Arıkan, çalışmaları "*reddi kabul olmayan ilimlere"* dayandırmaktaydı (s.2.). Bu konuşmadan sonra Afet İnan, kurumun arkeoloji faaliyetleri hakkında hazırladığı detaylı raporu sunmuştur (s.8-15). Türk Tarih Kurumu'nun görevlerinin, çalışmalarının anlatıldığı ve arkeoloji çalışmalarının heyecan

[119] Bölüm içerisinde İkinci Türk Tarih Kongresi'nden yapılan alıntılar, yalnızca sayfa numarası ile belirtilmiştir. İkinci Türk Tarih Kongresi Zabıtları (1943), a.g.e.

içerisinde aktarıldığı açılış konuşmalarından yapılan resmi tören ile kongrenin ilk günü tamamlanmıştır.

İkinci Tarih Kongresi, daha çok çalışmalar üzerine uzmanlaşmış ilim adamlarının çalışmalarını kapsıyordu. İlk kongrede sunulan konferansların içerisinde daha çok batılı araştırmacıların yaptıkları çalışmalar, iddiaları destekler nitelikte kullanıyordu ancak filoloji, arkeoloji, antropolojiye dayalı çalışmalar, kendileri tarafından yapılan özgün nitelikteki çalışmalar tarafından destekleniyordu. Özellikle hızlandırılan arkeolojik çalışmalar sonucunda da ilk kongrede fazlasıyla bulunan bilimsel yorumlar bu kongrede ikinci plana atılıyordu. Çalışmalar genel olarak somut veriler üzerinden sunuluyordu. Birinci kongrede sunulan konferanslardaki somut verilerin eksikliğinden ötürü ortaya çıkan tartışmalar ve görüşler de ikinci kongrede reddi veya tenkiti güç verilerin kullanılması ile kaybolmuştu. Aynı zamanda Birinci kongrede Türk tarihi ve araştırmalarına, tarih yazımına ve yöntemlerine, tarih felsefesine karşı duyulan aşırı heyecan, yerini arkeolojik, filolojik, antropolojik çalışmalar sonucunda çıkan reddi mümkün olmayan sonuçlara karşı duyulan heyecana bırakmıştı.

Genel olarak *"tezin kati zaferi"* şeklinde nitelendirilen İkinci Türk Tarih Kongresi, tek-parti rejiminin etkisinin en yüksek noktaya çıktığı dönemde gerçekleşmişti. Kimilerince sunulan çalışmalara karşı tarihçilerin suskunluğu da bu sebepten ötürüydü. Kongre boyunca tarih eğitimi, yöntemi ve tarih yazıcılığı üzerine hiçbir çalışma sunulmamıştı, ancak özellikle arkeoloji başta olmak üzere filoloji, antropoloji ve fiziki coğrafya gibi reddi veya tenkiti güç olan pozitif bilimlere karşı duyulan heves, açıkça görülmekteydi. Ersanlı'ya göre, geçmişle bugün arasındaki bağlantının kurulması noktasında pozitif bilimlere özellikle arkeolojik kalıntılara duyulan bu heves, "Türk tarihçilerinin önünde belirli bir alanda da olsa bilimsel araştırma yollarını açmıştı"[120].

Uluslararası düzeyde katılımın sağlanması ile düzenlenen İkinci Türk Tarih Kongresi, birinci kongrenin yaşattığı heyecan havasından uzakta, pozitif bilimler sonucunda elde edilecek olan reddi ve tenkidi zor olacak sonuçlar ışığında

[120] Ersanlı, B. (2002), a.g.e.

gerçekleştirilmiştir. Kongrenin son günü Afet İnan'ın tebliğiyle kongrenin bilimsel çalışmaları tamamlanmış, yabancı delegelerin takdir ve teşekkür konuşmaları sonucunda başkanın kısa kapanış konuşması ile kongre tamamlanmıştır (s. XLI).

2.1.4.4. Türk Dilinde Yeni Bir Araştırma Dönemi: Güneş Dil Teorisi

Büyük Türk tarihi yazma projesinin, genel anlamda iki bölümden oluştuğu kabul edilecek olursa, bunlardan birisi yapılacak olan Türk tarihi ile alakalı çalışmalar, bir diğeri ise Türk dili ile ilgili yapılacak olan çalışmalar olarak kabul edilmelidir. Tarih çalışmalarının kendi içerisindeki gelişimleri ve yazılı çıktıları bir önceki bölümde incelenmişti.

Bununla birlikte, *Türk-Dil Teorisi'*nin, çalışmanın tarih-spor ilişkisi kısmındaki etkileşim noktasında en önemli bağlantı noktalarından birisi olması beklenmektedir. Özellikle tarih çalışmalarının Türk spor medyası üzerindeki etkileri incelenirken, farklı ırklardan sporcular ile Türk sporcular arasında bazı gazete ve dergi haberlerinde kurulan ırksal bağlar göz önünde bulundurulacaktır. Farklı ülkelerden sporcuların kökeninin Türk olduğu veyahut Turani kana sahip olduğu iddiası da resmi tarih çalışmalarının bir sonucu olarak görülse de, Güneş-Dil Teorisi'nin etkisi de azımsanamayacak bir seviyededir.

Bu ırksal bağların araştırılması ve ispatlanması noktasında, tarih çalışmaları içerisinde antropolojik bir takım çalışmalardan faydalanılmış olunmasına rağmen, en şüphesiz araştırmalar, dil hakkında yapılan araştırmalar ve kurulan bağlardı. Çünkü farklı ırkların günlük konuşmalarında veya eski kelimelerinin bazılarında bulunan Türkçe kökenli bir sözcük, orada Türklerin bulunduğunu ve hatta oranın dilini etkileyebilecek kadar önemli bir rolde o topraklarda yaşamış olduğunu veya o toprakların zamanında tamamen Türklere ait olduğunu kanıtlayabilirdi. Güneş-Dil Teorisi'nin, Türk Tarih Tezi kadar tüm araştırmacıların yüzünü döndüğü büyük bir çalışma ortamı olmasa da tarih tezi ile benzer şekilde büyük bir fikir üzerine kurulmuştur: "…bütün dillerin kaynağında genel bir dilin varlığı söz konusudur. Bu dil, hiç kuşkusuz, Türkçedir[121]."

[121] Tankut, H, R. (1936) Güneş-Dil Teorisine Göre Dil Tetkikleri-Birinci Kitap: Türk Dil Bilgisine Giriş. İstanbul İstanbul Devlet Basımevi.

Tarih meselesi ile alakalı çalışmalar yapıldıktan ve belirli bir olgunluğa ulaştıktan sonra Atatürk'ün dilde sadeleşme ve dil araştırmaları konusundaki ilgisi de artmıştır ve bu konunun da tarih çalışmaları kadar mühim olduğu görülmüştür. 1930 yılında Prof. Dr. Sadri Maksudi Arsal'ın *"Türk Dili İçin"* adlı, Türk dilinde sadeleşme ile alakalı yazılan eserine Atatürk'ün yazdığı cevap notunun sonundaki cümle, bundan sonra yapılacak çalışmaların habercisi olmuştur: *"Ülkesini, yüksek istiklâlini korumasını bilen Türk milleti, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır"*[122]

Aynı tarih çalışmalarında olduğu gibi, Türk dili araştırmaları da hem dil ile alakalı geçmişten gelen fikirlerin ispatlanması noktasında, hem de yeni kurulan Cumhuriyet'ten itibaren, eski ile tüm bağların koparılması gerekmesi noktasında önem kazanmıştır. Cumhuriyet'in yeni laik ve çağdaş insanlarına, Osmanlı'dan da önce Türklerin olduğu, Türk'ün kökeninin çok daha öncesinden geldiği anlatılmalı ve ispatlanmalıydı. Bununla birlikte kurduğu modern kurumlarla, yapılan bilimsel araştırmalarla ve devrimlerle hızla çağdaşlaşan Cumhuriyet, dilinde de çağdaşlaşma hareketi başlatmalı ve konuşma dilini de Osmanlı'nın kalıntılarından arındırmalıydı. İhtiyaç duyulan öz ve hakiki Türkçe ise yine Orta Asya'da bulunmuştu[123]. Yeni dilcilik çalışmalarının başlıca üç dönemden oluştuğu kabul edilmektedir.

1- Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin kuruluşundan Tarama Dergisi'nin çıkmasına kadar olan *"özleştirme"* dönemi (1932-1934).
2- Tarama Dergisi'nin çıkmasından Güneş-Dil Teorisi'nin ilanına kadar olan *"tasfiye"* dönemi (1934-1936).
3- Güneş-Dil Teorisi'nin ilanından Atatürk'ün ölümüne kadar olan dönem (1936-1938). Güneş-Dil (özleştirme ve tasyifeciliği red, konuşulan dile dönüş) dönemleridir.[124]

Nitekim Birinci Tarih Kongresi'nde de dil ile alakalı yapılan çalışmaların[125] sunulması sonucunda varılan ortak kanı şuydu; aynı Türk Tarih Tezi gibi, bir de *Türk*

---

[122] Levend, A.S. (1960). Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri. Türk Dil Kurumu Yayınları. 408.

[123] Demir, G.Y. (2010). Türk Tarih Tezi ile Türk Dil Tezinin Kavşağında Güneş Dil Teorisi. U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,11,19.

[124] Dönemlendirmeler ve Atatürk'ün dil politikaları hakkında detaylı bilgi için bkz. Sertkaya, O.F. (1966). Atatürk'ün Dil Politikası, Türk Kültürü Dergisi, 49,41-49. Sertkaya, O.F. (1967). Atatürk'ün Dil Politikası, Türk Kültürü Dergisi, 61,31-35.

Dili Tezi ortaya konulmalıydı. Afet İnan'a göre tarihi konuların işlenmesi sırasında filolojik, etnolojik araştırmalara ihtiyaç duyulduğu da aynı şekilde ortaya çıkıyordu, Atatürk'ün bu konu ile alakalı merak duyması ve bazı sorular sorması üzerine İnan; "Dil tarihten ayrı bir metod ile incelenmesi gereken bir konudur" şeklinde cevap vererek, bir yandan da Türk dili çalışmalarının önünü açabilecek *yeni bir yol* çizilmesi gerektiğinden bahsediyordu[126].

Temmuz 1932'de, Birinci Tarih Kongresi sonunda, aralarında Samih Rıfat, Sadri Maksudi, Yusuf Akçura, Afet Hanım gibi kişilerin bulunduğu bir sohbette Atatürk'ün "Dil işlerini düşünecek zaman da gelmiştir. Ne dersiniz?" sorusu ile bu yeni yol şekillenmeye başlamıştı. Ardından, "Öyle ise Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti gibi bir de ona kardeş bir dil cemiyeti kuralım. Adı da Türk Dili Tetkik Cemiyeti olsun" demiş ve hemen o gece çalışmanın genel bir çerçevesi ortaya çıkmıştır[127]. Atatürk'ün kurulacak olan Dil Kurumu için hedefleri de iki ana başlıkta toplanmıştır. Bunlardan birincisi, Türk dilinin sadeleştirilmesi, konuşma dili ile yazı dili arasında bir ahenk kurulması, ikincisi ise tarihi araştırmalarda önem teşkil eden eski dillerin araştırılması ve incelemeler yapılmasıdır[128].

Aynı tarih çalışmalarında olduğu gibi, Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin de bir an önce kurultaylar düzenlemesi gerektiği düşünülmüş, Türk dilinin eskiliği, Hint-Avrupa ve başka Avrupa-Asya dilleriyle ilişkisi üzerine hazırlanan bildiriler 26 Eylül 1932'de Birinci Türk Dili Kurultayı'nda okunmuştur[129]. Aynı zamanda bu kurultayda cemiyetin amacı da, *"Türk dilinin öz güzelliğini ve zenginliğini meydana çıkarmak, onu yeryüzü dilleri arasında değerine yaraşır yüksekliğe eriştirmek"* olarak belirlenmiş, alınan kararların yeni Merkez Heyeti tarafından uygulanmasına karar verilmiştir[130]. Kurultayda 7 maddelik bir çalışma programı saptanmıştır ve bu programa göre Türk Dilini Tetkik Cemiyeti'nin amaçları şu şekildedir:

---

[125] Dilde yapılacak bu büyük hamle ve yeni bir tez, kongre içerisinde konuşulmamış olsa da Çanakkale mebusu Samih Rıfat Bey'in sunduğu "Türkçe ve Diğer Lisanlar İrtibatlar" adlı bildiri, gidilecek yeni bir yolun ortaya çıkmasına öncülük ediyordu.

[126] İnan, A. (1957), a.g.e.

[127] Eşref, R. (1933). Türk Dili Tetkik Cemiyeti Kurulduğundan İlk Kurultaya Kadar. Türk Dili. 2,1.

[128] İnan, A. (1959), a.g.e.

[129] Demir, G.Y. (2010), a.g.e.

[130] Levend, A.S. (1960), a.g.e.

a) Türk dilinin başka dil aileleriyle karşılaştırılması,
b) Türk dilinin tarihsel ve karşılaştırmalı gramerlerinin yazılması,
c) Anadolu ve Rumeli ağızlarından kelimelerin derlenmesi, Osmanlıca sözcüklere Türkçe karşılık bulunması,
d) Türkçe bir sözlüğün ve gramerin hazırlanması,
e) Kurumun organı olarak bir derginin yayınlanması,
f) Türk dili üzerine yazılmış, yerli ve yabancı eserlerin toplanması ve gerekenlerin çevrilmesi,
g) Terimlerin Türkçeleştirilmesi[131].

İkinci Dil Kurultayı ise 18 Ağustos 1934 tarihinde toplanmış, altı gün süren çalışmalar sonunda Türk Dili Tetkik Cemiyeti, Türk Dili Araştırma Kurumu adını almıştır. Kurultayda alınan kararlarla dilde oldukça yenilikçi bir sadeleşme hareketi başlamıştır. Derleme ve tarama çalışmaları sonucunda da dile birçok yeni kelime kazandırılmıştır.

Tam bu noktada dil ile alakalı yapılan tüm bu çalışmalar hakkında bir parantez açmak gerekmektedir. Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin amacı, Türk dilini yabancı dillerin etkisinden kurtarmak ve konuşma dili ile yazı dili arasındaki farkın ortadan kaldırılması idi. Çünkü günlük konuşma dili ile yazı dili arasındaki fark gitgide daha da belirginleşmekteydi. Bu amaca yönelik olarak da yazı dilindeki yabancı kelimeler kaldırılarak yerine konuşma dilinde kullanılan kelimeler alındı. Fakat bu kelimeler de yetersiz kaldığında yazı dilinde kullanılan kelimelerin yerine kurallara uygun olarak yeni kelime türetme yoluna gidilmişti. Ancak bu kelime türetme işinde ortaya yeni bir problem çıkmıştı ki, bu da yeni türetilen kelimelerin anlaşılmaması idi. Yani aslında dil devriminin etkisi ile kurtulmaya çalışılan noktaya geri dönülüyordu.

Aynı zamanda Atatürk de dildeki tasfiye ve özleştirme hareketlerinin bir çıkmaza girdiğini görmüş, bu gidişatın durmasını arzu etmişti. Çünkü Atatürk'e göre hiçbir zaman tam anlamıyla Türkçe konuşmak mümkün olmayacaktı[132]. Türk Dil Kurumu'nun kurucularından Yakup Kadri Karaosmanoğlu, yabancı kökenli kelimelerin

[131] Ateş, T. (1979). Türk Devrim Tarihi. İstanbul, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları.
[132] Sertkaya, O.F. (1967), a.g.e.

kullanılmasının yasaklanmasından bir süre sonra, "…yazamaz, yazılanları anlayamaz, istediklerimizi anlatamaz olmuştuk" diyordu[133].

İşte 24 Ağustos 1936 tarihinde, Üçüncü Dil Kurultayı'nda ortaya çıkan bir gelişme, Türk Dili çalışmalarına yeni bir soluk getirmekte ve yabancı kelimelere olan ihtiyaç noktasında yeni bir kapı açmaktaydı. Bu gelişme, Dr. Phil H. F. Kvergic'in Atatürk'e gönderdiği Türk dilinin başka dillerle ilişkisi konusunda yeni bir teoriye zemin hazırlayan *La Psychologie de queques elements des langues turques* (Türk Dillerindeki Bazı Ögelerin Psikolojisi) adlı çalışmasından ilhamını alan Güneş-Dil Teorisi idi[134]. Ancak hakim fikrin aksine bu çalışma içerisinde, ilk dilin Türkçe olduğu ve tüm dillerin buradan ortaya çıktığına dair bir tez ortaya koymayan bu çalışma, temelinde Antropoloji ve Freud'un psikanaliz yöntemlerinden faydalanarak Türkçenin diğer dillerle akrabalığının olabileceğini ileri sürmüştür. Nitekim çalışmanın giriş bölümünde "Viyana Üniversitesinde Egyptologie, Hamitologie ve Africanistique derslerinin şefi olan müsteşrik Profesör W. Czermak'ın lengüistik etütleri, bunlardan hususiyle Berberceye ait olanları ve Viyanalı Profesör Sig. Freud'un psikanalizinden kazanılan bilgiler, bu küçük Türkoloji etüdünün temelini teşkil eder" şeklinde bir açıklama yer almaktadır[135].

Teorideki esas fikir ise bahsedilen eserden esinlenen Atatürk tarafından şekillendirilmiş ve Güneş-Dil Teorisi yeni hali ile 3. Dil Kurultayı'nda ilan edilmiştir. Bununla birlikte Kvergic'in zamanlaması, hem dil işleriyle alakalı çalışmaların yapılıyor olması, hem de tarih araştırmalarına devam ediliyor olması sebebi ile kusursuzdu, teori resmi tarih çalışmaları ile dil çalışmaları arasındaki eksik bağlantıyı kurarak tüm çalışmaların birbirine bağlanmasını sağlıyordu.

Güneş-Dil Teorisi'nin ortaya koyduğu mühim esaslardan ve keşfettiği kanunlardan biri *"Güneşin ilk insanlar için her şeyden üstün bir obje olduğu ve dilin zuhurunda da ilk amilin güneş bulunduğu meselesidir"*[136]. Dilin kaynağına yönelik çalışma yapılacaksa, ilk incelenmesi gereken obje güneştir. Dilin kaynağında insanın

---

[133] Sertkaya, O.F. (1966), a.g.e.
[134] Levend, A.S. (1960), a.g.e.
[135] *A.e.*
[136] İnan, A. (1936). Güneş-Dil Teorisi Üzerine Ders Notları. İstanbul. Devlet Basımevi.

güneşe bakıp "Aa" demesi yatar. İşte bu "Aa", Türkçe yazımıyla "Ağ" Türkçenin köküdür. "İlk insanlar, maddi ve abstre mefhumları, güneşi tetkik ede ede bulmuşlar ve bütün bu mefhumları, ona isnad ederek ifade etmişlerdir"[137]. İnsanların, güneşten aldığı başlıca mefhumlar ise şunlardır:

1- *"Güneşin kendisi; esas, sahip, Allah, efendi, yükseklik, büyüklük, çokluk, kuvvet, kudret.*
2- *Güneşin saçtığı ışık, aydınlık, parlaklık.*
3- *Güneşin verdiği sıcaklık, ateş.*
4- *Hareket, imtidat, zaman, mesafe, yer, kara, toprak, gıda, hayat, büyüme, çoğalma.*
5- *Renk, su.*
6- *Ses, söz."*[138]

Güneş-Dil Teorisi'nin ortaya çıkması ve çalışılması ile birlikte artık tarih kongrelerinde ve dil çalışmaları içerisindeki çalışmalar birbirini destekler nitelikteydi. Türk uygarlıkları Orta Asya'dan göç yoluyla, neredeyse dünyanın her yerine kadar yayıldıklarına göre, dilleri de insanlık tarihi açısından büyük bir öneme sahipti, o zaman daha da büyük bir dikkatle incelenmeliydi. Yine dikkatle bakıldığı zaman bu teori, çift yönlü bir hedefe sahipti. Teorinin oluşmasıyla ortaya çıkan ve teorinin katkı sağladığı ilk hedef; Türk ırkının ve dolayısıyla Türk dilinin tarihteki devamlılığını kanıtlamak üzerineydi; ikinci hedef ise güneşin, ilkel toplumlardaki gücünü esas alarak; Türkçeyi, Arapça ve Farsçanın, dolayısıyla İslamiyet'in etkisinden kurtararak "laik" bir Cumhuriyet dili oluşturmaktı. Dil çalışmalarının görünen hedefi Türk dilini Arapça ve Fransızcanın etkisinden kurtarmak olsa da tarih çalışmalarının tümü ele alındığında ortaya çıkan hedef, Türkleşmek ve İslamiyet'in etkisinden kurtularak *"laikleşmek"* idi.

Güneş-Dil Teorisi, tüm dillerin tek bir kökten geldiğini kabul eden monogenesist bir teoridir. İlk doğal dil, insanların doğayı yansılayan seslerinden doğmuştur. Bu insanların içerisinde dilin gerekliliğini ilk fark eden ve güneşi anlatmak için ilk sözcükleri kullanan Türkler olmuştur. Orta Asya halklarının göçleri sayesinde, tüm

[137] Levend, A.S. (1960), a.g.e.
[138] İnan, A. (1936), a.g.e.

dünya dilleri de bu kökten ortaya çıkmıştır[139]. Bütün dillerin ortaya çıktığı bu kök, Türkçe olarak kabul edildiğinde ise geriye Türkçe kökene sahip olmayan ve kökeni Türkçeden gelmeyen, özünde *"Türkçe"* olmayan hiçbir kelime kalmayacaktır. Böylece herhangi yabancı kökenli bir kelimenin Türkçe karşılığı bulunamadığı zaman o kelimeyi tasfiye etmek veya Türkçenin kurallarına uygun bir kelime ile değiştirmek yerine, teori dahilinde *"dile kabul"* edilebilecek ve kullanılabilecek idi. Diğer bir deyimle, yabancı sözcüklere, Türkçe bir karşılık bulmanın zor olduğu noktalarda, kelime bir Türkçe etimolojiye bağlanacaktı[140]. İşte Güneş-Dil Teorisi, dildeki sadeleşme ve tasfiye hareketini aşırı bulanlar tarafından bu şekilde yorumlanmıştı. Ortaya atılan teori, gerçekten de dildeki özleştirme ve aşırı tasfiyecilik hareketlerini tedricen durdurmuştur[141]. Fakat Atatürk'ün tüm dikkatleri Güneş-Dil Teorisi üzerine yoğunlaştırması, konuyla yoğun bir biçimde ilgilenmesi ve çalışmaları teoriye yönlendirmesi, teorinin yalnızca aşırıya kaçan tasfiye hareketini durdurması amacıyla yazılmış olmadığının, yani teorinin ortaya atılmasındaki *birincil amacın* dildeki aşırı tasfiyecilik hareketini durdurmak olmadığının göstergesidir. Nasıl ki Türk Tarih Tezi ile Türklerin en eski medeniyetleri kuran millet olduğu, Türklüğün Osmanlı'dan önce var olan ve övünülmesi gereken bir tarihi olduğu, aynı zamanda vatandaşlara tarihleriyle övünmeleri gerektiği aşılanmak istenmişse; Güneş-Dil Teorisi'yle de Türk dilinin tarih öncesi devirlere uzanan eskiliği kanıtlanmış, yapılan çalışmalar için bir yol gösterilmiş ve son tahlilde yapılan tüm *çalışmaların* birbirini destekler nitelikte olması ile yeni ulusal kimliğin laik ve çağdaş temellerine katkı sağlaması hedeflenmiştir.

2.1.4.5. Türk Tarih Tezi'nin Önermeleri

Türk Tarih Tezi'nin Önermeleri; "Türk Tarihinin Ana Hatları", onun Methal isimli özeti ve "Orta-mektep İçin Tarih" kitaplarında, Tarih Kongreleri araştırmalarında ortaya çıkan belirli başlıklar altında incelenmeye çalışılacaktır.

1- *Türkler, batılı kaynaklarda iddia edildiği gibi sarı ırka mensup değildir. Türklerin soyu beyaz ırktan gelmektedir ve bahsedilen medeniyetlerle bir ilişkisi bulunmamaktadır. Türk ırkının kafatası şekli ekseriyetle brakisefaldir.*

---

[139] Copeaux, E. (1998). a.g.e.
[140] Lewis, B. (1993), a.g.e
[141] Demir, G.Y. (2010), a.g.e.

"Baykal gölü havalisinden başlayarak Altaylar ve Orta Asya'dan itibaren Hazar denizi ve Karadeniz havzalar ile Adalar denizi ve Tuna boylarına kadar olan geniş sahalar, binlerce ve binlerce senelerden beri alelumum (genellikle) beyaz renkli olan Türklerle meskûndu."[142]

"…beyaz ırk ikinci derecede iki veya üç ırka daha inkısam edebilir. Sarı saçlı, mavi gözlü, uzun boylu insanlar, ekseriyetle bu ırkta görülür." Bununla birlikte Doğu Asya'da ten rengi sarı, saçları siyah ve sert, boyları kısa olan ve Avrupalılar tarafından Mongol ve Mongoloit olarak adlandırılan ve Türklerle etnik/ırksal bağının olmadığı bir ırk bulunmaktadır. Hint, Çinli, Japon ve bu adalardan gelen insanlar bu ırktandır ve bu insanlar Amerika'ya da geçmişlerdir. Afrika'da siyah ırk hakimdir ve Amerika'da kırmızı renkli insanlar bulunmaktadır.[143]

Türklerin sarı ırktan değil, beyaz ırktan geldiği anlatılırken, aynı zamanda ırk meselesinin ancak yerin altından çıkarılacak olan insan fosilleri üzerinden yapılabileceği anlatılmış, tartışmaya yeni bir boyut getirmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte insan fosilleri bir renge sahip olmadığı için, ırk meselesini anlamlandırabilmek için farklı fiziki özelliklere ihtiyaç duyulduğundan bahsedilmiş, bu özellikler ise *kafatasının ve çehresinin şekli ile boy* olarak belirtilmiştir.

Kafatasları ise *brakisefal* ve *dolikosefal* olmak üzere iki şekilde sınıflandırılmıştır. "İnsan yüzleri kısa-geniş ve dar-uzun olabilir. Bununla birlikte anlatılana göre çehrenin daha önemli iki hususu dikkat çekmektedir; burnun ve çenenin şekilleri. Burnun, sivri, uzun, yassı, büyük, küçük gibi şekilleri bulunmakta, çenenin ise düzgün çene ve çıkık çene şeklinde olabilmektedir. İnsanlar aynı şekilde boylarına göre de ırklarına ayrılabilir; kısa boylu, orta boylu ve uzun boylu ırklar bulunmaktadır." Anlatılan bütün bu özelliklere göre ırkın tasnifi şu şekilde yapılmıştır; "Irk, aynı kandan gelen ve cismen birbirine benzeyen insanların gösterdiği birliktir."[144]

Türk Tarih Tezi'nin savunduğu noktalardan ilkinde, hem Türklerin sarı ırka mensup olmadığı, hem de kafatası yapısı ve iskelet üzerinden fiziki şekilde tasnif edilebilecek olan diğer özellikler değerlendirildiğinde *brakisefal* kafatası yapısına sahip

---

[142] Türk Tarihinin Ana Hatları (1930). İstanbul. Devlet Matbaası, 32.
[143] T.T.A.H. (1930), 32.
[144] T.T.A.H. (1930), 34.

olduğu savunulmaktadır. Türk Tarihinin Ana Hatları içerisindeki bu tezin, ileriki kısımlarda açıklanacak olan Türklerin sarı ırktan olmadığı, barbar ve medeniyetten uzak olduğu iddialarına karşı durmak için ispatlanmaya çalışıldığı açıkça görülmektedir.

2- *Türklerin dili, diğer tüm diller üzerinde etkisi bulunan müstakil bir dildir. Batıda anlatıldığı üzere Ural-Altay adı altında Mongolca ile bir değildir.*

Aslında tezin Türk dili ile alakalı kısmı, Güneş-Dil Teorisi ile güçlendirilmiştir. Ancak tezin yazılı çıktıları üzerinden değerlendirildiği zaman tezin bu tür çıktıyı oluşturduğu görülmektedir. Nitekim Güneş-Dil Teorisi ile Türk dili, tüm dillerin atası olarak kabul edilmiş, dolayısıyla bu önermenin bir adım ötesine geçilmiştir. TTAH ve Liseler için hazırlanan tarih kitaplarında, batıya cevap niteliği taşımaktan ileri bir adım atıldığı görülememiştir.

> *"Avrupalılar Türk lisanını Ural - Altay namı altında Mongolca ile bir sayarlar, bu telâkki tamamen yanlıştır. Hakikat şudur: Moğolca, Türkçeden, Çinceden, Tibetçeden alınmış bir takım kelimelerin Mogollara has bir tarzda birleştirilmesinden teşekkül etmiştir"*[145].

TTAH'nın Türk lisanı ile alakalı kısmı, dil aileleri üzerinden şekillenmiş ve hatta Türkçe başlı başına bir dil grubu olarak belirtilmiştir. Dünya üzerinde yer alan dil grupları ise şu şekilde belirtilmiştir:

a) *Türkçe:* "Türk dili bu gün Tuna havzasından Şarkta Lena nehri ve Kingan dağlarına kadar ve Şimal Buz denizinden Umman denizine kadar uzanan geniş sahadaki insanlar tarafından konuşulan, bunlar arasında anlaşma vasıtası olarak kullanılan umumî bir dildir".
b) *Hint-Avrupa Lisanlar grubu*: Hemen bütün Avrupa milletlerinin ve Asyada Rusların ve bir kısım İran ve Hint halkının konuştukları lisanlar.
c) *Hami ve Sami Lisan grubu:* Asyanın güney batısında, Arabistanda Arapların, Yahudilerin ve Afrikada Mısırlılarla Habeşlerin ve bununla birlikte bazı kavimlerin konuşmuş oldukları lisanlar.
d) *Mongol ve Mongoloit Lisan grubu:* Asyanın güney ve güney doğusunda kavimlerin dilleri bu şekilde bir lisan grubu olarak belirtilmiştir[146]

---

[145] T.T.A.H. (1930), 36.
[146] T.T.A.H. (1930), 36.

Bununla birlikte dil başlığı altındaki Türk Tarih Tezi'nin esas önermesi, Birinci Tarih Kongresi'nin hemen arkasından düzenlenmeye başlanan dil kurultaylarında şekillenmiştir. Dil ile alakalı meselelerin tarih disiplini ile bağlantı göstermesi ise Güneş-Dil Teorisi'nin ortaya çıkması ile birlikte, özellikle İkinci Türk Tarih Kongresi'nde sunulan bildiriler ile gerçekleşmiştir.

3- *Türklerin anavatanı Orta Asya'dır. İklim şartlarından ötürü, göç etmek zorunda kalmışlardır.*

"Büyük Kadırgan (Kingan) dağlarından Baykal havzasına, oradan Altay dağları boyunca İtil havzasına vararak, Hazar denizi havzası, Hindukuş, Pamir, Karakurum, Karanlık dağlar yolu ile ve Sarı ırmakla tekrar Kingan dağlarına ulaşan çizgi içinde kalan mıntıkaya Orta Asya yaylası denir. İşte Türkün Ana-Vatanı bu yayladır[147]"

"...Tarih zamanlarından binlerce yıl önce Türk Anayurdunda, şimdi yerlerini çöller, kumluklar, bozkırlar, bataklıklar, sığ göller tutmuş olan yerlerde engin bir İçdeniz vardı. Buna Büyük Türk Denizi denilir. İlk medeniyetler, bu denizin kıyılarında ve buna dökülen derin ve büyük ırmakların güzel ve bereketli boylarında filizlenmeğe başlamıştır[148]"

Türk Tarih Tezi ideolojisi bir bütün olarak incelendiğinde tarih tezinin temel dayanaklarından birisinin, insanlığın başlangıcı kabul edilen Orta Asya'da tarih öncesi dönemlerden itibaren Türklerin olduğu önermesi olduğu görülmektedir. İnsanlık ve medeniyet, tüm dünyaya Orta Asya'dan yayılmıştır. Ancak bir yandan da Türklerin medeniyet yıkan göçebe ve barbar bir topluluk olduğu iddiasına karşı, bu göçün, iklim şartlarından ötürü *"zorunlu"* olduğu da üzerine basarak anlatılmıştır. *"...Büyük muhaceretlerin (göçlerin) asıl sebebi, Orta Asya'da vuku bulan mühim coğrafi ve iklimi (iklimsel) büyük tahavvüllerdir*[149]". Yine aynı kitaplarda belirtildiği üzere, Cilalı taş devrinde insanlar, çiftçilik ve çobanlıkla uğraştıklarından ötürü, meydana gelen iklimsel ve coğrafi değişikliklerden sonra daha verimli topraklar ve tarıma uygun meralar aramak üzere göç etmek zorunda kalmışlardır. Çünkü "Türklerin yalnız harp ile

[147] T.T.A.H. (1930), 48.
[148] Orta Mektep İçin Tarih-I. (1936)
[149] T.T.A.H. (1930), 30. Tarih-I. (1931), 15.

başkalarının memleketlerini ele geçirmek gaye ve gayreti ile yaşayarak medeniyete hadîm olmadıkları yolundaki garazkâr *iddia ve iftiraların* artık mevsimi geçmiştir" [150].

Yine aynı iki kitapta yer alan ortak bir bilgiye göre, meydana gelen bu büyük göçler sonunda, insanlar birbirlerinin yerlerini almak istemiş, bu sebepten ötürü aralarında şiddetli kavgalar meydana gelmiştir. Bu kavgalar sonucunda yok edilen veya esir alınan birçok kavim olmuştur. İşte bu esir alan kavimler, bazen aralarına girdikleri halkı özümseyip kendileri gibi yapmış, bazense istila ettikleri kavimler tarafından özümsenmişlerdir. Ancak bu karışımlardan en az etkilenen ırk, bariz ve organik özelliklere sahip olduğu için, Türkler olarak belirtilmiştir.

4- *Orta Asya'dan çeşitli fiziki nedenlerden dolayı göç etmek zorunda kalan Türkler, vardıkları yerlerde medeniyetin ilerlemesini tetiklemişlerdir.*

Türk Tarih Tezi'nin önermelerinden bir diğeri ise *medeniyet* meselesidir. TTAH'dan başlayarak devam eden tarih yazımı projesinin temel önermelerinden birisini, Orta Asya'da yer alan Türklerin, diğer tüm bölgelerden önce *millet* tarifine de uyan büyük bir cemiyet oldukları tezi oluşturmaktadır. Türk Tarihinin Ana Hatları (1930) ve Tarih (T 1931) kitaplarından[151]:

> *"Tarihte daima göze çarpar bir birlik arz eden ırkı daima hâkim kalan bariz uzvî vasıflar ile dimağın en kuvvetli mahsulü olan müşterek lisanlar ile ve bu lisanla nakledilmiş olan harsları ile tarihî müşterek hatıratı ile ayni zamanda bugünkü millet tarifine de uyan büyük bir cemiyettir."*

Devirler, insanların medeni hayata doğru ilerleme aşamalarını göstermektedir. Türk Tarih Tezi'nin savunduğu medeniyet meselesine göre her cemiyet aynı dönemlerde aynı gelişimleri göstermemiş, *bazı insan cemiyetleri* diğer cemiyetlerden daha önce gelişim göstermiştir. Bakır, Tunç ve Demir Devirleri dahi Türklerin medeniyet kurdukları bölgelerde diğer yerlere göre çok önce başlamıştır[152]. Nitekim TTAH'da (1930), tarihi devirlerin anlatıldığı *"İnsanların Geçirdiği Devirler"*[153] kısmında Yontmataş Devri'ni, Orta Asya'daki Türklerin milattan 12 000 sene önce atladığı, Avrupalıların ancak 5 000 sene sonraya kadar bu devri yaşamaya devam

---

[150] T.T.A.H. (1930), 64.
[151] T.T.A.H. (1930), 38. Tarih-I. (1931), 20.
[152] Tarih-I. (1931), 10.
[153] T.T.A.H. (1930), 22.

ettikleri söylenmiştir. Hatta verilen bilgilere göre Türkün Anayurdu olarak belirtilen Orta Asya'da devirler ilerlemişken, diğer insanlar henüz kaya ve ağaç kovuklarında yaşamaktaydılar. *"Dünyanın başka taraflarında, insanlar daha kaya ve ağaç kovuklarında en koyu vahşet hayatı yaşarken burada işlenmiş kereste medeniyeti, maden devirlerine kadar ulaşılmıştı."* [154]

Aynı zamanda hayvanları ehlileştirme devrinin ve çiftçiliğin ilk bu bölgede ortaya çıktığı; arpa, buğday gibi tanelerin, koyun, keçi, at, deve gibi hayvanların da kökeninin Orta Asya olduğu da aynı bölümler içerisinde belirtilmiştir.

5- *Tarihte yer alan birçok medeniyet, Türkler tarafından kurulmuştur. Roma ve Yunan medeniyetleri Türklerin etkisi ile kurulmuştur.*

Bahsedildiği üzere Türk Tarih Tezi'nin bu mühim önermesine göre yerleşik olarak yaşadıkları Orta Asya topraklarından göç etmek zorunda kalan Türkler, gittikleri tüm bölgelerde medeniyetlerin oluşmasına ve gelişmesine katkıda bulunmuşlardır. Yurtlarından ayrılan Türklerin gittikleri bölgelerde yerlilere karışmasından yeni kabileler ve bu kabilelerin de siyasi, toplumsal etkenler altında kaynaşmasından yeni kavimler doğmuştur. Türklerin göç yolları ise, Çin, Hindistan, Anadolu, Mısır, Ege Havzası, Avrupa olarak belirtilmiştir. Tezin üzerine kurulduğu ana fikirlerden birisi, göç etmek zorunda kalan ve dünyanın diğer kısımlarında yaşayan insanlardan daha medeni bir halde yaşayan ve dönem olarak daha ileride olan Türklerin, gittikleri yerlerde birçok medeniyetin kurulmasına öncülük etmiş olmasıdır. Ancak bütün bu medeniyet kurma ve kurulan medeniyetleri geliştirme meselesi de iki başlık altında toplanmıştır. Bunlardan birincisi, göç yoluyla hareket eden Türklerin, göç ettikleri yerlerde kurdukları veya gelişmesini etkilediği medeniyetler, ikincisi ise göç hareketleri sonrasında Orta Asya'da kalan Türkler tarafından kurulan medeniyetlerdir. Tezin bu genel önermesi içerisinde göç yoluyla hareket eden Türklerden doğuya doğru hareket edenler, kendilerine yakın olan Çin'e inmiş, karşılaştıkları ilkel yerlilerle çarpışarak, onları başka yerlere sürmüş ya da içlerine girerek uygarlaştırmışlardır[155].

Batıya ve güneye hareket eden Türkler hangi sebeplerden dolayı göç etmişlerse, doğuya gidenler de aynı nedenlerden ötürü göç etmiş, Çin'in kuzeyinin Türklerin

---

[154] T.T.A.H. (1930), 49. Tarih-I. (1931), 26.
[155] T.T.A.H. (1930), 50.

anayurduna yakın olması nedeniyle iklim, toprak gibi doğa şartlarının Türkler tarafından iyi bilinmesi dolayısıyla "Türk medeniyet tohumunun saçıldığı sahalardan en kıdemlisinin" *Çin* olduğu belirtilmiştir[156]. MÖ 7000 yılında Türkler, Çine ilk geldiklerinde herhangi bir medeniyet bulunmadığı söylenmiştir. Çin'e yerleşen, medeni bilgileri, yüksek ve asil ahlakları, saf ve sade inançlara sahip olan Türklerin, son yüzyıllara dek önemini aynı şekilde muhafaza edecek kadar önemli bir medeniyet kurdukları söylenmiştir.

Bununla birlikte Türklerin yalnızca Çin'deki medeniyeti etkilemiş olmadığı da şu şekilde anlatılmıştır: "Tarihi, zamanımızdan (9000) sene evveline kadar çıkarılan bu mühim medeniyet Orta Asya Türkelinden yalnız Çine değil, aynı zamanda Mezopotamya, Mısır ve Hinde dahi geçmiştir[157]".

Hindistan'a doğru göç eden Türklerin de oraya aynı şekilde medeniyeti götürmüşlerdir. Türkler gelip, medeniyetlerini yüksek bir dereceye kadar çıkarana kadar, Hint'te "maymun sürülerine benzeyen" kara derili insan kabileleri yerleşikti[158]. Bununla birlikte, Hindistan'da resim, sanat, edebiyat alanlarında da şaheser denecek eserleri Müslüman Türklerin yaptığı söylenmiştir."…Hindistanda Türkler, beşer faaliyetinin her sahasına şamil olmak üzere kendine mahsus bir medeniyet vücuda getirmişlerdir.[159]"

Türklerin bir diğer göç yolu ise batı olarak belirtilmiş, Türkler Mezopotamya'ya geldiğinde ırmakların bataklık halinde olduğu, göçmen kafilelerin gösterdiği ileri kabiliyet ve maharet ile cetveller ve kanallarla arazilerin sulanmasının mümkün hale geldiği ve su baskınlarının önüne geçildiği söylenmiş, Türklerin yerleştiği, Dicle ve Fırat, diğer taraftan Kerka ve Karun ırmakları arasında kurdukları, güzel sanatlar, siyasi ve toplumsal hayatın gelişimi açısından oldukça verimli olan bu medeniyet *Sumer-Elam medeniyeti* olarak belirtilmiştir[160].

Mısır Deltası'na yerleşerek ilk *Mısır medeniyetini* kuranların Türkler olduğunun açık bir şekilde ortada olduğu, TTAH ve Tarih (T) kitaplarında söylenmektedir. Mısır'a

---

[156] Tarih-I. (1931), 60.
[157] T.T.A.H. (1930), 89.
[158] Tarih-I. (1931), 29.
[159] T.T.A.H. (1930), 162.
[160] T.T.A.H. (1930), 53.

giden Türklerin yerleşmek için Nil'in boş buldukları deltasını seçtiği, ilk Mısır medeniyetini kuranların Asya'dan geldikleri, kitapların içerisinde verilen bilgiye göre, "…alimlerin çoğu tarafından kabul edilmiş bir keyfiyettir." Ancak batılı alimlerin açıkça söylemedikleri nokta ise, Orta Asya'dan Altaylardan gelmiş olanların Türklerden başkası olamayacağı gerçeği olarak belirtilmiştir.

Kitaplarda anlatıldığı üzere batıya doğru göç eden Türklerden bazıları da yerleşmek için elverişli zeminlerden birini de Ege Havzasında bulmuşlardı. *Truva, Girit, Lidya ve İyonya* adları verilen alanlarda, Akdeniz medeniyetlerine yerleşen brakisefal kavimlerin de "…dünyanın brakisefal insanlar kaynağı olan Ortaasyadan, Ana Türkyurdundan ayrılmağa mecbur kalmış olan Türkler" olduğu belirtilmiştir[161].

Akatlıların da Orta Asyadan gelmiş, *Metler, Elamlar, Sümerler* ile akraba bir Türk kavmi olduğu söylenmiştir. Tarih öncesi zamanlarda bu memleketlere Orta Asya'dan bir takım Türk kabilelerinin gelip yerleştikleri, bunlardan Sümerlerin Kaldenin güney kısmında Sümer mıntıkasında, Akatların Kaldenin kuzey kısmında Akkat denilen bölgeye yerleşmiş oldukları söylenmiştir. Bu üç kavm, şüpheye yer bırakmaksızın Baykal ile Balkaç gölleri arasındaki Altaylardan gelmiş Türk kabileleri olarak belirtilmiştir[162].

Hiçbir zaman özel bir medeniyet kuramadıkları belirtilen *Fenikeliler*, doğudan batıya olan göçler sonucunda bu memlekete gelen Orta Asyalılardır. "Fenike'nin en büyük merkezlerinden Saydada çıkarılan kadim Fenikeli kıhıfları (kafatasları) bunların Türk ırkı camiasına mensubiyetlerini teyit etmiştir.[163]"

"*Frikyanın* en eski sekenesi Etilerle beraber gelmiş olan Türk kabileleridir."[164] Şeklindeki açıklama ile Frikyalıların da Türk olduğu belirtilmiştir.

Tarih(T) kitabında *İran* hakkında yer alan bilgiye göre Elamlılar ve Asurlular, MÖ 7.yyda ortaya çıkan ve İran'ın tarihini başlatan *Met hanedanının* öncesinde topraklara hakimdiler. Aynı zamanda dil, yaşayış ve din şartları itibariyle değişen bir

---

[161] T.T.A.H. (1930), 56.
[162] T.T.A.H. (1930), 169.
[163] Tarih-I. (1931), 147.
[164] Tarih-I. (1931), 138.

cemiyet İranlılığı temsil etmiş ve bu cemiyet "Ortaasyadan gelen ve Elamlılar zamanından kalan Türkler" olarak belirtilmiştir.

İran meselesinde ortaya çıkan bu meseleye yakın bir görüş *Yunan (Grek)* kavimleri anlatılırken de ortaya atılmıştır. Batılıların Grek kavminin demokrasi, bilim, sanat felsefe gibi alanlarda öncü olduğu ve *"Grek dehası", "Grek mucizesi"* gibi söylevlerinin karşısında, henüz Grek medeniyeti ortaya çıkmadan bölgede var olan kişilerin Türkler olduğu şeklinde bir cevap verilmiştir. Bu konu ise, *Greklerin mirasa konması* şeklinde küçük bir başlık altında sonlandırılmıştır. Girit'te toprak altında yapılan kazılarda milattan 2000 sene öncesine kadar eski şehirler bulduğundan bahsedilmiş, Anadolu'nun batısında ve Rodos ile Girit gibi adalarda kurulan uygarlıkların hemen hepsinin Asya'dan gelen uygarlıklar olduğu belirtilmiştir. Tezin bu noktada söylediği şey ise şu şekildedir:

> *"Grek kavmini ve onun medeniyetini ararken, Grek kavmini vücude getiren ve bilhassa Grek kavmine takaddüm eden kavmlerin kendilerine mahsus dehalarını izah etmek lâzımdır. Umumiyetle bahsolunduğu gibi bir "grek dehası" yoktur[165]".*

Konu içerisinde bahsedildiği üzere bir "Grek dehası"nın olmadığından söylenmektedir. Burada üzerinde durulan nokta ise Grek dehasının ne olduğu tanımlanmaya çalışılırken, dehanın ondan önce kurulan medeniyetlerde aranması gerektiği şeklindedir. Çünkü Grek kavmi, yaratıcı değil, bölgede hali hazırda kurulan bir yapıdan sonra kalan mirasın üzerine kurulan bir medeniyettir. "Bu medeniyet birliği millî hislerle hakikî olarak beraber değildi; bunun içindir ki Grek kavmine Grek milleti denemez"[166] cümlesiyle bir Grek milletinden dahi bahsedilemeyeceği söylenmiştir. 1.Türk Tarih Kongresi Zabıtlarından[167]:

> *"Klasik Grek medeniyeti müstakil bir medeniyet değildir. Onun aslı Ege medeniyetinin doğurduğu İyon medeniyetidir… klasik Grek medeniyetini kıymetten düşürmek ve onun kurucularına olan hürmeti küçültmek asla validi hatır olamaz. Bahusus ki o kurucular bizim öz atalarımızdan başkası değildir."*

Aynı Yunan ilim, sanat ve felsefesinin tüm temellerinin Batı Anadolu'da olduğunun belirtildiği gibi Roma medeniyetinin de kökeninin bu bölge olduğu

---

[165] T.T.A.H. (1930), 298.
[166] T.T.A.H. (1930), 299.
[167] Cemil, H. *Ege Medeniyetinin Menşeine Umumi Bir Bakış.* I. Türk Tarih Kongresi Zabıtları.

söylenmiştir. *"Bu medeniyetin temelini kuran Etrükslerin İtalyaya Anadoludan gitmiş oldukları muhakkaktır.*[168]*"*

Türk Tarih Tezi'ne göre, *eski İtalya tarihi* Etrüsk medeniyetinin İtalya'ya girmesi ile başlamaktadır. Etrüsk dilinin de Greklerden önce Küçük Asya'da kullanılan dille ilişkisi olduğu, Etrüsklerin öncesinde Anadolu'da ikamet eden bir kavim olduğu, bunlara da Akalar, Ekeler, Etiler denildiğini söylemektedir[169]. Torlar istilasından sonra, bunlardan bir kısmı İtalya'ya göçmüşlerdir. "Dorilerin istilâsı, milâttan 1200 sene evveldi. Dorilerin tazyiki karşısında Etrüskler, ihtimal evvelâ Anadoluya geçtiler ve oradan küçük guruplar halinde İtalyaya hicrete başladılar, sahillere çıktılar[170]". Bu şekilde Etrüsk şehirleri meydana gelmeye başlamıştır.

Tez, bu genel önermesi ile ele alındığı zaman, özellikle anayurtlarından göç etmek zorunda kalan Türklerin, göç ettikleri yerlerdeki medeniyetlerin kuruluşuna veya gelişmesine gösterdikleri etkilerin anlatıldığı görülmektedir. Antropolojik, coğrafi veya lisan ile alakalı deliller üzerinden şekillenen bu ana düşünce, Türklerin neredeyse çoğu medeniyetin kurucusu veya gelişmesine vesile olacak şekilde etken nesnesi olduğu sonucunu doğurmuştur.

6- *Türklerin Tarihi Osmanlı'dan başlamamıştır. Osmanlı ve İslam öncesindeki siyasal varlıkları kurdukları 20 devletle sabitleşmiştir.*

Bir önceki konu içerisinde bahsedildiği gibi Türklerin göçleri, 2 ana başlık üzerinden şekillenmişti. Bunlardan ilki, bir önceki önerme içerisinde bahsedilen Orta Asya'dan göç eden Türkler iken, diğer kısım anayurtlarında kalan Türklerin Asya'da kurduğu medeniyetler üzerinden şekillenmiştir. İlginç bir biçimde, TTAH'da Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti eklenmiş şekli ile bu devletlerin sayısı 12 iken, 1931 Tarih (T) kitaplarında bu sayı 17'ye, 1934 yılında Orta Mektep İçin Tarih kitabında ise 20'ye yükselmiştir. Bu durum, tarih çalışmalarının kitaplar yayınlanırken dahi devam ettiğine ve eklemeler yapıldığına dair en açık örnektir. Bu devletler Orta Mektep İçin Tarih (O T) kitabında, şu şekildedir[171]:

---

[168] T.T.A.H. (1930), 57.
[169] Tarih-I. (1931), 267.
[170] T.T.A.H. (1930), 318.
[171] Orta Mektep İçin Tarih I. (1934), 30-31.

1- *Ortaasyada Hun-Türk İmparatorluğu*
2- *İtil-Tuna arasında İskit İmparatorluğu*
3- *İtil ve Ural arasında Garbi Hun Devleti*
4- *Avrupada Hun- Türk İmparatorluğu*
5- *Avrupada Avar İmparatorluğu*
6- *Garbi Türkeli ve Şimali Afganistan'da Akhunlar Devleti*
7- *Ortaasyada Gök Türk İmparatorluğu ve Kutluk Devleti*
8- *Karadeniz'in şimalinde Hazar, Bulgar, Kıpçak (Kuman) ve Peçenek Devletleri*
9- *Gök Türk İmparatorluğu'ndan sonra, Ortaasyada Türkeş, Karluk, Uygur Devletleri*
10- *Aral Gölü cenubunda Samanoğulları Devleti*
11- *Aral Gölü'nden Hinde kadar uzanan sahada Gazneliler Devleti*
12- *Sir Irmağı şarkında Karahanlılar ve Karahatalar Devleti*
13- *İran, Mezopotamya, Anadolu ve Suriyede Selçuklar Devleti*
14- *Harzem kıt'asında ve bütün İranda Harzemşahlar Devleti*
15- *Çinden Anadoluya kadar olan yerlerde Türk-Moğol İmparatorluğu*
16- *Orta ve Önasyada Timur İmparatorluğu*
17- *Hindistan'da Babür İmparatorluğu*
18- *Garbi Türklelinden Polonyaya kadar uzanan sahada Altınordu Devleti*
19- *Asya, Avrupa ve Afrikada Türk-Osmanlı İmparatorluğu*
20- *Türkiye Cumhuriyeti*

Osmanlı İmparatorluğu'ndan önce kurulan devletlerden bahsedilerek ile şüphesiz ki Türklerin üstün devlet kurma yeteneği ile bir bağlantı kuruluyordu. Tam da bu devletlerden bahsedildikten sonra ise, *"Türklerin şimdiye kadar en eyi tarzda teşkil ettikleri devlet, Türkiye Cumhuriyetidir*[172]*"* şeklinde bir açıklama yer almaktadır.

Tezin ortaya çıkış amaçlarından birisi olduğu bilinen bu önermenin temeli yine Türklerin varlığının Osmanlı İmparatorluğu öncesinden beri olduğu düşüncesi ile birlikte değerlendirilmektedir. Türkler, Osmanlı İmparatorluğu öncesinde birçok medeniyetin kurulmasına ve gelişmesine etki etmiştir, Osmanlı İmparatorluğu gibi büyük bir imparatorluk kurulmasının sebebi de Türklerin bu üstün devlet kurma yeteneğinin bir sonucudur. Çünkü *"Osmanlı Türklerinin Anadolu'ya gelişi binlerce yıl devam etmiş bir muhaceret devresinin tarihte göze çarpan son safhasıdır*[173]" (TTAH 1930).

[172] Tarih-I. (1931), 40.
[173] T.T.A.H. (1930), 66.

2.2. Erken Cumhuriyet Döneminde Bedenin Terbiyesi

Siyasi iradenin tarih anlayışı ile spora bakışı arasındaki ilişki konusunu ele alan çalışmamın *spor* ile alakalı olan bu kısmında öncelikle sporun, devletin bakış açısı ile ne olduğu konusuna değinmek gerekmektedir. Çalışmanın önceki kısmında resmi tarih çalışmalarının neden devlet himayesinde yapılmak istendiği sorusuna bir yanıt arandığı gibi bu bölüm içerisinde devletin, *sporu* nasıl bir güç olarak gördüğü ve neden elinde bulundurmak istediği şeklindeki sorular yanıtlanmaya çalışılacaktır. Farklı başlıklar altında erken Cumhuriyet Döneminde devletin spor politikalarına yoğunlaşacak olan bu bölüm içerisinde aslında cevap aranan soru da siyasal iradenin neden spor işlerini yönetmek istediği ve sporun, herhangi bir alanda yapılan egzersiz temelli yapısından öte ne ifade ettiğidir.

Spor, insanlığın başlangıcından itibaren var olan ve insanlıkla iç içe bir olgudur. İlk insanların; avcılık, toplamak, uzanmak, koşmak, yırtıcı hayvanlardan kaçmak gibi eylemlerde bulunurken yaptıkları hareketler, sporun temellerini oluşturmaktadır. Ancak ilk insanların yaptıkları bu hareketler, pek tabi ki günümüz *spor* pratiklerinden oldukça farklıdır. Spor pratiklerinin günümüzdeki şekline yakın bir hal alması ise 18.yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan sanayi devrimi olarak gösterilmektedir. Çağdaş sanayi toplumlarının temelini *çalışmak* oluşturmaktadır ancak uzun çalışma saatleri belirli bölgelerde işçi isyanlarına yol açmış ve mesai saatlerinin azalması ile birlikte ortaya serbest zaman çıkmıştır. Spor, insanları birleştirebilmesi, sağlıklı olmalarını sağlayabilmesi ve çalışan bireyleri çalışmaya uygun hale gelmesi için güçlendirebilmesi açısından serbest zaman etkinliklerinde kendisine önemli bir yer edinmiştir. Sporun, *"işten uzaklaşma ve serbest zamanı değerlendirme etkinliği"* özellikleri bu dönemde ortaya çıkmıştır. Kurthan Fişek'e göre, sporun ortaya çıkışı 3 koşula bağlıdır:

1- Spor yapacak zaman (boş zaman)
2- Kendisine yetecek olandan fazlasını üretme kapasitesi
3- Ürün fazlası için *bölüşüm mekanizması* oluşturulması[174].

[174] Fişek, K. (1980). Devlet Politikası ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Spor Yönetimi: Dünyada ve Türkiye'de. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.

Kuşkusuz bu koşullar içerisinde en büyük öneme sahip olanı insanların *boş zamanının* olmasıdır. Sporun tarihsel gelişimindeki en mühim nokta, aynı sanatta olduğu gibi, bazı kişilerin üretime katılmadan (üretim sürecine dahil olmadan), üretilen ürünlerden pay alabilmeleri ve bunun sonucunda üretken olabilecekleri boş zamana sahip olmalarıdır. Dolayısıyla bir diğer gereklilik, toplulukların kendilerine yetecek üründen fazlasını üretebilme kapasitesidir ki anca bu durumda bazı kişiler üretici bir iş yapmadan üretken olmayan işlere ayıracak boş zaman bulabilir. Ancak bu noktada belirleyici faktör de üretim fazlasından –çalışmadan- kimlerin pay alabilecekleri, yani kimlerin spor yapabilecekleridir. İşte bunu belirleyen de bölüşüm mekanizmasıdır. On dokuzuncu yüzyılın sonlarına kadar spor, soylu ve ayrıcalıklı sınıfın tekelindeydi. Nitekim İngiltere'de Cambridge, Oxford gibi soylu ailelerin çocuklarının gittikleri okullarda geniş çapta yapılırken, Türkiye ile bağlantı kurulduğunda ilk spor hareketlerinin; Mekteb-i Sultani (Galatasaray Lisesi) ve Robert Kolej'de başladığı görülmektedir[175]. Ancak, on dokuzuncu yüzyılın son çeyreğinde teknolojinin gelişmesi sonucunda artan üretme kapasitesi ile daha kısa sürelerde daha fazla ürünün üretilmesiyle mesai saatlerinde yaşanan değişim sonucunda (sekiz saat iş sekiz saat boş zaman 8 saat uyku) boş zamanın değerlendirilmesine yönelik yeni yollar aranmaya başlanmış, bu durum spora ilginin katılımcı ve izleyici olarak artmasına vesile olmuştur.

Kurthan Fişek'in spor olgusunun karmaşık ve çeşitli olmasından ötürü, beş ayrı tanım yapmıştır. Bunlardan ilkine göre spor, insan doğasında bulunan saldırganlığı yönlendirmek adına faydalı ve sağlıklı bir yönlendirme aracıdır. İkinci tanıma göre spor, kişilerin ruh ve beden sağlıklarını güvence altına alarak, günlük hayatın stresini ve gerginliğini gidermesine vesile olan bir araçtır. Üçüncü tanıma göre, Ludwig Jahn'ın organize ettiği gibi para-militer amaçlar ile ulusal birliği örgütleyen bir eğitim aracıdır. Dördüncü olarak spor, klasik Marksist bakış açısı ile değerlendirildiğinde kitlelerin afyonudur. Son tanım, önceki dört tanımı da kapsamakta ve sporun, oyun ile yarışmayı birleştiren, bedensel bakımdan avantajlı olanları seçen ve bunun sonucunda kazananları ödüllendiren, aynı zamanda seçilenlerin de yoğun bir eğitim ile yetiştirilmesini gerektiren, yoğun çabayı zorunlu kılan bir uğraş olduğunu söylemektedir[176]. Bütün bu

---

[175] Fişek, K. (1985). Türkiye'de Spor. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi içinde. İstanbul. İletişim Yayınları. C:8,S:2176-2187.

[176] Fişek, K. (1980), a.g.e.

tanımlamalara pek tabi ki bir yenisini eklenebilir, ancak yapılacak yeni bir tanım, sporu farklı bir bakış açısından değerlendirme noktasında eksik kalacaktır ve çalışma açısından bu tanımlar yeterli görülmektedir.

2.2.1. İktidarlar Açısından Sporun Önemi

Sporun, bir serbest zaman aktivitesi olarak kazandığı değerden sonra, kendi başına bir iş olarak görülmeye başlanması da durdurulamayan bir kitlesel ilgiyi beraberinde getirmiştir. Ortaya çıkan kitlesel ilgiye karşılık olarak spor, branşlaşmanın artması ile birlikte önlenmesi güç bir şekilde büyümeye devam etmiştir. Neredeyse bütün spor branşlarının mücadeleci yönü, kitleler açısından da izlemeye, takip etmeye değer bir nitelik kazanmasına vesile olmuştur. Sporun, kitleleri peşinden sürükleyebilecek nitelikte bir güç edinmesi hatta kimilerine göre bir çeşit kitlesel afyon olarak nitelendirilen bu gücünün fark edilmesi ile birlikte siyasi iktidarlar açısından eşsiz bir alan haline geldiği bir gerçektir. Daha önce hakkında bireysel bir takım çalışmalar yapılan sporun, sosyal bilimler içerisinde araştırma yapılacak bir hale gelmesi de ilk olarak bu konu üzerinden gerçekleşti. 60'lı yılların sonunda şekillenen yapısalcı Marksist ekol perspektifinin varsayımı da sporun hem toplumdaki ekonomik yapıyı yansıttığı hem de tıpkı hukuk, sanat, kültür gibi üstyapı kurumlarıyla birlikte ideolojik bir rol oynamasıydı. Bu bağlamda sporun temel iki işlevi vardı, bunlardan birincisi bahsedildiği gibi işçi sınıfına sömürüyü unutturma, ikincisi ise topluma, hakim kesimin değerlerini empoze etme idi[177]. İşçi kesimin boş zamanlarını afyon etkisi gösteren sahte bir neşe kaynağı ile doldurduğundan bahseden bu yaklaşım, Salazar'ın ülkeyi yönetirken kullandığı 3F'den birinin futbol olması (futbol, fado, fiesta) ve İspanyol diktatör Franco'nun Barnebau'yu "150 bin kişilik uyku tulumu" olarak betimlemesi şeklindeki klişelerle de desteklenmiştir[178].

Dolayısıyla spor, bir kitlesel afyon etkisi gösterdiği ve işçi sınıfın boş zamanını değerlendirirken sahte bir neşe edinmesini sağladığı gibi, bir yandan da iktidarların devamına hizmet etmektedir. Sporun ideolojik yönü, düzenlenen uluslararası organizasyonlarda, ulus-devletlerin güçlerini gösterdiği bir sahnede yeniden

---

[177] Emrence, C. (2005). Marksizmden Küreselleşme Okuluna: Spor Sosyolojisi 1970-2005. Toplum ve Bilim Dergisi. 103. 93-106.

[178] Aktükün, İ. (2010). Futbolun Siyasi Tarihine Kenar Notları. Cogito. 63, 9-12.

yaratılmaktadır. Uluslararası spor karşılaşmaları ile militarist duyguların toplumda ve uluslararası zeminde canlı kalmasını sağlanmakta ve spor, ulusal kimliğin oluşumuna sembolik düzeyde de olsa katkıda bulunmaktadır. Örneğin Olimpiyatların, insanların kardeşliği üzerine kurulduğu fikrinin aksine, devletlerin güçlerinin sergilendiği bir balo salonunu andırdığı[179] söylenmektedir. Hatta Boniface, modern Olimpiyat oyunlarının kurucusu Baron Pierre de Coubertin'in bu fikri Prusya'nın Fransa karşısında elde ettiği zafer sonucunda, *"...genç Fransızlarda yarışma hissi uyandırmak ve onların diğer uluslarla mücadele ederken görmek"* üzerine militarist bir düşünce yapısı ile kurguladığını söylemektedir[180].

Dolayısıyla sporun yalnızca gündemi yönlendirmek veya insanları uyutmak üzere iktidarlar tarafından kullanılan bir alan olarak görüldüğü şeklindeki görüş meselenin eksik anlaşılmasına neden olacaktır. Nitekim spor, kimi zaman gerçekten de kitlesel bir afyon etkisi gösterse de iktidarların sporu elinde bulundurmak istemesini sebebi yalnızca bununla sınırlı değildir. Spor, ulus devletlerin yeni insanlarını inşa etme projelerinde de ideolojik olarak kullanılan kültürel ve sosyal bir araçtır ve sporu, ortaya çıktığından itibaren toplumsal ve siyasi gelişmelerden ayrı tutmak mümkün değildir.

Sporun iktidarlar tarafından kullanılması sürecinin ulus devletlerin ortaya çıkması ile başlandığı söylenebilir. Farklı bir yönden bakıldığında da sporun, ulus devletlerin yaratılmasında ve güçlenmesinde etkili bir araç olduğu da görülmektedir. Oluşturulan veya desteklenen yerel liglerle ülke içinde bir rekabet havası yaratılması, uluslararası müsabakalarda temsil edilen "milli" duygularla, müsabakalar öncesi okunan milli marşlarla ve bu maçların ülkelerde aynı anda yayınlanıyor olması ile sporun, modern devletlerin inşasında önemli bir yer edindiği de söylenebilmektedir. Dolayısıyla spor, hem uluslaşmanın ortaya çıkmasının sonucu, hem de uluslaşmanın ortaya çıkmasındaki aracıdır.

On dokuzuncu yüzyılda ulus devletlerin *yeni insanlarını* inşa etmesi sürecinde, en başta vatanlarına bağlılık ve olası savaş durumlarına hazır olma noktasında fiziksel egzersiz ve sporun önemli araçlardan birisi olarak kullanılmasının da tesadüf olmadığı görülmektedir. Ulus devletlerin kurulması ile birlikte askeri stratejiler ve örgütler de

---

[179] Brohm. (1978). Kaynak, Emrence, C. (2005), a.g.e.

[180] Boniface, P. (2007). Futbol ve Küreselleşme. NTV Yayınları.

değişim içine girmiştir. Yeni kurulan askeri düzende ortaya çıkan en büyük değişikliğin de paralı askerlik üzerine kurulu imparatorluk ordularının kaldırılması ve vatandaşların düzenli olarak orduya alınmasının sonucunda ortaya çıkan *vatandaş ordusu* olduğu görülmektedir[181]. Yeni kurulan ulus-devletler iki temel konuda ilerlemeyi esas alarak askeri anlamda güçlenmeyi hedef edinmiştir. Bunlardan birisi silah güçleri iken bir diğeri askere gelecek olan vatandaşların beden gücüdür. Dolayısıyla bu hedef doğrultusunda orduya katılacak olan vatandaşların, küçüklükten itibaren yer alacakları beden eğitimi programları ile fiziksel olarak güçlü ve niteliksel olarak da savaşa uygun olarak yetişmesi istenmektedir. Ortaya çıkan bu militarist eğilim, sporun ülkeyi yöneten siyasi iktidarlar tarafından organize ve bilinçli bir biçimde kullanımının ilk çağı sayılmaktadır[182].

Sporun iktidar tarafından kullanılan yeni adamı yetiştirme ve militarist bir yönelimle kullanılması biçiminden sonra ikinci işlevine bakmak gerekmektedir. Uzun süren savaşlardan çıkan devletlerde, nüfusun hastalıklar, salgınlar, açlık gibi sebepler dolayısıyla perişan olduğu bir ortamda hekimlik alanındaki sayısal olarak kısıtlı olan durumdan dolayı bir çözüm bulunması gerekmektedir. Hiçbir ekipmana gerek duymadan yapılacak olan düzenli fiziki egzersiz ve spor hareketleri ile halkı güçlendirmek üzerine yapılan çalışmalar sonucunda aranılan çözümün fiziksel egzersiz ve sporda bulunduğu görülmektedir. Spor hareketleri ve egzersizlerle kitlesel olarak hem fiziksel hem psikolojik olarak güçlenecek olan halk, salgınlardan, hastalıklardan korunabilecek güçlü bir bünyeye sahip olacaktı. Fiziki kültür ve spor hareketlerinin, sağlık politikalarının temeline alınması sonucunda, bireyler ve toplumun daha sağlıklı bir şekilde yetişecek ve bu sağlıklı durumun bir sonraki nesle de aktarması sağlanacaktı. Dolayısıyla sağlık politikalarının da, bireyin kendi sağlığından sorumlu olması durumundan, vatan ve millet için sosyal bir göreve dönüştüğü görülmektedir[183].

Aynı zamanda spor, nüfusun planlanması ve sağlıklı bir neslin ortaya çıkmasında kullanılacak araçlardan birisi olarak da iktidarlar açısından önem

---

[181] Altınay, A. ve Bora, T. (2003). Ordu, Militarizm ve Milliyetçilik. Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce-Milliyetçilik. 140-154.

[182] Tokatlıoğlu, A.E. (2012). İki Dünya Savaşı Arası Dönemde Türkiye'de Spor Ve Siyaset İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi.

[183] Akın,Y. (2005). Erken Cumhuriyet Döneminde Beden Terbiyesi ve Spor. Toplum ve Bilim Dergisi. 103. 53-92

kazanmaktadır. Günümüzde devletin, nüfusu ve yaşamı düzenleyecek politikalar üretmesi kaçınılmazdır. Nüfusu oluşturan her bir bireyin doğumu ve ölümü üzerine olacağı gibi, bu iki eylem arasındaki yaşam sürecinin tümünü içine alan bir iktidar ağı sisteminin odak noktası bedendir. Bedeni yönetmek için politika üreten devletin en kullanışlı araçlarından biri de o bedeni terbiye etmeye yarayacağını düşündüğü spor kavramıdır. Tüm bu sebepler de sporu, devlet açısından, biyopolitik hedeflerini gerçekleştirebileceği kullanışlı bir araç kılmaktadır. Sporun, iktidarın beden politikaları üzerinde ortaya çıkan bu etkisi sonucunda hedeflenen kitlenin sağlık düzeylerinin arttırılması, vücudun direncini ve verimini düşürecek kötü alışkanlıklardan uzak tutulması ve aynı zamanda birey olarak da becerilerinin artması ve disipline edilmesi amaçlanmıştır. Dolayısıyla bu açıdan bedene yönelik uygulanan disipline edici bir etkiyle birlikte kitlelere yönelik düzenleyici hedefleri kapsayan bütünsel bir süreçtir. Akın'a göre, beden terbiyesinin tarihsel ve sosyolojik değeri, bir biyo-iktidar stratejisi olarak kullanılmasında yatar ki bu durum esas olarak uysal ve üretken bedenler yetiştirilmesi ile ilgilidir[184].

Uluslararası organizasyonların yayılması ve özellikle spor-siyaset ilişkisinin gelişmesi ile birlikte sporun iktidarlar tarafından bir araç olarak kullanılmasının nispeten daha yeni bir etkisi olarak "propaganda" işlevi ortaya çıkmıştır. Özellikle Birinci Dünya Savaşı'nda yer alan devletlerin büyük hasarlar alması, içerisinde savaşı barındırmayan etkinliklere yönelmelerine vesile olmuştur. Bu dönemde ulusların yarışmasını sağlayan dünyanın en büyük organizasyonlarından birisi olan modern olimpiyatların da kurumsallaşma süreci tamamlanmış, uluslararası sportif müsabakaların önemi de bir o kadar artmıştır. Bahsedilen bu süreç tamamlandığında ise, uluslararası tüm spor müsabakaları, aslında ülkelerin gençliklerini yarıştırdıkları, gücünü gösterdikleri birer arenaya dönüşmüşlerdir. Sahaya çıkan sporcular, yalnızca sportif kişiliklerini ve birikimlerini değil aynı zamanda ülkelerinin gücünü de temsil etmektedir. Aynı zamanda sporcuların yer aldıkları ve ülkelerini temsil ettikleri bu

[184] Detaylı bir iktidar, biyo-politika ve spor incelemesi için bkz. Akın, Y.(2004). Gürbüz ve Yavuz Evlatlar: Erken Cumhuriyet'te Beden Terbiyesi ve Spor. İstanbul, İletişim Yayınları. 36.

uluslararası müsabakalar, sadece sportif bir müsabaka olarak değil, bir yandan da diplomatik anlamda da ülkelerin birbirleri ile temasta bulunmasına vesile olmaktadır[185]

2.2.2. Erken Cumhuriyet Döneminde Spora Yeni Bir Bakış

Erken Cumhuriyet yıllarında Türkiye'de de sporun önceki bölümde anlatılan benzer amaçlarla kullanılmak istendiği ve buna bağlı olarak da belirli spor politikaları oluşturulduğu görülmektedir. Sporun bir araç olarak kullanılması ile ortaya çıkan bu ana politikalar, rejimin spora karşı yeni sayılabilecek bir bakış açısına sahip olması ve ortaya çıkan bu *yeni bakışın* sporu yönetme biçiminin hangi sportif kurumlar tarafından ve nasıl bir yapı içerisinde yönetildiği bölüm içerisinde çeşitli başlıklar altında incelenecektir.

Erken Cumhuriyet'te, beden terbiyesi ve sporun bir serbest zaman etkinliğinden öte, sosyal alana etki etme noktasında yeni devletin etkili araçlarından birisine dönüştüğünü de söylemek mümkündür. Sporun, sosyal alana müdahale etmede etkin bir rol oynayacağının farkına varılmasıyla birlikte, yeni insanı oluşturma, sağlıklı bireyler yetiştirme, barış halinde sıhhatli, kuvvetli, çevik, olası savaş halinde ise vatanını savunmaya hazır bireyler yetiştirmek için teşkilatlanmasına yönelik politikalar izlenmiştir. Dolayısıyla yaşanan bu kırılma, spor politikalarının oluşmasına, şekillenmesine ve son tahlilde sporun, devletin elinde bulundurması gereken bir yapıya dönüşmesi ile sonlanacak yeni bir süreçten geçmesini sağlamıştır. Siyasal rejimin yeni adamını yaratmak üzere yapılandırılan politikalarda sporun ideolojik bir bileşen olarak kullanılmaya başlanması da bu sürecin hızlanmasında etkin bir sebep olmuştur.

Aynı resmi tarih çalışmalarında olduğu gibi erken Cumhuriyet Türkiye'si ile geç Osmanlı yılları arasında kültürel, sosyal, idari anlamda yapısal bir süreklilik görmek oldukça mümkündür. Beden terbiyesinin bu coğrafyada var oluşu, hem beden eğitimi derslerine dahil edilmesi hem de spor kulüplerinin kuruluşu, yani genel anlamda bir spor hareketinin oluşması geç Osmanlı döneminde yaşanan gelişmelerin sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nda ortaya çıkan beden terbiyesi ve spor hareketleri, Avrupa'daki gelişmelerle birlikte ilerlemiştir. Tanzimat batıcılığının spor üzerindeki en büyük etkisi de modern şekli ile beden terbiyesinin ilk kez 1860'lı yılların

---

[185] Tokatlıoğlu, A.E. (2012), a.g.e.

ikinci yarısında Mektebi Harbiye, Mektebi Bahriye, Kuleli İdadisi gibi askeri okullara *"lüzumlu alet tesislerin yapılması suretiyle"* jimnastik dersi adı altında konmasıdır[186].

Beden terbiyesinin önce askeri okullarda daha sonra sivil okullarda ders olarak uygulanması sonucunda da modern sporların yayılmaya başladığı görülmüştür. Ancak müfredatlarında jimnastik derslerine yer veren askeri ve sivil okullarda bu eğitimi verebilecek kapasitede Türk öğreticilerin bulunmaması nedeni ile yabancı öğretmenler bu sorumluluğu üstlerine alarak Almanlar tarafından oluşturulan bir beden terbiyesi modelinin Fransızlar tarafından uygulanan şeklini kullanmışlardır[187]. Alman beden terbiyesi uzmanlarından, sporu ideolojik ve askeri amaçlar taşıyarak Alman yurt severliği sistemi içerisinde temel eğitim aracı olarak kullanan Freiedrich Ludwig Jahn'ın kurduğu beden terbiyesi modelinin, Fransa'da jimnastiğin kurucusu olan İspanyalı Albay Don Francesco Amoros tarafından uyarlanmasıyla ortaya çıkan bu sistemin adı da iki ismin birleşiminden oluşan *"Jahn-Amoros jimnastiği"*dir[188].

Askeri ve sivil okulların sistemleri içerisinde öğrencilerle buluşan beden terbiyesinin, günümüz spor pratiklerinden ve sporun oyun, yarışma gibi temel özelliklerinden oldukça farklı bir şekilde, yalnızca askeri amaçlar taşıyan faydacı pratikleri öne alan yapıların uyarlanması ile ortaya çıktığı görülmektedir. Türk sporunun örgütlenmesi için ilk adım sayılabilecek ve sporun yalnızca askeri amaçlar taşıyan faydacı pratiklerinin haricinde takım sporları ve mücadele ile halkla buluşmasını sağlayacak bir dönüşüm için ise 1900'lü yılların başında İstanbul'da yaşanan kulüpleşme hareketlerinden bahsetmek gerekmektedir.

Tüm dünyada benzeri şekilde yaşandığı gibi Türkiye'ye de modern futbolun gelişi İngiliz denizciler, diplomat aileler ve tüccarların katkılarıyla olmuştur. İngiliz aileler, onlara katılan Rumlarla birlikte tanınan ayrıcalıklar sayesinde var olan baskıcı rejim içerisinde rahatça futbol oynayabiliyor ve kulüp kurabiliyorlardı. 1902 yılında Kadıköy'de Futbol Association kuruluyor, daha sonra birer yıl arayla Moda Football Club ve Rum Elpis kulüpleri kuruluyor ancak II. Abdülhamit'in her türlü toplanmayı ve

---

[186] Unat, F. R. (1964). Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış, Ankara. Milli Eğitim Basımevi.

[187] Özçakır, S. (2015). 100 Yıl Öncesinde Türkiye'de Beden Eğitimi Öğretimi ve Günümüzdeki Yansımaları. Hacettepe Journal of Sport Sciences. 26 (1), 18–25.

[188] Jahn-Amoros Jimnastiği için bkz. Alpman, C. (1972). Eğitimin Bütünlüğü İçinde Beden Eğitimi ve Çağlar Boyunca Gelişimi. Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

örgütlenmeyi yasaklaması ile Türk gençleri bu kulüplerde yer alamıyorlardı [189]. Baskıcı rejimde oluşan yasaklarla birlikte, Türk gençlerinin futbol oynama girişimleri engelleniyor, kulüp kurmalarının da önü kapatılıyordu. Diğer pek çok faaliyet gibi futbol maçları da hayfiyeler tarafından takip ediliyor ve sık sık yasaklanıyordu. 1899 yılında Kadıköy'de futbol oynamak isteyen birkaç gencin, jurnallerin dikkatinden ve iktidarın yasaklarından kaçmak için Black Stockings (Siyah Çoraplılar) ismi ile kurulan ilk Türk takımı, ilk maçlarında Kadıköy Rum Takımına karşı maç yapıyor, yapılan bu ilk maç tamamlanamadan siyasi otorite tarafından baskına uğruyor ve dağıtılıyordu. Ardından 1903'de özel bir fermanla[190] kurulan Beşiktaş Jimnastik Kulübü ile "kulüp kurmanın" önü açılmış, 1908 yılında ikinci kez Meşrutiyetin ilan edilmesi ile cemiyet kurulabilmek mümkün hale gelmiş ve bu gelişme ile de başta İstanbul olmak üzere birçok yerde spor kulüpleri kurulmuştur.

Dönem içerisinde II. Abdülhamit tarafından gençlerin etkinliklerinin yasaklanmasının sebebinin, oyunun teknik özellikleriyle, *futbol oynanması* veya spor yapılması nedeni ile olmadığı görülmektedir. Önemli olan oyunun toplumsal yönüdür, iki takımın karşılaşması sonucunda onları izleyen insanlarla birlikte kalabalıklar oldukça kolay toplanabilecek ve bu kalabalıklar birer spor kulübü bünyesinde kontrolsüz ve kolayca örgütlenebilecektir. 33 yıl boyunca sultanlık yapan II. Abdülhamit'in "agorafobi" olarak tanımlanabilecek kalabalık korkusu hem kitle gösterilerinin hem de seyirci sporlarının gelişmesini büyük oranda engellemiştir[191]. Ancak her ne kadar *futbol müsabakaları* değil kalabalıklar engellemek istese de var olan yasaklar dolayısıyla ilk Türk spor kulüplerinin kuruluşuna kadar futbol oynamak isteyen Türk gençleri, Meşrutiyet döneminde cemiyetler kurabilmenin mümkün hale gelmesi ile spor kulüpleri kurulmasının önü açılana kadar oldukça zor zamanlarla karşı karşıya kalmışlardı.

---

[189] Sert, M. (2000). Gol Atan Galip, Futbola Sosyolojik Bir Bakış.

[190] Beşiktaş Basiret Osmanlı Jimnastik Kulübü'nün bir spor kulübü olarak kurulması, en başta önceki girişim gibi tespit edilip padişaha bildirilmiştir. Padişahın Seryaveri Mehmet Paşa'nın konuyu ele alması ve bu gençlerin yapmaya çalıştıkları faaliyetlerin kötü niyetli olmadığı yolunda II. Abdülhamit'i ikna etmesi sonucunda padişahın özel fermanıyla kulübün faaliyetlerine izin verilmiştir. Beşiktaş Kulübü'nün kuruluşuna verilen bu iznin sebebinin, hem halkın gitgide büyümekte olan spor müsabakalarına ilgisi karşısında saraya gösterilebilecek olumsuz tepkilere karşı bir "tampon" vazifesi görecek, hem de kulübün yöneticileri içerisinde saraya yakın isimler bulunması nedeniyle kulübün kolay kontrol edilebilecek olması şeklinde yorumlanmaktadır. Bkz. Sert, M. (2010),a.g.e. Fişek, K. (1980), a.g.e..

[191] Fişek, K. (1985), a.g.e.

Türk sporundaki ilk hareketlenmeler ise, yasal bir statüye kavuşan cemiyetlerin ortaya çıkması ile başlayan Birinci Dünya Savaşı öncesi dönemde görülmektedir. Modern Olimpiyat oyunlarının kurucusu Baron Pierre de Coubertin, 1907 yılı yazında Uluslararası Olimpiyat Komitesi'ne yeni üyeler kazandırmak için çıktığı dünya turunda İstanbul'a gelmiş, kendisini şahsi temsilcisi yaptığı Selim Sırrı Tarcan'la tanışmıştı. 1908 yılında cemiyetler kurmanın önünün açılması ile birlikte Selim Sırrı (Tarcan) Bey'in verdiği söz de gerçekleşmiş, aynı yıl *Osmanlı Milli Olimpiyat Cemiyeti'nin* kurulması adına, Selim Sırrı Bey tarafından çalışmalar başlatılmış, Dahiliye Vekaleti (İçişleri Bakanlığı) makamına başvurarak cemiyetin tescili için girişimde bulunulmuştu[192]. Kendisi öğretmen olduğu için Cemiyet Başkanlığı'na Ahmet İhsan Tokgöz, üyeliklere Hasip Bayındıroğlu, Asaf ve Cevat Rüştü kardeşler getirilmiş, Tarcan ise Genel Sekreterlik görevini üstlenmiştir[193]. Uluslararası Olimpiyat Komitesi tarafından 23-28 Mayıs 1911 Tarihinde Budapeşte'de düzenlenen toplantıda Osmanlı Devleti, 13.üye olarak resmen Uluslararası Olimpiyat Komitesi'ne kabul edilmişti.

Meşrutiyet yıllarında dernekler yasasının çıkması ile birlikte kurulmalarının önünde bir engel kalmayan spor kulüplerinin sayısı oldukça artmaya başlamıştı. Sayısı artan spor kulüplerinin İstanbul Futbol Birliği (1903-1910), İstanbul Futbol Kulüpleri Ligi (1910-1914), Cuma Ligi (1913-1915), Cuma Birliği (1915-1919), Türk İdman Birliği (1919-1923), Pazar Ligi (1920-1922) gibi çeşitli organizasyonlar vesilesiyle maçlar organize ettiği görülmektedir. Bu organizasyonlar, spor kulüplerinin bir lig adı altında müsabaka oynamalarını sağlamaya çalışan ilk girişimlerdir.

Sonuç vermeyen ilk *birlik* sayılabilecek deneme ise 1920 yılında Türkiye'de ortaya çıkan Amerikan mandası eğilimi ile bir ortaya çıkan, spor yönetiminin Amerikan örgütü YMCA'ya aktarılmak istenmesindeki istek ve çaba olarak görülmektedir. YMCA'nın (Young Men Cristian Associaton), 1900 yılında Dünya komitesi tarafından kabul görüldükten sonra, Türkiye'deki ilk kolu 26 Şubat 1920 tarihinde İzmir'de açılmış, İstanbul'da da örgütlenmiştir. 1920-1925 yılları arasında YMCA ile ilişkilerin

---

[192] İçişleri Bakanlığı arşivlerinde yapılan çalışmalarda Olimpiyat Cemiyeti'nin o tarihte kurulduğuna ilişkin bir belgeye rastlanmamış olsa da (bkz.Fişek,1980), Londra 1908 Olimpiyat Oyunlarına katılan ülkeler arasında "Turkey", katılan sporcular arasında "Aleko Mulos-Turkey" isimlerinin bulunması, cemiyetin o tarihlerde kurulduğu şeklinde değerlendirilmiştir (bkz. İstanbulluoğlu 2008). Kurthan Fişek (1980) ise OMOC şeklinde anılan bu örgütün, örgüt değil, Selim Sırrı Tarcan'ın kendisi olduğu şeklinde değerlendirmiştir.

[193] İstanbulluoğlu, A. (2008). Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi'nin 100 Yılı. İstanbul. Hacettepe Üniversitesi Basımevi.

oldukça yoğun olduğu görülmektedir. 1920 yılında Selim Sırrı Bey'in öğretmen olduğu Darülmuallimin-i Aliye'nin Cağaloğlu'ndaki binasının bahçesinde, büyük bir spor bayramı düzenlenmiş, YMCA Cemiyeti'nin Spor Şubesi Müdürü Dr. Diver davet edilmiş, 4 Nisan 1921 tarihinde yine aynı okulda memleketin ilk ciddi basketbol maçı oynanmış, futbol, beyzbol, voleybol, cageball, sutopu, Amerikan futbolu, atletizm ve basketbolu tanıtmak adına çeşitli organizasyonlar düzenlenmiştir[194]. 1926 yılı başlarında Helsingfords'daki YMCA Dünya Kurultayı'na Türkiye'den katılan Robert Kolejli Hüseyin Haşim'in "İsa Hazretlerinin ayak dibinde Tanrı'nın yol göstericiliğine sığınan Hıristiyan gençliğinin yanında Türk gençlerinin de yer alacağı günler uzak değildir" şeklinde bir konuşma yapması bu ilişkilerin hızla bozulmasına neden olmuş, 1928 yılında YMCA'nın Türkiye'deki faaliyetleri sona ermiştir[195].

YMCA bir spor örgütü veya birliği olarak değerlendirilmediği takdirde 1921 yılına gelinceye kadar Türk sporunu örgütleyebilecek, farklı branşların denetlenmesinden sorumlu bir üst-örgüte rastlanamamaktadır. Bu dönemin sonunda ortaya çıkan ve erken Cumhuriyet döneminde spor tarihi çalışmalarında oldukça önemli bir yere sahip olan Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı, erken Cumhuriyet döneminde sporun yönetilmesinde tek yetkili kurum olmuş, spor ve devlet ilişkisi noktasında ve *spora yeni bakışın* sporu yönetme biçimi hakkında oldukça fazla ipucunun bulunabileceği en önemli kurumlardan birisi haline gelmiştir.

Cumhuriyet'in ilan edilmesi ile birlikte, Geç Osmanlı döneminden alınan *batılılaşma* mirasının bir sonucu olarak, tüm kurumlarda modern atılımlar yapılmaya başlanmıştır. Batılılaşma projesinin içerisinde ulusun inşasına katkıda bulunmak, ortaya çıkan serbest zamanı ve bir proje olarak bedeni düzenlemek amaçları ile beden terbiyesi dahil olmuştur. Spor ve beden terbiyesinin batılılaşma hareketi içerisine dahil olması sonucunda da modern sporlardan birçoğu ülkeye gelmiş ve icra edilmiştir.

Cumhuriyet'in ilanından sonra yönetimin başına geçecek olan Atatürk'ün beden terbiyesi ve spor hakkındaki düşüncelerinin temeli, henüz 1915 yılında henüz genç bir askerken –o zamanlar Miralay- "Osmanlı Genç Dernekleri" müfettişi olarak hazırladığı

---

[194] Fişek, K. (1980), a.g.e.

[195] Özmaden, H. (1999). Cumhuriyet Dönemi İlk Spor Teşkilatı Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı(1922-1936)'nın Yapılanma Sürecinde Beden Eğitimi ve Sporun Fonksiyonları, Fonksiyonlardaki Değişimler ve Toplumsal Hayata Etkileri. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi.

raporda görülmektedir. Raporda gençlerin 12 yaşından itibaren vatani ve milli bir terbiye ile yetiştirilmesi gerektiğinden bahsetmiş, okullarda mesleki ve bedeni eğitim konusunda esaslı bir program ve faaliyet olmamasına da dikkat çekmiştir. "Gençliğin gelişmesine yararlı başka bir cemiyet hemen yok gibidir. Bu gibi kulüp ve cemiyetlerde; sağlığı koruma, iyi geçinme, fikri eğitim, anatomi ve fizyolojiye ait umumi derslerin konusu bile yer almıyor" şeklinde devam eden raporda, bütçenin elverdiği şekilde bir ödenek sağlanması gerektiğinden bahsedilmiştir[196]. Dolayısıyla Atatürk bu açıklamasıyla beden terbiyesi ve spor hakkındaki görüşlerini sunmuş ve yeni dönemde sporun bir "gençlik meselesi" olacağının ve devlet politikaları içerisinde önemli bir yere sahip olacağının ilk sinyallerini vermiştir.

Yaklaşık on yıl süren savaşlardan çıkan Türk halkı, Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte rahat bir nefes almış, bu dönemde sportif temellerin Osmanlı zamanında başlayan hem kulüpsel hem de kurumsal varlığının yeni rejimle birlikte bir sistem üzerine inşa edilmesi üzerinde çalışmalar yürütülmüştür. Bunun sonucunda beden terbiyesi ve sporun öneminin fark edilmesi ile birlikte, aynı Avrupa'da olduğu gibi ulus kimliğinin inşasına katkı sağlayabilmesi amacı ile farklı roller biçilmiş, bir araç olarak, sahanın dışında organize edilen bir yapıya kavuşmuştur.

2.2.2.1. Erken Cumhuriyet'te Yeni Bakışın Spor Kurumları ve Sporu Yönetme Biçimi

Erken Cumhuriyet döneminde spora yeni bakış noktasında *sporu yönetme biçimi* denildiğinde durumu ortaya koyabilmek ve algılanmasını kolaylaştırmak açısından spor kurumları üzerinden ilerlemenin doğru olduğu düşünülmüştür. Yeni bakış ile anlatılmak istenen şey ise yeni devletin temsilcilerinin yani siyasi elitlerin bakışıdır. Erken Cumhuriyet'te sporu devlet perspektifinden okuyabilmek için önce siyasi elitlerin sporu nasıl gördüğü ve nasıl yapılandırdığına bakmak gerekmektedir. Ancak başlık içerisinde bir dönemlendirme yapısından ziyade yarı-kronolojik sayılabilecek bir sıralama ile ilerlenmesi uygun görülmüştür. Nitekim kurumlar üzerinden yapılacak bir dönemlendirme ile kurumlar arasındaki bazı ilişkiler gözden kaçabilmekte ve *dönemin sportif ruhu,* tam anlamı ile karşımıza çıkamamaktadır.

---

[196] Söz konusu raporun tam metni için, bkz. Atabeyoğlu, C. (1999). Türk Spor Tarihinde Atatürk. İstanbul. Toplumsal Dönüşüm Yayınları. 58-61.

TİCİ, kulüplerin kendi yönetimini örgütleyerek oluşturdukları bir cemiyet, en başta futbol işlerinin düzenlenmesi üzere bir *birlik* olarak kurulmuştur. Erken Cumhuriyet döneminden önce yapılanmaya başlayan ve bir spor organizasyonu olarak bu coğrafyada bir ilk haline gelen TİCİ'nin oluşumunu anlatmak için konunun da bölünmemesi açısından ilk kurulma çabalarının yaşandığı döneme bir göz atmak gerekecektir.

1922 yılına gelinceye kadar başından itibaren tüm branşları içerisinde barındıran, müsabakaları düzenleyen, denetleyen ve sportif anlamda birleşmeyi sağlayabilecek bir üst-kuruma rastlanmamaktadır. YMCA ve Olimpiyatçılık çabaları, bu anlatılan yapıya ulaşamadığı ve büyük oranda başarısızlıkla sonuçlandıkları için bahsedilen birleştirici bir örgüt yapısından uzak kalmışlardır. Bu dönemde kurulan şemsiye organizasyonlar, müsabakaları düzenleyen, denetleyen branş organizasyon örgütleri olmaktan ileri gidilememiştir. Her ne kadar bu girişimler ile bazı müsabakalar ligler bünyesinde oynanabilmiş ve kulüplerin artması, isimlerinin duyulması açısından bazı başarılar elde edilmiş olsa da spor alanında hala merkezi bir otorite ortaya çıkamamıştı.

1920-1922 yılları arasında yaşanan, önce diğer branşlardan evvel bazı örgütlere sahip olan futbolun, sonra ise tüm sporun bu karmaşadan çıkması süreci bir futbol birliğinin kurulma çabaları ile başlamaktadır. 1920 yılında 13 kulüp tarafından İstanbul'la sınırlı olmak üzere, futbol işlerinin düzenlenmesi ve liglerin organize edilebilmesi amacı ile çalışmalar yapılırken, bir *birlik* kurma fikri üzerinde de durulmuş, Galatasaray'ın eski futbolcularından Yusuf Ziya (Öniş)'nın İsviçre'den tahsilden dönerken getirdiği 20 maddeden oluşan İsviçre Spor Teşkilatı Nizamnamesini, Galatasaray kulübünün bir numaralı kurucusu Ali Sami Yen, Anadolu kulübünden Burhan Felek ve Fenerbahçe kulübü kurucularından Nasuhi Baydar ile beraber tercüme ederek yeni bir tüzük meydana getirilmiştir[197]. 17 Eylül 1920 tarihinde Kadıköy Union Kulüp'te kulüp yöneticilerinin katıldığı ilk müzakerede kurulması planlanan teşkilatın yalnızca futbol değil, tüm spor branşlarını kapsaması gerektiğine karar verilmiştir. İlk ismi ile *İdman İttifakı*'nın yeni yönetmeliğinin tartışmaları 15 Nisan 1921 günü

[197] San, H. ,Ünsi, T. Var, S. (1963) Futbol Ansiklopedisi. Ticaret Postası Matbaası. İstanbul

yapılmış, bu geçici kurul ise çalışmalarını 7 Eylül 1921 günü tamamlamış, 21 Kasım 1921 günü tarihinde tescil için başvurulmuştur.[198]

İsviçre Spor Federasyonu'nun kuruluş prensipleri üzerine inşa edilen kurum, 22 Mayıs 1922 tarihinde *"muvakkatlığının"* kalıcı bir hale dönüşmesi ile birlikte *Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı* (TİCİ) ismini almış, Türkiye'de ilk defa spor yönetimini içeren, ilk merkezi spor teşkilatı haline gelmiştir. TİCİ, ilk toplantısını 14 Temmuz 1922'de Fenerbahçe kulüp binasında yapmış ve bu toplantıda ilk Heyet-i Merkeziye oluşturulmuştur. İlk yıllarında, önceki organizasyonlarda olduğu üzere, futbol merkezli hareket eden, müsabakaları, hakemleri, sahaları ve ligleri organize eden TİCİ'nin 31 Temmuz 1922'de genel merkez toplantısında Meclis-i İrade üyeleri seçilmiş, başkanlığa ise Ali Sami Yen seçilmiştir[199]. TİCİ'nin görevlerini, nizamnamesinin 2.maddesinde bahsedildiği üzere şu şekilde özetlemek mümkündür: Amatörlüğü koruyup geliştirmek, beden eğitimi ve sporun yayılmasını sağlayarak sağlıklı ve becerikli bir neslin yetişmesine katkıda bulunmak, spor yarışmalarını düzenlemek, sporculuğu dahilde ve hariçte temsil etmek, her spor branşı adına federasyonların kurulmasını sağlayarak uluslararası ilişkilere katkıda bulunmak[200].

Kısaca kuruluşundan ve görevlerinden bahsedilen Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı, ileriki dönemde yeni rejimin ilk spor örgütü olacaktır. TİCİ, ekseriyeti İstanbul'da olan spor kulüplerinin yarı bağımsız bir koordinasyon organı olarak kurulmuş[201], Kurtuluş Savaşı'nın sona ermesi ve Ankara hükümetinin ülkenin tek yetkilisi olması ile birlikte ulusal düzeyde spor işlerini koordine eden tek yetkili kurum halini almıştır. Cumhuriyet ilan edildikten sonra TİCİ kapatılmamış, bakanlıkların ve müdürlüklerin dahi derme çatma iş yaptığı ortam içerisinde kendi işini yapan ve hali hazırda bir çalışma sistemine sahip olan bu tür kurumlarda olduğu üzere, aynı Türk Ocaklarında olduğu gibi devlet himayesi altında çalışmaya devam etmiştir. Dolayısıyla spor işleri ile ilgilenecek vakit bulamayan hükümet, TİCİ'nin Türk sporundaki ilk ve tek yetkili spor örgütü olarak işe başlamasını kabul etmiştir. TİCİ, birçok spor tarihçisi

---

[198] Fişek, K. (1980), a.g.e.

[199] Atabeyoğlu, C. (1985). Cumhuriyet Döneminde Spor Politikası. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi içinde. İstanbul. İletişim Yayınları.

[200] Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Teşkilat ve Nizamat-ı Umumiye (1923). Kaynak: Özmaden, H. (1999), a.g.e.

[201] Özmaden, H. (1999), a.g.e.

tarafından olumlu bir şekilde liberal veya demokratik bir sivil toplum kuruluşu olduğu yönünde değerlendirilse de *devlet himayesi* kısmı incelenmesi gereken bir durumdur. Nitekim TİCİ, doğrudan bir devlet kurumu olmadığı gibi görünürde devlet denetimi altında da değildir.

Türkiye'de spor kulüplerinin bir araya gelerek oluşturduğu bu yapının akıbeti ve ne olacağına ilişkin durumu, 16 Ocak 1924 tarihli Bakanlar Kurulu toplantısında değerlendirilmiştir. Cemiyetin başkanı Ali Sami Yen tarafından verilen dilekçe üzerinden görüşmelerde bulunan Bakanlar Kurulu, 170 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile TİCİ'nin kamu yararına çalışan kuruluşlardan sayılması onaylanmıştır. Bu karar ile TİCİ, hükümetten maddi destek alabilecek, aynı zamanda da bağımsız cemiyetlerin ödemesi gereken bazı vergilerden muaf tutulacaktır[202]. Bununla birlikte cemiyetin I. Kongresi'nde Atatürk'e hami reislik, İnönü'ye fahri reislik teklif edilmiş[203], böylece cemiyet yalnızca fiili olarak değil aynı zamanda resmi olarak da partinin etkisi altına girmişti. Dolayısıyla cemiyet ile siyasi iktidar arasındaki ilişki, karmaşık bir hal almaya başlamıştı.[204] Nitekim TİCİ, alacağı bu yardımlar sayesinde devlet tarafından daha kolay bir şekilde denetlenebilecek bir yapıda bulunacak ve siyasi iradenin uygulayacağı tüm spor politikalarının yürütücüsü konumuna gelecek, atacağı her adım parti tarafından denetlenebilecek, hatta 1924 Paris Olimpiyatları için ayrılan bütçenin nasıl harcandığına dair detaylı raporlar dahi istenecekti.

Aynı gün içerisinde alınan 171 sayılı Bakanlar Kurulu kararı[205] ile de 1924 Paris Olimpiyatları'na sporcuları hazırlamak üzere Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı emrine, devlet hazinesinden yardım yapılması onaylanmıştır. Çalışmanın incelemeye çalıştığı spor politikaları açısından açıklanması gereken durumlardan birisi,

---

[202] Akın,Y. (2005), a.g.e.

[203] Akın, Y. (2004), a.g.e.

[204] Fişek (1980) TİCİ'yi, siyasi iktidarla arasında olan bu bağlantıdan dolayı "yarı-bağımsız" olarak tanımlamaktadır. Akın (2005) ise, TİCİ ile hükümet çevreleri arasında ortaya çıkan bu organik ilişkinin, hükümetin, cemiyeti kamuya yararlı dernek olarak sayan kararnamesi ile resmileştiğini söylemektedir.

[205] 171 sayılı Bakanlar Kurulu kararı: "Türk gençleri arasındaki spor kuruluşlarının Avrupa sporcuları ile sıkı ilişkilerde bulunmaları ve spor çalışmalarının bilimsel kurallara göre düzenlenmesi için Avrupalı uzmanlardan yararlanması gereklidir. 1924 Mayısında Paris'te açılacak Olimpiyat Oyunlarına Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı çağrılmıştır. Bu karşılaşmalara katılmakta Türkiye için yararlar vardır. Ülkemizde sporculuğun gelişmesi ve yayılması her halde bu gibi uluslararası yarışmalara katılabilecek biçimde yetiştirmek ve hazırlamak üzere gereken uzmanların Avrupa'dan getirilmesi ve adı geçen Olimpiyat Oyunlarına Türk sporcularının da katılabilmesinin sağlanması için acele sarf edilmesi gerekli görülen on yedi bin liranın beklenmeyen masraflar hesabından Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Genel Merkezi'ne verilmesine karar verilmiştir." (akt. San 1976).

Olimpiyatlara sporcuların neden Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi yolu ile değil de Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı vasıtası ile hazırlandığı ve gönderildiğidir. Sorulması gereken bir diğer soru da 1924 Paris Olimpiyatları'na, ülke henüz yeni kurulmuşken, birçok siyasi, kültürel ve ekonomik problem bulunmaktayken sporcuların neden gönderildikleridir. Kişisel kanaatimce durumu algılayabilmek için önce CMHC'nin kuruluşunu ve TİCİ ile arasındaki nasıl bir ilişki olduğunu incelemek gerekmektedir.

1921 yılında Baron Pierre de Coubertin, Selim Sırrı Tarcan'a kendi imzasını taşıyan mektupla[206] Osmanlı Milli Olimpiyat Cemiyeti'nin tekrar Uluslararası Olimpiyat Komitesi üyeliğine alındığını belirtmiştir. Aynı zamanda bu mektupla Milli Olimpiyat Cemiyeti, 1924 Paris Olimpiyatları'na davet edilmiştir. 1924 Paris için alınan bu davet oldukça önemlidir çünkü 1916'da Berlin'de düzenlenmesi planlanan Olimpiyat Oyunları, savaş nedeni ile iptal olmuş, savaştan sonra ise Türkiye; Almanya, Bulgaristan, Avusturya ve Macaristan ile Olimpiyat Komitesi üyeliğinden çıkarılmış, 1920'de Anvers'de yapılan Olimpiyat Oyunlarına alınmamıştır[207]. Bu sırada, 1908 yılından beri süregelen şekilde bahsedildiği üzere önce *Osmanlı Milli Olimpiyat Cemiyeti*, sonrasında ise Haziran 1922'de Ankara hükümeti ile birlikte kurulan *Milli Olimpiyat Cemiyeti Yerine Kain Cihan Müsabakalarına Hazırlama Cemiyeti*, yani ulusal anlamda bir Olimpiyat komitesi Selim Sırrı Tarcan'ın çabaları ile kurulmuştur[208].

IOC'nin daveti üzerine katılmak istenen 1924 Paris Olimpiyat Oyunları için Selim Sırrı Tarcan; *"…hiçbir müsabakayı kazanamayacağımıza şimdiden emin olabiliriz. Yalnız bu müsabakalara mutlaka birinci çıkmak için iştirak edilmez… Avrupa'ya dayak atmak için değil, Türklüğün şerefini, ahlakını hala muhafaza ettiğimizi göstermeye gideceğiz"*[209] şeklinde bir yorum yapmış, yazının devamında ise henüz bu davete iştiraki temin edebilecek bir federasyonun olmadığından bahsetmiştir. Durumun,

---

[206] "Aziz Meslektaşım, Beynelmilel Olempiyat Komitesi son içtimaında meclisimiz, sizin yeniden Türkiye murahası olarak ahzı mevki etmenize (yer almanıza) karar verdi ve bu kararı size tebliğ için beni memur etti. Ahval (durum) sizi bir müddet bizden ayırmıştı. Halbuki hepimiz sizin şahsınıza karşı pek dostane bir hatıra beslemekte berdevamdık (devam ettik). Hissiyatı hörmetkeramemin kabulünü rica ederim efendim." San, H. (1985). *Belgeleri ile Türk Spor Tarihinde: Olimpizm veya Olimpik Hareket*. Hürriyet Ofset Matbaacılık ve Gazetecilik, İstanbul.

[207] Olimpik Hareket. (1985). TMOK Olimpik Akademi Komisyonu, Gül Matbaası, İstanbul.

[208] Fişek, K. (1980), a.g.e.

[209] Tarcan, S,S. (1922). Olimpiyat Oyunları ve Sporun Temerküzü, Terbiye ve Oyun Dergisi. Kaynak; Olimpiyat Oyunları Dünden Bugüne (1973). TMOK Dergisi, 12, 2-9.

derhal ilgililer tarafından öne alınması sonucunda Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı ile birlikte bir toplantı düzenlenmiştir[210]. Yapılan toplantıda Türkiye futbol, güreş ve atletizm federasyonları kurularak hemen uluslararası federasyonlara üye olmaları için başvuruları tamamlanmış, Olimpiyatlara katılmak üzere kurulan yeni federasyonların başkanlıklarına ise Yusuf Ziya Öniş (futbol), Burhan Felek (güreş), ve Ali Seyfi (atletizm) seçilmiştir[211].

1923 yılına kadar yalnızca Selim Sırrı Tarcan'ın kişisel çabaları ile var olmaya çalışan ve Türkiye'de etkisiz kalmış olan Olimpiyat akımının geliştirilmesi ve yayılması çabaları, zorunlu ortaklık şeklinde bir CMHC-TİCİ ortaklığı kurulması ile sonuçlanmıştır. Bu ortaklığın başlangıcı ise 1924 Paris Olimpiyatları'na Türkiye'nin katılımı ile alakalı Baron Pierre de Coubertin tarafından gönderilen davet üzerine oluşmaya başlamıştı. Cumhuriyet'in 29 Ekim 1923 tarihinde ilan edilmesi ile birlikte Selim Sırrı Tarcan, Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi'nin yönetim kurulunu yeniden düzenlemiş, ilk toplantı ise 2 Kasım 1923 Pazar günü yapılmıştı. Selim Sırrı Bey, konuyu İttifak Başkanı Ali Sami (Yen) Bey ile görüşmüştü. Türk sporunun iki büyük örgütü, Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi ve Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın başlarında bulunan iki spor insanı, Türkiye'nin 1924 Paris Olimpiyatları'nda yer almasının gerekli olduğuna karar vermişlerdi. Ancak ne cemiyetin ne de ittifakın böyle bir bütçesi bulunmadığından ötürü hükümetten bu konu ile alakalı yardım istenmesi gerektiği düşünülmüş, aynı toplantıda 1924 Paris Olimpiyat Oyunlarına katılabilmek için hükümetten yardım isteme meselesi oy birliği ile kabul edilmişti[212].

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin içinde bulunduğu ciddi sıkıntılardan ötürü, ortak bir şekilde hazırladıkları 3 Kasım 1923 tarihli yazıyı Maarif Vekaleti'ne göndermişlerdi. Ancak umutsuzluk içerisinde gönderilen bu mektuba, beklendiği şekilde bir cevap gelmemiş, 14 Kasım 1923 tarihinde Maarif Vekili İsmail Sefa Bey'in gönderdiği cevap ile böyle bir yardımda bulunulacağı, ancak bunun için detaylı bilgiler isteneceği bildirilmişti[213].Yeni Türkiye Cumhuriyeti siyasal, ekonomik, kültürel açıdan birçok problemle karşı karşıya olmasına rağmen, sporcuların 1924 Paris Olimpiyat

---

[210] San, H. (1985), a.g.e.
[211] (Özmaden, H. (1999), a.g.e.
[212] San, H. (1985), a.g.e.
[213] İstanbulluoğlu, A. (2008), a.g.e.

Oyunlarına katılması olumlu karşılanmış ve "şimdilik" kaydıyla 17.000 liralık ödenek ayrılmıştı. Nitekim 1 altının 10 lira olduğu dönemde, Olimpiyatlara hazırlanmak üzere ayrılan 17.000 liralık bütçe asla küçümsenecek bir rakam değildir[214].

1924 Paris Olimpiyatları öncesi ortaya çıkan bir diğer bir probleme, Olimpiyat işlerinin neden Olimpiyat Cemiyeti'ne değil de TİCİ'ye verildiği konusuna değinilecek olunursa, spor tarihi çalışmalarının içerisinde cevabın, devletin *pragmatik* bir bakış açısı ile anlık bir çözüm ürettiği şeklinde değerlendirildiği görülmektedir. Ancak çalışmamın içerisinde değerlendireceğim şekilde "neden?" sorusu sorulduğunda konu oldukça karmaşık bir hale gelmektedir. Olimpiyatlara katılma fikri ve bu fikrin siyasi iktidar tarafından değerlendirilmesi süreci Selim Sırrı Tarcan'a, Baron Pierre de Coubertin tarafından yazılan mektup ile başlamaktadır. Olimpiyatlara katılmak için ise federasyonların kurulmuş olması ve bu federasyonların uluslararası federasyonlara üyeliğinin tamamlanması gerekiyordu ve bu iş, TİCİ bünyesinde tamamlanıyordu. TİCİ, bir şemsiye örgüt olarak tüm spor işlerini bünyesinde barındırıyordu ancak onun yanında Cihan Müsabakalarına Hazırlanma Cemiyeti, yalnızca Selim Sırrı Tarcan'ın kişiliğinde ve çabaları ile var oluyordu.

20 Şubat 1923 tarihinde Organizasyon Komitesi Başkanı Kont Clary tarafından Selim Sırrı'ya gönderilen ikinci bir mektupta Paris'te yapılacak oyunlara Türk sporcuların da katılmalarını isteyen resmi bir çağrı mektubu geliyordu[215]. 1923 yılının Kasım ayında ise Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi kuruluyor ve yapılan 2 Kasım tarihli ilk toplantıda Tarcan, Olimpiyatlara katılım üzerine gönderilen daveti değerlendirdiğinde, TMOK'un bütçesinin olmamasından ötürü konuyu TİCİ başkanı Ali Sami Yen'e danışıyordu. Ancak TİCİ'nin de bütçesinin olmamasından dolayı ortak bir şekilde hazırlanan mektup, Maarif Vekaleti'ne gönderiliyordu.

Devletin bu noktada Olimpiyat işleri ile alakalı bütçeyi neden TİCİ'ye verdiği ise pek tabi ki pragmatist bir düşünce yapısı ile TMOK'un Selim Sırrı'nın çabaları ile var olmasından –hatta neredeyse ortaya Olimpiyat işlerini idare edebilecek bir kurum

---

[214] Atabeyoğlu, C. (2001). Sporda Devlet mi? Devlette Spor mu? İstanbul. TMOK Yayınları.

[215] "Beynelmilel Olimpiyat Komitesi azasından Selim Sırrı Bey'e; Beynelmilel Olimpiyat Komitesi Sekizinci Olimpiyadın Paris'te yapılmasını kararlaştırmış olduğundan, 1924 Oyunlarının tertip ve tanzimine memur olan Komite müsabakalarına ve şenliklere sizleri de davet etmekten şeref duyar. Mayıs 3'ten Temmuz 27'ye kadar sürecek Olimpiyat programının içinde yer alan müsabakalar yapılacaktır. Sevgilerimin kabulunu rica ederim efendim." Aktaran; San,H. (1985) a.g.e.

olmamasından-, TİCİ'nin ise tüm federasyonların çatı örgütü olarak, düzenli çalışan bir kurum olmasından ötürü TİCİ'ye verildiği hatta bunun meclis için bir seçim dahi olmadığı, Olimpiyat işlerinin yapılanan ve hazır bir biçimde var olan tek spor örgütüne verildiği şeklinde değerlendirilmektedir. Nitekim bütçeyi TİCİ'ye vermek, tüm Olimpiyat işlerinden TİCİ'yi sorumlu hale getirmek demektir. Ancak yine yapılan birçok çalışmada, tercihin TMOK'tan değil de TİCİ'den yana kullanıldığı şeklinde ifadeler bulunmaktadır.

Kişisel kanaatimce değerlendirilmesi gereken konu, olimpiyatlara hazırlık için verilecek olan bütçenin TİCİ yerine halihazırda kurulmuş olan TMOK'a verilmesi kararlaştırılsa, TMOK'un Olimpiyat işlerinden sorumlu bir kurum haline getirilebileceği şeklindedir. Bu işler için yeterli zaman olmadığı fikri de gerçekçi değildir nitekim Ankara hükümeti tarafını belli ettikten sonra TMOK'un nizamnamesi 1922 yılında hazırlanmaya başlamış, kuruluşu 1923 yılında gerçekleşmiştir[216]. Öte yandan Olimpiyatların tarihine bakıldığı zaman o dönemde henüz 20 yıllık bir geçmişi olduğu ve iki tanesinin savaşlardan ötürü yapılamadığı, bu coğrafyada da spor işlerinde o döneme kadar herhangi bir düzenden bahsedilemediği gibi organize bir biçimde yer alınan bir Olimpiyat dahi olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla Olimpiyat felsefesinin henüz var olmadığı bir ortamda pragmatist bir karar alındığı ve Olimpiyat işlerinin sporun tek yetkili kurumuna verildiği, TMOK'un görmezden gelindiği ve hatta bunun bir seçenek dahi olmadığı fikri makul görünmektedir.

Ancak TİCİ'nin görünürde hükümetin spor işlerinden sorumlu olan bir cemiyet olmasa da fiili olarak alınan kararlarda, yönetim kurulunun içerisinde parti bağlantısı bulunan kişiler incelendiğinde tam anlamı ile hükümetin bir bağlantısı olarak çalıştırılmak istendiği düşünüldüğünde, *"neden"* sorusunun cevabını bulmak için konuyu farklı bir yönden de değerlendirmek gerektiği de görülmektedir. Nitekim henüz çok yeni olsa da erken Cumhuriyet döneminde kurum ve cemiyetlerin, tam-bağımsız, liberal yapıda olduklarını söylemek oldukça zordur. Dolayısıyla dönemin şartları da düşünüldüğünde, sporun en ihtişamlı sahnesinde, devletlerin *genç nüfuslarını* yarıştırdıkları ve tüm dünya tarafından takip edilen en büyük ve en ihtişamlı spor organizasyonunun işlerinin, siyasi iktidar tarafından rahatlıkla denetlenebilecek, kontrol

[216] San, H. (1985), a.g.e.

edilebilecek bir kuruma verilmesi oldukça doğal karşılanmalıdır. Aynı gün içerisinde cemiyetler yararına çalışan kurum niteliği kazanan spor işlerinden sorumlu ve görünürde liberal ve tam bağımsız bir yapıda olan TİCİ'nin aynı zamanda Olimpiyat işlerinden sorumlu olması da tesadüf değildir. Nitekim bir seçenek olarak var olduğu düşünülse dahi o seçenek, henüz yalnızca nizamnameleri hazırlanmakta olan ve bugüne kadar yalnızca Selim Sırrı'nın kişiliğinde ve çabaları ile var olan, tam-bağımsız olma potansiyeline sahip bir Ulusal Olimpiyat Komitesidir. *"Neden?"* sorusu bu şekilde değerlendirildiğinde de dönemin şartları ile her seferinde birincisinin, yani TİCİ'nin seçileceği cevabı alınacaktır. Aynı zamanda Türkiye Milli Olimpiyat komitesi üzerinde görülen bu ötekileştirme durumunun, 1926 yılında TİCİ kurultayında alınan bir kararla Olimpiyat Komitesinin, TİCİ'nin alt birimi olması, 1936'da Türk Spor Kurumu'nun kuruluşundan sonra TSK'nın başkanının TMOK başkanı olarak sayılması ve en son 1938'de Beden Terbiyesi Kanunu ile direk olarak Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'ne bağlanması şeklinde devam ettiği görülmektedir.

Böylece yeni Türkiye Cumhuriyeti, ilk defa 1924 Paris Olimpiyatları'nda temsil edilmiş oluyor ve kuruluşundan yaklaşık bir yıl geçmişken yeni Türkiye'yi tüm dünyaya göstermek, kuşkusuz sportif anlamda alınacak başarıların önüne geçiyordu. Muhakkak ki sporcuların ülkeyi temsilen katıldıkları müsabakalarda alacağı başarılar işleri farklı bir noktaya götürebilirdi ancak dönemin şartlarından anlaşıldığı üzere bu siyasi iradenin birinci önceliği değildi. Sporcuların kazanacakları sportif bir başarıdan ziyade *Türkiye Cumhuriyeti* ismi ile orada ve görünür olmak, henüz spor politikaları oluşturmaya fırsat bulamayan siyasi iktidar açısından yeterli geliyordu.

Devlet tarafından 1924 Oyunlarına katılmak üzere yapılan ilk ödeme ile yurtdışından üç yabancı antrenör getirilmiştir. Bunlar Billy Hunter (futbol), Raol Peter (güreş) ve Mr. Tobin (atletizm) idiler ve Türk sporcular modern sporlarla ve antrenman metotları ile ilk defa bu antrenörler sayesinde tanışmışlardır. Türkiye, 1924 Paris Olimpiyat Oyunları'na 19 futbolcu, 11 atlet, 5 güreşçi, 3 halterci, 1 eskrimci, 3 bisikletçi, 6 yönetici ve 3 yabancı antrenörden oluşan 45 kişilik bir kafile ile katılmıştır[217]. Her ne kadar sporcular sportif bir başarı kazanmaları amacı ile gönderilmiş olmasalar da 1924 Paris Olimpiyatları'nda alınan başarısız sonuçlar, siyasi

[217] Atabeyoğlu, C. (2001), a.g.e.

iktidar çevrelerinin TİCİ'yi ve organizasyon bozukluklarını eleştirmelerine engel olmamıştır. Aynı zamanda TİCİ'nin de amatör spor kulüplerin temsilcilerinden oluşan bir organizasyon olması dolayısıyla parasal açıdan hiç iyi durumda olmaması ve 1928 Olimpiyatlarına ancak devlet yardımıyla katılabilecek olması da eleştirilerin artmasına neden olmuştur. Bu yüzden 1928 Olimpiyatları, TİCİ için sportif bir sınav haline gelmiştir.

Tamamen amatör spor kulüplerinin temsilcilerinden oluşan bir örgüt olduğu için parasal açıdan hiç iyi durumda olmayan TİCİ'nin ancak devlet yardımıyla 1928 Olimpiyatlarına katılmış olması ve Olimpiyatlarda başarı alınamaması ile eleştirilere meşru bir temel kazandırmış, Türk sporunu parti himayesine alma hareketi de böylece sonuç vermeye, en azından haklı görünmeye başlamıştı. Ekonomik sıkıntıların yaşandığı bu dönemde spora ayrılan büyük sayılabilecek bütçeler, üst üste alınan başarısız sonuçlarla birlikte boşa harcanmış olarak algılanmış, bu durum siyasi elitler tarafından Atabeyoğlu'nun tabiri ile *"madem ki parayı biz veriyoruz, o halde sporun yönetimini de biz yapalım"* şeklinde bir havanın oluşmasına neden olmuştu.

1928 sonrası, politikacıların spora el koyma hamlesinin açıkça ortaya çıktığı, devletin totaliter yapıya dönüşmeye başladığı, her türlü kültürel, sosyal ve sportif faaliyeti kendi idaresi altında yapmak amacı taşıdığı bir dönemdir. Siyasi elitlerin bu hamleleri de TİCİ üzerindeki baskının etkisini arttırmış, ilk somut hamle ise 1929 yılında gerçekleşmiş, TİCİ'ye ayrılan ödenek tamamen kesilmiştir. Bütçenin kesilmesi ile siyasi iradenin spor üzerindeki baskısı kendisini hissettirmeye başlamış ve TİCİ başkanı Ali Sami Bey, CHF Katib-i Umumisi Saffet Bey'e 8 Haziran 1929 günü bir mektup yazıyor ve dört seçenekten oluşan çözüm önerilerini sunmuştur. Bu çözüm önerileri ise şu şekildedir:

a) Cemiyetin feshine doğru gitmek
b) Cemiyetin deruhte ettiği veaifi hükümetin resmi dairelerinden birine vermek
c) Cemiyeti himayenin temininden evvelki haline irca ettirmek ve kendi haline bırakmak

d) Cemiyete bir kongre akdettirerek hükümetin daha sıkı bir alaka ve murakabesi altına koymak[218]

Ali Sami Yen'in bu mektubunda da bir öneri olarak sunduğu sporun devlet himayesi altına alınması fikrinin kendini hissettirmeye başladığı bir ortamda bütçesiz kalan TİCİ, 1929 yılında her dönem yaptığı genel toplantıyı yapmamıştı. Önerilerden anlaşılacağı üzere kurumun geleceği belirsizdi. 1929 yılının Ekim ayından itibaren ise partinin, TİCİ üzerindeki baskısı ağırlaşmış, dönemin spor haberlerinde spor işlerine yön verecek olan bir spor kongresinin Ankara'da toplanacağı ve CHF'nin spor işlerini himayesi altına alacak bir gençlik teşkilatı kuracağı konusunda haberler yapılmaya başlanmıştı.

Nitekim gerçekten de spor teşkilatına yönelik yeni bir nizamname hazırlanıyordu. Önerilen yeni nizamname ile üyelik kapsamı genişletiliyor ve sporla uğraşan herkes teşkilatın himayesine alınıyordu. Hatta Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı isminin bir *gençlik örgütünü* andıracak şekilde *Türk Spor Teşkilatı* olarak revize edilmesi teklif ediliyordu[219]. Spor işlerine yönelik yeni bir hamle yapması gerektiğine yönelik eleştiriler, 1931 yılında Ali Rana Bey'in Genel Merkez Heyeti Reisi seçildiği TİCİ'nin 5. Kongresi'nde iyiden iyiye ortaya çıkmaya başlamıştı. Bazı TİCİ üyeleri, oldukları umumi merkezlerle çalışamadıklarına, Genel Merkez'in idaresizliğine ve mıntıkalarla alakasızlığına yönelik şikayetlerini dile getirmişler, teşkilata yeni bir veçhe (şekil) verilmesi lüzumuna işaret etmişlerdi.[220]

Türk sporunda devletleşme, sporu devlet idaresine alma işleri bir dönem olarak ele alındığında bu hamlenin başlangıcı ve sonunun belirlenmesi oldukça karmaşık bir hal almaktadır. Ancak 1929 yılında yaşanan dünya ekonomik bunalımından sonra ve özellikle 1932-1939 yılları arasında devletin ekonomide liberal politikaları terk edip devletçi politikalara bağlanması *ekonomide devletçilik*[221] biçimini almıştı. Devletin ekonomide uygulamaya başladığı bu modelin etkileri tüm kurumlar üzerinde görülmeye başlanmış, tüm kurumların devlet idaresi altında olması adına hamleler yapılmış, konu spora geldiğinde ise "sporda devletçilik" hareketinin başlangıcı olmuştu.

---

[218] TMOK Arşivi, Ali Sami Bey ile Saffet Bey Arasındaki Yazışma, 8.6.1929.
[219] Tokatlıoğlu, A.E. (2012), a.g.e.
[220] Büyük Türkiye Spor Kongresi Ankara'da Toplandı. (1931). Türk Spor. no. 67,3-4.
[221] Fişek, K. (1985), a.g.e.

Yapılan bazı çalışmalarda, Türk Spor Kurumu'nun (1936-1938), yarı-resmi bir devlet kurumu ve *sporda devletleşme* hareketinin başlangıcı olarak değerlendirildiği görülmektedir. Ancak dönem her açıdan incelendiği zaman, devletin sporu ele geçirmesi sürecinin başlangıcından ziyade *bir sonuç* olarak karşımıza çıkmaktadır. Devletin spora el koyma hamlesinin ilk adımları TİCİ'ye ayrılan bütçenin "sıfır lira" olması sonunda Ali Sami Yen'in çaresiz kalarak teslim olduğu mektubu ile başlıyor, partinin yeni hazırladığı nizamname ile TİCİ üzerindeki denetiminin ve baskısının artması ile devam ediyor, bir spor gençlik örgütü kurulması planlanıyor ve ilk denemeler yapılıyor, Türk Spor Kurumu'nun kuruluşu ile sonuca varıyordu.

Devletin spor hamlesi bireyler için, temelinde bir ödev olarak yapılandırılan *"kitleler için spor"* görüşünü doğuruyor ve bu hareketin sonucunda sporun mücadeleci, yarışma yönü üzerine ve izlenen bir oyun olmasına karşıt bir görüş olarak bir gençlik teşkilatı kurulması planlanıyordu. Çalışmanın ileriki bölümleri içerisinde farklı başlıklar altında incelenecek olan spor politikalarından ziyade, bu dönemde uygulanan tüm politikalar, *kitleler için* görüşünde saklıdır. 1935 yılı C.H.P. Dördüncü Büyük Kurultayı'nda Recep Peker'in söylevi durumun algılanmasına vesile olacaktır:

> "…Türkiye'de teklerin menfaati umumun menfaati sınırı içinde bulunacaktır… Bugünkü dünya durumunda genel varlığı düşkün olan bir devlet ve ulus içinde kendisini gerçekten o ulusa, o devlete bağlı sayan bir yurttaşın, ne kadar şahsi varlığı, ne kadar parası olursa olsun, kendi başına mesut olmasına imkan yoktur." [222]

Anlaşıldığı üzere esas mesele, yalnızca sporun kitleler için yapılması değil, bir vatandaş olarak bireylerin kitleler ve ulus için yaşaması olarak görülmekteydi. Konu spora geldiğinde ise bireysel başarıdan veya bir turnuvanın kazanılmasından çok, herkesin spor yapması, spor yapmanın bir ödev haline getirilmesi olarak görülüyor, birinci gelen tekler değil, "sağlam yapılı, güzel gövdeli ve inkılap ahlakiyatını benimsemiş on binler ve yüz binler"[223] isteniyordu. Ortaya çıkmaya başlayan spor görüşündeki bu kırılma ile sporun devlet idaresi altında düzenlenmesi gerektiği görüşü canlandırılıyor, sporun mücadeleci ve temelinde yarışmacı özelliklerinin geri plana atılması ve *millet için* yapılıyor olması gerekiyordu.

---

[222] *Recep Peker'in Söylevi* .Ülkü Halkevleri Mecmuası (1935).. S.28, C.5. 247-260.
[223] Asaf, B. (1933). Spor Telakkimiz. Ülkü. S.1, C.1. 68-69.

Sporun mücadeleci ve yarışmacı yapısı ise günümüzde olduğu gibi en popüler spor olan ve yayılması durdurulamayan bir güce sahip olan futbol kulüplerinden besleniyordu. Sporun millet için yapılan bir ödev haline getirilebilmesi ve istendiği şekilde sporla var olan bir gençlik teşkilatının kurulabilmesi için en başta futbol kulüpleri olmak üzere tüm kulüplerin pasifize edilmesi gerekiyordu. Dolayısıyla Cumhuriyet'in erken yıllarında ortaya çıkan, hali hazırda kurulmuş olan spor kulüpleri ile işbirliği yapılma çabası ise 1930'lu yıllarda *kitleler için spor* görüşünün ortaya çıkması ile birlikte sekteye uğruyordu.

Nitekim 1920'lerde spor kulüpleri, resmi spor organizasyonlarının temelinde, onların ayrılmaz birer parçaları olarak yer almakta idi. Akın'a göre, kulüplere bu kadar önem verilmesinin iki sebebi vardı; birincisi gençlerin spor kulüplerinden başka bedeni idman yapabilecekleri bir yapı bulunmaması, ikincisi ise siyasi elitlerin Kurtuluş Savaşı boyunca yardımlarından oldukça yararlandığı spor kulüplerine karşı şükran duymalarıydı[224]. 1930'lu yıllarda, siyasiler spor kulüplerini de spor politikaları içerisinde değerlendirmek, kulüplere maddi yardım yaparak ülkenin her yerde organize olabilmelerini sağlamak ve özellikle politikalarının, popülariteleri oldukça yüksek olan spor kulüpleri ile halka sağlıklı bir biçimde yayılmasını sağlamak adına hamleler yapılmıştı. 1931'de CHP tarafından kulüplerin hem parti hem devlet tarafından desteklenmesinin önü açılmış, bir sonraki yıl ise Dahiliye Vekaleti'nin illerde sahip olduğu ödeneklerin bir kısmının spor kulüplerine aktarılması tavsiye edilmişti. Ancak bu uygulamanın, bir tavsiye olarak isteğe bağlı tutulduğu için aksaması ve kulüplere yeterli destek gelmemesi üzerine, 1933 yılında ise Dahiliye Vekaleti vasıtasıyla her ilin ödeneklerinin belirli bölümlerinin il sınırları içerisindeki spor kulüplerine tahsis etmesi, bir *zorunluluk* haline getirilmişti[225].

Ancak bu politikalardan bir verim alınmaması üzerine ve kişisel kanaatimce spor yazılarında izlenebildiği üzere siyasi elitlerin *beden terbiyesinden* beklentilerinin kesin hatlarıyla belirlenmiş olması neticesinde spor kulüplerine karşı uygulanan bu politika, etkisini kaybetmeye başlıyordu. Nitekim 1929 yılında TİCİ'ye verilen bütçenin *sıfır lira* olması ile spor işlerinin gidişatından memnun olunmadığı ve bir değişiklik

[224] Akın,Y. (2005), a.g.e.
[225] BCA, CHPAK, Katalog No: 490.01/2.7.16

yapılması gerektiği düşüncesi ortaya çıkmaya başlıyordu, ancak bu hamlenin nasıl yapılacağının bilinmemesinden ötürü, gençlerin hali hazırda bir araya gelerek bedeni idman yapabildiği spor kulüpleri, bu durumdan etkilenmiyordu. Ancak kulüplerin, yalnızca kendi çıkarlarına hizmet etmelerinin sporda atılması planlanan bu yeni adımı sekteye uğratacağı kanaatine varılınca, spor kulüpleri ağır bir şekilde eleştirilmeye başlandılar. "Kulüpçülüğün hiçbir rekabeti milli şuur, milli heyecanın çerçevesi içerisine girememiştir[226]" deniyor ve kulüpler, "milli gayeden uzak"[227], "cemiyet ve inkılap gayelerinden uzak"[228] olarak değerlendiriliyor, beden terbiyesinin amaçlarına ulaşabilmesi için gerekenin spor kulüpleri değil, spor birliği olması gerektiği söyleniyordu. Aynı zamanda kulüp idarecilerinin, sporu milli bir vazife olarak görmedikleri ve sporu zevk, gösteriş, şampiyonluk kazanmak, alkış toplamaktan öteye taşıyamamaları nedeni ile[229]futbolun bireyselliğini, rekabeti, kazanılacak başarıların önemsizliği belirtiliyor, fikirler bu sayede halka aktarılıyordu.

TİCİ, yönetim anlamında devletin spor politikalarının içine dahil olmaya devam ederken, kulüpler üzerinde ortaya çıkmaya başlayan tasfiye hareketi sonrasında, yeni bir *spor-gençlik teşkilatı* kurulması fikri ortaya çıkıyordu. Bu yeni teşkilat, bir spor kurumu olmaktan ziyade, bir gençlik teşkilatı olma prensibi ile kurulacak, beden terbiyesi ve sporu kullanarak, siyasi iktidarın yeni insan prototipini yetiştirmesini amaçlayan bir kurum olarak yapılandırılacaktı[230]. Nitekim altıncı genel kongrede dönemin Maarif Vekili Esat Bey, bütün memleket için esaslı bir gençlik teşkilatı tasavvur ettiklerinden bahsediyor ve konuşmasına şu şekilde devam ediyordu:

> *"Spor işinin de teşkilatıyla ve vesaiti ile esaslı bir inkişafa yürütülmesini derpiş ediyoruz. Spor işlerinde bizi rahatsız eden şudur: Sporculuğumuz şahıslaşmış kulüpleşmiş, adeta tahaccür etmiş ve cemiyetin alastikiyetini kaybetmiş hazin bir manzara arzediyor.[231]"*

---

[226] Bekman, M.M. (1934). İnkilap Türkiye'sinde Spor Kulüpleri Değil Spor Birliği Faydalı Olabilir. Spor Postası. no. 11, 2-6.

[227] Baydar, N. (1937). Yine Kulüplere Dair, Türk Spor Kurumu Dergisi, no. 32.

[228] Müeyyet, M. (1934). Sporda Fertlik ve Cemiyetlik İddialarının Mahiyeti Hakkında, Spor Postası, no. 16.

[229] Bekman, M.M. (1934). Kulüplerin Maiyeti Fantaziliktir. Spor Postası. no.14, 6-14.

[230] Tokatlıoğlu, A.E. (2012), a.g.e.

[231] Esat ve Recep Beylerin Nutukları. (1932). Türk Spor. no.38/142, 14-15.

Bahsedilen bu spor birliğini bulmak üzere, rota tekrar batıya çevriliyor, hükümet tarafından Türk milletine en uygun olan teşkilat tipinin uygulanacağı ve kurulması planlanan teşkilatın da bu örneklerden birisi olması planlanıyordu [232].

Henüz bir spor gençlik örgütü kurmanın zor olduğu bu dönemde, bir geçiş örgütü; gençlik teşkilatı kurulana kadar onu bir alt dal olarak değerlendirebilecek ve Türk Ocakları'ndan aldığı miras doğrultusunda sporu ülkenin her yerinde bir *vatandaşlık görevi* halinde yapılmasına vesile olacak bir ara yapılanmaya, *Halkevlerine* ihtiyaç duyuluyordu.

"Kültür ve sosyal faaliyetler ile Kemalist fikirleri ve onun inkılaplarını halka tanıtmak" amacı ile kurulan Halkevleri, dokuz etkinlik kolunda çalışmalar yürütmüştür. Bu çalışma kollarından birisi ise *spor* olarak belirlenmiştir. Partinin istediği şekilde kitleler için, halk sağlığına yönelik bir spor hareketi, Halkevleri bünyesinde başlatılmıştır. Fakat Halkevleri, yalnızca gençlik örgütlerine bir hazırlık olarak sporu bünyesinde barındırıyor, ancak büyük bir iş olarak gençlik-spor merkezinin öncülü ve bir anlamda denemesi olan bir sosyal merkez şekliyle kuruluyordu. "Halkevleri teşkilatının umumi esasları" isimli yazıda, spor işlevi için şunlar söylenmektedir:

> *"Spor ve bütün beden hareketleri gençlik terbiyesinin ve milli terbiyenin vazgeçilmeyecek olan asli ve mühim bir rüknudur. Bu sebeple Türk gençliğinde ve Türk halkında spora ve beden hareketlerine sevgi ve alaka uyandırmalı, bunları bir kitle hareketi, milli bir faaliyet haline getirilmelidir."*[233]

Halkevlerinin spor şubesi başkanı Fethi Tahsin Bey, şubenin amacının, sporu ve sporcuları asrın gereklerine uygun bir hale getirmek olduğunu ve bu hedefe varmak için çok mesai harcamak gerektiğini söylüyordu. Spor kulüpleri hakkında ise: "Spor kulüplerine mektepler kadar olmasa bile her halde onlara yakın birer mevki ve kıymet vermek icap eder. Nasıl ki her önüne gelen bir mektep açamıyorsa, keza her önüne gelen de bir spor kulübü tesis edememelidir. Bunun için spor kulüplerinin ne suretle teşkil ve nasıl idare edilebilecekleri cemiyetler kanunundan ayrı bir kanunla takyit etmek lazımdır." diyor, bu kanunlara sahip olan spor kulüplerinin de daha sağlam temellere sahip olacağını, Halkevleri Spor Şubesi'nin bu konuda tüm gayretlerini sarf

---

[232] Muazzam Gençlik Teşkilatı Yapılıyor. (1933). Türk Spor. No: 41/196, 8.

[233] C.H.F. (1932). Halkevleri Teşkilat, İdare ve Mesai Talimatnamesi.Hakimiyeti Milliye Matbaası.

edeceğinden bahsediyordu[234]. Spor şube müdürü Fethi Tahsin Bey, spor kulüplerine değer vererek yardımcı olacaklarını ve eksik yönlerini kapatmaya çalışacaklarını söylemekte idi. Aynı şekilde Necip Ali Bey de, 19 Şubat 1933 tarihinde Halkevlerinin birinci yıldönümü nedeni ile yaptığı konuşmada, "milli terbiyemiz üzerinde fevkalade ehemmiyeti haiz olan" Halkevleri spor şubelerinin, muhitlerinde bulunan spor kulüplerine ellerinden gelen yardımı yaptıklarını söylüyordu[235].

Reşit Galip Bey'in Ankara şubesi açılış konuşmasında söylediği "Halkevleri yönetmeliği hazırlarken uzak yakın birçok memleketlerin benzer örgütleri incelenmiştir"[236]cümlesinden ötürü Sovyetlerden esinlenildiği ileri sürülen Halkevleri, siyasi iktidarın ideolojisinin halka yayılması noktasında önemli bir yapı olmuş, aynı zamanda alternatif bir spor-gençlik teşkilatının bir denemesi, *kitle için spor* felsefesinin halka yayılmasında etkili araçlarından biri olarak da spor işlerinde mühim bir rol oynamıştır. Sebep her ne olursa olsun bir sonuç olarak Halkevleri ve TİCİ'nin Türk sporunu birlikte yönetmeleri gerekliliği ortaya çıkmıştır.

1933 yılına kadar plansız programsız denebilecek bir şekilde yürütülen spor işleri, Halkevlerinin alternatif bir spor-gençlik örgütünün öncülü olarak kurulması ile devletin himayesine girmeye başlıyor, sporun devlet idaresi altına girmesi adına somut hamleler yapılıyordu. Devlet bir yandan yeni bir gençlik teşkilatı kurmaya hazırlanırken bir yandan da *sporun tüm gençlere yayılması* amacı ile spor kulüplerine destek veriyor ve TİCİ, üzerinde kurulan baskı ile siyasi iktidarın bünyesine iyiden iyiye dahil oluyordu. Sporun tamamen devlet kontrolü altına alınması amacı ile gidilecek yol 1929'dan sonra TİCİ'nin bütçesinin kesilmesi ve hem Atatürk'ün yol arkadaşları olan siyasi elitler hem de basın tarafından ardı ardına yapılan eleştiriler neticesinde belli oluyordu ancak bu hamlenin *nasıl* yapılacağı ile alakalı birçok soru işareti mevcuttu.

Türk sporunda devletin kontrolüne yön verecek olan, "sporda devletçilik" hamlesinin *nasıl* yapılacağına yönelik bir cevap, 1933 yılında bulunuyordu. Dünyada isminden söz edilen ve gençlik örgütleri ile ünlenen birçok ülke hakkında araştırmalar yapılıyor, ancak bu ülkelerdeki örgütlerin incelenmesi adına bazı görevliler

---

[234] Halkevleri Spor Şubesi Nasıl Çalışacak. (1932). Türk Spor, Yıl:4, No: 3/158. 10

[235] Necip Ali Beyin Nutku. (1933). Ülkü. No. 2, 104-118.

[236] Çavdar, T. (1985). Halkevleri. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi içinde. İletişim Yayınları. C:4.877-880.

gönderilerek, rapor hazırlamaları sağlanıyordu. Ancak bütün bu incelemelerin sonunda en kuvvetli gençlik teşkilatlarından birisine sahip olan Almanya'da karar kılınıyor, diğer incelemelerden farklı olarak ve bir spor uzmanı, Türk sporunda yeni bir kurumsal hamle yapılması adına Türkiye'ye çağrılıyordu. Partinin spor danışmanı Nizamettin Kırşan ile yine parti kadrosundan Turhan Rabat, incelemeler yapmak üzere Almanya'ya gönderiliyor ve bazı incelemelerde bulunuyorlardı, nitekim Almanya'da kurulan Hitler-Jugend (Hitler Gençliği) örgütü, tam anlamıyla istenen şekilde örgütlenmişti. Alman sporu ve sporcuları, bu teşkilatın emrindeydi. 1933 yılında, model almaya uygun görülen bu örgütün kurucusu Carl Diem, Türkiye'ye davet edilmiş ve Türk sporunun gidişatına yön verecek olan bir rapor hazırlanması istenmişti.[237]

Carl Diem, 1913-1933 yılları arasında Alman Devlet Spor Teşkilatı'nın Genel Sekreterliğini yapmış, Alman sporunun canlanması ve hayal edilen bir spor-gençlik hareketinin kurucusu olarak spor hamlesinin başındaki isimdi. Carl Diem'in kurucusu olduğu Nazi partisine bağlı, sporcuları *"pistteki askerler"* olarak nitelendirdiği spor-gençlik teşkilatı, 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları'nda Almanya'yı ilk 3'e sokmasını sağlayacak, Diem ise İcra Komitesi Başkanlığı görevini yürüteceği aynı Olimpiyatlarda, ilk defa modern Olimpiyatlarda Olimpiyat meşalesi fikrini ortaya atacak ve oldukça başarılı bir organizasyon becerisi ile dünya spor tarihinde de *değişim* ortaya koyarak *özel* bir konumda olacaktı[238].

Carl Diem, 1933 yılının Eylül ve Ekim aylarında Türkiye'ye gelmiş, Ankara'da Umumi Merkez reisi Aziz Bey ile birlikte parti genel sekreteri Recep Peker'i ziyaret ederek bir görüşme gerçekleştirmiştir. Daha sonra, Ankara'daki sahaları ve kulüpleri gezmiş, oradan Eskişehir, İzmir, İstanbul'dan sonra Samsun, Sivas, Kayseri, Adana ve Konya rotasıyla Ankara'ya dönmüş, kulüplerle ve bölgelerle ilgili temaslarda bulunmuş ve Türk sporunun devletleşmesi hamlesindeki anahtar role sahip olan "Türk Spor Nizamnamesi" raporunu hazırlamıştır[239]. Diem'in hazırladığı rapor, ekonomide

---

[237] Carl Diem'in Türkiye'ye gelişi, yazışmaları ve hazırladığı rapora ilişkin detaylı araştırma için bkz. Tokatlıoğlu, A.E. (2012). İki Dünya Savaşı Arası Dönemde Türkiye'de Spor Ve Siyaset İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi.

[238] Atabeyoğlu, C. (2001), a.g.e. Tokatlıoğlu, A.E. (2012), a.g.e. Akın, Y. (2004), a.g.e.

[239] Tokatlıoğlu, A.E. (2012), a.g.e.

devletçiliğe koşut olarak sporda devletçilik hamlesinin yol haritası, bir anlamda *nasıl* sorusunun cevabı olacaktı.

1930 yılında başlayan devletin beden terbiyesi ve spor alanlarındaki devletçilik hareketinin kurumsallaşmasının, 1935 yılında CHP'nin Dördüncü Kurultayı'nda somut bir hareket haline gelmeye başladığı okunmaktadır. Nitekim 1929'da başlayan süreçten itibaren planlanan, *sporda devletleşme* hareketinin en kritik sorusu, bu gençlik-spor teşkilatının nasıl yapılacağı sorusunun cevabı, Diem'in hazırladığı raporda bulunmuştur. 9 Mayıs 1935 tarihli CHP'nin Dördüncü Kongresi'nde *spor ve gençlik* meselesinin programda ayrı ve en kapsamlı maddelerden birisi olarak yer alması ile birlikte, Parti'nin devletin pek çok sorumluluğunu üzerine aldığını ilan eden bir kilometre taşı haline gelmiş, Parti'nin ya da yeni oluşturulan şekli ile Parti-devlet'in beden terbiyesi ve sporu kontrolüne alışının habercisi olmuştur[240]. Programdaki *gençlik örgütü ve spor* kısmı şu şekildedir:

> *"Türk gençliği, onu temiz bir ahlak, yüksek bir yurd ve devrim aşkı içinde toplayacak ulusal bir örgüte bağlanacaktır. Bütün Türk gençliğine şevk ve sıhhatlerini, nefse ve ulusa inanlarını besleyecek beden eğitimi verilecek ve gençlik, devrimi ve bütün erginlik şartları ile yurdu korumayı en üstün ödev tanıyan ve onları, bu ödev uğrunda bütün varlıklarını vermeğe hazır tutan bir düşünüşle, yetiştirilecektir.*
>
> *Bu ana eğitimin tam sonuç vermesi için Türk gençliğinin, bir yandan düşünme, karar verme ve girişim alma gibi yüksek başarım kuvvetleri geliştirilecek ve öte yandan, gençlik, onu her zorlu işin başarılmasında tek unsur olan sıkı disiplinin etkisi altında çalıştırılacaktır.*
>
> *Türkiyede spor örgütü de bu esaslara göre düzenlenecek ve yürütülecektir. Yapılacak gençlik örgütünün; üniversite, okullar ve enstitüler, halkevleri, toplu işçi kullanan fabrika ve kurumlarla yukarıdaki gayelere göre, iş ve yönet birlikleri, düzenlenecektir.*
>
> *Yurdda beden ve devrim eğitimi ile spor işlerinde biteviyelik göz önünde tutulacaktır. Okullarda, devlet kurumlarında ve özel kurum ve fabrikalarda bulunanlar, yaşlarına göre, beden eğitimi ile uğraşmak yükümü altına alınacaktır. Spor ve beden eğitimi için lüzumu olan alan ve kurumlar meydana getirilecektir. Spor alanları için özel yönetgeler ve şarlıklar ilgilendirilecektir.*[241]*"*

---

[240] Akın, Y. (2004), a.g.e.

[241] C.H.P. Programı. (1935). Ankara. Ulus Basımevi.

Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın 1936 yılında Ankara'da 13-18 Nisan tarihlerinde, meşhur 8. Kongresi'nde gerçekleşen gelişme ile, Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı dönemi kapanmıştır. Kongrenin sonunda TİCİ, yeni bir nizamname ile CHP'ye bağlı, Türk Spor Kurumu (TSK) olarak değiştirilmiştir. TSK'nın başkanlığına emekli General Ali Hikmet Ayerdem, başkan yardımcılığına ise Halit Bayrak seçilmiştir. Fişek'e göre, TSK, örgütsel- yönetsel açıdan bir ara-rejimdir, örgütün spora bakış açısı da particilikle devletçilik arasında yalpalayan bir geçiş dönemi ideolojisidir[242]. TSK kurulduktan sonra ilgi çeken bir değişim, spora aktarılan ödeneğin oldukça fazla arttırılmış olmasıdır; TİCİ'nin 1931 yılında 40 bin, 1932 yılında 50 bin, 1933 yılında 70 bin, 1934 yılında 80 bin lira olan devlet yardımı, Türk Spor Kurumu'nun kurulmasıyla 1936 yılında 239 bin lira olarak belirlenmiştir[243]. Aynı zamanda ödeneklerde görülen bu artış, devletin organize etmeye çalıştığı merkezi bir sistem üzerinden işleyen spor politikası oluşturma isteğinin ne denli güçlü olduğunu göstermektedir.

Parti bu dönemde, yalnızca Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nı değil, bağımsız diğer bir örgüt olan Türkiye Olimpiyat Cemiyeti'ni de Türk Spor Kurumu'na bağlamıştır. TSK'nın kuruluş süreci ve kurulduktan sonraki kısa zaman içerisinde izlediği tüm politikalar, TSK döneminin, TİCİ döneminden daha başarılı olduğu şeklinde yorumlanmıştır. TSK, TİCİ üst yönetiminden farklı olarak, hem genel merkezini sayısal olarak genişletmiş ve alanı düzenlemek için yoğun uğraş sarf etmiş, hem de merkezin otoritesini saklı tutarken sporun öz ve mantığına uygun yönde, Federasyonların etki ve ağırlıklarını arttırmıştır[244]. Söz konusu dönemde spor sistemi Akın'ın deyimiyle Kemalist fiziki kültür prensipleri doğrultusunda daha verimli bir şekilde ve daha geniş bir ölçekte işlemeye başlamıştır[245]. TSK dönemini TİCİ döneminden ayıran en önemli fark ise kitle için spor şeklinde belirtilen bu anlayışın, spor sisteminin tamamına yerleştirilme çabasıdır.

Türk Spor Kurumu, başlangıç tarihini 1929'dan itibaren okuyabildiğimiz, siyasi ortamın yeterli olgunluğa erişmesi ve devletin nasıl bir teşkilat planladığı sorununun da

---

[242] Fişek, K. (1980), a.g.e.
[243] Atabeyoğlu, C. (1985), a.g.e.
[244] Fişek, K. (1980), a.g.e.
[245] Akın, Y. (2004), a.g.e.

cevaplanması ile fiziki kültür alanına devlet müdahalesi sürecinin *sonucu* olarak ortaya çıkan bir kurumdur. TİCİ'den TSK'ye dönüşümün gerçekleşmesi ile bu durum resmi çevrelerde oldukça olumlu bir şekilde karşılandı. Özellikle Türk Spor Kurumu'nun ideolojisini halka aktarmak amacı ile çıkan Türk Spor Kurumu Dergisi'nde, örgütle alakalı yazılar oldukça dikkat çekmektedir. Spor işlerinin parti idaresi altına alınmasının savunucularından Çağlar, dergideki yazılarında, Türk sporunun bundan böyle, üç beş yeni şampiyon yetiştirmek hedefinde değil, tam tersine milli kuvvetlerin gelişmesi ve kenetlenmesi için yapılması hedefinde olacağı vurgulamış[246], "Şerefi ve faydası her şeyden evvel, sporcu karakterinde ve spor disiplininde arıyoruz" şeklinde bir yorum yaparak, Kemalistlerin spor davasına da el koyduklarını belirtmiştir[247].

Türkiye'de sporun milli ve fenni esaslara göre yayılmasına ve yükselmesine çalışması amacı ile Türk sporculuğunu yurt içinde ve dışında temsil etmek ve bir *spor gençliği* yetiştirmek amacı ile kurulan Türk Spor Kurumu'nun tüzüğünde, belirtilen başlıca prensipleri incelemek, siyasi elitlerin spordan bekledikleri konusunda bir fikir edinilmesini sağlayacaktır:

a) *Kurum, Türk devriminin esaslarını, milli onuru kendisine gideceği yolu gösteren bir ışık olarak tanır.*
b) *Kurumun bütün teşekkülleri ve üyeleri, birbirlerine kardeşlik sevgisi ile bağlıdırlar Kurumun parolası: (Hepimiz birimiz ve birimiz hepimiz için) dir.*
c) *Kurum sporcuları, her yerde Türk bayrağının ve Türk sporculuğunun şeref ve haysiyetini taşıdıklarını bian unutmamalıdırlar. Her sporcu, Türk mertliğinin, Türk temiz kanlılığının, yüksek yurtseverliğin ve Türkün büyük faziletlerinden olan disiplinin, fedakarlığın, başkalarının haklarına hürmetin, nefse hakimiyetin, iyi düşünerek isabetle karar vermenin ve kararlarını tam vaktinde tatbik etmenin, daima iyilik ve doğruluğun çok temiz bir örneği olacaktır.*
d) *Türk Spor Kurumu, yalancılığın, kıskançlığın, hilekarlığın, yurddaşlara düşmanlığın en büyük düşmanıdır. Türk sporculuğu herhangi bir spor savaşını seyretmek, yüksek terbiyesinde üstünlüğünü bütün dünyaya göstermekle ödevlidir. Türk sporcusu bu halile yurdda bütün yurddaşlara yüksek spor terbiyesini göstermek ve örnek olmak mevkiindedir. Bir spor sahasında seyretme terbiyesinin özü herhangi bir ilgi ile galip gelmesini istediği*

[246] Çağlar, B.K. (1936). Yaşar'ın Zaferi ve Spor Telakkimiz. Türk Spor Kurumu Dergisi. no.8.
[247] Çağlar, B. K. (1936). Kemalistler Spor Davasına El Koymuşlardır. TSK Dergisi. no.14, 2.

tarafa meyli diğer taraf için- basit şekilde de olsa şeref kırıcı bir tezahür haline sokmaktan büyük dikkatle kaçınmaktır. [248]

Böylece, 1922 yılında kurulmuş ilk düzenli spor teşkilatı, kuruluşundan itibaren parti ile olan yakın bağına rağmen, spor üzerindeki hakimiyetini kaybetmiş, bu durum Türk sporunun, partinin kontrolüne geçişini de beraberinde getirmiştir. Cumhuriyet'in kurulduğu yıllarda devlet, sporu yeniden teşkilatlandırmayıp, hali hazırda örgütlenmiş bir yapıya sahip olan Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakına teslim etmişse, 1936 yılında da *devletin spor hamlesi* aynı şekilde yeni bir kurumla değil, var olan bir kurumun değiştirilmesi ile gerçekleşmiştir.

Çalışmanın bir sonraki bölümünde yeni bir başlık altında incelenecek olan 1936 Berlin Olimpiyatları, TSK'nın ilk sınavı olarak karşımıza çıkmaktadır. Beden terbiyesi ve spor politikalarının bir gençlik meselesi olarak ele alınması, yeni teşkilatın bir spor-gençlik teşkilatı biçimiyle kurulması ve siyasi iradenin ifadelerinin *gençliğin spor yapması* üzerine şekillenmesi dolayısıyla, sporcuların olimpiyatlarda alacağı olası bir başarısızlık, partinin spor işlerinde yaptığı bu hamlenin eleştirilmesine neden olacaktır. Cumhuriyet'in kurulmasından itibaren bir şekilde kontrol altında tutulan spor işlerinin artık tam anlamıyla direksiyonuna geçilmesi ile birlikte karşılaşılacak olan bu *erken sınav,* oldukça önemli bir hal alacaktır.

1936 Berlin Olimpiyatları'nın Türk spor hayatına en büyük etkisi Almanlara *imrenme* duygusu olmuş[249], Olimpiyat oyunları sona erdikten sonra spor basınını en çok meşgul eden tartışmaların, olimpiyatlardan sonra spor işlerinde nasıl hamleler yapılması gerektiği hakkında olduğu görülmüştür. Olimpiyatlarda sporcuların göğüslerinde CHP amblemi ile yarışmış olmalarından sonra parti iyiden iyiye spordaki etkinliğini arttırma çabasına girmiş, bitişinden iki ay sonra 29 Ekim 1936'da lisanslı bütün sporcular, il ve ilçelerde düzenlenen törenlerle CHP'ye üye yazılmışlardır[250].

1937 yılının başından itibaren siyasi elitlerin dahi TSK'nın başarısını sorgulamakta olduğu görülmektedir. Kimi siyasilere göre de spor müsabakalarında ve spor işleri özelinde yaşanan her olumsuz olay sonucunda işin tek muhatabı olarak Parti

---

[248] Türk Spor Kurumu Nizamnamesi. (1936). Ankara. Ulus Basımevi.
[249] Tokatlıoğlu, A.E. (2012), a.g.e.
[250] Atabeyoğlu, C. (2001), a.g.e.

görülüyor, dolayısıyla güç ve prestij kaybediyordu. Spor işlerinin partiden ziyade devlet mekanizması içerisinde idare edilmesi gerektiği iyiden iyiye dillendirilmeye başlanıyor, Dâhiliye Vekili ve CHP Genel Sekreteri Şükrü Kaya, Başbakan İsmet İnönü'ye yazdığı 4 Ocak 1937 tarihli yazıda *"...Sporun devlete bağlanması, spor işlerinde daha sıkı bir disiplin vücut bulacağına ve mesuliyet sahibi bir makamın da meydana çıkmış olacağına ve daha büyük bir ahenkle çalışılarak spor ve gençliğin de kurtarılmış olacağına şüphe yoktur."*[251] diyerek beden terbiyesi ve spor ile ilgilenen gelişmiş milletlerin bunu bir Bakanlık, Müsteşarlık veya Başbakanlığa bağlı yüksek bir komite halinde uyguladığından bahsediyordu.

Yine Şükrü Kaya tarafından, 19 Mayıs 1938 günü Ankara'da yapılan Gençlik ve Spor Bayramı gösterilerindeki açılış konuşması, spor işlerinde yeni bir hareket görüleceğinin habercisi oluyordu [252];

> *"Aile ocağında, okulda, kışlada, tarlada, tezgahta ve fabrikada her yerde Türk çocuğunu, Türk gencini sağlam, gürbüz, neşeli, iyi huylu; işe, savaşa hülasa yaşamaya elverişli, yüksek ve seçkin vasıflı birer insan olarak yetiştirmek için Atatürk icab eden direktifleri vermiştir. Millet, Parti, Büyük Millet Meclisi ve onun Hükümeti, he rişte olduğu gibi, Ulu Önder'in bu idealini de az zamanda tahakkuk ettirecektir..."*

Nitekim Türk Spor Kurumu, tek parti döneminin siyasal şartları içerisinde oluşan devlet-parti özdeşliğinin sporun yönetimine yansıdığı sporda devletçilikle, particiliği birbirine karıştıran bir yapı oluşturmuş[253], bu dönem sonucunda Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilen 1938 tarih ve 3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanunu[254]ile TSK dönemi sona ermiştir.

2.2.2.2. Devletin Sporunun Erken İmtihanı: 1936 Berlin Olimpiyatları

Türk Spor Kurumu'nun kuruluşundan yaklaşık 3 ay sonra düzenlenen 1936 Berlin Olimpiyatları, hem Olimpiyat tarihi açısından hem de Türkiye'nin Olimpiyat katılımı açısından kendisinden önce yapılan Olimpiyat oyunlarından oldukça farklı bir yere sahiptir. 1929 itibaren programlı bir şekilde hareket eden, sporun siyasi iradenin kontrolü altına alınması süreci, 1936'da Türk Spor Kurumu'nun kurulması ile son

---

[251] BDA Cumhuriyet Arşivi, Belge No: 30.10.0.0 – 145.36.20

[252] Atabeyoğlu, C. (2001), a.g.e.

[253] Karaküçük, S. (1992). Türk Spor Kurumu Dergisi 1936-1938 Seçilmiş Spor Makaleleri, I.

[254] TBMM Zabıt Ceridesi (1938), Ankara. 2.

bulmuş, parti sporun *direksiyonuna* geçmiştir. Dolayısıyla bu durum, partiyi başarı halinde başarının tek sahibi yapacağı gibi, olası bir başarısızlık durumunda ise tek mesul olacağının açık bir şekilde göstergesidir. Aynı zamanda 1936 Berlin Olimpiyatları, siyasi bir propaganda şekli ile nazi hareketinin gölgesinde ve Olimpiyat çağrısı olarak sloganlarından birisi olarak değerlendirilebilecek "Der Jugend Der Welt"[255] sloganı ile olimpizm hareketine aykırı olarak *gençlerin* çağrıldığı, ulusların gençlerini ve dolayısıyla teşkilatlarının güçlerini yarıştıracak olan bir olimpiyattır. Ulus hareketinin bu kadar ön planda olduğu olimpiyatlarda sporcuların başarısı ulusun başarısı, başarısızlığı ise ulusun başarısızlığı olarak görülecekti. Böyle önemli bir Olimpiyat oyunlarına katılım konusunda özellikle basında büyük tartışmalar yaşanıyordu. Nitekim olimpiyatlara iki aydan az bir süre kala, hala Berlin'e hangi takımların katılacağı belli olmamış, basında da "Olimpiyat oyunlarına gitmeli miyiz?" "Hangi takımlarla katılacağız?" "Kimler katılmalı?" şeklinde birçok tartışma yürütülüyordu.

Olimpiyatlara katılması tartışmasız kabul edilen branşlar yalnızca binicilik ve güreşti. Ulusal ve uluslararası müsabakalarda alınan başarılı neticeler sonunda basında yapılan *"bu iki ekibimiz, talihi de biraz yardım ederse, umumi tasnifte mühim bir derece almaya namzet görülüyor*[256]*"* şeklindeki haberler ile madalya beklentisinin de özellikle bu iki branş özelinde olduğu anlaşılıyordu. Futbolcuların ve atletlerin Berlin'e başarı kazanabilecek bir seviyede olmadıkları hatta güreş haricindeki bütün branşların yalnızca Olimpiyatları izlemek için gittikleri söyleniyordu[257]. Cumhuriyet Halk Partisi tarafından hazırlanan "1936 Berlin Olimpiyatları'na katılmak için Başbakana Mariyat"[258] başlıklı raporda ise Olimpiyatlara iştirak etmenin önemi şu şekilde belirtiliyordu:

1- *Yüksek spor dünyasını sporcularımızın ve halkımızın kendi gözleriyle görmek faydası.*
2- *Katılacağımız sporlarda derece almak ve böyle yurdumuz ve ulusumuz için şeref kayırmak ihtimali.*
3- *Yapılacak beden terbiyesi gösterilerini ilgili gençlerimizin görüp asığlanması.*
4- *Hülasa sporcularımızın, talebemizin, idarecilerimizin görüş ve anlayış ufuklarını genişletecek, modern spor dünyasını tanımalarına vesile olacak bu fırsatı kaçırmamak.*

---

[255] Dünya Gençliği

[256] Berlin Olimpiyad Köyüne Merasimle Şanlı Bayrağımız Çekildi. (1936). Akşam. 30 Temmuz. 9.

[257] Şefik, E. (1936). Futbolcülerle Atletler Seyirci Olarak Berlin Olimpiyatlarına Gidecekler. Tan Gazetesi, 18 Temmuz. 5

[258] BCA, 490.01-1102.27.1.

Türk Spor Kurumu Başkanı General Ali Hikmet Ayerdem 22 Haziran 1936'da Top Dergisi'ne verdiği röportaj ile Türkiye'nin 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları'na katılacağını açıklıyordu:

> *"Olimpiyatlara iştirak edecek elli küsür memleket arasında, Türklerin bulunmaması ayıp olmaz mı? O Türk milleti ki, beynelmilel bütün spor federasyonlarına resmen dahildir. Bu iştirak yalnız kağıt üstünde mi kalmış olmalıdır? Filiyatta Türk milletinde spor hiç mi yoktur? Var da kafi değilse, acaba elli bu kadar milletin en gerisi, Türk milletinin sporu mudur?"*[259]

Türkiye'nin Olimpiyat Oyunlarına katılacağı, ancak bolca tartışılan hangi takımların katılacağının belli olmaması durumunu Osman Binzet durumu şu şekilde anlatıyordu; *"Papatya yapraklarını birer birer koparark seviyor, sevmiyor diye niyet tutulur gibi, idmancıların da olimpiyatlara iştirakleri gidiyor, gitmiyor şeklini aldı."*[260] Olimpiyata katılmasına kesin gözüyle bakılmayan takımlar da maçlar organize ediyor, basketbol takımı kaptanı Naili Moran'ın Ankara'da bulunduğu temaslar sonrasında, General Ali Hikmet Ayerdem'in de bizzat yerinde izlediği Yunanistan ile yapılan ve 49-12'lik etkileyici bir skorla kazanılan basketbol maçı ile *"biz de bu işi yapabiliriz"* mesajı veriliyordu[261]. Futbol takımı ise oynadığı iki hazırlık maçında muvaffak olamadıkları görüşü ile karşılaşıyor, basında *Berlin Olimpiyatına gitme sevdasından vazgeçmeleri gerektiği*[262] şeklinde haberler yapılıyordu. Ancak futbol takımı da Ali Hikmet Ayerdem'in *"Avusturya takımı ile yapılan hazırlık maçı bizim için ümit verici oldu"* diyerek Cumhuriyet Gazetesi'ne verdiği röportajda konudan şu şekilde bahsediyordu:

> *"Sporda yenilmek kadar yenilmek de tabi ve caiz olduğuna ve futbolcularımızın son oyunlarda gösterdikleri gayret ve muvaffakiyetin hakikaten şayanı takdir ve iftihar bulunduğuna göre olimpiyatta bayrağımızın temsil edilmek üzere futbolcularımızın da gönderilmesine hükümetimizin karar vermiş bulunması elbette haz ve memnuniyeti mucip bir keyfiyettir."*[263]

Nitekim bu açıklamanın sonunda olimpiyatlara katılacak kafile de açıklanıyor; güreş, binicilik, basketbol, bisiklet, eskrim, futbol ve yelken şubeleriyle Türkiye'nin

---

[259] General Ali Hikmet Ayerdem Olimpiyad İşlerimiz Etrafında Beyanatta Bulundu. (1936). Top, 22 Haziran, 5.

[260] Binzet, O. M. (1936). Berlindeki Futbol Turnuvasına İştirak Etmeseydik Büyük Bir Fırsat mı Kaçıracaktık? Top, 20 Temmuz..3.

[261] Tokatlıoğlu, A.E. (2012), a.g.e.

[262] Milli Futbol Takımımız Namzetleri İki Tecrübede Muvaffak Olamadılar. (1936). Akşam. 1 Temmuz. 8.

[263] Milli Futbol Takımımız Müsabakalara Girecek. (1936). Cumhuriyet, 19 Temmuz. 6.

toplam 7 spor dalında 1936 Berlin Olimpiyatları'na katılmasına karar veriliyordu. En başarılı sporculardan sayılan atletlerin Berlin'e götürülmemesi, kuruluşu ve temeli atletizm olan olimpiyatlara atletlerin götürülmemesi ile atletlerin hakkının heba edildiği[264],alınan kararın ülkemizde atletizmi teşvik eder maiyette olmadığı[265], bu gibi çalışmaların sonucunda atletizme nihayet verilmesi, atletini, antrenörünü, idarecisini, federasyonunun dağıtılmasının makul olacağı[266] şeklinde haberler yapılıyor, TSK'nın almış olduğu bu karar, ağır bir dille eleştiriliyordu. İşin daha da ilginci, atletler Berlin'e gönderilmemesine rağmen, yeni atletizm federasyonu başkanı Vildan Aşir Savaşır, kafileye dahil ediliyordu[267]. Açık bir şekilde basında da bahsedildiği üzere olimpiyatların temelinde atletizm olmasından ötürü alınacak bir başarısızlıktan partinin mesul olacağının yaşattığı korku nedeni ile atletizmciler Berlin kafilesine dahil edilmiyordu.

Nitekim beklendiği üzere olimpiyatların en mühim kısmını atletizm yarışları oluşturuyor, 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları'nın en çok konuşulan atleti siyahi Jesse Owens'ın birinciliğinin ardından Hitler'in bu atleti tebrik etmek için kürsüye çağırmadan stadı terketmesi ve IOC tarafından kendisi statta iken ya madalya alan her milleti ayırt etmeden tebrik etmesi ya da hiçbirini tebrik etmemesi şeklinde uygun bir dille uyarılması[268] gibi en can alıcı olayları da atletizm müsabakaları esnasında yaşanıyordu.

İçerisinde bulundurduğu yenilikler ve modern Olimpiyat tarihinde yaşattığı ilklerden ötürü *ilklerin ve rekorların olimpiyatı* olarak tarihe geçen 1936 Berlin Olimpiyatları, rekor sayıdaki izleyici ve sporcu katılımı dolayısıyla dünyanın en büyük spor hareketi[269] olarak belirtilen yarışmalara 49 ülkeden 3728'i erkek, 328'i kadın

---

[264] Giray, A. (1936). Balkan Oyunlarını Unuttuk Mu? Top Dergisi, 4 Ağustos. 3.

[265] Berlin'e Atlet de Göndermeliyiz. (1936). Top Dergisi, 2 Temmuz. 3.

[266] Binzet, O.M. (1936). Atletizmimiz Öldü Mü? Top Dergisi, 27 Temmuz 1936. 6.

[267] 1935 yılında Türkiye Atletizm Federasyonu tarafından İstanbul'da Fenerbahçe Stadı'nda düzenlenecek olan Balkan Oyunları Atletizm Şampiyonası düzenlenirken, CHP il teşkilatı şeref tribününden 25 kişilik yer talebinde bulunuyor, ancak yaklaşık 35-40 kişi alabilecek bir şeref tribünü bulunması ve bu yerlerin Olimpiyatlara katılacak olan misafir takımlara verilecek olması dolayısıyla Felek, bir mektupla durumu il teşkilatına özür dileyerek iletiyordu. Ancak TSK kurulduktan ve spor, partinin idaresi altına girdikten sonra yapılan ilk iş, Burhan Felek'in tasfiye edilmesi oluyordu. Yıllar sonra Burhan Felek, olayı, "Ben Halk Partisi'ne üye idim. Parti teşkilatı buna rağmen sırf bana muğber olmasından beni harcadılar…" şeklinde aktaracaktı. Bkz. Atabeyoğlu (2001). a.g.e. s.18.

[268] Koryürek, C. (2000) Olimpiyadlar, TMOK Yayınları, İstanbul.

[269] 1936 Berlin Olimpiyatları: Dünyanın En Büyük Spor Hareketi. (1936). Top Dergisi, 20 Temmuz. 8-9.

olmak üzere toplam 4066 atlet katılmıştır. Modern Olimpiyatlarda ilk kez, eski bir gelenek tekrar canlandırılmış ve 20 Temmuz'da Yunanistan'ın Olimpiya Dağı'ndaki Zeus Mabedi'nde 12 genç kız tarafından güneş ışınlarıyla yakılan[270] Olimpiyat Meşalesi, Yunanistan'ın Olimpos bölgesinden başlayarak, 3075 atlet tarafından[271] taşınarak Berlin'e getirilmiştir. Meşale şehre girdiğinde kilise çanları çalınmış[272] ve Olimpiyat ateşi Alman atlet Şilkin tarafından yakılmıştır.

On birinci Yaz Olimpiyat Oyunları'nın açılış töreni, 1 Ağustos'ta düzenlenen ihtişamlı bir törenle 200 bin kişilik Berlin Olimpiyat Stadı'nda yapılmıştır. Olimpiyatların açılış töreninde, önce Alman ulusal marşı söylenmiş, ardından nasyonal sosyalizmin marşı, *Horst-Wessel Marşı* çalınmıştır.[273] Olimpiyat çanının çalınması ile birlikte ülkelerin geçit töreni başlamış, olimpiyatlarda ilk ev sahibi olan ülke olarak Yunanistan en başta olmak üzere, Almanca isimlerine göre alfabetik sırayla diğer ülkeler yer aldıktan sonra en son ev sahibi ülke Almanya yürüyüşü tamamlamıştır.[274] Türk kafilesi, yürüyüşü 72 kiloda güreşçi Nuri'nin peşinde tamamlamıştır. Türk sporcuların geçidi sırasında Alman seyircilerin coşkun tezahüratı dikkat çekmiştir. Sonrasında, olimpiyatların banisi (kurucusu) Baron Coubertin, ilk konuşmayı yapmıştır; *"Olimpiyat oyunlarının gayesi kazanmaktan ziyade, iştirak etmek ve iyi bir mücadelede bulunmaktır."* [275] Alman Devlet Başkanı Adolf Hitler ise açılış nutkunda barış ve kardeşlik mesajı vererek olimpiyatın açılışı yapmıştır;

> *"Dünyanın beş kısmından gelen binlerce gençler burada haftalarca kardeş hayatı yaşayacaklardır. Bu mesut neticeyi temin etmekle, Almanya sulha büyük hizmette bulunduğuna kanidir. Almanya devlet reisi sıfatıyla büyük bir samimiyetle sulha bağlı olduğumu resmen beyan ederken, daimi idealim olan kardeşliğin yalnız sporcular arasında değil, bütün milletler arasında teessüssünü de candan temenni ederim. Bu samimi arzu ve temenni ile On birinci Olimpiyatı açıyorum"*[276]

---

[270] Haber, 21 Temmuz 1936; kaynak: Bozkurt, C. (2014). Nazilerin Gölgesinde 1936 Berlin Olimpiyatları ve Türk Sporcuların Müsabakaları. History Studies. 6, 17-41.

[271] Koryürek, C. (2000), a.g.e.

[272] Berlin Olimpiyadı. (1936). Akşam. 2 Ağustos. 1.

[273] Uluğ, N. (1936). Olimpiyatlar Hakkında Umumi Mutalalar. Türk Spor Kurumu Dergisi. no.7, 8.

[274] Hemşeri, M. T. (1936). Berlin Olimpiyatlarını Alman Devlet Reisi Açtı. Top Dergisi, 4 Ağustos. 6.

[275] Hemşeri, M. T. (1936), *Aynı haber.*

[276] On Birinci Olimpiyatlar Açıldı- Dün Berlinde Çok Büyük Merasim Yapıldı. (1936). Cumhuriyet. 2 ağustos. 1-9.

1896'da düzenlenen ilk olimpiyatlarda maraton şampiyonu olan Yunan atlet Spiridon, Yunanistan'dan getirdiği zeytin dalını Hitler'e takdim etmiş ve şu sözleri söyleyerek açılış merasimini sonlandırmıştır;

> *"Size Olempinin bu zeytin ağacı dalını bir aşk ve sulh timsali olarak getiriyorum. Biz milletlerin daimi surette ve münhasıran bu gibi muslihane mücadeleler sahasında karşılaşmalarını arzu ediyoruz."* [277]

Kuşkusuz 1936 Berlin Olimpiyatları'nda Türkiye açısından yaşanan en önemli hadise, ilk defa kazanılan Olimpiyat madalyaları olmuştur. Serbest güreş kategorisinde 79 kiloda mücadele eden Mersinli Ahmet (Kireççi), Olimpiyat üçüncüsü olarak ilk kez Olimpiyat kürsüsüne çıkarak Türk spor tarihine geçmiştir. Grekoromen güreşte 61 kiloda mücadele eden Yaşar Erkan tarafından kazanılan Olimpiyat şampiyonluğu ise bahsedilen dönemde Türk sporu açısından kazanılan en parlak zaferdir. Yaşar, Türkiye'ye olimpiyatlarda ilk altın madalyayı kazandıran sporcu unvanıyla tarihe geçmiştir. Türkiye açısından Berlin Olimpiyat Oyunlarının bir başka önemli özelliği, ilk defa iki kadın sporcunun Olimpiyat Oyunları'na katılmış olmasıdır. Olimpiyatlarda Türkiye'yi eskrim branşında, Suat Fetgeri ve Halet Çambel temsil etmiştir.

Erken Cumhuriyet döneminde devlet-parti özdeşliğinde sporun devletleştirilmesinden ziyade partileşme hareketi sonucunda, spor işlerinde direksiyona geçilmesi ile spor politikalarının bir sonuca varması, en azından beklentinin bu yönde olması açısından mühim bir zamanda yapılan 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları, spor tarihinde kırılma anlarından birisidir. Nitekim devletin/partinin sporu ikileminde erken bir sınav olarak karşımıza çıkan Olimpiyatlardan sonra yaşanan gelişmeler, sporun devlet idaresi altına alınması kararı ile birlikte yeni bir dönem içerisine girmesine vesile olmuş, üzerinde 5 yıl çalışılan Alman gençlik örgütünün kurucusunun davet edilmesi ile başarılı olacağı düşünülen ve hayata geçirilen *spor teşkilatının,* iki yıl süreyle spor işlerini yönetebilmesi sonucunda spor işlerinin partiden devlete geçişi, siyasi elitlerin bu işi yapamadığının itirafı olarak değerlendirilmiştir.

---

[277] Hemşeri, M. T. (1936), *a.g.h.*

2.2.3. Erken Cumhuriyet Döneminde Devletin Beden Terbiyesi Spor Yaklaşımı

Erken Cumhuriyet döneminde beden terbiyesi ve spor politikalarının incelendiği çalışmalarda görülen ortak nokta, sporun, hiçbir zaman bir boş zaman aktivitesi, eğlence amaçlı bir etkinlik veya yarışma amacı güden bir aktivite olarak görülmediği, aksine belirli politikalar içerisinde bir araç olarak kullanıldığıdır. Beden terbiyesi ve sporun öneminin fark edilmesi ve algılanması ile sosyal politikaların bir parçası olarak değerlendirilmesine yönelik yaşanan bu kırılma sonucunda, spor, sosyal hayata müdahale etme yolunda en etkili araçlardan birisi haline gelmiştir. Dolayısıyla beden terbiyesi ve spor *erken Cumhuriyet döneminde devletin spora yaklaşımı* başlığı altında değerlendirildiği zaman iki temel mesele etrafında şekillenmektedir; uzun süren savaşlardan, salgın hastalıklardan, açlık gibi nedenlerden ötürü bozulmuş olan sağlığın en kısa yoldan düzeltilmesi ile fiziksel, ruhsal ve ahlaki gelişimin sağlanması; Türk milletine ulus bilinci ve millete ait olma duygusunun aşılanması ile vatanlarına bağlı ve olası savaş durumlarına fiziksel olarak daima hazır olması.

Spora yaklaşım konusu, farklı başlıklara ayrılarak incelendiğinde dahi, bir ortak nokta olarak, yeni insanın inşa edilmesi noktasına ulaşıldığı görülmektedir. Yeni uygulanacak tüm politikaların uygulanabilmesi ve Cumhuriyet insanının bu politikaları ideolojik anlamda benimseyebilmeleri için, vatandaşların yeni insan olarak şekillendirilmiş olması gerekmektedir. Uzun yıllar süren savaşlardan çıkarak bağımsızlığa kavuşan her yeni devletin ilk yaratmaya çalıştığı şey *yeni insan*dır. Nitekim yeni rejimin siyasi elitleri, vatanını seven ve fiziki olarak buna yeterli olan, becerikli, ileri derecede çalışkan, sorumluluklarının farkında olan Cumhuriyet'in *yeni insanını* şekillendirmeden, uygulanan herhangi bir politikanın başarıya ulaşamayacağının farkına varmıştır. Dolayısıyla sporun mücadeleci, yarışmacı, eğlence amaçlı özelliklerinin geri plana atılma çabası sonucunda beden terbiyesi ve spora faydacı gerekçelerle değer verilmiş olması da bu durumun bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Yiğit Akın'a göre, *"yeni"* kavramı ile yurttaşlara dayatılmak istenen, kendisini ve toplumla ilişkilerini yeni bir düzlemle algılama bilgisi, devlete ve millete sadakat duygusunu kazandırmaktır[278]. Yeni insanın oluşturulması noktasında ise beden terbiyesi ve spor, bireylerin fiziksel ve ideolojik olarak geliştirilmesine yönelik

[278] Akın, Y. (2005), a.g.e.

fonksiyonlara sahip olmasının fark edilmesinden ötürü, birincil öneme sahip olacaktır. Nitekim Atatürk 1935 yılı Ulusal seçim beyannamesinde siyasi iradenin yetiştirmeyi arzuladığı insanı şu şekilde tanımlamıştır: "Yüksek inkılâpçı bir kültür seviyesine varmak için, önümüzdeki yıllarda daha çok emek vereceğiz. Müsbet bilimlerin temellerine dayanan, güzel sanatları seven, fikir terbiyesinde olduğu kadar beden terbiyesinde kabiliyeti artmış ve yükselmiş olan erdemli, kudretli bir nesil yetiştirmek, ana siyasamızın açık dileğidir.[279]"Başvekil Şükrü Kaya'nın da Beden Terbiyesi Kanunu'nu meclise takdim ederken tanımladığı yeni insan, devletin beden terbiyesi ve spora yaklaşımını gösterme noktasında yeterli olacaktır: "Bizim Atatürk rejiminin Kemalist inkılâbının adamı güzel vücutlu, sağlam düşünceli, cesur, vakur, hakkını ve fikrini her yerde müdafaa eder, neşeli ve ciddi olmaktan ibarettir"[280].

Devletin beden terbiyesi ve spor yaklaşımı spor politikaları üzerinden incelenmeye çalıştığı zaman görülmektedir ki devletin sporu idaresi altına alması sürecinde ilk yapılmak istenen şey, beden terbiyesi ve spor arasındaki farkın giderilmek istenmesi, sporun mücadeleci, rekabetçi, saldırgan, bireysel yönlerinin bastırılması ve *kitleler için spor* görüşü ile birlikte birleştirilmek istenen iki kavramın, beden terbiyesi yönüne doğru yönlendirilme çabasıdır. Yiğit Akın'a göre, bir yandan beden terbiyesi ve sporu içeren devlet politikalarının ortaya konması, bir yandan da politikaları hazırlayanlar ve politikaları uygulamak zorunda kalanların tarihselleştirilmesi, Cumhuriyet dönemi spor tarihinin ne kadar dinamik ve politik olduğunun göstergesidir[281]. Nitekim politikaların muhatabı olan vatandaşlar ve siyasi elitler, kimi zaman bu politikaları özümseyerek kabul etmişler, kimi zaman açıkça eleştirerek reddetme yoluna gitmişler veya politikalara herhangi bir eleştiride bulunmayıp sessiz kalarak uygulanan politikaların etrafından dolanarak kendi bildiklerini yapmaya devam etmişlerdir. Dolayısıyla bütün bu politikaların arasında kendi iç dinamiklerinden hem de her politikanın içerisindeki kişilerin farklı yaklaşımlarının olmasından ötürü çözümlemesi oldukça zor olan bir iç içe geçmişlik durumu bulunmaktadır. Spor politikaları farklı başlıklar halinde ayrıldığında, bütün bu iç içe geçmişlik durumuna rağmen varılmak istenen nokta önemlidir; 1929 yılından itibaren kontrollü bir şekilde

[279] BCA:490.01/355.1491.1.17
[280] TBMM Zabıt Ceridesi (1938), Ankara.
[281] Akın, Y. (2005), a.g.e.

devlet idaresi altına alınma sürecinden geçen beden terbiyesi ve spor, erken Cumhuriyet döneminde siyasi iktidar perspektifinden bakıldığında fiziksel temelli yapısından öte ne ifade etmektedir?

2.2.3.1. Bir Sağlık Projesi Olarak Beden Terbiyesi ve Spor

Uzun yıllar boyunca süren savaşlardan çıkan devletlerde açlık, yoksulluk, salgın hastalıklardan ötürü nüfusun sağlık açısından perişan olduğu bir ortamda hekimlik alanında çalışanların sayısının da kısıtlı olmasından ötürü beden terbiyesi ve sporun, 19.yüzyılda özellikle Avrupa'da halk sağlığı politikaları içerisine dahil edildiği görülmektedir. Türkiye'de de yaklaşık on yıl süren bir savaşlar serisinden çıkan halk, nitelik ve nicelik bakımından perişan olmuş bir vaziyetteydi. Atatürk TİCİ'nin Ankara'da yaptığı 3. Kongresi sırasında kendisini ziyarete gelen heyet temsilcilerini kabul ettiği bir toplantının sonunda meşhur *Gürbüz ve Yavuz evlatlar* yetiştirilmesini istediği ve spor tarihçileri tarafından beden terbiyesi ve spor hakkında en kapsamlı olarak kabul edilen konuşmasında, karşılaştığı manzarayı, "…tarihlerde cihan hakimi olmuş koskoca Türk milletine bugünkü neslimiz varis olduğu zamanda bu koca milleti biraz zayıf, biraz hasta, biraz cılız bulmuştuk" şeklinde anlatmış ve bu neticeyi görmediği takdirde güveninin tükeneceğinden bahsetmiş, teşkilattan beklentileri noktasında sıhhi olarak beklentilerini şu şekilde anlatmıştır; "Bir heyeti içtimaiye yalnız spor ile tebdili renk ve kuvvet edemez. Orada hakim olan sıhhi, içtimai, medeni ve birçok esbap ve şeraitin teminine matuf teşebbüs ve tedbirler tatbik olunmak lazımdır ki bu olunmaktadır." Aynı zamanda 13 Ocak 1923'de Başvekil İsmet İnönü'nün söyledikleri yeni rejimin liderlerinin bu konuda spora bakış açısını özetle yansıtacak ve bu anlayışın erken Cumhuriyet döneminde spora yaklaşım noktasında büyük bir etkisi olacaktır:

> *"İdmanın Türk gençliği için pek çok faydaları olacak, gerek ordunun ve gerek bütün gençlerin idman sayesinde iyi bir sıhhat sahibi olarak vatana ve memlekete kıymettar hizmet edecekler ve idman gençleri mesavi-i ahlakiyeden kurtarmak için iyi bir amil olacaktır*[282]*"*

Bununla birlikte, Türk spor tarihinin ilk teşkilatlı spor örgütü TİCİ'nin nizamnamesinde beden terbiyesi ve spordan beklenen asli görevler, yeni rejimin liderlerinin söyledikleri ile birebir uyuşmaktaydı. TİCİ'nin kuruluş amaçları arasında

[282] Akın, Y. (2005), a.g.e.

Türk insanının bir yandan hastalıklar, diğer yandan hastalıkların en büyüğü olarak oturganlık, gevşeklik ve rahatı sevmek gibi olumsuzluklar vurgulanarak toplumun *ruhsal ve fiziksel seviyede* yeterli düzeye getirilmesi bulunmaktaydı ve durum şu şekilde anlatılmaktaydı;

> *"Türk ırkı, bugün kemiyet ve keyfiyetçe korkunç bir uçuruma doğru sürüklenmektedir. Elimizde muntazam ihsaiyat olsaydı bu acı hakikati rakamların kat'i lisanile ifade ve itaha edebilirdik. Mamafih askere davet olunan kura neferlerinin kısmı azamının hasta ve illetli çıktığı hüzünaver tecrübelerle sabit olunmuştur. Bu hal böyle gidecek olursa bu güzel yurdumuzu düşmana karşı koruyacak değil, üzerinde yaşayacak kafi adama bile malik olamayacağız.*[283]"

Aynı zamanda kuruluş amaçlarının birinci maddesi de "Gençlere spor sahaları açarak onların içkiden, kumardan ve muhtelif suiistimallerden uzaklaştırılması ve bu sayede sıhhat ve ahlakı umumiyenin ıslahı" şeklindedir. Dolayısıyla görülmektedir ki fiziksel ve ruhsal yönden sağlığın düzeltilmesi meselesi TİCİ'nin kurulmasındaki en mühim sebepler arasındadır.

Erken Cumhuriyet döneminde Beden terbiyesi ve sporun temel amacı, eğlenceden, herhangi bir yarışmada başarılı olmaktan veya rekorlar kırmaktan, bireysel olarak kazanılacak başarıdan ziyade, bütün nüfusun, salgın hastalıklar, yoksulluk, kötü beslenme ve diğer tüm problemler sebebi ile bozulmuş olan sağlığının düzeltilmesidir. Tıbbi personel sayısındaki yetersizlik ve altyapının zayıf olmasından ötürü, hemen hemen hiçbir ekipmana ihtiyaç duymadan yapılan fiziki kültür ve spor hareketleri, tıbbi alanlarda da popülerleşmeye başladı. Hatta kimi zaman sporun sağlık üzerindeki etkisi o kadar abartılmaya başlandı ki, spor alanları açmak hastane kurmakla mukayese edilmeye başlandı[284]. Dönemin önemli spor insanlarından Vildan Aşir, insanları spora yönlendirmek için, "Onu bir profesyonel ve teknik boğuşma olarak değil; maddi, manevi birçok hastalıklardan koruyan, yükselten, yetiştiren, insanca bir iş, bir ülkü olarak gösterilmeli" diyerek ekonomi savaşında dahi yurdun verimini arttıracak en büyük kuvvetin bu savaşı yapacak olan işçinin sağlığı ve onun sağlığının kuvveti olarak göstermiştir. Bu neticeye götürecek olan yolun ne olmaması gerektiğini "ne bugün mekteplerimizde haftada bir defa yaptırılan gösteriş koruma jimnastiğidir, ne kulüplerde uzun yıllardan beri değişmeyen bellenmiş elemanlara bağlı kalan spesyalizasyon

[283] Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Teşkilat ve Nizamat-ı Umumiye (1923). Kaynak: Özmaden, H. (1999), a.g.e.
[284] Akın, Y. (2004), a.g.e.

sporudur, ne de ticaret evi görüşü ve duygusu ile işlemeğe mecbur olan sportif sirkler sahibi profesyonelliktir." şeklinde açıklamış, bunun ancak güçlü bir kurumun kökünden yapacağı değişiklikler ile sporun bir yurt davası olarak şekillenebileceği bir sistem vasıtası ile başarılabileceğini söylemiştir[285].

Erken Cumhuriyet döneminde siyasi iradenin sporu bir sağlık projesi olarak ele alması noktasında, başlangıcı 1929 yılı olarak kabul edilen sporda devletleşme hamlesinin sebeplerini incelemek gerekmektedir. Nitekim çalışmanın içerisinde bahsedildiği üzere sporda devletleşme hamlesinin en büyük nedeni sporu mücadeleci, yarışmacı ve bireysel yanlarından kurtarıp kitleler için yapılmasını sağlamaktır. Kuşkusuz sporun kitleler için, herkes tarafından yapılmasını sağlamak için yapılan bu hamle, devletin spora yaklaşımının da algılanmasını sağlayacaktır. Beden terbiyesi ve spor politikalarının halk sağlığı politikalarına dahil edilmesi, spordan beklentilerin ölçeğini ortaya koymakta, elit sporculuktan ve bireysel kazanılan başarılardansa sporun günlük hayata dahil edilmesi, herkes tarafından yapılması ve sağlık durumunu geliştirmesinin hedeflendiğini göstermektedir.

Yiğit Akın'a göre beden terbiyesi ve sporun ortalama sağlık düzeyini yükseltici yönde kurgulandığı en belirgin alan eğitim sistemidir[286]. Özellikle İsveç jimnastiklerinin öncüsü Selim Sırrı Tarcan sayesinde beden terbiyesi ve sporun, okul çocuklarının sağlıklı ve çevik olmasını, bedensel olarak problemli olanları rehabilite etmeye yönelik kurgulanması mümkün olmuş, yeni Cumhuriyet Türkiye'sinin genel sağlık politikası ile birlikte beden terbiyesi derslerinin müfredat içerisinde yer alması mümkün hale gelmiştir.

Siyasi iktidarın beden terbiyesi ve spora bakışı, sağlık alanındaki etkileri üzerinden değerlendirildiğinde, beden terbiyesi ile sağlık düzeylerini yükseltmesi amaçlanan bireylerin sağlıklı anneler tarafından yetiştirebileceği fikrinden yola çıkılarak, dönem içerisinde özellikle gazete haberlerinde kadınların spor yapmaya teşvik edildiği görülmektedir. Örneğin Fetgeri'nin, kadının spora katılımının öneminden bahsettiği şu satırları, dönemin bakış açısının algılanması açısından oldukça mühimdir:

---

[285] Aşir,V. (1935). Yeni Nesil İçin. Ülkü. 28. 296- 298.

[286] Akın, Y. (2004), a.g.e.

"Kadınları sağlam, kuvvetli ve sporcu olmayan bir milletin akıbeti, erkekleri sporda ne kadar çalışırlarsa çalışsınlar, vücutlarına ne kadar itina ederlerse etsinler, gene şüphelidir. Sapa sağlam bir anneden doğmamış bir çocuk, bütün ömrünü ilaçlarla idame ettiren bir insan mevki ve vaziyetinden kurtulamaz. Hareketin, sporun kıymet ve ehemmiyetini anlamamış annelerle dolu bir memleketin çocukları da sporu, tatmini mecburi bir ihtiyaç şeklinde değil, münhasıran zevk ve hevesi eğlenceyi tatmin için yapınla alelade bir oyun şeklinde telakki etmek gafletinden kurtulmazlar"[287]

Bu bağlamda kadına yüklenen görev vücudunu zinde tutmak ve sağlıklı bir anne olarak gürbüz evlatlar yetiştirmesini sağlamaktır. Nitekim kadınların doğurganlıklarına zarar verme ihtimallerine karşı, fazla temas içeren futbol, boks gibi erkek sporlarını değil, yüzme, yürüyüş, voleybol gibi temas içermeyen *hafif sporlara* yönlendirilmesine yönelik tartışımalar da bu açıdan iyi bir örnektir:

"Kadınlar hangi sporları yapabilirler? Futbol gibi, Avrupa'da da bir zamanlar moda oluşmuşken sonra kadının zarifliği ile uyuşması birçok bakımdan imkansız olduğu anlaşılarak kendi federasyonlarınca yasak edilen hariç, kadınlar hemen her sporla uğraşabilirler."[288]

Kültür ve sosyal faaliyetler ile Kemalist fikirleri ve onun inkılaplarını halka tanıtmak amacı ile kurulan Halkevlerinde de Türk gençliğinde ve Türk halkında, spor ve beden hareketlerine sevgi ve ilgi uyandırmanın öneminden ve sporu milli bir faaliyet haline getirmenin öneminden bahsedilmiştir. Beden terbiyesi ve sporun sağlık politikaları içerisinde kurgulanmasının örnekleri, Halkevleri spor şubesinin amaçlarında da açıkça görülmektedir.

"Halkevleri için spor, gencin, yaşlının sağlık durumunun düzelmesi, sağlık neşesinin artması, çalışan Türkün iş veriminin fazlalaşması ve bunlardan daha evvel de her Türkün yurdunu korumak için muhtaç olduğu kudreti elde etmesi: gözü pekliğe, becerikliliğe, dayanıklılığa kavuşması için bir yol demektir."[289]

1935 yılında Halkevlerinin çalışmaları ile alakalı hazırlanan raporun spor kısmında modern sağlık anlayışının esası olarak gösterilen ev ve oda jimnastikleri hakkındaki şu kısım oldukça dikkat çekicidir; *"Vatandaşlara modern sıhhat telakkisinin esası olan ev ve oda jimnastikleri öğretmek ve bunun günlük yaşayışın en lüzumlu bir vasıtası olduğuna herkesi inandırmak şubenin en büyük vazifesidir."* Bununla birlikte

---

[287] Fetgeri, A. (1930). Kadınlar ve Spor. Türk Spor. Yıl:2, No: 10/62. 6.

[288] Para, F. (1936). Kadın ve Spor. Türk Spor Kurumu Dergisi. 29 Haziran. no:1, s:11

[289] C.H.P. (1935). 103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı. Halkevleri 1932-1935

ferdin ve ulusun bedeni, ruhi ve ahlaki eğitiminde ve sağlığında büyük önemi olan jimnastik ve beden hareketleri şu şekilde tarif ediliyordu: "Özgen beden hareketleri, ritmik jimnastik, artistik danslar, toplu yaya gezintileri, gülle, trapez, sandov gibi araçlarla yapılan jimnastik. Bu jimnastik ve beden hareketleri ile bütün çeven gençliği (spor kulüplerine girmiş veya girmemiş) ve halk uğraştırılmaya çalışılır."[290]

1936 yılında TİCİ'nin TSK'ya dönüşmesi ile sonuçlanan devletleşme hamlesinin sebeplerinden birisi olarak, devletin spor politikalarının yurdun her kısmında aynı şekilde uygulanmadığı ve cemiyetin bu fikri benimsemiş olması üzerine olduğu gözlemlenmektedir. Devletin spora yaklaşımı noktasındaki kitleler için spor görüşünün içerisinde yer alan halk sağlığıyla uğraşma kaygısı da, bu geçişin ana nedenlerinden birisi olarak görülmektedir. Nitekim Türk sporu, "millet ölçüsünde beden, ruh ve kafa gelişmesini sağlayacak tedbirleri almak[291]" demek olacak, yeni şampiyonlara değil bütün milli kuvvetlerin geliştirilmesine yardımcı olacaktır[292].

Beden terbiyesi ve sporun, sağlığı geliştirme amacı ile ele alınması; siyasi elitlerin spor alanına el koyması sonucunda TSK'nın kurulması ile sporda devletleşme hareketinin sonuca ulaşmasının başlıca nedenlerinden birisi olarak görülmektedir. Dolayısıyla erken Cumhuriyet döneminde yeni devletin spora yaklaşımı ele alındığında, sağlık konusunun, hem ilk günden itibaren beden terbiyesi ve sporun sağlık politikalarına eklemlenmesi açısından bir amaç olduğu, hem de devletleşme hareketinin gerekçelerinden birisi haline geldiği görülmektedir.

2.2.3.2. Beden Eğitimi ve Sporda Sporun Yeni Tasnif Öznesi: Fayda

Erken Cumhuriyet döneminde devletin beden terbiyesi ve spora yaklaşımını incelerken önemli nedenlerden birisinin askeri hazırlık sürecinin bir parçası olarak ele alındığı görülmektedir. Beden terbiyesi ve sporun askeri bir disiplin olarak ele alınması ve askere hazırlık sürecinin bir parçası olarak ele alınması fikri 19. yüzyılın başlarından itibaren, ulus devletlerin kurulması ile devlet ve ordunun yapılarındaki değişim ile doğrudan bağlantılıdır. Ulus devlete geçiş ile birlikte lejyoner birliklerin tasfiyesi gerçekleşmiş, herkesin askere alınacağı vatandaş ordularından oluşan düzenli askerlik

---

[290] C.H.P. (1935). a.g.e.

[291] Çağlar, B.K. (1936). Spor Lüks Değil İhtiyaç. Türk Spor Kurumu Dergisi. 7 Eylül. No. 11, 2.

[292] Çağlar, B.K. (1936). Birimiz Hepimiz İçin Hepimiz Birimiz İçin. Türk Spor Kurumu Dergisi, 10 Ağustos. no.7, 2.

sistemleri kurulmuştur. Tüm vatandaşların aynı zamanda ulusu savunacak birer asker olduğu bir düzende ise vatandaşların vücutlarını diri tutması, spor yapması ve askerdeki yoğunlaştırılmış eğitimi almadan önce askeri bilgilerin temelini alması, beden terbiyesi ve sporun mücadeleci, eğlenceli, birleştirici yönlerinden ziyade, militarist bir bakış açısıyla bir ödev ve milli bir vazife olarak ele alınması sonucunu doğurmaktadır.

Uzun yıllar süren savaşlardan sonra Avrupa'da beden terbiyesi ve spor işleri çok ciddi bir alaka ile karşılanmaya başladığı, spora verilen önemin militarist amaçlara doğru yönelmesine vesile olduğu özellikle Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra kendisini milli müdafaaya hazırlayan her devletin, bir spor-gençlik, izcilik gibi yarı askerlik özelliği taşıyan teşkilatlar kurduğu ve savaş yapacak olan insanlarını, bu teşkilatların içerisinde sportif hareketlerle fakat askeri amaçlarla yetiştirmeye başladığı görülmektedir. Türkiye'de ise bu ihtiyaç özellikle 10 yıl süren savaşlar serisinin sonunda Balkan Savaşları'ndan sonra iyiden iyiye ortaya çıktığı gözlemlenmiştir. Tamamen askeri amaçlara yönelik kurulmuş olmasa da Türk spor tarihindeki ilk merkezi spor teşkilatı olan TİCİ'nin nizamnamesindeki *"sağlam ve becerikli anasır (insanlar) yetiştirerek, silahşörlüğü, biniciliği, denizciliği tergip (tertip) ve teşvik ederek, teşkilatı askeriyeye ait vazaifin teshili"* maddesi, genç insanları askere hazırlamayı TİCİ'nin amaçlarından birisi olarak göstermektedir. Atatürk, TİCİ'nin üçüncü kongeresini temsilen kendisini ziyaret eden delegelere yaptığı konuşmada, dünyadaki spor hayatının ne denli mühim olduğundan ve ordunun, mukaddes vatanın ve Türk milletinin yüksek şeref ve menfaatini müdafaa ettiğini söylemiş, bütün millet evlatlarının sportmen yapmak için saf olunan mesainin öneminden bahsetmiştir. "Ve şerefli ordumuza kıymetli bir menba teşkil edebilmek noktai nazarından kahraman ordumuzca da en ali hissiyat ile takdir, takdis ve himaye olunmaya şayan ulu bir menba kudsiyetini ihraz eder."[293] şeklindeki açıklaması ile bütün milleti sportmen bir hale getirmenin ordu ve milli savunma açısından önemli olduğundan bahsetmiştir. Dördüncü genel kongrede TİCİ tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne gönderilen kararda "spor faaliyetlerinin memleketimiz için bir ırk meselesi ve aynı zamanda gençliği askere hazırlama işi"[294] olarak kabul edildiği de açıkça görülmektedir.

---

[293] Atabeyoğlu, C. (1981). Atatürk ve Spor. Kelebek Yayınevi.

[294] TİCİ Dördüncü Umumi Kongre (1928). Kaynak: Özmaden, H. (1999), a.g.e.

Erken Cumhuriyet döneminde beden terbiyesi ve spor, militarist bir yaklaşım ile değerlendirildiğinde, kurulması planlanan gençlik teşkilatı meselesini incelemek gerekmektedir. 1930 yılında Türk Ocakları Merkez Binası açılış töreninde Hamdullah Suphi'nin yaptığı konuşma bir gençlik teşkilatı oluşturulması gerektiği ve Türkiye'nin buna ihtiyacı olduğu yönündedir. Suphi, dünyadaki gençlik örgütlerinden bahsederken, SSCB'de kurulan Piyonirler, Konsomeller, Oktobr Çocukları, Çekoslovakya'daki "…derin hürmet ve muhabbetimize layık bir örnek" olarak nitelendirdiği Sokol Teşkilatı ve hatta "bedeni ve ruhi terbiyeye gösterdiği alaka" ile YMCA gibi örgütleri örnek olarak göstermiştir. Suphi'ye göre "Bunlar her biri yaşlara göre ayrılmış bir teşkilattır. Bunların başlıca maksadı, "*vücut terbiyesi, ruh terbiyesi ve siyasi terbiyedir."*[295] Nitekim Halkevlerinin talimatnamesinde de, Macaristan, İtalya, Çekoslovakya, Almanya, İngiltere'de kurulan benzer örgütlerin yapılarının anlatıldığı ve açıkça bu örgütlerden esinlenildiği görülmektedir[296]. Aynı zamanda Halkevlerinin 1935 yılında yayınladığı raporda da spor şubelerinin önemi şu şekilde anlatılmıştır:

> *"Sporun en belli başlı maksatlarından biri ve belki birincisi yurt korunmasına hazırlık olduğuna göre, bütün bu hazırlık imkanlarını veren ve şimdiye kadar adlarını ve çalışma tarzlarını saydığımız sporlardan daha fazla teşvik isteyen, denizde ve havada yurdu korumaya memleket çocuklarını hazırlayacak ve alıştıracak olan spor şubelerine ne kadar önem verilse yeridir."*[297]

1930'ların ortalarına doğru şekillenmeye başlayan sporun bir gençlik teşkilatı içerisinde yer alması ve spor işlerinin askeri amaçlarla değerlendirilmesi fikri ile birlikte spor dalları arasında bir ayrımın ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. Spor söylemindeki vurgu da aynı şekilde "futbolun esaretinin" kırılıp, yerine *yararlı* sporların ikame edilmesi noktasına kaymıştır[298]. Futbol ile siyasi elitlerin arasında ortaya çıkan bu gerilim, siyasi elitlerin beklediği ve umduğu askeri hazırlık ve halk sağlığı temeline dayanan amaçları ile futbolun egoist eğilimler barındırması, içerisinde çirkin bir mücadelenin bulunması ve birçok tepkiye açık olması sebebi ile ortaya çıkmış ve bu durum futbolun *sporun* önündeki en büyük engel olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır. Futbolun başını çektiği bütün bir fiziki kültür alanının askeri amaçlar neticesinde bir

---

[295] Tanrıöver, H.S. (1986). Dağ Yolu İkinci Kitap.. İzmir. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
[296] CH.F.(1932), a.g.e.
[297] C.H.P. (1935), a.g.e.
[298] Akın, Y. (2004), a.g.e.

tartışma üzerinden şekillenmesi ile birlikte, bu anlayışa hizmet etmeyen spor dallarının ötekileştirildiği ve nihayetinde ortaya sporda yeni bir tasnif şeklinin çıktığı görülmektedir: *faydalı ve faydasız* sporlar.

Resmi spor söyleminde ortaya çıkan bu ayrım sonucunda spor dalları arasında en faydalı sporlardan, hiçbir işe yaramayan sporlara doğru bir sıralama ortaya çıkmış, savaşa hazırlık noktasında öneme sahip olan, dayanıklılık, mücadele, beceri ve fiziksel kuvveti arttırmaya yönelik işleve sahip olan sporlar diğer sporlardan üstün bir konuma getirilmeye çalışılmıştır. Nitekim Türk sporu için daha sıhhi ve daha ulusal olarak belirlenen dört temel spor; "hava sporu, dağ sporu, yüzme sporu ve atış sporudur"[299]. Havacılık, Türk gencini *stadların yumruk ve tekmelerinden, küfürlerinden ve alaylarından* uzaklaştıracak, *ruhuna yükseklerde hükmetmeyi, tek başına tabiatın güçlüklerine karşı hareket etmeyi ve Türk yurdu için fedakarlığı talim ettirecek,* dağcılık, "Türk gencini yağmurda, karda, dağda yürümeye, kavga etmeye, alıştıracak…", atıcılık ise olası bir savaş durumunda *adam öldürmeyi veya yaralamayı* öğretecektir.

Faydalı ve faydasız sporların birbirinden ayrılmasının, devletin spora yaklaşımındaki militarist eğilim nedeni ile yaşandığı görülmektedir. Nitekim yaklaşan olası bir savaş tehlikesine karşı vatanını savunması gereken, buna bedenen ve ruhen hazır olması gereken gençlerin, takım sporlarında yaptıkları hareketler veya aldıkları başarılardan övünmeleri değil, sporu vatanlarını savunmak üzere bir ödev olarak ele almaları gerekmektedir. Çünkü milletin *"Arsenal'e gol atacak takımlara değil, karlı havada yirmi kilogramlık bir yükü en az yirmi kilometre taşıyacak yüz binlerce gence ihtiyacı vardır."*[300] İşte bu ayrım neticesinde ortaya çıkan faydalı sporlar, gençlerin, zamanı geldiğinde fiziksel, ruhsal ve zihinsel olarak güçlenmelerini ve vatanlarına bağlı olmalarını sağlayacaktır.

---

[299] Apak, R. (1936). Türk Sporunun Yeni Yükümleri. Ülkü. 35. 345-348.

[300] Uludağ, O.Ş. (1941). Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü 1941 Yılı Bütçe Kanunu Layihası ve Bütçe Encümeni Mazbatası Hakkında Müzakereler. TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 6, Cilt 18, İçtima 2. Akt. Akın, Y. (2004). a.g.e.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Erken Cumhuriyet döneminde resmi tarih çalışmaları ve Türk sporu arasındaki ilişkiyi inceleme amacında olan bu çalışma, nitel araştırma deseni içerisinde yer alan döküman analizi ve tarama modeli yöntemleri benimsenerek gerçekleştirilecektir. Özellikle tarih araştırmalarında kullanılan; araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsayan döküman analizi yöntemi[301] ile geçmişte ya da hala var olan bir durumu, varolduğu şekilde betimlemeye çalışan tarama modeli[302] ile elde edilen veriler, tarihsel-sosyolojik açıdan değerlendirilmiştir. Tarih ile sosyoloji arasında ortak bir girişimi temsil eden ve birlikte kullanıldıkları zaman kayda değer bir sinerji yarattığı belirtilen[303], aynı zamanda da toplumsal ve tarihsel –belirli bir yönü olduğu varsayılan- dönüşümlerle ilgilenen tarihsel sosyoloji yönteminin, tarih çalışmaları ve spor anlayışı arasındaki ilişkiyi incelen bu çalışmanın verilerini yorumlama tekniği açısından uygun olduğuna karar verilmiştir.

Bu çalışma, tarama yoluyla elde edilen resmi belgeler, gazete, dergi haberleri, kitap ve arşiv belgelerinden elde edilen veriler ile sınırlıdır. Yapılan literatür taraması sonucunda elde edilen veriler kaynak olarak değerlendirilmiş, süreklilik arz eden konuların anlatılması amacı ile genel bilgiler kısmında geç Osmanlı döneminden başlamak uygun görülmüştür. Fakat bulgular ortaya konarken yalnızca çalışmanın incelediği dönem olan 1923-1938 yılları arasındaki kaynaklara yer verilmiştir. Erken Cumhuriyet döneminde tarih yazıcılığının, resmi tarih çalışmalarının, spor kültürünün ve yapılanmasının aktarılabilmesi amacı ile dönemi inceleyen makaleler ve kitaplar ile birlikte dönem içerisinde yer alan çeşitli gazete ve dergi haberleri incelenmiş; siyasi iktidarın idaresinde bulunan resmi tarih çalışmaları ile spor yaklaşımı arasındaki ilişki ortaya konmaya çalışılmıştır.

---

[301] Yıldırım, A. Şimşek, H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara. Seçkin Yayıncılık.

[302] Karasar N. (2012). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara. Nobel Yayıncılık.

[303] Özdalga,E. (2011). *Tarihsel Sosyoloji.* Ankara, Doğu Batı Yayınları.

4. BULGULAR

Erken Cumhuriyet döneminde Türkiye'deki resmi tarih araştırmaları ve yeni devletin spor yaklaşımı arasındaki ilişki konusunu işleyen bu çalışmada görülmektedir ki iki anlayış arasında doğrudan bir bağlantı bulunmamaktadır. Ancak çalışmanın spor kısmında değerlendirilecek olan şey yalnızca sahada yer alan fiziksel aktivite değildir. Nitekim yeni devletin spor yaklaşımı değerlendirildiğinde, sporun yalnızca fiziksel aktivite temelli yapısından farklı olarak ne ifade ettiğinden bahsedilmiştir. Spor yaklaşımı ve resmi tarih ilişkisi, sporun yalnızca fiziki egzersiz temelli yapısından ziyade spor medyasında yer alan spor haberlerinde Türk Tarih Tezi etkisi ve spor tarihi yazımında resmi tarih etkisi konu başlıkları altında değerlendirilecektir.

Erken Cumhuriyet döneminde hem spor işlerinde hem tarih işlerinde öncü kurumların, benzer süreçlerden geçtiği görülmektedir. Cumhuriyetin ilanından önce kurulan, spor işlerinin yürütüldüğü Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (TİCİ) ve tarih yazımının kurumlaşmasını sağlayan Türk Ocakları, cumhuriyetin ilanından sonra kapatılmamış, aksine her ikisi de çalışmaya teşvik edilmiştir. Ekonomide devletleşme hamlesine koşut olarak hemen tüm kültür işlerini etkileyen devletleşme hareketi sonucunda dönemin önde gelen siyasi elitleri, hem spor hem de tarih işlerini devlet idaresi altına almışlardır. Türk Ocaklarının çift yönlü yapısından ötürü, 1931 yılında kapatılıp yerine kültür işlerini idare etmesi için ve bir gençlik örgütü denemesi olarak Halk Evleri, tarih yazımı işlerinin devam etmesi için ise Türk Tarih Kurumu kurulmuştur. Spor işlerinde devletleşme için ise ilk adımın hemen aynı tarihlerde, 1929 yılında başladığı, ancak sporun tamamen devlet idaresine alınmasının 1936 yılında, Türk Spor Kurumu'nun kurulması ile tamamlandığı görülmektedir. Bununla birlikte 1933 yılında kurulan Halkevlerinin dokuz etkinlik kolundan birisinin spor, bir diğerinin ise tarih olması da her iki iş arasındaki farklı bir benzerliği, bir noktada her iki işin devlet bakışı açısından önemini göstermektedir. Kurulması planlanan gençlik örgütünün denemesi olarak nitelendirilen Halkevlerinde spor ve tarih işlerinin birer etkinlik kolu olarak kurulması, yeni devletin her iki işi de bünyesinde barındırmak istediğinin ve halka, kendi istediği şekilde öğretilmesi isteğinin bir sonucudur.

Çalışmada bahsedildiği üzere, özellikle 1930'lu yıllardan itibaren, hem milli tarih yazımının, hem de spor işlerinin *milli bir vazife* olarak görülmesi, her iki alanın

önemini arttırmaktadır. Kuşkusuz Cumhuriyetin yeni insanının yetiştirilmesinin ilk şartı, *milli vazifelerini* öğrenmelerinden geçmektedir. Aynı zamanda yeni insanın oluşturulmasındaki bir diğer öncelik de vatanını savunmasıdır. Vatanını savunması için ise ideolojik olarak tarihini öğrenerek, bu topraklarda kendisinden, Osmanlıdan önce de atalarının yaşadığını bilerek bu topraklara aidiyeti oluşmalı, aynı zamanda hem idman yoluyla kendi sağlığından sorumlu hem de fiziksel olarak buna hazır olmalıdır. İşte siyasi elitlerin ilk günden itibaren hayal ettiği, ifadelerinde sürekli belirttiği, yurtdışındaki örneklerini kimi zaman yerinde incelediği kimi zamansa ilgili kişileri rapor hazırlamak üzere getirttiği ancak bir türlü Halkevlerinden öteye geçemeyen spor-gençlik teşkilatı kurma isteği, tam da bu temeller üzerine kurgulanmıştır. Yetiştirilmek istenen gençlik hem tarih bilincine, hem de fiziksel olarak vatanını savunma noktasında yeterli kapasiteye sahip olmalıdır. 1930'larda başta futbol olmak üzere belirli spor branşları üzerinden şekillenen *faydalı ve faydasız sporlar* üzerinden ortaya çıkan tartışmaların nedeni de budur. Spor, yeni devlete göre, insanları ideolojik ve fiziksel olarak şekillendiren, izlemekten öte katılımcı olarak fayda sağlayan bir milli borçtur. Pek tabi ki yeni insanı bir *asker* olarak yetiştirme meselesi, İkinci Dünya Savaşı'nda Hiroşima'ya atom bombasının atılmasından sonra etkisini kaybetmiştir. Nitekim teknolojinin gelişmesi ile birlikte askeri alanda yaşanan değişimlerle birlikte görüldüğü üzere, vatandaş ordularının önemi oldukça düşük bir seviyededir. Ancak bahsedildiği üzere bu mesele, aynı geç Osmanlı döneminde olduğu gibi, 1930'larda da beden terbiyesi ve tarih araştırması alanlarındaki yapılanmanın temelini oluşturmuştur.

Bununla birlikte 1929 yılında siyasi iktidar tarafından ülkenin spor işlerinin teslim edildiği TİCİ'ye bütçe ayrılmaması üzerine Burhan Felek'in yazdığı mektup ile başlayan sporda devletleşme hareketinin meşru bir hale getirilmesi için özellikle devletleşme işinin bir sonuca bağlanarak TSK'nın kurulduğu 1936 yılının başlarında basında ortaya çıkan haberlerin incelenmesi de Türk Tarih Tezi ile Türk sporu arasındaki bağlantıyı kurmak açısından oldukça önemlidir. Kuşkusuz sporda devletleşme hamlesinde, ekonomide liberal politikaları terkedip devletçi politikalara bağlanmasının etkisi olduğu gibi, spordan ne beklendiğinin tamamen anlaşılması ve milli bir spor bakışının ortaya çıkmasının da etkisi bulunmaktadır. Milli bir spor bakışının ortaya çıkması ve Türk tarihi yazımının olgunlaşması ile birlikte, spor tarihi araştırmalarına özen gösterildiği ve bazı yazarların bu konuda teşvik edildikleri görülmektedir. Nitekim bütün bu resmi tarih çalışmaları ile beden terbiyesi ve spor

arasındaki ilişkinin ortaya konması için önce resmi tarih çalışmaları içerisinde beden terbiyesi ve spor ile alakalı kısımlar ortaya konacak, bu araştırmaların sonucunda ortaya çıkan geleneksel sporlara övgü noktasında ve aynı tarih araştırmalarında alınan sonuçlara benzer şekilde neredeyse tüm spor branşlarının Türklere ait olması sonucunda ortaya çıkan geleneksel sporlar, gazete ve dergi haberleri üzerinden incelenecek, dönemin spor haberleri içerisinde Türk Tarih Tezi ve Güneş-Dil Teorisi'nin etkileri aktarılacak ve son bölümde resmi tarih araştırmaları ile Türk spor tarihçiliği arasındaki bağlantı ortaya konmaya çalışılacaktır.

4.1. Resmi Tarih Çalışmaları İçerisinde Beden Terbiyesi ve Spor

Çalışmanın içerisinde resmi tarih araştırmaları; Türk Tarihinin Ana Hatları, Tarih ders kitapları, tarih kongreleri ve dil çalışmaları başlıklarında toplanmıştır. Tezin bu bağlamda yazılı çıktıları, Türk Tarihinin Ana Hatları ve Tarih dersleri kitaplarıdır. Bununla birlikte 1932 ve 1936 yıllarında düzenlenen iki tarih kongresi, hem tez üzerine yapılan araştırmaların sonuçlarını paylaşılması hem de bu sonuçların akademik bir seviyede tartışılması açısından oldukça önemlidir. Aynı şekilde dil hakkında yapılan çalışmalar sonucunda ortaya çıkan Güneş-Dil Teorisi de resmi tarih araştırmalarının bir uzantısı olarak ortaya çıkmaktadır.

Erken Cumhuriyet döneminde resmi tarih çalışmaları ve spor açısından somut bir bağlantı kurmak oldukça zordur. Nitekim beden terbiyesi ve spor, tarih araştırmalarının temelinde yer almadığı gibi araştırmaların önceliklerinden birisi de değildir. Ancak bununla birlikte, dönemin tarih araştırmaları ruhu tarihçileri; mimari, felsefe, sağlık, antropoloji gibi birçok alanda eski Türkler ile bağlantı kurmaya itmişti. Dolayısıyla beden terbiyesi ve sporun yükselişte olduğu bir dönemde, eski Türkler ile Türk Tarih Tezi dolayısıyla bir bağlantı kurulmuşken, diğer alanlara göre az da olsa bir çalışma alanı oluşmuştu. Türk sporu açısından tarihçiliğin ilk adımları sayılabilecek bu çalışmalar, resmi tarih ile Türk sporu arasındaki en mühim bağlantılardan birisidir.

Türk Tarih Tezinin yazılı çıktıları içerisinde spor ile alakalı tek kısım, 1931 yılı Tarih (T) kitaplarının IV.cildinde yer alan *Mekteplerde Spor ve Spor Hayatında Genel Gelişme* isimli bölümdür. Bölümün içerisinde Türk milletinin doğuştan sporcu olduğundan, Türklerin sevdiği idmancılığın ise yalnızca adale şişirmekten ibaret değil, beyni, sinirleri ve adaleleri hep birden işleten idmancılık olduğu söylenmiştir. Örnek olarak ise binicilik atıcılık, pehlivanlık, avcılık ve cirit, milli sporlar arasında en başta

gelenler olarak belirtilmiştir. Sporun, meşrutiyet ve balkan harpleri dönemlerinde geçirdikleri gelişimden kısaca bahsedildikten sonra Cumhuriyet ile birlikte sporun *eski Türkler gibi kişisel ve milli hayatta başarının* etkili bir aracı olarak kullanıldığı ve sporculuğun bütün memleketi kapsayacak şekilde örgütlendiğinden bahsedilmiştir. Türk sporcusu hakkında yazılan şu satırlar, oldukça dikkat çekicidir;

> *"Türk idmancısı çalışırken, milli bir vazife ifa etmekte olduğunu düşünmelidir. Milli vazifelerin ifasında dikkat edilecek noktalar şunlardır: Bilgi ile azim le, intizam la usanmadan çalışmak."*

Türk Tarihinin Ana Hatları isimli eserin Atatürk başta olmak üzere birçok tarihçi tarafından eksik bulunmuş olması ve Tarih dersi kitapları hazırlanmaya devam ederken dahi araştırmaların devam etmesinden ötürü eklemeler yapılması, tarihçileri *Umumi Türk Tarihinin Ana Hatları*[304] ismi ile yayınlanacak olan ve o döneme kadar yapılan tüm araştırmaları kapsaması planlanan, Atatürk'ün istediği şekilde eksiksiz ve yeni bir çalışmaya itmişti. Nitekim 1933 yılında yeni bir *Anahatlar* eserinin çıkarılması üzerine yapılan çalışmaların devam ettiği ve bu çalışmaların "*Türk Tarihinin Ana Hatlarının Müsveddeleri"* ismi ile 1932, 1934 ve 1936 yıllarında üç seri halinde yayınlandığı görülmektedir.

Türk Tarihi Kurumu tarafından 1937 yılında yayınlanmaya başlayan ve Türk tarihine ait hakikatleri ortaya koymayı amaçlayan Belleten dergisinin ilk sayısının önsözünde yer alan şu açıklama, 1937 yılında bu eserin yayınlanması amacının hala devam ettiğinin açık bir şekilde göstergesidir:

> *"...Kurumumuz, Türk tarih tezinin istinat eylediği ilmi belgeleri "Türk Tarihinin Ana Hatları" adlı bir eserde toplayıp neşretmeği faydalı buldu ve Birinci Kurultaydan beri devam eden çalışmalarda en mühim yer bu işe ayrıldı. Bu araştırmalar oldukça ilerlemiş olmakla beraber henüz bitmiş değildir."*

Yeni bir *Anahatlar* oluşturulması üzerine 1932-1936 yılları arasında basılan *Türk Tarihinin Ana Hatlarının Müsveddeleri*'nin 1932 tarihli birinci serisinde 18 numaralı çalışma Selim Sırrı Tarcan tarafından yazılan *"Türklerde Beden İdmanları"*, 1934 tarihli ikinci serisinin 43 numaralı çalışması ise Kamil Kepecioğlu tarafından

---

[304] Çalışmanın içerisinde bahsedildiği üzere Türk Tarihini eksiksiz bir şekilde anlatacak, yapılan tüm araştırmaların tamamlanması ile hazırlanacak olan yeni bir *Anahatlar* kitabı hiçbir zaman basılamamış, *Umumi Türk Tarihinin Anahatları* ismi ise, Tarih (T) kitaplarının önsöz bölümünde kullanılmıştır.

yazılan "*Türklerde Spor"* isimli çalışmalardır. Nitekim 1936 yılında düzenlenen İkinci Tarih Kongresi'nde Kamil Kepecioğlu, aynı isimli bir konferans sunumu da yapmıştır.

Selim Sırrı Tarcan'ın 1932 tarihinde yayınlanan Türklerde Beden İdmanları isimli 6 sayfadan oluşan kitabının, dönemin tarih araştırmaları ile doğrudan ilintili olduğu görülmektedir. Tarcan, ilk kısımda, Avrupa'nın vücut kültürü hareket noktası olarak Yunanistan'ı gördüğünü, ancak bir Yunanlıların en büyük tarihçilerinden olan Homeros'un dahi, sporun Yunanistan'dan öncesinde Girit'te, ondan önce ise Mısırlılarda bulunduğunu itiraf ettiğini söylemiş, dolayısıyla beden terbiyesinin hareket noktasının Yunanistan olmadığı noktasında akla en uygun açıklamayı şu şekilde göstermiştir; *"Vücut idmanları beşeriyetle beraber doğmuş ve zamanla tekemmül etmiştir."* Asırlardan beri Avrupalılara *"Türk gibi kuvvetli"* sözünü kabul ettirdiğinden bahsederken diğer çalışmalardan farklı bir şekilde eski Türk sporları araştırmaları kısa tutulmuş, bununla birlikte kökeni Türk kabul edilen milli olarak sayılan spor branşları hakkında bilgi vermiştir:

> *"Eski Türklerin ne yolda idman ettiklerine dair bir kitap yoktur, fakat yer altından çıkarılan heykeller, taşa haik olunmuş kabartma resimler, sarkofajlar ve daha birçok asarı atika bize eski Türklerin mücadele idmanlarına meraklı olduklarını anlatıyor."*

Etrüsklerin mezar taşlarında ve Orta Mısırda sarkofajların üzerinde bulunan pehlivan resimlerinden, Mısır ve Ege medeniyetlerinde yapılan kazılarda bulunan yapıtlardan Türklerin at binmeye ve boğa zapt etmekte ileri olduklarından, Yunanlardan çok zaman önce Girit'te vücut idmanlarına oldukça fazla önem verildiğinden hatta Yunanistan'dakilere benzer stadyumlar bulunduğundan ve yaya yarışları, at yarışları, güreşler yapıldığından bahseden Tarcan, diğer incelenen çalışmalara göre eski Türkler kısmını oldukça kısa tutmuş ve yaklaşık bir sayfa süren bu kısımdan sonra Osmanlı İmparatorluğunda spor hareketlerinden bahsetmiştir. Tarcan, başlıca Türk sporları olarak; atlı cirit, atlı mızrak, atlı çevkan, okçuluk ve pehlivanlığı göstermiş, polonun İngiltere'ye Hindistan'dan dönen askerler tarafından getirildiğini, Hindistan'a da İran'dan geçtiğini söylemiş, ancak bu oyunun çok eski zamanlardan beri Türklerde mevcut olduğu gibi, Erzurum ve Sivas'ta halen daha oynandığından bahsetmiştir. Bununla birlikte birçok spor tarihi makalesinde karşılaşılmadığı şekilde Tarcan, Golf oyununun da Türk oyunu olduğunu, oyunun Türkçe adının da *Hot olduğunu* söylemiş, Osmanlı'da okçuluk ve pehlivanlık hakkında bilgi vermiş ve son ve oldukça kısa bir paragrafta halen Anadolu'nun birçok yerinde özellikle bayramlarda ve düğünlerde

gençler ve ihtiyarlar tarafından *atlı cirit* oynandığını, bu durumun da hem atı kullanmaktaki hem de cirit atmadaki mahareti gösterdiğini söylemiştir.

Resmi tarih çalışmaları denildiği zaman bahsedildiği üzere konunun içerisinde tarih kongreleri de dahil olmaktadır. Kongreler, tez hakkında yapılan araştırmaların anlatılmasını ve tartışılmasını sağlayan, resmi tarih çalışmalarının akademik bir seviyeye taşınmasını sağlamıştır. Dolayısıyla Birinci Tarih Kongresi'nde hakkında hiçbir konferansın bulunmadığı beden terbiyesi ve spor konusunun, 1937 yılında yapılan İkinci Tarih Kongresi'nde, Kamil Kepecioğlu tarafından *Türklerde Spor* ismi ile sunulan konferans oldukça mühimdir. Konferansın giriş paragrafı oldukça ilgi çekicidir dolayısıyla kongre zabıtlarından olduğu şekilde aktarıyorum;

> *"Türk milletiyle sporun yakından ilişiği olduğunu yeni bir iddia diye ileri sürmek açık bir hakikati hiç bilmemek demektir. Herkes biliyor ki, Türk deyince hatıra gelen şey askerlik, cengaverlik, atıcılık ve kuvvetli bir vücuda sahip olmak ve fatihliktir. Bunlar ise bizzat sporun ta kendisidir."*

Görüldüğü üzere henüz konferansın açış cümlesinde spor ile bağdaştırılan özellikler askerlik, cengaverlik, atıcılık, kuvvetli bir vücuda sahip olmak ve fatihliktir. Kepecioğlu'nun belirttiği özelliklere dair dayanak noktası da Orta Asya yaylalarından yayılmaya başlayan Türklerin doğa ve vahşi hayvanlarla çok çetin mücadeleler yapmış olmasıdır. Kepecioğlu, eski Türklerin beden terbiyesine verdiği değeri sonucunda *"rüzgar, yağmur, çamur, rutubet ve sıcaklık, kaya kadar sert, çelik kadar dayanıklı olan Türk vücutlarına tesir edemez olmuştur"* şeklinde aktarmaktadır. Kepecioğlu'na göre gerek doğa ile mücadelelerinde, gerek düşmanla savaşlarında sporun önem ve değerini çok iyi anlayan Türkler, çocukların güçlü olmasını temin için spora oldukça fazla önem vermişler ve beden terbiyesi ile alakalı birçok anlatımın dayanak noktası olan *"Türk gibi kuvvetli"* cümlesi de bu bıkmak, usanmak, yorulmak bilmez sporculuktan gelmektedir.

Konferansının devamında; atı en evvel yabanilikten çıkaran ve ata binmesini herkese öğreten Türklerin atlı spordaki yetenekleri, at yarışçılığının ilk kez 1326 senesinde Orhan Bey zamanında Bursa'da düzenlenmesi sebebi ile mucidinin Türkler olduğu at yarışları, 1173 yılında vefat eden Türk hükümdarlarından Nurettin Şehid zamanında dahi oynanan atlı top oyunu (polo), yalnız Türklere mahsus olan cirit oyunu, miladdan yirmi sekiz asır evvel Bozok, Üçok gibi isimlerle Türklerin icat ettiği okçuluk,

miladdan on üç asır evvel *Mete* zamanında mevut olan ve vücutlarındaki Türk kanının kurumadığını göstermeye devam eden güreşçiler ile pehlivanlık, tarihin dünyayı aydınlattığı zamanlardan itibaren meşhur olan Türk avcılığı (atıcılık), Orta Asya'nın buzlu yaylalarından gelen Türkler'ce en eğlenceli olarak belirtilen ve sporların başında gelen kış sporları, mahareti kamile sahibi olarak belirtilmesi ile koşuculuk hakkında örnekler ve bilgiler vererek eski Türklerin spordaki başarılarını ve Avrupa'da yakın asırların buluşu sanılan birçok sporun Türkler tarafından binlerce yıldır yapılmakta olduğunu söylemiştir.

Türk Tarih Tezi içerisinde en mühim ve tezin öncül alanlarından birisi olmasa da, özellikle 1932 yılından itibaren beden terbiyesi ve spor üzerine çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Dolayısıyla eğer *Anahatlar* isimli yeni bir Türk tarihi eseri yayınlansaydı, içerisinde Türk tarihinde beden terbiyesi ve sporun önemine ait bir bölüm barındıracak olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim 1938 yılında yayınlanan Halim Baki Kunter'in *Eski Türk Sporları Üzerine Araştırmalar* isimli eserinde de Türk Tarih Kurumu tarafından kendisine yazılan mektupta, yaptığı bu çalışmalarından "*Türk Tarihinin Ana Hatları* eserinde *"Türklerin Spora Yaptıkları Hizmetler"* faslında yararlanılacağının" yazıldığını söylemesi, bu iddiayı destekler niteliktedir.

4.2. Türklüğe Övgü: Geleneksel Sporlar ve Türk Tarih Tezi

Resmi tarih çalışmalarının en mühim amaçlarından birisinin geçmişle tarihsel bir ilişki kurarak, Türklük fikrini canlandırmak, Osmanlıdan önce de bu topraklarda Türklerin yaşadığını tarihsel çalışmalarla destekleyerek, yeni kurulmuş olan devlete bağlılığı arttırmak olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla geçmişe yapılan bu övgü, konu beden terbiyesi ve spor işlerine geldiğinde, geleneksel sporlara, geçmişteki Türklerin yaptıkları sporlarla ilişki kurulması olarak tezahür etmiş ve gücünü, dönemin spor ile alakalı yazılarında, başta güreş olmak üzere milli sporlar olarak ilan edilen binicilik, atıcılık, cirit, avcılık gibi sporların Türkler tarafından yaklaşık altı bin yıldır yapılmakta olduğundan almıştır. Tahmin edileceği üzere geleneksel sporlara övgü üzerinden kurgulanacak olan Türk sporunda birinci sırada güreş gelmektedir ve bu noktada Türklük ile en çok bağlantılı kurulan branş güreştir. Ancak güreş ile birlikte eski Türklerden beri icra edilen eskrim, atıcılık avcılık gibi branşlarda da Orta Asya'dan yayılan Türklere atıflarda bulunan haberler ve makaleler de bulunmaktadır.

Örneğin 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları'na hazırlanılan süreçte basında yer alan, hangi branşların katılıp katılamayacağı sorularına cevap aranırken güreşçilerin Berlin'e gitmeleri hakkında neredeyse hiç tartışma bulunmamaktadır. Nitekim çalışmada da belirtildiği gibi güreşçilerin haricindeki tüm sporcuların yalnızca Olimpiyatları izlemek üzere götürüldüğüne dair bir inanış mevcuttu. Güreşçiler hakkında yapılan tartışmalar da genel olarak güreşçilerin başarı alıp alamayacakları noktasındaydı. 17 Temmuz 1936 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde yer alan *"Güreşçilerimiz Berlin'de Ne Netice Alabilirler"* başlıklı haberde, Türk güreşçilerinden yalnızca birincilik beklemenin yanlış bir iddia olduğundan bahsedilmiş, ancak senelerden beri birincilikleri elinde bulunduran kuzey ülkelerine karşı *"...güreşçilerimizin ırkımıza has olan enerji ve cesaretle ve var kuvvetlerile çalışacakları"* temin edilerek *"Türk güreşçileri, hasımları kim olursa olsun korkmadan, çekinmeden ve Türk ismini hacil vaziyete düşürmeden çalışacaklardır"* denilerek güreşçilerin Türklüklerinin ön planda olduğu bir haber yapılmıştır.

Türklüğe övgü konusunda, 1936 yılında TİCİ'nin yerine kurulan ve sporda devletleşme hamlesinin bir sonucu olarak görülen Türk Spor Kurumu'nun yayınladığı 1936-1938 yılları arasında yayınlanan Türk Spor Kurumu Dergisi'nde oldukça fazla yazı bulunmaktadır. Partinin spor teşkilatının yayın organı olması dolayısıyla bu dergide yazılan yazılar da iktidarın görüşlerini yansıtması açısından oldukça mühimdir.

Behçet Kemal Çağlar, Türk tarihini öven yazılarda öncü isimlerden birisidir ve yazdığı makaleler de oldukça dikkat çekicidir. 1936 Berlin Olimpiyatları'nda Yaşar Erkan tarafından alınan altın madalya hemen her spor haberinde övülmesine ve Türk spor tarihindeki ilk altın madalya olmasına rağmen Çağlar, spordaki vazifelerin ve muvaffakiyetin bir iki şampiyonluk ile ölçülemeyeceği şeklinde değerlendirmiştir. Çağlar, 17 Ağustos 1936 tarihli yazısında durumu şu şekilde anlatmıştır:

> *"Biz, zafere susamış bir millet değiliz. Türk tarihi zaferlerle dolu bir tarihtir. Daha dün sessiz sedasız bir emsalsiz zaferin havası içindeydik. Bir yiğit çocuğumuzun Türk kabiliyetini modern bir teknikle birleştirerek kendi kategorisinde bir güzel, bir eşsiz muvaffakiyet kazanması bizi sarsacak ve ileriyi unutturacak bir sebep olamaz, olmamalıdır."*

Nitekim yine Çağlar'ın 7 Eylül 1936 tarihli "*Spor Lüks Değil İhtiyaç*" ismi ile yayınlanan makalesinde söylediği üzere, Türk cemiyetinin on dokuzuncu asıra kadar ne gürbüz adamlar yetiştirdiği kendi tarihimiz kadar, batıdaki malumat ve efsanelerden de

öğrenilebilir. Çağlar'a göre *"Türk olmak, Türk olmaya layık olmak, Türke yaraşır başarılar yapabilmek için beden, ruh ve kafa sağlamlığı gereklidir"* dolayısıyla her Türkün spor yapması boynunun borcudur. 14 Aralık 1936'da yayınlanan "*Türk Genci=Türk Sporcusu"* başlıklı yazısında ise genç demenin sporcu demek olmadığından bahseden Çağlar'ın şu satırları, geçmişle ilişki kurmak noktasında Türklük ve sporculuk arasında bağ kurması açısından oldukça önemlidir:

> *"…Tarih boyunca harekette olan, Orta Asyada yaylalarından suya inen bir arslan mehabeti ve aynı zamanda keşfe çıkan bir alim şuuru ile denizlere doğru yürüyen, ışık taşıyan ve ışığa koşan büyük bir milletin bugünkü bahtiyar çocukları, elbetteki ruhlarında aynı duyguları, kafalarında aynı düşünceleri ve vücutlarında aynı çevikliği muhafaza etmektedirler ve etmekle mükelleftirler."*

Bununla birlikte dönemin önemli spor adamlarından Güneş kulübü başkanı ve Bolu Mebusu Cevat Abbas Gürer'in Ankara spor kulüplerinin tertip ettikleri *"medeni savaş"* olarak bahsettiği güreş müsabakaları öncesinde yaptığı, 14 Mart 1938'de Türk Spor Kurumu Dergisi'nde yayınlanan söylevinde gençlere anlattıkları, güreşe yüklenen görev ve geçmiş ile kurulan bağ noktasında oldukça önemlidir:

> *"Genç sportmen;*
>
> *Güreş, kanında en asil cevher taşıyan Türk camiasının göremediğimiz ve düşünemediğimiz kadar evvel başlamıştır. Diyebilirim ki Türk varlığı ile beraber doğmuş olan güreş, bütün sporların en kıdemlisidir ve bütün bedeni hareketlerin en mühimi bulunan bu Türk sporu Türk kadar eskidir ve yalnız onun malıdır. Bugün bize tarihimiz gösteriyor ki binlerce yıllar evvel Türkün, Türklüğün ananevi, ruhi, iktisadi bünyesinde güreş yalnız bir kuvvet denemesi ve isharı değil, çok zamanlar Türkün en büyük ayinlerinden birisi olmuştur.*
>
> *Filhakika en yakın devirlerde bile şark Hun İmparatorluğunu yapan Türklerdi, bihare bundan doğan Gök Türk İmparatorluğunu kuran Türklerin günlerce süren ve başbuğlarının güneşe müteveccih otağının önünde yapılan yıllık bayramlarında güreş birinci derecede kutsal ayin olarak yer tutmuştur."*

En net biçimde Gürer'in açıklamalarında şekillenen geçmişe övgü meselesi, özellikle Türk Spor Kurumu Dergisi'ndeki yazılar içerisinde önemli yer kaplamaktadır. Bununla birlikte beden terbiyesi ve spor konusunda geçmişle kurulan bağlar, yalnızca güreşten ibaret değildir. Siyasi iktidarın devletleşme hareketinde önemli bir yere sahip olan ve spor görüşünü yansıtan Halkevlerinin yayın organı olan *Ülkü'de* 1933 yılında Ali Rıza Seyfi tarafından yazılan *Tarihte Türkler ve Spor* isimli makalede, polo ve futbolun Türklere ait olduğundan bahsedilmiştir. Poloyu *"zaten dünyanın en eski ve*

usta binici milleti olan Türklerin oyunudur" şeklinde anlatan Seyfi, futbolun bir şark (doğu) oyunu olduğundan bahsetmiş, Çin'de çok eski zamanlardan beri oynandığından yola çıkmış ancak bugünlerde bu sporun unutulduğunu söylemiştir. Seyfi'ye göre Çinliler en ufak ibadet, görenek ve ananelerini binlerce yıl saklayabildiklerine göre muhafazacı bir millettir, hem polonun hem de futbolun birer devir içinde oynanıp unutulmuş olmasının sebebi ise Çinlilere mahsus bir oyun olmadığının (Türklere ait olduğunun) göstergesidir. Aynı şekilde Türk Spor Kurumu Dergisi'nde Nizamettin Kırşan da, 22 Kasım 1937 tarihli yazısında atıcılık ve binicilikten, *"...büyük Türk milletinin en eski ve en öz malı olan bir sporumuzdur"* şeklinde bahsederken, İngilizlerin on dokuzuncu yüzyıl sonlarında Hindistan veya Çin'den alıp memleketlerine götürdükleri poloyu; *"Acem dilinde Çugan diye gördükleri ve aslının Türkçe Çöken olduğuna hiç şüphe bulunmayan en eski, atlı Türk oyunlarından, milli sporlarımızdan biridir"* şeklinde anlatmıştır.

Resmi tarih araştırmaları neticesinde eski Türkler ile kurulan bu bağ, özellikle siyasi iktidarın ideolojisini halka aktarması amaçları ile yayınlar yapan, Halkevlerinin yayın organı Ülkü Dergisi ve Türk Spor Kurumu'nun dergisindeki yazılar içerisinde oldukça sık görülmektedir. Nitekim önceki bölümlerde de bahsedildiği üzere Türk Tarih Tezi içerisinde kendisine ufak da olsa bir çalışma alanı bulan beden terbiyesi, geleneksel sporların sahiplenilmesine ve birçok sporun Türkler tarafından icat edildiğinin araştırılmasına ve yazılmasına vesile olmuştur.

4.3. Dönemin Spor Basınında ve Spor Haberlerinde Resmi Tarih Etkisi

Çalışmanın ortaya çıkması sürecindeki dayanak noktalarından birisi olan, özellikle Güneş Dil Teorisi ve Türk Tarih Tezi etrafında yoğunlaşan hararetli tartışmalar, dönemin spor dergilerinde ve gazetelerin spor sayfalarında yazılan yazılarda da etkisini göstermiştir. Türk Tarih Tezi, Türk milletinin tüm milletlerden üstün olduğunun, Orta Asya'dan göç eden Türklerin birçok devletin kurulmasına katkısı olduğunun hatta bu devletlerin birçoğunun bizzat Türkler tarafından kurulduğunun, Güneş-Dil Teorisi de konuşulan ilk dilin Türkçe olduğunun ve diğer tüm dillerin bu köklerden ortaya çıktığının kabulüdür. Kuşkusuz bu teoriler sayesinde, Türklerin kökeninin Osmanlı öncesine dayandırılması ve Osmanlı'dan önce de bu topraklar üzerinde yaşadığı üzerinden yapılacak tartışmalar, Osmanlı kimliğinden kurtulmaya yönelik kurgulanan ideoloji ile dönemin siyasi elitlerine tarihsel bir imkan sağlamıştır.

Yeni devletin beden terbiyesi ve spora yaklaşımı ile birlikte özellikle 1930'lu yıllarda Türklerin diğer tüm milletlerden üstün olduğunun kabulü ile şekillenen bu tartışmalar sonucunda modern sporların ilk defa Türkler tarafından keşfedildiği, Turani kana sahip olan ve kökeni Türk olarak kabul edilen milletler ile karşılaştırmalar yapıldığı, spora ait birçok kelimenin Türkçeden ortaya çıktığı şeklinde birçok makale yazıldığı görülmektedir.

Pek tabi ki otuzlu yıllardaki spor hakkındaki tartışmaların tümünün Türk Tarih Tezi veya Güneş-Dil Teorisi ile alakalı tartışmalardan oluştuğunu söylemek de doğru değildir, ancak yine de arada sırada bu tartışmaların yapılıyor olması, spor medyasının yönlendiği Türk ırkının gücü, damarlarındaki asil kan, dil araştırmaları ile ilgili haberler, tartışmaların ve yazıların en azından bir kısmının resmi tarih etkisi altında yazıldığının en net göstergesidir.

1936 Berlin Olimpiyatları'nın gerçekleştiği Ağustos ayında Cumhuriyet Gazetesi'nin üçüncü sayfasında yayınlanan, Abidin Daver'e ait olduğu söylenen[305] ancak isimsiz bir şekilde yayınlanan ve *karşıt olan her iki yanı da desteklemek* anlamına gelen *"Hem Nalına Hem Mıhına"* adlı köşede yayınlanan yazılar, bu konuda iyi birer örnek teşkil etmektedir. Olimpiyatlar bittikten iki gün sonra 18 Ağustos tarihinde yayınlanan yazıda, bugüne kadar *başıbozuk* bir şekilde çalışıldığını ve oldukça az bir süre çalışıldığı halde genel ülkeler sıralamasında on dokuzuncu olmanın fena denilemeyecek bir derece olduğundan bahsedilmiş, sporda iyi ve devamlı çalışıldığı zaman diğer milletlerden daha çabuk ve daha iyi bir şekilde muvaffak olunacağına şüphe olmadığı belirtilmiştir. Buraya kadar, genel olarak Berlin Olimpiyatları'ndan sonra yazılan eleştiri, tavsiye şeklindeki yazılarla oldukça benzerlik gösterse de, bir gün sonra 19 Ağustos tarihinde aynı başlıklı köşe yazısında diğer milletlerin başarılarından söz edilirken verilen ve spor bakımından iki büyük millet olarak belirtilen Finlandiya ve Macaristan örnekleri oldukça dikkat çekicidir:

> *"Bu iki milletin ikisi de bizim gibi Turan ırkına mensubdurlar ve onları, nüfus itibarile kendilerinden çok büyük milletlerin önüne geçiren, hiç şüphe yok ki damarlarındaki kandır… Şu halde Macaristan'la Finlandiya'yı büyük milletlerin önüne geçiren kudreti, nüfuslarının fazlalığında, spor teşkilatlarının mükemmeliyetinde ve memleketlerinin zenginliğinde aranamaz.*

[305] Tahsin, E. (1954). Abidin Daver Vefat Etti. Vatan Gazetesi. 9 Şubat. 1.

Fikrimce, onları er meydanında birinci safa çıkaran damarlarındaki Turanî kandır. Bizim de damarlarımızda aynı kan dolaştığına göre canla başla spora sarıldığımız, bilgi ve teknikle çalıştığımız takdirde muvaffak olacağımız şüphesizdir. Macarlar ve Finler gibi, Türklerin de ilk safa fırlaması için, muntazam ve ciddi çalışmadan başka bir şeye ihtiyaç yoktur."

Yine aynı yazı dizisinde 22 Ağustos tarihli yazıda da, şimdiye kadar yapılan çalışma yöntemleri ve metodsuz çalışmaya rağmen Türkiye'nin, 50 milletten 19. olabilmesinin sebebinin "*damarlarında gezen Türk kanının ilahi gücü"* olarak belirtilmiştir.

Aynı şekilde Cevat Abbas Gürer'in Güneş Spor Kulübü'nde verdiği ve İstanbul Radyosu tarafından da nakledilen, dil araştırmalarına ait verdiği konferans, dönem içerisinde sözcüklerin kökeninin araştırıldığı çalışmalarla oldukça benzerlik gösterirken, konferansı aktaran Top Dergisi'nde kendine oldukça mühim bir yer bulmuştur. 18 Ocak 1937 tarihinde okuyuculara aktarılan habere göre, Cevat Abbas Gürer, konuşmasına şu şekilde başlamıştır:

"Arkadaşlar, sevgili sporcularımızın şen ve sıcak muhitine girdikten sonra, adımızı (Spor) ve (Atlet) kelimelerinin yerini tutacak Öztürkçe birer kelime aramayı kendime iş edindim. Çünkü ben, hepimiz gibi bu iki kelimenin yabancı dillerden gelmiş olduğunu zannediyordum. Elde mevcut Türkçe lugatları karıştırdım. Bilhassa Dil Cemiyeti'nin pek kıymetli bir eseri olan dergiye de başvurdum"

Nitekim bu konferans, 18-25 Ocak ve 1-8 Mart tarihli Top Dergisi sayılarında 4 bölüm halinde yayınlanmış, Ocak ayında yayınlanan kısmında *spor* ve *sportmen* kelimelerinin, Mart ayında yayınlanan kısmında ise *atlet* ve *atletizm* kelimelerinin öz Türkçe olduklarına dair kısımları yer almıştır. Aynı Güneş-Dil Teorisi çalışmalarında olduğu üzere kelimelerin köklerine ayrılarak kökenlerine dair yapılan araştırmalarla birleştirilen bu konferansta Abbas'a göre; *"...sportmen kelimesi, Türkmen ve Karaman kadar Türk malı, öztürkçedir. Manası spor yapan, sporla meşgul olan spor adamı demektir"* ve *"Atletizm sözü, bütün sporlar camiasına bağlı olan her şey ve her hareket manasını taşıyan temiz ve asil bir Türk kelimesidir."*

4.4. Spor Tarihçiliğinde Türk Tarih Tezi Etkisi

1930'lu yıllarda yaklaşık on yıl boyunca neredeyse tüm tartışmaların ve çalışmaların yürütüldüğü, kongrelerin düzenlendiği, makalelerin, ders kitaplarının yayınlandığı, araştırmaların yapıldığı *büyük Türk tarihi yazımı projesinin* etkileri Atatürk'ün ölümünden sonra azalmaya başlamıştır. Nitekim tezin önermeleri de

araştırmaların dışında kalmış ve tezin bilimsel etkisi de günümüzde oldukça azalmıştır. Kuşkusuz tezin milliyetçilik ve vatana bağlılık açısından hedefleri etkiliydi ve incelendiği üzere hemen tüm yaşam üzerindeki etkisi de oldukça büyük olmuştu. Ancak yapılan araştırmalar, tezin etkilerinin tarih dersi kitaplarında etkisinin sürmekte olduğunu, yapılan bazı çalışmalar içerisinde de tezin kalıntılarının bulunduğunu göstermektedir. Bu alanlardan birisi de Türk Tarih Tezinin etkisini yeniden üretmeye devam eden spor tarihi kitaplarıdır. Çalışmanın giriş bölümünde bahsedildiği üzere, Türkiye'de hala gereken önemin gösterilmediği ve neredeyse tüm alanlar içerisinde birbirini –siyaset bilimi ve tarih bölümlerinde sporun, aynı şekilde spor bilimleri içerisinde sosyal bilimlerin- bir öteki olarak görmesi sonucunda, akademik bir alan olarak kabul edilen ancak hala daha akademinin içerisinde bir çalışma alanı mevcut olmayan spor tarihçiliğinde, Türklerin atalarının sporda ne kadar başarılı olduğu, Osmanlı'da ve öncesinde yaygın olan sporlar anlatılmakta, birçok kaynakta da Türk spor tarihi anlatımının Hititlerden, Etrüsklerden, Çin'den başladığı görülmektedir. Türklerin diğer medeniyetlerden üstün olduğunun, sporda yüzyıllar süren geçmişleri olduğunun, Türklerin (özellikle geleneksel sporlarda) spordaki yeteneklerinin anlatıldığı antik sporları merkezine alan spor tarihi araştırmalarında Türk Tarih Tezinin etkisini görmemek mümkün değildir.

Belirtmek gerekir ki bu çalışma, aynı Türk Tarih Tezinin veya genel bir başlık altında resmi tarih araştırmalarının doğru veya yanlış olduğunu ispat etmeyi amaç edinmediği gibi, spor tarihçiliğindeki bu yerleşik ve geleneksel yaklaşımın bir problem olduğu kaygısını taşımamaktadır. Bu noktada amaç yalnızca, spor tarihçiliğinde resmi tarih tezinin etkilerini görmektir. Nitekim Türk tarihinin Orta Asya'dan başladığının ve bu bölgeden yayılarak Sümerler, Hititler, Etrüskler gibi birçok medeniyetin Türkler tarafından kurulduğunun kabulü Türk Tarih Tezi ile ortaya çıktığına göre, Türk spor tarihini, bu medeniyetlerden başlayarak anlatmanın tek açıklaması da, Türk Tarih Tezinin etkisinin spor tarihçiliğinde yeniden üretilmeye devam ettiğidir. Aynı zamanda çalışmanın bu bölümünde bu konudaki tüm literatürün verilmesi de mümkün değildir. Ancak konu hakkında verilecek birkaç örnek, spor tarihçiliğinde Türk Tarih Tezinin etkisini görmemize olanak sağlayacaktır.

Resmi tarih çalışmalarının en yoğun çalışıldığı ve İkinci Tarih Kongresi'nin düzenlenmesine kısa bir zaman kala, Bolu milletvekili ve Türk Tarih Kurumu Başkanı

Hasan Cemil Çambel'in, Türk sporu üzerine yapılan araştırmalara ait notların kuruma verilmesi isteği üzerine *Türk Hayatında Spor* ismi ile yazıldığı belirtilen ve Halim Baki Kunter tarafından yazılan 1938 tarihli *Eski Türk Sporları Üzerine Araştırmalar* isimli kitap, spor tarihi alanında konu ile alakalı makaleler ve yazılar bulunsa da, resmi tarihin etkisi ile yazılan ilk spor tarihi kitabı olarak görülmektedir.

Çambel'e göre, *"Tarih; Türkleri, en eski devirlerden beri, sportmen bir millet olarak kaydetmektedir"*, kitabın içerisinde yer alan tanımlar ise oldukça ilginçtir:

> *"Kültür-fizik; spordan beklenilen başlıca gaye olmakla beraber, sporun yegane hedefi değildir. Kültür-psişik de birincisi kadar ehemmiyeti haiz olan bir mevzudur. Buna spordan matlup olan hazzı da ilave etmeliyiz. Spor, bedeni ve fikri terbiye etmekle beraber asıl eğlenmek için yapılır. Halbuki jimnastik yalnız ekzersizden ibarettir. Spor; ekzersiz ile oyunun mahirane bir surette terkibinden doğar ve bize en temiz hazları verir. Hakiki spor insanı inkişaf ettirecek, onun bedeni ve ruhi bütün kabiliyetlerini, verimlerini meydana çıkarabilecek en birinci vasıtadır."*

Çambel, eldeki tarihsel belgelerin yalnızca Osmanlı, Selçuklu, Gök Türkler, Uygurlar ait olmadığını, Sümerlere ve Etilere ait birçok metin bulunduğunu ve Türk sporu üzerindeki tetkiklerin de ancak Milattan 4 bin yıl öncesine kadar yapılabildiğini söylemiş, Türklerin en sevdikleri sporları; *"Avcılık, dağcılık, binicilik, okçuluk, güreş, atıcılık, yaya koşuları, sıklet kaldırma ve atma, yüksek ve uzun atlama gibi sporlar, su sporları, gürz ve topuz kullanmak, kılıçla mübareze, cirit, polo, tomak"* olarak belirtilmiştir. Boks ve futbol da Türklerin yüzyıllar öncesinde bildikleri ve zaman zaman oldukça fazla önem gösterdikleri spor branşları olarak belirtilmiştir. Kitap, şu bölümlerden oluşmaktadır:

1-Eski Spor Te'lifatı[306]
2-Eski Stadlar ve Kulüpler
3-Spor Kanunnameleri ve Sporcuların Sicilleri
4-Eski Türklerde Boks ve Futbol
5-Spor Fikrinin Menşei ve Tarihi Seyri
6-Türk Sporunda Antrenmanın ve Antrenörün Mevkii
7-Hulasa (Özet)
8-Eski Türklerde Spor Müsabakaları ve Müfakatları

[306] Yazılmış eserler, kitaplar.

Kitapta yer alan son bölüm; Ok Müsabakaları, Güreş Müsabakaları, Atlı Spor Müsabakaları ve Avlar, Cirid Oyunu kısımlarından oluşmaktadır. Kitabın son sayfasında yer alan açıklama dikkat çekmektedir:

> *"Türkü yabancı tesirlerden kurtararak onu Türklüğüne kavuşturan Büyük Şef, Türk sporunun üzerine sinmiş olan karanlığı da kutlu eliyle dağıtmış, ona nurlu bir istikbal göstermiştir. Türk sporuna, bundan böyle, tarihi seyri olan inkişaf yolunda durmadan ilerlemek mukadderdir.*
>
> *Gençler! Tarihi çok parlak ve ünlü olan Türk sporunu, uğramış olduğu bir durgunluk ve gerilik devresinden sonra tekrar yükseltmek, spor sahasında da muasır medeni milletlerden geri kalmamak, hatta; onları geçmek vazifesi sizi beklemektedir."*

Ergun Hiçyılmaz tarafından 1974 yılında yayınlanan *"Türk Spor Tarihi"* isimli kitap da benzer temeller üzerine inşa edilmiştir. Kitabın, *"Türkler ve Başlangıç"* kısmı şu şekilde başlamaktadır:

> *"Spor, Türkler içinde yeni bir uğraşı değildir. Sümer ve Etilerden kalan kalıntılarda spor kavramını bulmak mümkündür. Hun, Uygur, Göktürk Selçuklular ve Osmanlı İmparatorluğu devirlerinde olmak üzere altı bin yıllık bir dönem geçiren Türk sporu, özellikle savaşsal gücün vazgeçilmez bir gereği olarak bu güne dek gelmiştir."*

Yine aynı bölümde Hiçyılmaz'ın aktardığına göre;

> *"Altı bin yıllık zaman içinde, avcılık, atıcılık, binicilik, kılıç, okçuluk, dağcılık, güreş, atlama, cirit, polo dallarına öncülük eden topuz kullanıp futbol ve boksla da uğraşan Türklerin kayak yaptığını da görüyoruz… Şimdilerde adını, kuşağımızın bile unutacağı Polo'nun bulucusu Türklerdir."*

Bölüm içerisindeki başlıklar ise yine Türk Tarih Tezinde belirtilen, Türklerin kurdukları medeniyetlere benzer şekilde; Akdeniz ve Ege Havzası, Etrüsk ve İskitlerde Spor, Hunlarda, Orta Doğuda, Mısırda şeklindedir.

Yine aynı yıl içerisinde Mustafa Keten tarafından yazılan "Türkiye'de Spor" kitabının giriş bölümünde, aynı Türk Tarihinin Ana Hatları'nda yer alan bilgilere benzer şekilde Avrupa'nın henüz medeniyetten uzak bir yaşantı sürdüğü devirlerde Orta Asya'da yaşayan Türklerin vücut kültürüne ve spora büyük önem verdikleri söylenmiş; güreş, binicilik, cirit, okçuluk, avcılık ve top oyununun Türklerin geleneksel sporları olduğu kabul edilmiştir. Keten de aynı şekilde Polo olarak bilinen oyunun Türklere ait eski ve milli bir oyun olduğunu söylemiş, geleneksel sporlar hakkında çeşitli bilgiler sunmuştur. Keten'e göre;

"Türklere ait olduğu belgelerle sabit olan bu oyunlar, batı ülkelerinde o ülkelerdeki halkın anlayışına uygun kurallara bağlanarak yeni şekillere bürünmüşlerdir. Nitekim Türklere ait Top oyunu bugün bütün dünya milletlerinin ilgi gösterdiği "Futbol" haline gelmiştir."

Doğan Yıldız'ın 1979 yılında yayınladığı *"Türk Spor Tarihi"* isimli kitap ise, bu konuda oldukça ilginç bir örnektir. Kitabın ilk sayfasında, Atatürk'ün tarih yazımına ilişkin en mühim sözlerinden birisi olan; *"Tarih yazmak, tarih yapmak kadar mühimdir. Yazan, yapana sadık kalmaz ise, değişmeyen hakikat, insanlığı şaşırtacak bir hal alır"* sözü bulunmakta, tarih çalışmaları ile spor arasında kurulan bağ, açık bir şekilde yer almaktadır. Öndeyiş ve teşekkür kısmının ilk paragrafını olduğu gibi aktarıyorum:

"Uluslar tarihleri ile yaşar, tarihleri ile ayakta durur, güçlenir, övünç duyar, kıvanırlar. Dünya Ulusları içerisinde "TÜRK" en eski kaynaklanan ırktır. Binlerce yıldır süregelen yaşamlarıyla ilgili bir çok belge ve kanıt eriyip kaybolmuştur. Ancak, Türkler her dönemde varlığını sürdüren, tüm dünya uluslarınca sevgi, takdir, ilgi ve hayranlıkla izlenen, en büyük tarihsel anıtın mimarıdır. Bu anıtta, kendisidir."

Bununla birlikte Doğan Yıldız, eldeki kısıtlı belgelerle *"Ulusal Türk Tarihi"* ni oluşturmaya çalıştığını söylemiştir. Kitabın *"Eski Türklerde Beden Kültürü"* isimli bölümünde anlatılan medeniyetler aynı resmi tarih çalışmalarında olduğu gibi; Sümerler, Asur-Babiller, Hunlar, Etiler (Hititler), Ege ve Akdeniz Havzası Türkleri, Etrüskler, Mısır Türkleri ve Selçuklulardan oluşmaktadır.

Fehmi İşcan tarafından 1988 yılında yazılan *"Türklerde Spor"* kitabında da, Türk spor tarihi, Orta Asya Türklerinden başlayarak, dünyaya yayılış yollarında, meydana getirdikleri uygarlıklar içinde ayrı ayrı incelendiği söylenmiş "Eski Türklerde Spor" başlığı altında da, Orta Asya'nın coğrafi durumu, Göktürkler ve Oğuzlarda spor ve Uygurlarda spor başlıklarına yer verilmiş sonrasında ise Türk-İslam Devletlerinde Spor ve Spor Faaliyetleri başlığında da Büyük Selçuklu, Anadolu Selçuklu, Moğollar, Ön Asya ve Ortadoğu Türkleri ve Osmanlı Devleti'ne yer verilmiştir.

Örnek spor tarihi kitaplarından da anlaşılacağı üzere, spor tarihçiliğinde 1938 yılından itibaren incelenen eserler; resmi tarih araştırmalarının sonuçlarına dayanarak eski Türkler üzerinden kurulan bağlar ile şekillenmektedir. Son tahlilde spor tarihçiliğinin, resmi tarih çalışmalarından en çok etkilenen, resmi tarih söylevlerinin yeniden üretilmesine olanak sağlayan alanlardan birisi olduğu görülmektedir.

5. TARTIŞMA

Bu araştırmada, erken Cumhuriyet döneminde resmi tarih çalışmaları ile siyasi iktidarın spora yaklaşımı arasındaki ilişkiyi toplumsal bir çerçevede değerlendirmeye çalışılmıştır. Her iki alanın gelişimi, tartışmaları, kurumlaşmaları, birbirlerini etkilemeleri ve yeni bir yola girebilmeleri için üç kırılma noktası olduğu görülmektedir.

Bu kırılma noktalarından ilki, Cumhuriyet'in ilanı ile ülkenin başına geçen yeni siyasi iktidarın, yeni bir ulus-kimlik inşası noktasında resmi tarih çalışmaları ile beden terbiyesi ve spordan beklentilerinin benzer olması, ikincisi özellikle 1929 yılından itibaren ekonomide liberal politikaların terkedilip devletçi politikalar ile yönetilmeye başlanması sonucunda o güne kadar yalnızca desteklenen ve özgür bırakılan tarih yazımı ve spor işlerinin kurumlaşarak devlet idaresi altına alınması süreçlerinin başlaması, üçüncüsü ise devletin statükocu poltikasına rağmen her an savaş tehlikesinde olmasından ötürü, resmi tarih çalışmalarından ve spordan ne beklendiğinin anlaşılmış olmasıdır. Bu beklentinin belirlenmiş olması 1930'lu yıllardan itibaren uygulanan politikalar açısından oldukça önemli bir kırılma noktasıdır çünkü gençliğin vatanını savunması için hem bunu istemesi yani vatanına bağlı olması, hem de fiziksel olarak buna yeterli olması gerekmektedir. Resmi tarih çalışmaları ile gençlerin ulus ile aralarındaki bağ geçmiş üzerinden kurulmuş; kulüpçülüğün ötekileştirildiği, *tekler değil, kitleler için* anlayışı ile yönetilmeye çalışılan beden terbiyesi ve spor ile gençliğin fiziksel olarak vatanını savunmaya hazır hale gelmesi amaçlanmıştır.

Resmi tarih çalışmalarının spor üzerinde doğrudan bir etkisini görmek mümkün olmadığı gibi, geçmiş ile kurulan bağların temelinde *"spor"* birincil sayılabilecek bir noktada değildir. Ancak tarih çalışmaları neticesinde eski Türkler ve Türk oldukları kabul edilen milletlerle ilişkiler kurulduğu görülmekte, konu spora geldiğinde tartışmanın konusunun bu milletlerde hangi sporun nasıl yapıldığı şeklinde olduğu okunmaktadır. Kuşkusuz bu tartışmalar sonucunda yapılan araştırmalar da Cumhuriyet Türkiye'sinde spor tarihçilğinin ilk adımları olarak değerlendirilebilmektedir.

Aynı, iktidarların spora yaklaşımları ve spor politikaları sporun sahadaki egzersiz temelli fiziksel yapısından öte sağlık politikaları içerisinde veya militarist amaçlar ile değerlendirildiği gibi, bu çalışmanın içerisinde de spor, yalnızca sahadaki aktivite olarak ele alınmayacaktır. Nitekim *spora yaklaşım* dendiğinde de bu tür bir anlam ortaya çıkmamaktadır. Siyasi iktidarın spora yaklaşımı yani aslında spor politikalarının ortaya çıkışının nedenlerinin analiz edildiği bu çalışmada da resmi tarih çalışmaları ile beden terbiyesi ve spor arasındaki etkileşim; 1930'lu yıllardan itibaren iktidarın spordan beklentilerinin ne olduğunun belirlenmesi ile birlikte gazetelerin spor haberlerinde, spor dergilerinde ve özellikle iktidarın kurduğu TSK, TTK, Halkevleri gibi kurumların yayınladıkları dergilerde yer alan makaleler ve haberler üzerinden kurulmuştur.

1924-1930 yılları arasında tarih ve spor işlerinin özellikle kurumlar açısından benzer süreçlerden geçtiği görülmektedir. Tarih çalışmalarını ve dönemin ismi duyulan tarihçilerini bünyesinde bulunduran Türk Ocakları ve spor işlerini yönetmek üzere bir şemsiye örgüt olarak kurulan TİCİ, Cumhuriyet ilan edildikten sonra ilk kurumlar olarak desteklenmiş ve TBMM tarafından yetkili kılınmışlardır. Ekonomide devletçilik hamlesi ile ortaya çıkan ve siyasi idarenin devletçi politikasının özellikle 1927 yılından itibaren tüm alanlarda uygulamaya başlaması ile bu kurumların benzer biçimlerde devlet idaresi altına alınması süreçlerinden geçtiği görülmüştür.

1912 yılında *"Türk ırk ve dilinin kemaline çalışmak"* amacı ile kurulan Türk Ocakları'nın 1927 yılında *"devlet siyasetinde beraber"* olarak parti himayesine alınmaya başlandığı, 1931 yılında Ocaklar'ın kapanması ile birlikte, Ocaklar üzerinde partinin kurduğu fiili hakimiyetin resmi hakimiyete dönüştüğü görülmektedir. Nitekim ilk resmi tarih çalışması sayılacak Türk Tarihinin Ana Hatları eserinin de bir alt kurum olarak kurulan Türk Tarihi Tetkik Heyeti ile Ocaklar'ın bünyesinde yapılması, resmi tarih çalışmaları konusunda önemli bir yerde olduğunu göstermektedir. Spor işlerindeki fiili hakimiyet süreci ise 1924 yılından itibaren belirli noktalarda görülebilmekle birlikte; somut bir hamle, 1929 yılında TİCİ'ye sıfır liralık bütçe ayrılması ile uygulanmıştır. Nitekim bu yıldan itibaren de spor işlerinde artık spor adamlarının değil, siyasi iktidara yakın olan siyaset adamlarının fikirlerinin dinlenmeye başlandığı, 1929 yılının başlangıç olarak alındığı devletleşme hamlesi de 1936 yılında Türk Spor Kurumu'nun kurulması ile tamamlandığı görülmektedir. Bu hamleden itibaren

günümüze kadar bakıldığında da sporun başındaki en üst kurumun bir *devlet kurumu* olduğu görülmektedir.

Beden terbiyesi ve spor ile resmi tarih çalışmalarının yolunun kesişmesi, tarih çalışmalarının en yoğun yapıldığı ve spor işlerinin devlet himayesi altına alınmaya başladığı dönemde gerçekleşmiştir. Tarih çalışmaları, Türk ulusunun geçmişi hakkında yapılan çalışmalarla, tarih kongreleri ve okullarda okutulmak üzere hazırlanan tarih kitapları ve dil araştırmaları ile güçlendirilirken; *kitleler için* anlayışı ile yönetilmeye ve milli bir spor anlayışının ortaya çıkması ile güçlendirilen spor işleri arasındaki bu etkileşim, tarih çalışmalarının içerisinde sporun yer alması, somut bir şekilde görülmeye başlanmıştır. 1931 yılında liselerde okutulması için hazırlanan Tarih (T) kitaplarındaki spor ile alakalı kısım bu bağlantının ilk yazılı birleşimi olup bu çalışmayı, Türk Tarihinin Ana Hatları eserinin tekrar yazılması için yapılan çalışmalarda yer alan Selim Sırrı Tarcan tarafından yazılan *Türklerde Beden İdmanları* ve 1934 yılında Kamil Kepecioğlu tarafından hazırlanan *Türklerde Spor* isimli çalışmalar takip etmiş, 1938 yılında spor tarihçiliğinin analizi açısından oldukça önem taşıyan Halim Baki Kunter tarafından hazırlanan *Eski Türk Sporları Üzerine Araştırmalar* isimli kitap da bu çalışmaların neticesinde spor tarihinde resmi tarih tezinin etkisini görmek açısından farklı bir noktada değerlendirilmiştir.

Resmi tarih tezi ile spor işleri arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada; dönemin gazete haberleri, makaleleri, resmi yazışmaları, resmi tarih içerisindeki spor çalışmaları değerlendirildiğinde özellikle dönem içerisinde çeşitli bağlantılar kurulmuştur.

Bu bağlantılardan ilki bahsedildiği üzere resmi tarih çalışmalarının içerisindeki beden terbiyesi ve spor çalışmalarıdır. Ikincisi geleneksel sporlar üzerinden kurulan ve yine resmi tarih çalışmalarının sonuçlarından birisi olarak değerlendirilen, özellikle 1934 yılından itibaren görülen ve Türklerin en güçlü ırk olduğu tezi ile güçlendirilen *milli ve geleneksel sporlara* yapılan vurgudur. Bu iki alan arasındaki üçüncü bağlantı noktası dönemin spor basınında ve spor haberlerinde görülen Türk Tarih Tezi ve Güneş-Dil Teorisi etkisidir. Yeni devletin beden terbiyesi ve spora yaklaşımının şekillenmesi ile birlikte, 1930'lu yıllardan itibaren incelenen gazete haberlerinde ve makalelerde Türklerin diğer tüm milletlerden üstün olduğu tezi üzerinden şekillenen, resmi tarih çalışmalarının sonuçlarına dayandırılarak Türklerin neredeyse tüm spor branşlarının

kurucusu olduğunu kabul eden, Turani kana sahip olan ve Türk olduğu kabul edilen milletler üzerinden yapılan tartışmalar ile Güneş-Dil Teorisi'ne dayandırılarak spora ait birçok kelimenin Türkçe olduğunun kabul edilmesi hakkındaki haberler, resmi tarih tezi ile Türk sporu arasındaki bağlantının en kuvvetli noktalarından birisinin dönemin *spor basını* olduğunu göstermektedir. Resmi tarih tezi ve spor arasındaki bağlantılardan sonuncusu ise 1938 yılından itibaren izlenmeye başlanan spor tarihçiliğidir. İncelenen spor tarihi kitaplarında, Türklerin sporda başarılarının övüldüğü, Türk spor tarihinin, özellikle resmi tarih çalışmaları sonucunda bağlantı kurulan Hititlerden, Etrüsklerden, Çin'den başlaması neticesinde spor tarihçiliğinin, resmi tarih etkisinde kalan, söylevlerin yeniden üretilmesine vesile olan alanlardan birisi olduğu görülmektedir.

Resmi tarih çalışmaları ile beden terbiyesi ve spor arasındaki daha önce ele alınmamış olan bu etkileşimin, özellikle siyasi iktidarın spor politikalarının şekillenmesi noktasında etkisi olduğu görülmekte, Cumhuriyet'in yeni insanı ele alındığında ve siyasi iktidarın her ikisini de kendi bünyesinde kontrol etmesi çabası ile her iki alanın da ideolojik ve fiziksel olarak etkisi oldukça fazla görülen alanlar olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Özellikle Atatürk'ün vefatından itibaren resmi tarih tezi çalışmalarının zayıfladığı, etkilerinin neredeyse kaybolduğu görülse de spor basını ve spor tarihçiliği özelinde bu geleneksel düşüncenin etkileri hala görülmektedir.

KAYNAKLAR

Ahmad, F. (2006). *Bir Kimlik Peşinde Türkiye.* İstanbul. Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Akçura, Y. (1976). *Üç Tarz-ı Siyaset.* Ankara. TTK Yayınları.

Akçura, Y. (1978). *Türkçülük. Türklüğün Tarihi Gelişimi.* İstanbul. TTK Yayınları.

Akçura, Y. (1982). *Yeni Türk Devletinin Öncüleri 1928 Yılı Yazıları.* Ankara. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Akın, Y.(2004). *Gürbüz ve Yavuz Evlatlar: Erken Cumhuriyet'te Beden Terbiyesi ve Spor*. İstanbul, İletişim Yayınları.

Akın,Y. (2005). *Erken Cumhuriyet Döneminde Beden Terbiyesi ve Spor. Toplum ve Bilim Dergisi.* 103. 53-92

Akman, Ş.T. (2011). Türk Tarih Tezi Bağlamında Erken Cumhuriyet Dönemi Resmî Tarih Yazımının İdeolojik ve Politik Karakteri. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi,* 1(1), 80-119.

Aktükün, İ. (2010). Futbolun Siyasi Tarihine Kenar Notları. *Cogito*. 63, 9-12.

Altınay, A. ve Bora, T. (2003). Ordu, Militarizm ve Milliyetçilik. *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce-Milliyetçilik.* 140-154

Anderson, B. (2009). *Hayali Cemaatler Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması.* İstanbul, Metis Yayınları.

Alp, T. (1917). *The Turkish and Pan-Turkish Ideal.* Londra. Admiralty War Staff Intelligence Division.

Arıkan, M. ve Deniz, A. (2004). Türk Ocaklarının Kapatılışı, Borçları ve Emlakinin Tasfiyesi, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi.* 15, 401-432.

Atabeyoğlu, C. (1981). *Atatürk ve Spor.* Kelebek Yayınevi.

Atabeyoğlu, C. (1985). Cumhuriyet Döneminde Spor Politikası. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi içinde.* İstanbul. İletişim Yayınları.

Atabeyoğlu, C. (1999). *Türk Spor Tarihinde Atatürk.* İstanbul. Toplumsal Dönüşüm Yayınları.

Atabeyoğlu, C. (2001). *Sporda Devlet mi? Devlette Spor mu?* İstanbul. TMOK Yayınları.

Atatürk, M. K. (1960). *Nutuk.* Ankara. Türk Devrim Tarihi Enstitüsü Yayınları.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. (1930). Cilt I-III. Ankara. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

Ateş, A. (2017). Türkiye Cumhuriyetinde Erken Dönem Tarih Yazımı. *BEU Akademik İzdüşüm Dergisi.* 2, 3

Ateş, T. (1979). *Türk Devrim Tarihi.* İstanbul, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları.

Aysevener, K. (2009). Antikçağ'dan Günümüze Tarih Tasarımları. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi VIII*. 18-19,3-19.

Bayrakdar, B. (2016). Dünyada ve Türkiye'de Ulus-Devlet Modelinin İnşa Sürecini Dayatan Tarih Algısı Üzerine Bazı Düşünceler. *4. Uluslararası Tarih Sempozyumu 2016 Tam Metin Kitabı,* 13-17.

Birinci Türk Tarih Kongresi, Kongrenin Zabıtları, Konferanslar, Münakaşalar. (1932). İstanbul. Maarif Vekaleti.

Braudel, F. (1992). *Tarih Üzerine Yazılar.* Ankara. İmge Kitabevi.

Breisach, E. (2009). *Tarihyazımı.* İstanbul. Yapı Kredi Yayınları.

Boniface, P. (2007). *Futbol ve Küreselleşme.* NTV Yayınları.

Bozkurt, C. (2014). Nazilerin Gölgesinde 1936 Berlin Olimpiyatları ve Türk Sporcuların Müsabakaları. *History Studies.* 6, 17-41.

Carr, E.H. (1996). *Tarih Nedir?* İstanbul, İletişim Yayınları.

C.H.F. (1932). *Halkevleri Teşkilat, İdare ve Mesai Talimatnamesi.* Hakimiyeti Milliye Matbaası.

C.H.P. (1935). *103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı.* Halkevleri 1932-1935.

Collingwood, R.G. (1996). *Tarih Tasarımı.* Ankara, Gündoğan Yayınları.

Copeaux, E. (1998). *Türk Tarih Tezinden Türk-İslam Sentezine.* İstanbul. Tarih Vakfı Yurt Yayınları

Çalen, M.K. (2013). *II. Meşrutiyet Döneminde Türk Tarih Düşüncesi.* Ankara. Ötüken Neşriyat.

Çavdar, T. (1985). Halkevleri. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi içinde*. C:4, 877-880.

Danışman, Z. (1972). *Koçi Bey Risalesi.* İstanbul. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Demir, G.Y. (2010). Türk Tarih Tezi ile Türk Dil Tezinin Kavşağında Güneş Dil Teorisi. *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,*11,19.

Dervişoğlu, F.M. (2015). *Türk Tarih Düşüncesinin Modernleşmesi.* İstanbul. Ötüken Yayınevi.

Emrence, C. (2005). Marksizmden Küreselleşme Okuluna: Spor Sosyolojisi 1970-2005. *Toplum ve Bilim Dergisi*. 103. 93-106.

Ersanlı, B. (2002). Bir Aidiyet Fermanı: Türk Tarih Tezi, M*odern Türkiye'de Siyasi Düşünce -C. 4- Milliyetçilik*, İletişim Yayınları, İstanbul, 800-810.

Ersanlı, B. (2003). *İktidar ve Tarih, Türkiye'de "Resmi Tarih" Tezinin Oluşumu (1929-1937).* İstanbul. İletişim Yayınları.

Fişek, K. (1980). *Devlet Politikası ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Spor Yönetimi: Dünyada ve Türkiye'de.* Ankara. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Fişek, K. (1985). Türkiye'de Spor. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi içinde.* İstanbul. İletişim Yayınları.

Georgeon, F. (2006). *Osmanlı-Türk Modernleşmesi (1900-1930).* İstanbul. Yapı Kredi Yayınları.

Günaltay, Ş. (1954). *Olağanüstü Türk Dil Kurultayı.* Ankara. Türk Dil Kurumu Yayınları.

Gürkan, H. (2017). *Türkiye'de Tarih Öğretimi*. Adana. Karahan Kitabevi.

Heredot. (1973). *Heredot Tarihi.* İstanbul. Remzi Kitabevi.

Hiçyılmaz, E. (1974). *Türk Spor Tarihi*. İstanbul.

Hobsbawm, E. (2006). *Geleneğin İcadı.* İstanbul. Agora Kitaplığı.

Iggers, G.G. (2000). *Bilimsel Nesnellikten Postmodernizme Yirminci Yüzyılda Tarih Yazımı.* İstanbul. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

İkinci Türk Tarih Kongresi, İstanbul, 20-25 Eylül, 1937, Kongrenin Çalışmaları ve Kongreye Sunulan Tebliğler. (1943). İstanbul. Kenan Matbaası.

İnan, A. (1959). *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler.* Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

İnan, A. (1936). *Güneş-Dil Teorisi Üzerine Ders Notları.* İstanbul. Devlet Basımevi.

İstanbulluoğlu, A. (2008). *Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi'nin 100 Yılı.* İstanbul. Hacettepe Üniversitesi Basımevi.

İşcan, F. (1988). *Türklerde Spor.* Ankara. Milli Eğitim Basımevi.

Kabapınar, Y. (1992). Başlangıcından Günümüze Türk Tarih Tezi ve Lise Tarih Kitaplarına Etkisi. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi.*1.143-178.

Kara, S. (2004). Milli Tarih Anlayışının Romantik Devri: Cumhuriyetin İlk Yılları. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi.* 23,319-334.

Karaküçük, S. (1992). *Türk Spor Kurumu Dergisi 1936-1938 Seçilmiş Spor Makaleleri,I.* Ankara. y.y.

Karaosmanoğlu, Y.K. (1984). *Politikada 45 Yıl.* İstanbul. İletişim Yayınları.

Karasar N. (2012). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara. Nobel Yayıncılık.

Kepecioğlu, K. (1934). *Türklerde Spor.* Türk Tarihinin Ana Hatları Eserinin Müsveddeleri, İkinci Seri. no:43. İstanbul. y.y.

Keten, M. (1974). *Türkiye'de Spor.* Ankara. Ayyıldız Matbaası.

Koryürek, C. (2000) *Olimpiyadlar*. İstanbul. TMOK Yayınları.

Köprülü, O.F. (1972). *Köprülü'nün Makalelerinden Seçmeler.* İstanbul. MEB Kültür Yayınları.

Köprülü, M.F., Barthold,W. (1984) *İslam Medeniyetleri Tarihi.* Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Kunter, H.B. (1938). *Eski Türk Sporları Üzerine Araştırmalar.* İstanbul. Cumhuriyet Matbaası.

Levend, A.S. (1960). *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri.* Türk Dil Kurumu Yayınları.

Lewis, B. (1993). *Modern Türkiye'nin Doğuşu.* Ankara, TTK Yayınları.

Ortaylı, İ. (1987). *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı.* İstanbul. HİL Yayın.

Ortaylı, İ. (2001). *Gelenekten Geleceğe.* İstanbul. Ufuk Kitapları.

Ortaylı, İ. (2011). *Tarih Yazıcılık Üzerine.* Ankara. Cedit Neşriyat.

Özçakır, S. (2015). 100 Yıl Öncesinde Türkiye'de Beden Eğitimi Öğretimi ve Günümüzdeki Yansımaları. *Hacettepe Journal of Sport Sciences.* 26 (1), 18–25.

Özdalga,E. (2011). *Tarihsel Sosyoloji.* Ankara, Doğu Batı Yayınları.

Özkan, A. (2008). Millet-Milliyetçilik-Millî Tarih Bağlamında Türk Yurdu Dergisi'nde Millî Tarih Oluşturma Çabaları (1911- 1918), *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. 37, 289-309.

Özlem, D. (1984). *Tarih Felsefesi.* İstanbul. Anahtar Yayınları.

Sakaoğlu, S. (1990). Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin Kuruluşu ve Atatürk, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 468, 336-346

San, H. (1985). *Belgeleri ile Türk Spor Tarihinde: Olimpizm ve Olimpik Hareket*. İstanbul. Hürriyet Ofset Matbaacılık ve Gazetecilik.

San, H. ,Ünsi, T. Var, S. (1963) *Futbol Ansiklopedisi.* İstanbul. Ticaret Postası Matbaası.

Sarınay, Y. (1994). *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları.* İstanbul. Ötüken Yayınevi.

Sert, M. (2000). *Gol Atan Galip, Futbola Sosyolojik Bir Bakış.* İstanbul. Bağlam Yayınları.

Şahin, K. (2007). *Küreselleşme Tartışmaları Işığında Ulus-Devlet.* İstanbul. İlgi Kültür Sanat.

Şimşek, A. Satan, A. (2011). *Milli Tarihin İnşası (Makaleler).* İstanbul. Tarihçi Kitabevi.

Tankut, H, R. (1936) *Güneş-Dil Teorisine Göre Dil Tetkikleri-Birinci Kitap: Türk Dil Bilgisine Giriş.* İstanbul İstanbul Devlet Basımevi.

Tanrıöver, H.S. (1986). *Dağ Yolu.* İzmir. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Tanrıöver, H.S. (1986). *Dağ Yolu İkinci Kitap.* İzmir. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Tarcan, S.S. (1932). *Türklerde Beden İdmanları.* Türk Tarihinin Ana Hatları Eserinin Müsveddeleri, Birinci Seri. no:18. İstanbul. Akşam Matbaası.

TİCİ. (1923). *Teşkilat ve Nizamat-ı Umumiye*. İstanbul. Ahmet İhsan Matbaası.

Tunaya, T.Z. (1981). *Devrim Hareketleri İçinde Atatürk ve Atatürkçülük.* İstanbul. Turhan Yayınları.

Tunçay, M. (1981). *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931).* Ankara. Yurt Yayınları.

Türk Spor Kurumu Nizamnamesi. (1936). Ankara. Ulus Basımevi.

Türk Tarihinin Ana Hatları (1930). İstanbul. Devlet Matbaası.

Türk Tarihinin Ana Hatlarına Medhal (1931). İstanbul. Devlet Matbaası.

Unat, F. R. (1964). *Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış.* Ankara. Milli Eğitim Basımevi.

Üstel, F. (1997). *İmparatorluktan Ulus Devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları (1912-1931).* İstanbul. İletişim Yayınları.

Yıldız, D. (1979). *Türk Spor Tarihi.* y.y.

Yıldırım, A. Şimşek, H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara. Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, T. Ve Şimşek, A. (2017). Erken Cumhuriyet Dönemi'nde "Biz" in İnşası: Tarih Ders Kitapları Üzerine Bir Değerlendirme. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 37, 367-389.

Zurcher, E.J. (1995). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi.* İstanbul. İletişim Yayınları.

BELGELER

Ali Sami Bey ile Saffet Bey Arasındaki Yazışma, Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Arşivi. 8.6.1929.

BCA, 490.01-1102.27.1.

BCA, CHPAK, Katalog No: 490.01/2.7.16

BCA:490.01/355.1491.1.17

BDA Cumhuriyet Arşivi, Belge No: 30.10.0.0 – 145.36.20

TBMM (1938, Haziran). Zabıt Ceridesi. Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi. Erişim 03.01.2018,https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d05/c026/tbmm05026083.pdf

GAZETE VE DERGİLER

Atlet ve Atletizm Kelimeleri öz Türkçedir. (1937). ***Top Dergisi***. 1 Mart. 3.

Atlet ve Atletizm Kelimeleri öz Türkçedir. (1937). ***Top Dergisi***. 8 Mart. 3.

Apak, R. (1936). Türk Sporunun Yeni Yükümleri. ***Ülkü.*** 35. 345-348.

Asaf, B. (1933). Spor Telakkimiz. ***Ülkü***. S.1, C.1. 68-69.

Aşir,V. (1935). Yeni Nesil İçin. ***Ülkü***. 28. 296- 298.

Baydar, N. (1937). Yine Kulüplere Dair, ***Türk Spor Kurumu Dergisi***, no. 32.

Bekman, M.M. (1934). İnkilap Türkiye'sinde Spor Kulüpleri Değil Spor Birliği Faydalı Olabilir. ***Spor Postası***. no. 11, 2-6.

Bekman, M.M. (1934). Kulüplerin Maiyeti Fantaziliktir. ***Spor Postası***. no.14, 6-14.

Berlin Olimpiyadı. (1936). ***Akşam***. 2 Ağustos. 1.

Berlin Olimpiyad Köyüne Merasimle Şanlı Bayrağımız Çekildi. (1936). ***Akşam***. 30 Temmuz. 9.

Berlin'e Atlet de Göndermeliyiz. (1936). ***Top Dergisi***, 2 Temmuz. 3.

Binzet, O. M. (1936). Berlindeki Futbol Turnuvasına İştirak Etmeseydik Büyük Bir Fırsat mı Kaçıracaktık? ***Top Dergisi***, 20 Temmuz. 3.

Binzet, O.M. (1936). Atletizmimiz Öldü Mü? ***Top Dergisi***, 27 Temmuz 1936. 6.

Büyük Türkiye Spor Kongresi Ankara'da Toplandı. (1931). Türk Spor. no. 67,3-4.

Çağlar, B.K. (1936). Birimiz Hepimiz İçin Hepimiz Birimiz İçin. ***Türk Spor Kurumu Dergisi,*** 10 Ağustos. no.7, 2.

Çağlar, B.K. (1936). Yaşar'ın Zaferi ve Spor Telakkimiz. ***Türk Spor Kurumu Dergisi***. 17 Ağustos. no.8, 2.

Çağlar, B.K. (1936). Spor Lüks Değil İhtiyaç. ***Türk Spor Kurumu Dergisi***. 7 Eylül. No. 11, 2.

Çağlar, B. K. (1936). Kemalistler Spor Davasına El Koymuşlardır. ***Türk Spor Kurumu Dergisi***. no.14, 2.

Çağlar, B.K. (1936). Türk Genci=Türk Sporcusu. ***Türk Spor Kurumu Dergisi***. 14 Aralık. No. 24, 2.

Çambel, H.C. (1939). Atatürk ve Tarih. ***T.T.K. Belleten***, 10, 272.

Esat ve Recep Beylerin Nutukları. (1932). ***Türk Spor***. no.38/142, 14-15.

Eşref, R. (1933). Türk Dili Tetkik Cemiyeti Kurulduğundan İlk Kurultaya Kadar. ***Türk Dili***, 2,1.

Eyice,S. (1948) Atatürk'ün Büyük Bir Türk Tarihi Yazdırma Teşebbüsü: Türk Tarihinin Ana Hatları. ***T.T.K. Belleten***, 128,509-526.

Fetgeri, A. (1930). Kadınlar ve Spor. ***Türk Spor***. Yıl:2, No: 10/62. 6.

General Ali Hikmet Ayerdem Olimpiyad İşlerimiz Etrafında Beyanatta Bulundu. (1936). ***Top Dergisi***, 22 Haziran. 5.

Giray, A. (1936). Balkan Oyunlarını Unuttuk Mu? ***Top Dergisi***, 4 Ağustos. 3.

Güreşçilerimiz Berlin'de Ne Netice Alabilirler. (1936). ***Cumhuriyet.*** 17 Temmuz. 3.

Gürer, C. A. (1938). Bay Cevat Abbas Gürer'in Söylevi. ***Türk Spor Kurumu Dergisi***. 14 Mart. no.88, 2.

Halkevleri Spor Şubesi Nasıl Çalışacak. (1932). ***Türk Spor***, Yıl:4, No: 3/158. 10

Hem Nalına Hem Mıhına. (1936). ***Cumhuriyet.*** 18 Ağustos. 3.

Hem Nalına Hem Mıhına. (1936). ***Cumhuriyet.*** 19 Ağustos. 3.

Hem Nalına Hem Mıhına. (1936). ***Cumhuriyet.*** 22 Ağustos. 3.

Hemşeri, M. T. (1936). Berlin Olimpiyatlarını Alman Devlet Reisi Açtı. ***Top Dergisi***, 4 Ağustos. 6.

İnan, A. (1958). Atatürk'ten Dinlediklerim. ***T.T.K. Belleten***,12, 1-6.

İnan, A. (1939). Atatürk ve Tarih Tezi. ***T.T.K. Belleten***, 10, 243

Kırşan, N. (1937). Atlı Sporlardan Polo. ***Türk Spor Kurumu Dergisi.*** 22 Kasım. no. 73,6.

Köprülü, F. (1939). Bir Hatıra. *T.T.K. Belleten,* 10, 277-279

Milli Futbol Takımımız Müsabakalara Girecek. (1936). ***Cumhuriyet***, 20 Temmuz. 6.

Milli Futbol Takımımız Namzetleri İki Tecrübede Muvaffak Olamadılar. (1936). ***Akşam***. 1 Temmuz. 8.

Muazzam Gençlik Teşkilatı Yapılıyor. (1933). ***Türk Spor***. No: 41/196, 8.

Müeyyet, M. (1934). Sporda Fertlik ve Cemiyetlik İddialarının Mahiyeti Hakkında, ***Spor Postası***, no. 16.

Necip Ali Beyin Nutku. (1933). ***Ülkü***. No. 2, 104-118.

Olimpiyat Oyunları Dünden Bugüne (1973). ***TMOK Dergisi***, 12, 2-9.

On Birinci Olimpiyatlar Açıldı- Dün Berlinde Çok Büyük Merasim Yapıldı. (1936). ***Cumhuriyet***. 2 ağustos. 1-9.

Para, F. (1936). Kadın ve Spor. ***Türk Spor Kurumu Dergisi***. 29 Haziran. no.1, 11.

Recep Peker'in Söylevi. (1935) ***Ülkü***. S.28, C.5. 247-260.

Sertkaya, O.F. (1966). Atatürk'ün Dil Politikası, ***Türk Kültürü Dergisi,*** 49,41-49.

Sertkaya, O.F. (1967). Atatürk'ün Dil Politikası, ***Türk Kültürü Dergisi,*** 61,31-35.

Seyfi, A.R. (1933). Tarihte Türkler ve Spor. ***Ülkü.*** S.6,C.1. 476-480.

Spor ve Sportmen Kelimeleri öz Türkçedir. (1937). ***Top Dergisi***. 18 Ocak. 5-6.

Spor ve Sportmen Kelimeleri öz Türkçedir. (1937). ***Top Dergisi***. 25 Ocak. 3.

Şapolyo, E.B. (1967). Atatürk ve Milliyetçilik, ***Türk Kültürü Dergisi,*** 61,17-19.

Şefik, E. (1936). Futbolcülerle Atletler Seyirci Olarak Berlin Olimpiyatlarına Gidecekler. ***Tan Gazetesi,*** 18 Temmuz. 5.

Tahsin, E. (1954). Abidin Daver Vefat Etti. ***Vatan Gazetesi.*** 9 Şubat. 1.

Uluğ, N. (1936). Olimpiyatlar Hakkında Umumi Mutalalar. ***Türk Spor Kurumu Dergisi***. no.7. 8.

Uzunçarşılı, İ. H. (1939). Türk Tarihi Yazılırken. ***T.T.K. Belleten,*** 10, 349-353.

1936 Berlin Olimpiyatları: Dünyanın En Büyük Spor Hareketi. (1936). ***Top Dergisi***, 20 Temmuz. 8-9.

TEZLER

Tokatlıoğlu, A.E. (2012). *İki Dünya Savaşı Arası Dönemde Türkiye'de Spor Ve Siyaset İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi.

Özmaden, H. (1999). *Cumhuriyet Dönemi İlk Spor Teşkilatı Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı(1922-1936)'nın Yapılanma Sürecinde Beden Eğitimi ve Sporun Fonksiyonları, Fonksiyonlardaki Değişimler ve Toplumsal Hayata Etkileri.* Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi.

İNTİHAL RAPORU İLK SAYFASI

Turnitin Orijinallik Raporu

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE RESMİ TARİH ÇALIŞMALARI VE SPOR YAKLAŞIMI ARASINDAKİ İLİŞKİ (1923-1938)

Benzerlik Endeksi	Kaynağa göre Benzerlik	
%7	Internet Sources:	%6
	Yayınlar:	%3
	Öğrenci Ödevleri:	%4

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı	Utku	**Soyadı**	Tuna
Doğ.Yeri	İstanbul	**Doğ.Tar.**	13.08.1990
Uyruğu	T.C.	**TC Kim No**	22496135158
Email	utkutn@gmail.com	**Tel**	0531 245 14 25

Eğitim Düzeyi

	Mezun Olduğu Kurumun Adı	**Mez. Yılı**
Doktora		
Yük.Lis.		
Lisans	İstanbul Gedik Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi	2016
Lise	Tuncay Azaphan Anadolu İletişim Meslek Lisesi	2008

İş Deneyimi (Sondan geçmişe doğru sıralayın)

	Görevi	**Kurum**	**Süre (Yıl - Yıl)**
1.	Araştırma Görevlisi	İstanbul Gedik Üniversitesi SPBF	2016-
2.	Basketbol Antrenörü	Davutpaşa Spor Kulübü	2014-2017
3.			-

Yabancı Dilleri	**Okuduğunu Anlama***	**Konuşma***	**Yazma***	**YDS Puanı**	**(Diğer) Puanı**
İngilizce	İyi	İyi	İyi	58,75000	72,500

***Çok iyi, iyi, orta, zayıf olarak değerlendirin

	Sayısal	**Eşit Ağırlık**	**Sözel**
ALES Puanı	63,11867	65,52647	78,72168
(Diğer) Puanı			

Bilgisayar Bilgisi

Program	**Kullanma becerisi**
Adobe Audition	İyi
Adobe Premier	İyi
MS Office	İyi

Yayınları/Tebligleri Sertifikaları/Ödülleri

Özel İlgi Alanları (Hobileri): Basketbol